

Her insan ÖZGÜR DOĞAR

İnsan olmaktan kaynaklanan haklarımız üzerine

ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

Teşekkürler

Kitabın Türkçe baskısına yaptıkları katkılarından ötürü Hüsamettin Utkutuğ, Ali Öztürk, Hakan Ataman, S. Güneş Resul ve Mustafa Kemal Akbulut'a teşekkür ederiz.

Bu kitabın çeviri, düzelti ve illüstrasyonları 2007 ve 2008'de Olof Palme Merkezi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Kitap, 2010'da Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi tarafından Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği'nin katkılarıyla basılmıştır. Kitabın içeriğinden Hollanda Kraliyeti Ankara Büyükelçiliği ve Olof Palme Merkezi sorumlu değildir.

Kitap, Uluslararası Af Örgütü İsveç Şubesi, MOD, Kızılhaç ve Eğitim Radyosu(UR)'nun 1997 yılında yayınladığı birinci baskıdan Türkçe'ye kazandırılmış ve yayımlanmıştır.

Özgün Künye

Födda Fria – om våra mänskliga rättigheter – metodpärm för lärare
Amnesty International, MOD, Röda Korset, Utbildningsradion
1997, Skara

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ TÜRKİYE ŞUBESİ

Abdülhakhamid Cd. No:30/5
Talimhane
Beyoğlu/İstanbul
Tel:0212 361 62 17 ve 18
www.amnesty.org.tr

ISBN 978-9944-0204-5-9

İsveççeden Çeviren: Hüsamettin Utkutuğ

Çeviriyi Gözden Geçiren: Ali Öztürk

Kitabı Türkçeye Adapte Eden: Hakan Ataman

Kapak Tasarımı ve İllüstrasyonlar : S. Güneş Resul

Yayına Hazırlayan: Gülden Gürsoy Ataman

Dizgi Grafik: Ayrıntı Basımevi

Tel: 0.312 394 55 90

Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Kitabın hiçbir bölümü yayıncının yazılı izni alınmaksızın elektronik ve mekanik yöntemler, fotokopi, kayıt işlemi veya burada belirtilmeyen farklı yöntemler kullanılarak çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

Her insan ÖZGÜR DOĞAR

İnsan olmaktan kaynaklanan haklarımız üzerine

Türkçe Önsöz: UAÖ Türkiye ve İnsan Hakları Eğitimi

İçindekiler

BÖLÜM 1

Neden okulda insan hakları çalışması? 1:1

BÖLÜM 2

Arka Plan 2:1

BÖLÜM 3

Diyalog ve Konuşma 3:1

Diyalog mu, Tartışma mı? 3:1

Karşıdakini Saygıyla Dinlemek 3:2

Katılımcılık 3:3

Güven 3:3

İletişim 3:3

Grupta Diyalogu Yönetmek 3:3

Grubun Anlamı ve Önemi 3:6

Sınıftaki Oturma Düzeni 3:7

Yöntemlerle İlgili Bazı Açıklama ve Tavsiyeler 3:9

Beyin Fırtınası 3:9

Listeleme Alıştırması 3:10

Eksiltme Alıştırmaları 3:10

Sıralama Alıştırması 3:10

Dört Köşe Alıştırması 3:10

Yamama Yöntemi 3:11

Tersten Düşün Yöntemi 3:12

Neden/Sonuç Yöntemi 3:12

Düşünmeye Değer Alıştırması 3:13

Çizgi Alıştırması 3:14

Sıcak Sandalye / El Kaldırma 3:14

Rol Oyunu 3:15

İki Kişilik Rol Oyunları; Sırt Sırta Alıştırması 3:16

Forum Oyunu 3:16

Yaşayan Heykeller 3:17

İkilemler Masallar 3:18

Perspektif Alıştırması 3:18

Simülasyon Alıştırması 3:18

Video, filmler ve benzeri 3:19

Günlük gazeteler, dergiler, tartışmalar	3:19
Flipchartlar, yazı tahtası vs.	3:19
Özet	3:19
BÖLÜM 4	
Genel Alıştırmalar	4:1
Kart Alıştırmaları	4:2
Hak ve Özgürlüklerimiz	4:4
Ülke Alıştırmaları: Eğer Türkiye'den taşınmak zorunda kalsaydınız nereye taşınmak isterdiniz?	4:6
Apartman – Kiminle yaşamak isterim?	4:8
Haklarım benim için ne anlama geliyor?	4:11
Ticaret Oyunu	4:12
Çocuk Bakım ve Gözetimi	4:16
Kamp Hayatı	4:18
BÖLÜM 5	
Temel Haklar Madde 1-5	5:1
Özgürlük – Eşitlik ve Eşit Haklar – Kardeşlik	5:3
Tema: Özgürlük	5:3
Özgürlükten ne anlaşılmalı?	5:4
Okulda Özgürlük	5:6
Özgürlük benim için ne anlama gelir?	5:7
İzin verin!	5:8
Doğru olanı yap!	5:9
Fiziksel Dokunulmazlık	5:10
Tema: Eşitlik	5:11
Kim kurtarılacak?	5:12
Evrensel ve Yerel Haberler	5:13
Sınıftaki Statü	5:14
İki Tane İkilemli Masal	5:15
Tema: Kardeşlik Ruhu	5:17
Güvenilirlik – Ayrımcılık – Değerde Eşitlik	5:19
Sıralandırma	5:20
Makaleler	5:21
İşe kim alınacak?	5:22
Kaybolmak	5:24
Otobüs	5:25
Yaşama Hakkı ve Güvenlik	5:28
Tema: Yaşam hakkı	5:28
Mignonette Teknesi	5:29
Tartışma Programı	5:31
Yuri ve Abdon Kayboluyor	5:32
Tema: Güvenlik	5:35

Endişesiz ve Güven İçinde Olmak	5:35
Huzursuz/Endişeli Sınıf	5:37
En çok neden korkarsın?	5:38
Mülkiyet ve İktidar	5:39
Bisikletim	5:40
Egemenlik	5:41
Yüksek ve Düşük Statü	5:42
Bedel	5:43
Başkalarına karşı nasıl davranmalı?	5:44
İşkence nedir?	5:45
Sana nasıl davranılmasından nefret edersin?	5:46
Dışlanmak ve Eziyet Edilmek	5:47

BÖLÜM 6

Yasal Güvenceler Hakkındaki Kurallar, Madde 6-11	6:1
Kişilik Hakları	6:3
İsimlerimiz	6:4
İnsan nedir?	6:6
Sen olsan ne derdin?	6:7
Farklılıklara karşı yaklaşımımız nasıl?	6:10
Kararı verecek olan sen olsaydın...	6:11
Kime inanırsın?	6:12
Kime güvenebiliriz?	6:13
Kont ve Kontesin Masalı	6:15
Kont ve Kontes	6:16
İhlallere Karşı Korunma ve Yardım	6:17
Korunma ihtiyacımız	6:18
Güçlü Olanın Hukuku	6:18
Hakkım ihlal edildiğinde	6:18
Yargısız İnfaz – Ama kim tarafından?	6:19
Hafıza	6:20
Suçlu!	6:21
Masum olduğu halde hüküm mü giymiş?	6:22

BÖLÜM 7

Kişisel Güvenlik ve Dokunulmazlık, Madde 12-18	7:1
Kişinin Dokunulmazlığı	7:3
Karışamazsın!	7:3
Onur ve Saygınlık	7:4
Gerçekler ve Sonuçları	7:5
Asılsız söylentileri durdurun!	7:6
Seyahat Özgürlüğü	7:7
Kim nerede yaşıyor?	7:7
Nerede yaşamak istersin?	7:8
Sığınma Hakkı	7:9

Hangi durumda kaçırdın?	7:10
Gurbetçi / Göçmen	7:10
Eşit haklar mı?	7:11
Mülteci Kampı	7:13
Kaçış	7:14
Bavulunu hazırla!	7:16
Sana nasıl davranılmasını isterdin?	7:17
Vatandaşlık Hakkı	7:19
Kişilik ve Kimlik	7:20
Evlenmek ve Aile Kurmak	7:22
Cinsellik ve Ortak Yaşam	7:23
Birlikte yaşam modelleri	7:23
Öykü	7:24
Bir insan neden evlenmeli?	7:25
Mülkiyet hakkı	7:26
Eş Anlamlılar	7:27
Aina saf mıydı?	7:27
Önemli değil!	7:27
El koymak – Kamulaştırmak	7:28
İstedğin görüşe sahibi olmak, düşünmek ve inanmak	7:29
Türkiye Mozaïği	7:30
Totaliter Toplum	7:30
BÖLÜM 8	
Demokrasinin Mekanizmaları, Madde 19-21	8:1
Düşünce ve İfade Özgürlüğü	8:3
Okulda Düşünce Özgürlüğü	8:3
İyi bir toplum	8:5
Bir görüşe sahip olmak ve onu söylemek	8:7
Sembollerim	8:9
Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü	8:10
Okuldaki dernekler	8:11
Kalem	8:13
Demokrasi	8:14
Demokrasi – Değer mi?	8:15
Okul Gezisi	8:16
Okulda demokrasiyi engellemeyin!	8:17
Okulda demokrasi	8:18
BÖLÜM 9	
İnsanca Bir Yaşam Hakkı, Madde 22-25	9:1
Sosyal Devlet	9:2
Diz Ameliyatı	9:3
Yeni bir toplum kurun!	9:4
Çalışma Hakkı	9:6

Ne olmak istersin?	9:7
Şirket	9:8
Bana kim iş verir?	9:10
İşe alınmamak için neler yapılmalı?	9:11
Sendikalar	9:12
Serbest Zaman	9:13
Zaman Döngüsü	9:14
Tatil	9:15
Yaşam Standardı – Sağlık	9:16
Yaşam Standardı	9:17
Kayak Tatili	9:18
BÖLÜM 10	
Eğitim ve Kültür Hakkı, Madde 26-27	10:1
Eğitim Hakkı	10:2
Bu konuda başarılıyım...	10:3
Okulun Önemi	10:4
Hayaller	10:5
Eğitimin Hedefi	10:6
Kişisel Gelişim	10:7
Saygı ve Hoşgörü	10:8
Kültür Hakkı	10:9
Kültür	10:10
Tutsak Sanat	10:11
Bilimsel Araştırma	10:12
BÖLÜM 11	
İnsan Hakları Konusunda Herkese Düşen Sorumluluklar, Madde 28-30	11:1
Tartışılmaz Haklarımız	11:2
Toplumda neler çalışmalı?	11:2
Kargaşa	11:4
Küçükten büyüğe	11:5
Savaşlar - Ne yapılmalı?	11:6
Özgürlük ve Sorumluluk	11:9
Vatandaş olarak görevlerim	11:10
Herkes sorumluluğunu yerine getirmezse	11:10
Özgürlük ve Sorumluluk	11:10
Özgürlüğün Tek Sınırı	11:11
Ne istersen söyle	11:12
“X’ler ve Y’ler ve aşağılık insanlardır!”	11:17
Sınır nerede başlıyor?	11:18
Saygı	11:19
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	11:20
Bitirme Ödevi	11:20

BÖLÜM 12

Sunumlar

Uluslararası Af Örgütü	12:3
BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)	12:9

SEMBOL KILAVUZU

İkilemler masallar

Perspektif alıştırması

Çok aşamalı alıştırma

Sıralandırma alıştırması

Açık oturum/forum oyunu

Eksiltme yöntemi

Dört köşe alıştırması

Rol oyunu

Grup alıştırması

Sırt sırta alıştırması

Sıcak sandalye

Sohbet

Beyin fırtınası

Simülasyon alıştırması

Neden Sonuç yöntemi

Yazılı çalışma

Yamalama yöntemi

Tersten düşün yöntemi

Yaşayan heykeller

Düşünmeye değer alıştırması

Çizgi alıştırması

Değer yargıları alıştırması

Listeme alıştırması

Alıştırma sembolü

Her İnsan Özgür Doğar Hakkında

Hakan Ataman*

*“Özgürlük sevgisi bu,
İnsan kapılmaya görsün bir kez;
Bir urba ki eskimez,
Bir düş ki gerçekten daha doğru¹”.*

Özgürlük ne demektir? Özgürlük doğuştan mı yoksa sonradan edinilmiş ya da kazanılmış bir şey midir? Özgürlük neden önemlidir? Bu ve benzeri nitelikteki sorular eski çağlardan günümüze kadar uzanan geniş bir yelpazede tartışıla gelmiştir. Ünlü Fransız düşünür *Etienne de la Boétie* 1576 tarihli *“Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev”* adlı eserinde *“Özgürlük öylesine büyük ve öylesine hoş bir iyiliktir ki, bir kez kayboldu mu tüm kötülükler arka arkaya sıralanır; bu durumdan sonra hala yok olmamış iyilikler ise kullukla yozlaştıklarından dolayı lezzetlerini tümüyle kaybederler²”* demiştir. Ona göre *“her ülkede, her çevrede bağımlılık kötü, özgür olmak ise iyidir³”*. La Boétie günümüzdeki genel anlamıyla siyasal iktidarın değil, ancak yönetenlerle yönetilenler arasındaki ayrımın belirginleştiği devlet iktidarının özünü açıklamaya çalışmış, tüm siyasal rejimlerin özünde kötü olduğunu söyleyerek söz konusu rejimler karşısında özgürlüğü yüceltmıştır. Ancak insanlar bir şekilde *“gönüllü bir kulluk⁴”* içindedir. Bu nedenledir ki, iyi insanların *“ortak kötülüğü algılamaları ve tiranlığı kendi zararlarına hissedip anlamaları gerekmektedir⁵”*. İnsanın doğal olarak özgür doğduğunu ve özgürlüğü koruma duygusuyla donatıldığını düşünen La Boétie, adeta özgürlüğün, var olmanın en büyük amacı olduğunu düşünen J.J. Rousseau'nun, 1762 tarihinde yayınlanan *“Toplum Sözleşmesi”* adlı kitabındaki görüşleri incelemektedir: *“İnsan özgür doğar fakat her yerde zincirlere vurulmuştur, falan kimse kendini başkalarının efendisi sanır ama bu, onlardan daha da köle olmasına engel değildir.⁶”* Ancak özgürlük vazgeçilebilecek bir şey değildir: *“Özgürlüğünden vazgeçmek insan olma niteliğinden vazgeçmek demektir; insanlık haklarından, hatta ödevlerinden vazgeçmek demektir. Her şeyden vazgeçen insanın hiç bir zararını karşılama olanağı yoktur. Böyle bir vazgeçme insanın yaratılışıyla uzlaşmaz. İnsanın isteminden her türlü özgürlüğü almak, davranışlarından her türlü ahlak düşüncesini kaldırmak demektir⁷”* Her iki düşünüründe ele aldığı sorun 20. yüzyılın birinci yarısında, Erich Fromm'un 1941 tarihli *“Özgürlükten Kaçış”* adlı eserine konu olmuştur. Fromm kitabına yazdığı ikinci önsözde şunları söylemektedir:

“Yüzyıllarca süren savaşımardan sonra insan, düşünmeyen ölçülerde büyük bir nesnel ürünler bolluğu oluşturmayı başarmıştır; dünyanın çeşitli kesimlerinde demokratik topluluklar kurulmuş ve son günlerde, yeni totaliter oyunlara karşı kendini savunma çabasından zaferle çıkmıştır; yine de Özgürlükten Kaçış'taki çözümlenin de gösterdiği gibi, çağdaş insan hala kaygılıdır, hala kendi özgürlüğünü her türlü buyurganların eline bırakmaya, ya da kendini makinenin küçük bir dişlisine dönüştürerek özgürlüğünü yitirmeye, iyi beslenen ve iyi giyinen, buna karşın özgür bir insan değil de bir robot olmaya doğru kişiktirilmektedir.⁸”

Erich Fromm'un söz konusu çalışmada, özgürlük hakkındaki karamsar yaklaşımda, II. Dünya Savaşı'nın yarattığı büyük yıkımın ve Nazi Almanyası'nın büyük bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, eşi benzeri görülmemiş bir ölçüde insan hakları ihlallerine yol açan II. Dünya Savaşı'nın bitimine, haklar için yeni bir devrin başlangıcı eşlik etmiştir. Bu başlangıcın 10 Aralık 1948'de ilan edilen *“BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”* olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. BM İnsan Hakları Evrensel

Bildirgesi'nin ilk maddesi insanların sadece **özgür** değil, aynı zamanda onur ve haklar bakımından eşit olarak doğdukları ifade etmektedir. İşte **"Her İnsan Özgür Doğar"** kitabı bu temel ilkedен hareketle, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin içerdiği hakları tek tek ele almakta ve herkesin anlayabileceği basit bir dille anlatmaktadır. Kitap aynı zamanda oldukça esnek ve yine herkesin uygulayabileceği katılımcı egzersizleri içermektedir.

Farkındalık yaratmak ve insan hakları bilincinin yaygınlaştırılması için faaliyetlerde bulunmak, aktivizmin ilk adımını oluşturmaktadır. Bu nedenledir ki, 14-25 Haziran 1993 tarihleri arasında Viyana'da toplanan *"İnsan Haklarına Dair Dünya Konferansı"*, *"Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı"*nı kabul etmiş ve bu program çerçevesinde İnsan Hakları Eğitimi özel bir önem vermiştir ¹⁰. Söz konusu program kapsamında 1995 yılında ilan edilen insan hakları eğitimin 10 yılı programı, sonradan 2005-2009 eylem programıyla uzatılmıştır. Halen devam eden programın önümüzdeki yıllar için de devam eden, uzun erimli bir süreç olması beklenmektedir.

İnsan haklarının, insan haklarına aykırı bir şekilde öğretilmeyeceği çok açık bir gerçekliktir. Bu nedenle, insan hakları eğitimi alanında yapılan tüm faaliyetlerin uygun araçların kullanımıyla gerçekleşmesi gerekmektedir. Öğretim metotlarının kullanımı eğitimin insan haklarıyla ilgili genel amacını aksettirdiği kadar yerel, kültürel ve dini gerçekliklere de saygı göstermelidir. Eğitim pratiğe yönelik olmalı ve katılımcı öğrenim tekniklerini içermelidir. Öğretim materyalleri, kullanıma yönelik, basit ve cazip olmalıdır. Yapılan eğitimin takip edilmesi eğitim programının başından sonuna kadar devam etmelidir. **"Her İnsan Özgür Doğar"** tüm bu gereklilikleri karşılayacak nitelikte bir çalışmadır. Kitap, BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki temel haklardan (madde 1-5) başlayarak, yasal güvence- lere (madde 6-11), kişisel güvenlik ve dokunulmazlık (madde 12-18), demokrasinin mekanizmaları (madde 19-21), insanca yaşam hakkı (madde 22-25), eğitim ve kültür hakkı (madde 26 -27) ve kişilere düşen sorumlulukları (28-30) da kapsayarak, Bildirge'de ifade edilen 30 maddeyi, onun esin kaynağı olduğu ve saygın bir yere konmuş olan uluslararası insan hakları sözleşmelerini ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır.

"Her İnsan Özgür Doğar" resmi olmayan insan hakları eğitimi çalışmaları için olduğu kadar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullardaki *"Demokrasi, İnsan Hakları ve Vatandaşlık"* dersi programları için de mükemmel bir kaynak oluşturmaktadır. Yaygın kullanımının Türkiye'de insan hakları farkındalığı- nı arttıracak ve insan haklarının korunmasında ve geliştirilmesinde büyük bir katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

---

* Uluslararası Af Örgütü İnsan Hakları Eğitimi Danışmanı

¹ Horozcu O. R., *"Elleri Var Özgürlüğün"*, http://siir.gen.tr/siir/o/oktay_rifat/elleri_var_ozgurlugun.htm web sitesinde mevcuttur. Son erişim 31.03.2010.

² Boétie E., *Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev*, Çev: Prof. Dr. Mehmet Ali Ağaoğulları, İmge Yay., 2. Baskı, Şubat 1995, Ankara, s. 27.

³ A.g.e., s. 41.

⁴ A.g.e., Ağaoğulları M.A, La Boétie ve *Siyasal Kulluk*, s. 76-77.

⁵ A.g.e. s.63

⁶ Rousseau J.J., *Toplum Sözleşmesi*, Çev: Vedat Günyol, Adam Yay., 1982, İstanbul, s. 14.

⁷ A.g.e. s.20

⁸ From E., *Özgürlükten Kaçış*, Çev: Şelçuk Budak, Payel Yay., İstanbul, 1999, s. 15

⁹ Almond B., "Rights", Ed: Peter Singer, *A Companion to Ethics*, Blackwell Pub., 1997, UK, s. 259

¹⁰ Vienna Declaration and Programme of Action, World Conference on Human Rights Vienna, 14-25 June 1993, United Nations, A/CONF.157/23, 12 July 1993, para. 78-82 [http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument](http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument) web sitesinde mevcuttur. Son erişim 26.03.2009.

¹¹ *Plan of Action for the first phase (2005-2009) of the World Programme for Human Rights Education*, The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), <http://www2.ohchr.org/english/issues/education/training/planaction.htm> web sitesinde mevcuttur. Son erişim 31.03.2010

Okulda insan hakları konusunda çalışma yapmanın gerekçeleri

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu; Türk Milli Eğitim Sisteminin temel çerçevesini düzenlemektedir. Bu kanunun birinci kısmının birinci bölümü olan Türk Milli Eğitimi'nin amaçları arasında "insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek" yer almaktadır (bkz. Madde 2). Ayrıca yine bu kanunun birinci kısım ikinci bölümde yer alan temel ilkelerinde Türk Milli Eğitim'in Temel İlkeleri belirtilmiştir. Bu ilkelere bazıları Genellik ve Eşitlik (Madde 4), Eğitim Hakkı, (Madde 7), Fırsat ve İmkân Eşitliği (Madde 8), Süreklilik (Madde 9), Planlılık (Madde 14), Karma Eğitim (Madde 15), Her Yerde Eğitim (bkz. Madde 17) ve Demokrasi Eğitimi'dir. Demokrasi Eğitimi'yle ilgili olan 11. maddede "güçlü ve istikrarlı, özgür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılacağı" belirtilmektedir. Genellik ve Eşitlik ilkesinde "Eğitim kurumlarının dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açık" olacağı ifade edilirken, fırsat ve imkân eşitliği prensibinde kadın ve erkek ayrımı gözetilmeden herkese eşit fırsatların sunulacağı vurgulanmaktadır. Son olarak Türk Milli Eğitimi'nin Temel İlkeleri arasında ilköğretimin her vatandaşının hakkı olduğu yer almaktadır. Kısacası, Türk Milli Eğitim Sistemi'ne göre okulun temel görevi öğrencileri sorumluluk alan bir insan ve bir toplum üyesi olarak geliştirmek ve yetiştirmektir.

Okulun temel görevi, geleneksel bilgilerin dışında eğitimi uluslararası bir perspektif çerçevesinde vermesi ve küresel bir bakış açısıyla, uluslararası dayanışma, kültürel buluşma ve uluslararası ilişkileri ayrıca vurgulamak olmalıdır.

Eğitim programı ve müfredatta Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Uluslararası Anlayışı Teşvik İçin Eğitim Tavsiyesi, Birleşmiş Milletler Çevre Eğitimi İçin Tavsiye ve Deklarasyonuna da yer verilmelidir.

UNESCO'nun uluslararası anlayış eğitimi için tavsiyesinde uluslararası işbirliği ve barış, insan hakları ve temel özgürlükler gibi olgular ele alınmaktadır. Tavsiyede, ülkelere eğitim politikalarının Birleşmiş Milletler tüzüğü'nün, UNESCO tüzüğü'nün ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin amaçları doğrultusunda oluşturulması çağrısında bulunmaktadır.

Birçok sivil toplum kuruluşu bir şekilde insan hakları eğitimi ve bilgi aktarımıyla ilgili çalışmalarda bulunmuştur. Uluslararası Af Örgütü ve Kızıl Haç*, eylem, izleme, bilgi aktarımı ve eğitim yoluyla insan hakları konusunda çalışma yaptılar. MOD (Çeşitlilik ve Diyalog) önyargılar, yabancı düşmanlığı ve ırkçılığa karşı mücadelede uygulanabilecek bir çalışma yöntemidir. MOD çalışmalarında insan hakları devamlı olarak işlenen bir konudur. Eğitim radyosu son yıllarda insan haklarıyla ilintili çocuklara ve yetişkinlere yönelik birçok televizyon ve radyo programı yaparak yayınlamıştır.

Okullarla kurduğumuz ilişkiler sonrasında bizden insan hakları ile ilgili çalışmalarda kullanılabilecek pedagojik yöntemler önermemiz istenildi. Bu zor işi, hep birlikte kabul ettik. Biz; UNESCO'nun "bütün eğitim ve öğrenim alanlarında uluslar ve kültürler arası bakış açısının yaygınlaştırılması, geliştirilmesi ve paylaşılması için çabalar arttırılmalıdır" (Madde 22) ve "ilgili bütün taraflar, kişisel ve grup-

---

* Uluslararası Kızıl Haç örgütüyle yakından bağlantısı olan "Uluslararası Kızıl Haç-Kızıl Ay Topluluğu Federasyonu", pek çok İslam ülkesinde Kızıl Haç ismi yerine Kızıl Ay ismini kullanmaktadır. Türkiye Kızıl Ay Derneği'nin bu kurumla organik bir bağlantısı yoktur. Ancak Türkiye Kızılay Derneği, Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğu'nun temel ilkelerini paylaşır.

sal eğitim projeleri ve basın yayın ilişkilerini kullanarak; önemli bilgilerin kişiye ulaşmasına, bunun kişide olumlu davranışlar yaratarak yapıcı bir isteği ortaya çıkartmasına, kişinin, planlanan eğitim kampanyaları ve programları hakkında bilgi sahibi olması ve bilgiyi paylaşarak yaygınlaştırması- bu tavsiye ile uygunluk arz eden- çabalarını birleştirmeli” sözlerini anlamlı ve önemli buluyoruz.

“Her İnsan Özgür Doğar” da eğitim programının amaçları doğrultusunda “şekillendirme ve aktarma” yoluyla bilgi ve değerlendirmeler için gereken önemi verdik. Teorik olarak sözleşme maddelerini okuyup çalışmak yetersiz olacaktır. Bu metinler şekillendirilmeli ve yaşamdan alıntılarla örneklendirilerek günlük okul çalışmalarında uygulanmalıdır. Yapılan alıştırmalar, umarız ki öğrencilerin sözleşme metinlerini günlük yaşam çerçevesi içinde yorumlamalarına yardımcı olur.

RİO Beyannamesinin çevre eğitimiyle ilgili bölümünde; “gençliğin yaratıcı gücü, idealizmi ve cesareti mobilize edilerek sürdürülebilir kalkınmayı ve herkes için güvence içinde bir geleceği yaratılmak amacıyla bir küresel arkadaşlık ve kardeşlik yaratılması” gereğine yer verilmiştir.

Deneme baskısına ilişkin görüş ve eleştirilerini bildiren herkese candan teşekkür ediyoruz. Hem pedagojik ve hem de dil açısından ileri sürülen görüşler gerçekten bizim için son derece verimli oldu. Ayrıca Kristina Hedlund Thulin’e özellikle kitabın içeriğine ilişkin yapmış olduğu çalışma için ayrıca teşekkür ediyoruz.

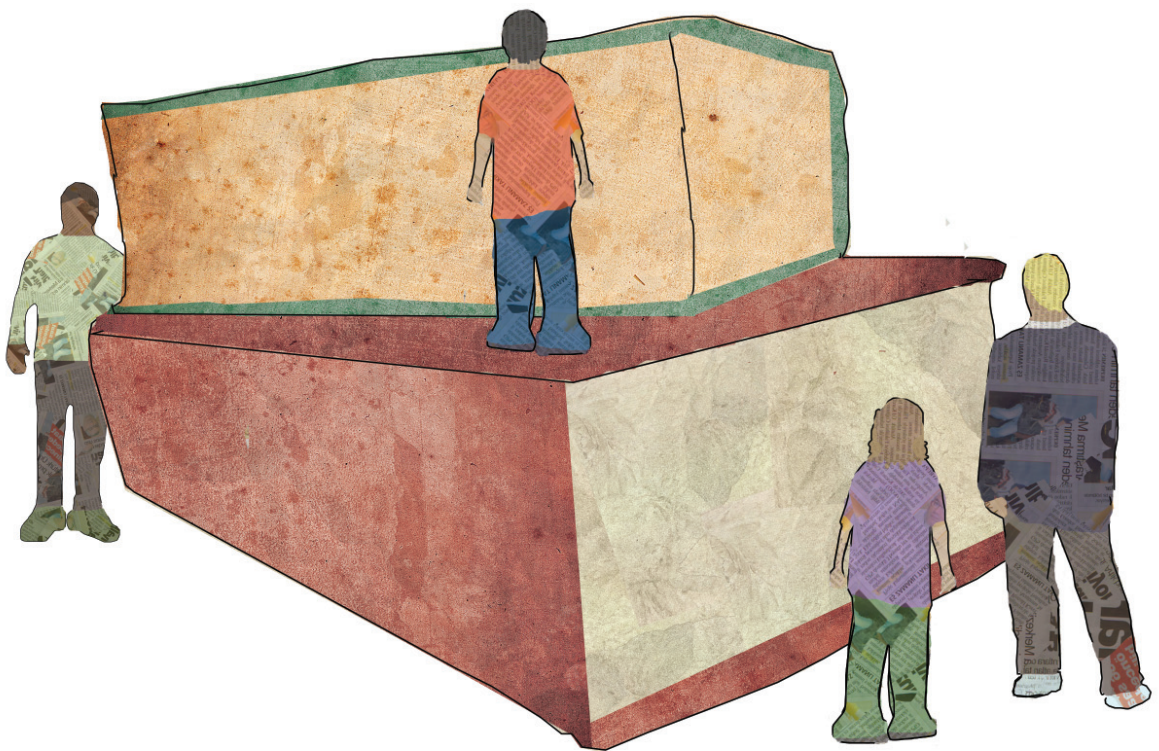
Herkese sınıfta insan haklarıyla ilgili yapacakları çalışmalar için başarılar diliyoruz.

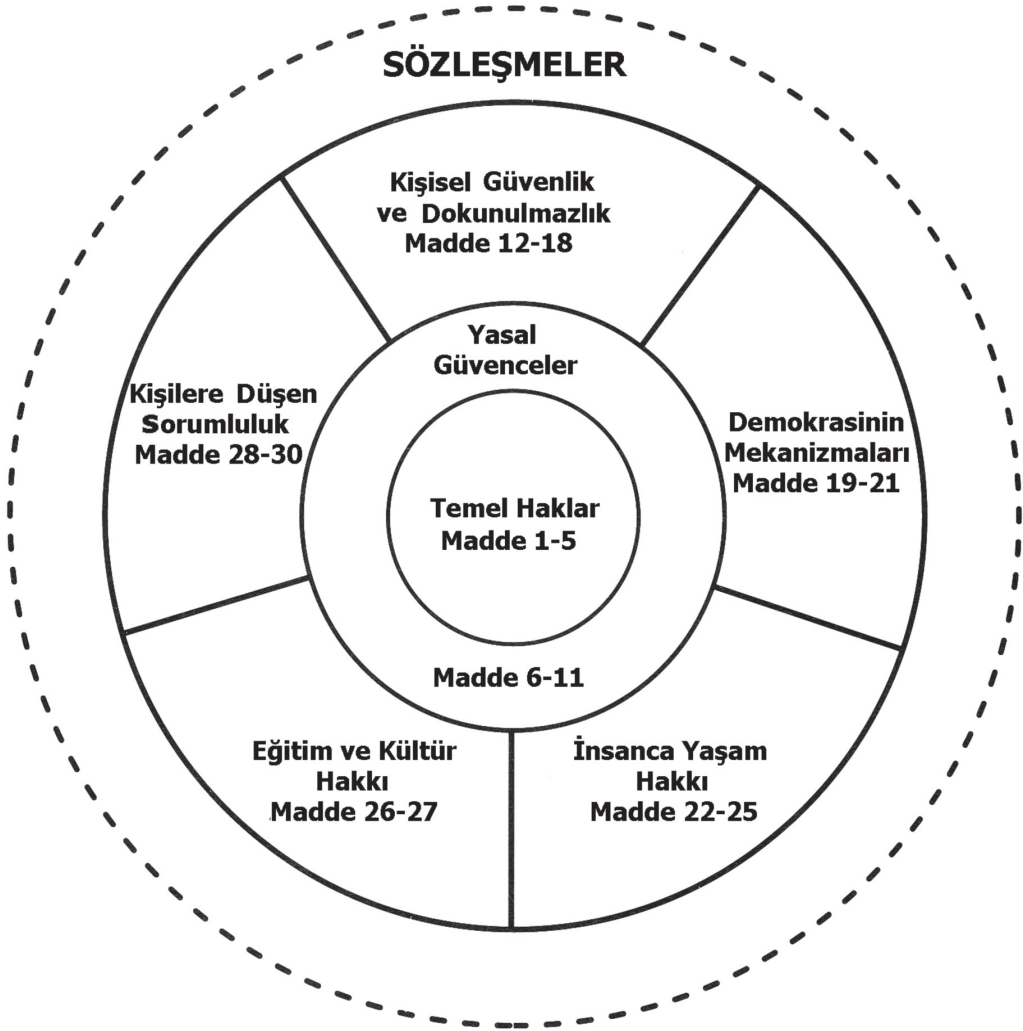

02:

Arka Plan

Arka Plan

Her İnsan Özgür Doğar, eğitimcilerin insan hakları konusunda yapacakları çalışmalarda kullanabilecekleri yöntemleri içeren bir yayındır. Yayının insan hakları konusunda yapılacak çalışmalarda kullanılacak bir ders kitabı olarak hazırlanmadığını özellikle vurgulamak istiyoruz. Hedefimiz; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer verilen amaçların günlük yaşamda yorumlanmasına/uygulanmasına yardımcı olacak alıştıırma ve yöntemleri sunmaktır.

İnsan hakları konusunda ders kitabı olarak Kristina Hedlund Thulin'in 'Herkes için İnsan Hakları' ve 'Eşit Hakka Sahip ve Eşit Değerde' adlı kitaplarının okunmasını tavsiye ederiz. Bu dosyanın her bölümünde Kristina Hedlund Thulin'in kitaplarından yararlanarak özetlenmiş metinler bulunmaktadır.

Her İnsan Özgür Doğar kitabında biz, sadece Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer verilen maddelere paralel çalışmayı uygun bulduk. Bu 30 maddelik Beyanna-

me hukuki yükümlülük getiren birçok sözleşme, antlaşma ve protokolün temelini oluşturmaktadır. Kitapta Birleşmiş Milletler üyesi devletlerin imzaladığı çeşitli sözleşmelere atıfta bulunmaktadır. Ancak bu sözleşme, antlaşma ve protokollerin dışında da açıklamalar ve deklarasyonlar vardır. Bu açıklamalar ve deklarasyonların hukuki bir yükümlülüğü olmasa bile, üye devletler bu kararlara karşı çalışma yapmaz ve böylece bu kurallara uyma konusunda iyi niyetlerini ortaya koyarlar.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948’ de kabul edildi. Aynı yıl hukuki yükümlülük taşıyan ‘Soykırımı Karşı Sözleşme’ yürürlüğe girdi. 1951’de Cenevre Sözleşmesi diğer bir adıyla Mülteci Sözleşmesi imzalandı.

Bu kitapta şu antlaşmalara yer verilmiştir:

İnsan Hak ve Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa sözleşmesi, 1951

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1965

Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, 1966

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, 1966

Amerika İnsan Hakları Sözleşmesi, 1969

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1979

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi, 1981

İşkenceye Karşı Sözleşme, 1984

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 1966 yılında kabul edilerek yürürlüğe giren Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, en önemli sözleşmeler olarak kabul edilmektedir. Bu sözleşmelerde öncelikli olarak bireysel hak ve özgürlüklere yer verilmektedir. Ancak başta üçüncü dünya ülkeleri olmak üzere bazı ülkeler, ‘kolektif haklara’ da ihtiyaç duyulduğunu savunmaktadır. Günümüzde, ‘Kendi Kaderini Tayin Hakkını’ bir hak olarak kabul eden ve bu konuda bağlayıcı hükümlere sahip olan tek sözleşme, Afrika devletleri arasında yapılan halkın barış, gelişme ve temiz çevre haklarına da yer veren sözleşmedir.

İnsan Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Organları

Birleşmiş Milletler, insan haklarının üye ve sözleşmeyi imzalamış devletlerce uygulanmasını garanti altına alabilmek için çeşitli organlar oluşturmuştur.

ECOSOC (Ekonomik ve Sosyal Konsey) Birleşmiş Milletler Tüzüğü’nün uygulanmasından sorumlu en yüksek organdır. İnsan Hakları Konseyi* üyeleri Birleşmiş Milletler tüzüğü’nün 68. maddesine göre ECOSOC tarafından atanır. Konseyin en önemli görevlerinden birisi insan hakları konusunda bir katalog (rehber) hazırlamaktır.

İnsan Hakları Konseyi’nin değişik sözleşmeleri izleyen alt komisyonları vardır. Bunların arasında; BM Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu, Kadın Hakları Alt Komisyonu ve Enformasyon ve Basın Özgürlüğü Alt Komisyonu önemli alt komisyonlardır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Merkezi; insan haklarının yaygınlaşip uygulanması için çalışan Birleşmiş Milletler Sekreteryası’na bağlı bir bölümdür.

Cenevre’de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri görev yapmaktadır. Yüksek Komiser, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi’ne ve onun alt komisyonları ve özel organlarına yardımcı olur.

---

* Eski BM İnsan Hakları Komisyonu

Birçok devletlerarası kuruluşun tüzüklerinde insan haklarının korunmasına ilişkin maddeler bulunmaktadır. Amerikan Devletleri Organizasyonu (OAS), Avrupa Konseyi (AK), Avrupa Birliği (AB), Afrika Birliği Organizasyonu (ABO) ve Arap Birliği'nin (ARB) tüzüklerinde insan haklarına saygı gösterilmesi amaç maddesi olarak yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, devletlerarası bölgesel insan hakları hukukunu uygulanmasını sağlayan yargı organlarıdır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kadın Hakları Sözleşmesi, Irkçılığa Karşı Sözleşme gibi daha önce sözü geçen sözleşmelere bağlı sözleşme komiteleri vardır. Bu komiteler sözleşmedeki hakları korumak için çalışırlar. Komiteler hükümetlere karşı bağımsız hareket ederler. Komiteler şikâyetleri dinler, rapor ister ve tavsiye niteliğinde sözleşmenin nasıl uygulanacağı konusunda açıklamalar yapar.

İnsan Hakları konusunda çalışan başka organlar şunlardır:

UNESCO (BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği)

UNICEF (BM Çocuklara Yardım Fonu)

WHO (Dünya Sağlık Örgütü)

FAO (Dünya Gıda ve Tarım Örgütü)

Pedagojik Yöntem ve Açıklama Modeli

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile çalışırken beyannamenin maddelerini yedi başlık altında toplamayı seçtik:

Temel Haklar, madde 1- 5

Yasal Güvenceler, madde 6 -11

Kişisel Güvenlik ve Dokunulmazlık, madde 12 – 18

Demokrasinin Mekanizmaları, madde 19 -21

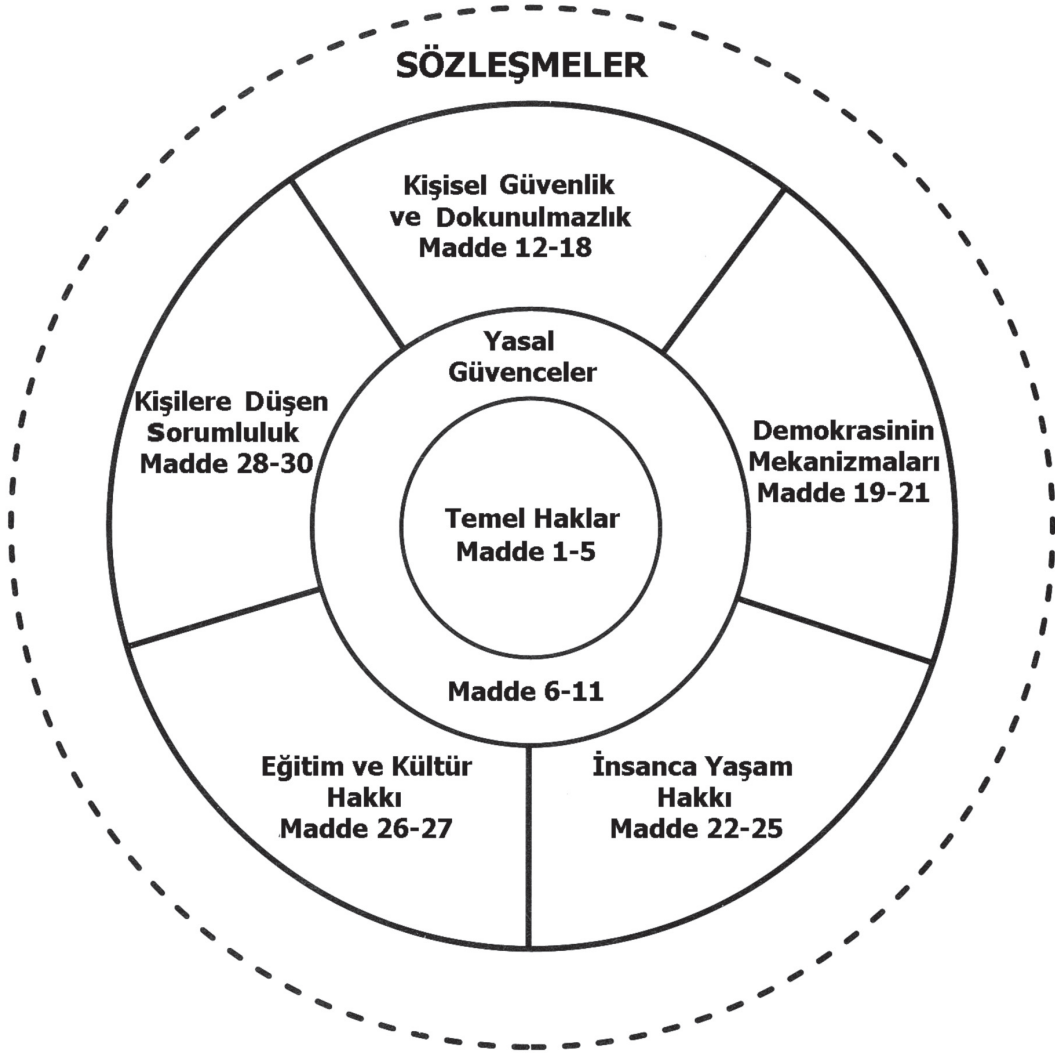
İnsanca Yaşam Hakkı, madde 22 -25

Eğitim ve Kültür Hakkı, madde 26 -27

İnsan Hakları Konusunda Kişilere Düşen Sorumluluk, madde 28 -30.

Genel olarak çalışmamızda Kristina Hedlund Thulin'in 'Herkes için İnsan Hakları' ve 'Eşit Hakka Sahip ve Eşit Değerde' başlıklı kitaplarında yer verilen kategorileri izlemekteyiz. Ancak çalışmalar arasında önemli bir fark var; biz değişik sözleşmelerdeki maddeler hakkında bire bir pedagojik çalışma yapmak yerine genel olarak İnsan Hakları Beyannamesi'ne odaklandık. Öğretmenlere 'Eşit Haklara Sahip ve Eşit Değerde' ve öğrencilere ise ' Herkes için İnsan Hakları' adlı kitapları edinmelerini tavsiye ediyoruz. Bu kitaplar ders kitabı olarak kullanılırken, bu kitapta yer alan metotlardan yararlanılabilir. Konuyla ilgili okunabilecek diğer kitaplar ise Lars Ronnas'ın 'İnsan Hakları' ile Bertil Duner'in redaksiyonunu yaptığı 'Birleşmiş Milletler ve İnsan Hakları' kitabıdır.

Evrensel Beyanname'yi tam anlamıyla anlatabilmek için aşağıdaki grafiği kullanmanın uygun olacağına karar verdik. Kullanılan çizimi biz yaptık ve İnsan Haklarını Beyannamesi'nin içeriğini bilimsel olarak açıklamak gibi bir iddiası olmadığını biliyoruz. Yine de grafiksel bir çalışma öğrencilerin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini akıllarında kalması konusunda onlara yardımcı olabilir.

En iç dairedeki maddeler 1 – 5 temel hakları içermektedir. Bu maddelerin beyannamenin çekirdeğini oluşturduğunu düşünüyoruz.

Bu çekirdek hukuksal olarak bir korunma altına alınmalıdır. Çekirdeğin etrafındaki birinci daireyi koruma altına alan ikinci daire yasal güvence kurallarını ifade etmek için kullanılmıştır, (madde 6-11). Üçüncü daire ise çekirdekteki kavramları, olguları açıklayıp geliştiren beş bölümden oluşmuştur. 1.Bölüm - kişisel güvenlik ve dokunulmazlık - madde 12-19; 2. Bölüm - demokrasinin mekanizmaları - madde 19 -21; 3.Bölüm; insanca yaşam hakkı - madde 22-25; 4. Bölüm - eğitim ve kültür hakkı madde 26-27 ve 5. Bölüm - insan hakları konusunda kişilere düşen sorumluluk - madde 28 -30.

Elinizdeki, kitap öğretmenler veya rehber uzmanlar için bir yöntem dosyasıdır. İlköğretimin 7. sınıfından lise son sınıfa kadar eğitim veren öğretmenler hedef kitleyi oluşturmaktadır. 3. Bölüm'ün giriş kısmında diyalogun demokratik ve pedagojik bir yöntem üzerine inşa edildiğini anlatıp, toparıyoruz. Öğretmenler dışında diğer tür idareci ve rehber uzmanlar tarafından da kullanılabilmesi için, 1. Bölüm'de genel bilgilere yer verilmiştir. Bu nedenle, kitaba giriş bölümünde diyalog ve konuşma ile ne anlatmak istediğimizi ve ne gibi yöntemler kullandığımızı açıklıyoruz. Kitapta devamlı olarak

öğretmen/öğrenci kavramlarını kullanmaktayız. Başka tür gruplarla çalışıldığı zaman, örneğin, lider/ grup/ katılımcı kavramları kullanılabilir.

Kitapta her bölümün giriş kısmında bir değerlendirme yapılmış ve ardından değişik maddelere ilişkin birçok alıştırmaya yer verilmiştir. Alıştırmalar 4. Bölüm'de başlayıp 11. Bölüm'de sona ermektedir. 4. Bölüm'de genel olarak insan haklarına ilişkin alıştırmalara yer verdik. 5. ve 11. Bölüm arasında yer alan kısımda ise, üzerinde çalıştığımız değişik maddelere ilişkin alıştırmaları bulabilirsiniz. Üzerinde çalışılan alıştırmanın ne tür bir alıştırma olduğunun anlaşılması için her alıştırmaya bir isim verdik.

Kitabın çıkış noktası Birleşmiş Millet İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olduğu için, bazı alıştırmalar içerik olarak birbirine çok benzemektedir. Bunun nedeni, aynı sorunların değişik bakış açıları ve uygulamalarla ele alınmasıdır.

Bu çalışmanın merkezine insan haklarının günlük yaşamda nasıl uygulanacağını koyduğumuzu bir kez daha altını çizerek söylemek istiyoruz. Birleşmiş Milletler'in çeşitli belgeleri öncelikli olarak, toplumun kişi ve gruplara karşı sorumluluklarını ve kişinin toplum ve devlet karşısındaki hak ve özgürlüklerini düzenlemektedir. Bizim kendimize sordığımız sorular şunlardır: Gündelik hayatımda insan hakları konusunda benim sorumluluğum nedir? İnsan hakları perspektifinden bakarak başkalarının bana nasıl davranmasını isterim ve ben başkalarına karşı nasıl davranmalıyım?

Bu yayını bir düşünce bankası olarak görebilirsiniz. Bölümlerin verilen sırayla takip edilmesine gerek yoktur. Bir öğretmen, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan bir madde ile ilgili çalışma yapmak için bütün kitabı okumak zorunda değildir. Biz, insan hakları ile ilgili çalışmaların sınıfta, okulda ve toplumda pratik olarak nasıl uygulanacağına dair size bir fikir verebilmeyi umut ediyoruz. Pedagojik yöntemimizin hedefi; diyalog ortamının oluşturulması, sözleşmelerin sorgulanması ve yeni perspektifler oluşturulması, sorular arasındaki ince farkların ortaya çıkartılması ve öğrencinin insan hakları konusunda kendi düşüncelerini oluşturarak bunları ifade edebilmesi ve taraf olmasını sağlamaktır.

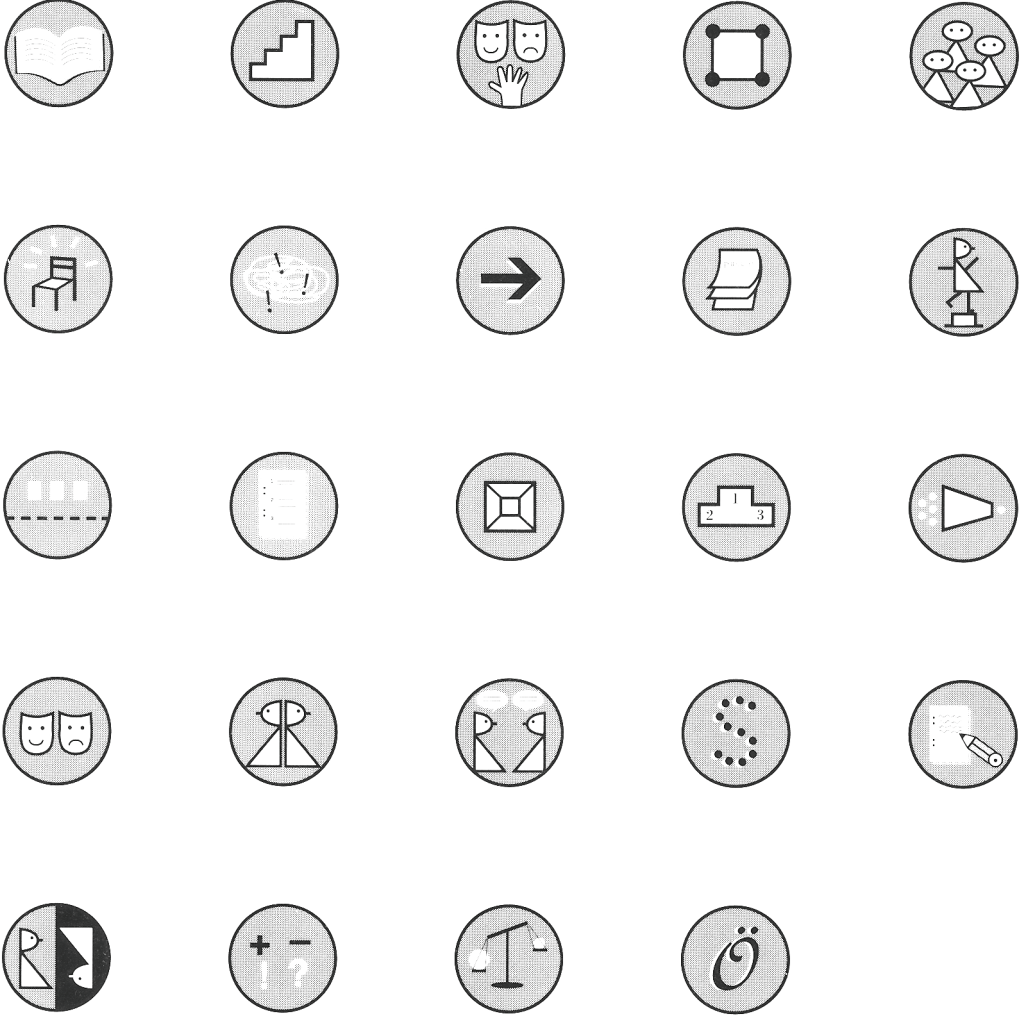
Alıştırmaları birer öneri olarak görebilirsiniz. Öğretmen ihtiyaca ve zamana uygun olarak alıştırmaları azaltabilir, çoğaltabilir ya da atlayabilir. Daha değişik seçenekleri ve kendi fikirlerinizi denemenizi de öneririz.

Her İnsan Özgür Doğar, insan haklarına ilişkin bir ders programı olarak algılanmamalıdır. Ancak buradaki yöntemlerin, eğitim ve öğretimin her alanında kullanılarak eğitim ve öğretimin geneline etki etmesi sağlanabilir. Bu aynı zamanda UNESCO'nun önerilerinde yer verdiği bir durumdur. Eğer bir lise insan haklarına ilişkin bir ders programı oluşturmayı seçerse, elbette Her İnsan Özgür Doğar bu çalışmanın bir parçası olarak kullanılabilir.

3:

Diyalog ve Konuşma

Diyalog ve Konuşma

Verimli bir tartışma ortamı yaratmak için bazı temel kuralların konulması çok önemlidir. Önerdiğimiz yöntemlerle başarıya ulaşılması diyalog ve konuşmayı yönetme yeteneğiyle birebir ilintilidir.

Bu kitap, bir öğretmenin tartışmayı yönetme becerisi olduğunu varsayar. Ancak, sınıfta ne olacağını öngörmemiz mümkün olmadığı için önerilen etkinliklere harfiyen uyulması gerekmez. Öğrencilerin kendi soruları ve yorumları tartışmanın en önemli öğelerindedir. Bu nedenle kitapta, bir konu hakkında çerçeve oluşturmanız ve sorunla bağlantılı başka düşünceler oluşturmanız için alıştırmalara yer verilmiştir. Bu nedenle, etkinlikleri kendi ihtiyacınıza göre kısaltabilir ya da uzatabilirsiniz. Bazılarını atlayıp, işinize en çok yarayacak olanları seçebilirsiniz.

Çalışma yaparken zamanın kısıtlı olduğunu farkındayız. Bütün alıştırmalar yapılmaya çalışılsa zaman yetmezdi. Bu nedenle siz bu kitabı okulda (çalışma yaptığınız alanda) size fikir veren ve insan hakları alıştırmalarını şekillendirmek için kullanacağız bir 'alıştırma bankası' olarak görebilirsiniz. Çünkü önemli olan şey sizin öğrencilerinizle beraber insan hakları konusunda çalışma yapmanızdır.

Diyalog mu, Tartışma mı?

Diyalog tartışmadan çok farklıdır. Tartışmaya fikirleri daha iyi açıklamak için ihtiyaç duyulabilir. Ama tartışmanın somut olarak zayıf olduğu yönler vardır; karşıtlıklar ve kutuplaşmalara yol açabilir.

Aşağıda yer alan karşılaştırmalar, tartışmanın çoğu zaman genel, diyalogun ise; sadece konuşan kişiler arasında olduğu fikrine dayanır. Görüşler arasındaki farkların ortaya çıkartılması için elbette tartışmaya ihtiyaç vardır. Ama modern toplumlarda diyalog çoğunlukla ihmal edilmiştir. Bunun en güzel örneği seçim dönemlerinde yapılan tartışmalardır. Ancak tartışma ve diyalog birleştirilebilir ve tartışma süreç içinde diyaloga dönüştürülebilir.

Aşağıdaki liste, Shelley Berman'ın yazdığı bir yazının, Sosyal Sorumluluk için Eğiticilerin Boston Bölümü Diyalog Grubu'na (The Dialogue Group of the Boston Chapter of Educators for Social Responsibility) yapılan tartışmalara dayanılarak değişiklik yapılmış halidir.

- Diyalog birlikte çalışma isteğidir: İki ya da daha fazla taraf, ortak bir anlayışa ulaşmayı hedefler. Tartışma ise karşıtlığa dayanır: İki taraf birbirine karşı çıkar ve taraflar birbirlerinin hatalı olduğunu ispatlamaya çalışır.
- Diyalogun amacı anlamaktır. Tartışmanın amacı kazanmaktır.
- Diyalogda karşı tarafı dinler, gerekçesini anlamaya çalışır ve gerekli durumlarda onay veririz. Tartışmada karşı tarafın hata ve eksiklikleri bularak; argümanlarını zayıflatmak için dinleriz.
- Diyalog katılımcının bakış açısını genişletebilir, hatta değiştirebilir. Tartışmada katılımcı kendi fikrini onaylatmak ister.
- Diyalog varsayımların yeniden sorgulanması için olanaklar sunar. Tartışmada varsayımlar gerçekmiş gibi ifade edilir.
- Diyalog kendi savlarımızı sorgulamamızı gerektirir. Tartışma da ise diğerlerinin savları eleştirilir.
- Diyalogda daha önce önerilenlerden daha iyi çözümlere ulaşma ihtimaline kendimizi kapatmayız. Tartışmada ise, kendi çözümlerimizi en iyiler olarak savunur; diğer alternatifleri kabul etmeyiz.
- Diyalog geniş bir bakış açısıyla kendi söylediklerinin de hatalı olabileceği fikrine karşı açık olmayı gerektirir. Tartışma kişiyi sınırlandırabilir ve haklı olduğunu daha kararlı şekilde savunmasına neden olur.
- Diyalogda kişi karşıdaki insanlardan gelecek yorumlarla, önerisinin daha da iyi bir hale geleceğini düşünerek en olgunlaşmış düşüncelerini söyler. Tartışmada kişi bu yaklaşımı doğru düşündüğünü göstermek için kullanır.
- Diyalog açık görüşlülüğe, tartışma dar kafalılığa neden olur.
- Diyalogda temel meselelerde anlaşmaya çalışır, ortak yanları öne çıkartırız. Tartışmada farklılıklara vurgu yaparız.
- Diyalogda gelen önerilerin güçlü yanlarını görürüz. Tartışmada ise anlatılan şeylerdeki yanlış ve zayıf yanları bulmaya çalışırız.
- Diyalog karşıdakine karşı gerçek bir ilgi yaratır ve araya mesafe konulmasını ve aşağılamayı engeller. Tartışma, karşıdakinin duygularını ya da ilişkilerimizi dikkate almadan savlarına karşı çıkmamıza; onu küçük görmemize ya da kabullenmememize neden olabilir.

- Diyalogda birçok insanın cevabın küçük parçalarına sahip olduğunu ve birlikte uygulanabilir bir yöntem bulunabileceğini varsayınız.
Tartışma bizi tek doğrunun olduğuna ve sadece bir tarafın haklı olacağını düşünmeye yönlendirir.
- Diyalog sürekli açıklık demektir.
Tartışma daha fazla konuşmaya gerek bırakmayarak son noktayı koyar.

Karşıdakini Saygıyla Dinlemek

Diyalogda en temel şeylerden bir tanesi, herkesin farklı görüşlere sahip olma hakkına saygı duymak ve bu fikirlere saygı göstermektir. Böyle bir yaklaşım, değişik fikirlerin ifade edilebilmesi için olanaktır ve bu fikirlerin birbirine karşı sınılanabilecekleri bir tolerans ortamının bulunduğu da bir göstergesidir. Başkalarının düşüncelerini ve ne hissettiklerini anlamak çok önemlidir. Sadece böyle bir durumda, insanlar kendi değerlerini ve savlarını gerçek anlamda tümüyle sınıyabilirler. Belki de tam da bu nedenle 'ortak kurallar' yaratmamıza ihtiyaç vardır.

Katılımcılık

Tüm öğrencilerin sohbet sırasında aynı sorumluluğu paylaştığını ve herkesin fikirlerini açıklama hakkına sahip olması gerektiğini vurgulayın. Değişik görüşler ve birbiriyle çatışan değerlendirmeler yapılırsa çözümleyici sorularla durumu netleştirerek devam edin:

"- Yani, demek istiyorsun ki...

- Anlamamız için biraz daha açabilir misin?

- Peki, sen nasıl olmasını isterdin?

- Tartışmada iki görüş ortaya çıkmışa benziyor. Şimdi söylenenleri netleştiririm."

Güven

Sorular hassas konularla ilgili olabileceği için düşünceleri açıkça ifade etmek zor olabilir. Bu nedenle güvenli bir ortam sağlanmalıdır. Herkes otomatik olarak şunu bilmelidir; bu bir sınav ya da soru değildir. Amacımız kimin en doğru değerlendirmelere sahip olduğunu görmek değil, bir diyalog ortamının sağlanmasıdır. Herkes 'kişi' ve 'konu/olay' arasındaki farkı anladığını göstermelidir. Bunun kendi kendine olması beklenemez; bu ortamı sağlamak amacıyla, diyalog için ortak kurallar oluşturmak yerinde olacaktır.

İletişim

Öğretmen olarak siz iletişimi ve diyalogu kolaylaştırmalısınız. Eğer tartışmalar kesilirse; sizin göreviniz yeni sorular ya da yöntemlerle diyalogu devam ettirmek olmalıdır. Bu nedenle, elinizden geldiği kadar ilgi gösterin; ama değerlendirmelerde bulunmayın. Daha çok tartışmada ortaya çıkan tezleri netleştirmeye ve özetlemeye çalışın: "Cevap anahtarı" ve "filtre" rolünden kaçının.

(Grupta) diyalogu yönetmek

Giriş

Sınıfta üzerinde konuşabileceğiniz bir konu belirleyin. Konunun kapsamını ve somut içeriğini netleştirin. Eğer her grup için farklı ödevler vermiyorsanız; talimatlarınızı açık bir şekilde vererek, herkesin konuyu anlamasını ve aynı noktalara değinmesini sağlamalısınız.

Konudan sapılmasını engelleyin

Konuşmanın doğal akışına müdahale etmeyin; ama önemli olan noktalara değinilmesi için net bir tavır alın ki temel değerler sınınsın. Bazen bazı öğrenciler gündemdeki konudan saparak başka yönere savrulabilirler. Bu durumda konunun dışına çıkılmasının önemli olup olmadığına ya da bu konuyu daha sonra ele alıp alamayacağınıza karar verin.

Biri diyalogda hâkimiyet kurarsa

Öğretmen olarak bazen gruptaki/sınıftaki herkesi sohbete katmanın zor olduğunu bilirsiniz. Hassas ve bireysel konularda kişisel farklar çok daha çabuk ortaya çıkmakta ve öğrenciler alışık oldukları rollere bürünmektedir. Konuşmanın sadece iki güçlü irade arasında tartışmaya dönüşmemesi için herkesle iletişim kurmaya çalışın. Görüş hiyerarşilerini kırmak için “yakan sandalye” gibi etkinliklerden faydalanabilirsiniz.

Biri susturulduğunda ya da sustuğunda...

Sizin de bildiğiniz gibi konuşmaya katılmayanlara bazen göz teması ya da sorular vasıtasıyla ilgi göstermek gerekir. Bu öğrencilerin yaptıkları üzerinde düşünülmemiş bir yorum nedeniyle ya da diğerlerinin konu üzerinde kurduğu hâkimiyetten dolayı susmuş olmaları muhtemeldir. Bazıları görüş ya da değer yargılarını açıklamamayı seçmiş olabilir. Böyle durumlarda sorular sorarak kuramsal tartışmaları bir yana bırakıp, duygulara yönelerek tartışmanın devam etmesini sağlamak mümkündür. Örneğin: Sizce neden insanlar böyle konularda sabit pozisyonlara çekiliyorlar? Bu, insanların bazı gerekçelerden dolayı zor kararlar almaktan çekinmelerinden mi kaynaklanıyor? Böyle sorular kimseyi işaret etmemekte ama insanların davranışlarıyla ilgi bir savdan yola çıkmaktadır. Doğal olarak bazıları sadece utangaç oldukları için katılmıyor olabilir. Böyle durumlarda örneğin “Hiç konuşmadın, hep sustun, senin bir fikrin var mı?” gibi suçlayıcı şeyler söylemek yerine sorularla sessizliği bozabilirsiniz. Bazı olumsuz yorumlar, tüm sınıfın enerjisini tüketebildiğinden, ciddiye alınmalıdır. Bu noktada, “Katil deyimleri/cümleleri durdurun!” türünden yöntemler kullanılabilir.

Katil deyimleri / cümleleri durdurun!

Grup içinde birinin ya da birilerinin olumsuz değerlendirmeler yaparak ve enerjiyi yok edecek savlar kullanarak, yaratıcılığı engellediği durumlarla sık sık karşılaşmaktadır.

Örneğin:

“Böyle olması mümkün değil...”

“Bunu daha önce yapmayı denedik ve başarısız olduk...”,

“Bunun olmayacağını küçük çocuk bile bilir...”,

“Ne kadar safsınız...”,

“Ben ırkçı değilim; ancak...”,

“Ne kadar aptalca...”

Sürecin devam edebilmesi için, bu “Katil cümlelerin/deyimlerin” durdurulması gerekir. Bunu duruma göre tam tersini söyleyerek ya da sonuç yöntemini kullanarak yapabilirsiniz. Bazen tüm katil cümlelerinin/deyimlerin bir listesini yapabilir ve gruptan onları yapıcı cümleler haline getirmelerini isteyebilirsiniz. Yine bu cümlelerden bazılarını seçip tahtaya yazıp üzerinde çalışabilirsiniz. Örnek olarak, “Bu asla mümkün olmaz” yerine “Böyle yaparsak sanırım olur...” cümlesi kullanılabilir.

Yöntemlerinizi kullanın!

Diyalog sırasında birden fazla yöntemi kullanın (verilen değişik önerilere bakın). Tartışma şeklinin ara sıra yön değiştirmesi olumludur. Savları netleştirmek ve farklı iddiaları özetlemek için sık sık flipchartı, yazı tahtasını ve projektörü kullanın. Öğretmenin hareketli olması öğrencilerin daha iyi yoğunlaşmalarına yardımcı olacaktır.

Özetleyin

Ara sıra özet yapın. Öğrencilerin her zaman konu ile ilgili tümüyle benzer bir görüşe ulaşması gerekmez. Diyalogda bizi daha çok ilgilendiren şey herkesin birbirini dinlemesi ve anlamasıdır. Buna rağmen farklı tez ve tutumlar ve hatta düşünüş yöntemlerindeki farklılıklar özetlenebilir.

Soru sorun!

Konuşmanın başlamasına neden olan sorular önemlidir. Öğrenciler/katılımcılar konu ile ilgili deneyime sahipler mi? Konu toplumda ve basında nasıl tartışılıyor? Hangi duyguları harekete geçiriyor?

Çekinmeden, zor olarak adlandırılabilir soruları sorun. Tartışmanın sadece kalıplarla ve alışılmış kavramların arasına sıkışmasına izin vermeyin. Demokrasi, çoğulculuk ve insani bakış açısının hâkim olduğu analitik sorular sorun.

“Eğer böyle olacağına inanıyorsanız, sizce bunun sonu nereye varır?”

“Sen bu durumda olsaydın ne yapmayı isterdin?”

Neye inanmadığını söylemek neye inandığını tanımlamak için iyi bir başlangıç olabilir.

“Başka bir seçenek var mı?” sorusu önemli bir zıt soru olarak gündeme getirilmelidir. Anlaşmazlığa sebep olan konularda birçok kişi; “Bunu kabul edemem,” “buna inanmıyorum.” türü açıklamalar yaparak tartışır. Bu durumda doğal olarak takip eden soru, “Peki senin önerin ne?” olmalıdır.

“Başka hangi olanaklar var?” ya da “Unuttuğumuz önemli seçenek ve sav var mı?” gibi sorularla alternatiflerin ucunun açık bırakılması önemlidir.

‘Konunun özü nedir? Ne hakkında konuşuyoruz?’ gibi anahtar sorular konudan sapmaları engelleyecektir.

Konuyu netleştiren sorular düşüncelerimizi düzenlememize yardımcı olur. Hangi savlar gündeme getiriliyor ve neden? Biz nasıl akıl yürütüyoruz? Bu değişik savlar hangi temel tezler ve düşüncelere dayanıyor? Sonuçlar neler, varsayımlar neler? İyi bir yönetici “Böyle mi düşünmüştünüz?” ya da “Sizi doğru anladıysam... görüşünüzü savunuyorsunuz?” ya da “Yani söylemek istediğiniz şey şu mu ?” gibi sorular sorarak katılımcılara kendi söylediklerini açıklama ve yorumlamakta yardımcı olur. Önerilen şeyler ve sonuç ilişkisine de daha yakından bakılabilir.

Açık davranmaya teşvik eden ve aradaki farkları gösteren sorular birbirimizi daha iyi dinlememize yardımcı olur:

“Karşit iki görüşün en ikna edici noktaları nelerdir? Tartışmada savunulanlar dışında başka bakış açıları da var mı? Sunulan önerilere muhalefet edenler neden ve nasıl muhalefet ediyorlar? Kesinlikle kabul edilemeyecek yaklaşımlar nelerdir? Neden?”

Değerlerle ilgili sorular katılımcının / öğrencinin gerçek tavrına yönelik sorulardır. Bu bakış açısının arkasında hangi ilkeler vardır? Çıkış noktasında önemli olan şeyler nelerdir? Neden şöyle ya da böyle düşünür insan? Değerler, insanın yanıtını beklediği sorunun yanıtı ile aynı olmak zorunda değildir. Bazen bir şey söyleriz ama başka bir şey ifade etmek isteriz. Bazı öğrencilerin öğretmenin ya da grubun beklentilerine boyun eğme riski vardır. Yetişkinler arasında biz buna ‘politik duruş’ demekteyiz. Bazen bir öğrenci, bir şeyin doğru ya da yanlış olduğunu, bunu tam olarak sözlerle ifade edemese de ‘hissedebilir’ . Böyle durumlarda içimizden gelen sesi kabul etmek yerinde bir davranış olabilir. Birisi bir şeyden korkuyor ya da endişe duyuyorsa, öğretmenin o konudaki korku ve endişenin yer-siz olduğunu söylemesi muhtemelen hiç bir şeyi değiştirmeyecektir. Yine de neden korktuğumuzu ya da endişe duyduğunuzu anlatabilmek bazen rahatlamamıza yardımcı olabilir. Burada kullanılan ‘nedenler+gerekçeler’ üzerinde konuşulabilecek, yeni ve ilginç sohbet konuları olabilir.

Arkası gelen sorular önemlidir. “Ölüm cezası konusunda farklı görüşlere sahip olduğumuzu görebiliyoruz. Tezleri belirlemek için bir liste yapalım. Her iddianın güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?” gibi.

Bir şeyler yapmamıza neden olan sorular bizim ilerlememiz ve çözüm için öneri getirmemize yar-

dımcı olur. Önerilen seçenekler hangi sonuçları doğurur? Herkesin varmak istediği sonuç ne? Sorunlarla uğraşmak için hangi adımlar atılabilir? Bir süredir dışlanma ve eziyet görme hakkında -dışlanıp, eziyet görünce insan kendisini nasıl hisseder; neden insanlar dışlanır ve eziyet görür - konuştuk. Şimdi soruyorum “Buna karşı hep birlikte ne yapabiliriz?.”

Sonuçlandırın!

Konuşmayı ve söylenenleri özetleyin. Zorluklar nelerdi, hangi noktalarda takılıp kaldık (kilitlendik), engeller nelerdi? Hangi olanaklar vardı? Açılımlar ve uzlaşma noktaları nelerdi? Konuşmayı beraberce değerlendirin. Birbirinizden bir şey öğrendiniz mi? Birbirinizi anladınız mı? Tartışma sırasında tutum değiştiren ya da en azından konuya farklı bir şekilde bakmaya başlayan oldu mu? Bu tartışmadan sonra nasıl hareket etmeliyiz? Ortak tutumun temelini ne oluşturuyor? (Bu herkesin aynı görüşte olması gerektiği anlamına gelmemektedir.)

Grubun Anlamı ve Önemi

Okuldaki Sınıflar

Bir okuldaki sınıf çoğu zaman toplum genelinin bir yansımasıdır. Tüm öğrencilerin farklı aile yapıları vardır ve hepsi farklı sosyal şartlardan gelmektedirler. Öğrenciler çoğu zaman yetişkinlere ve öğretmenlere karşı grup olarak davranmayı tercih etse de; çoğu aynı zamanda farklı siyasi görüşleri de temsil etmektedir. Bazıları dini inançlara sahip olabilirler. Bir bölümü hayatlarını spora adarken; diğer bir kısmının farklı dernek ve kulüplere üyelikleri vardır, bazıları göçmen vs. olabilir. Ancak her ne olursa olsun onları bir araya toplayan şey, okul ve sınıftır. Bu nedenle, ilerideki konuşmalarda (sohbetlerde) yararlanılabilecek pek çok farklılık buralarda bulunmaktadır.

Sınıf kendine ait davranış biçimlerini yaratır. Rollerin dağıtılması için uzun zamana ihtiyaç yoktur. Bazıları “çalışkan=inek”, bazıları ‘spor delisi’ olarak görülebilir. Bazıları yaramazdır; diğerleri susturulur ya da susarlar, aralarında dışlanan ve eziyet edilenler de olur.

7. sınıftan sonra kızlar genelde erkeklerden daha hızlı olgunlaşır. Bazıları için karşı cinsle ilişki önemliyen; diğerleri için bu ilgi henüz oluşmaya başlamamış olabilir.

Öğretmenlerle kurulan ilişki karmaşıktır. Gözde öğretmenler olduğu gibi öğrenciler, bazı öğretmenleri benimsemeyebilir ve farklı bulabilirler. Bir öğretmen bir sınıfı mükemmel olarak değerlendirirken, başka bir öğretmen aynı sınıf için “ümitsiz ve eğitilmez” diyebilir.

Değerler hakkındaki konuşmaların işe yaraması için öğrenilmiş motifleri alıştırarak kaldırmak denenebilecek bir yöntemdir. Yeni küçük gruplar oluşturmak, sınıfın yeniden düzenlenmesi, öğrencilerin kendi alışık oldukları yerlerden başka yerlere kaydırılması, birbirleriyle iletişim kurmayanların eşleştirilmesi vb. gibi.

Ergenlik yaşlarındaki gençler olayları “ya hep ya hiç” biçiminde görebilirler. Tartışma esnasında konulara siyah/beyaz olarak bakmaya eğilimlidirler. İddialar onlar için; doğru ya da yanlış, ahmakça ya da zekice, çirkin ya da güzel, iyi ya da kötüdür. “Biz ve onlar” oyununu ustalıkla oynadıkları görülür.

Gençler, fikirlerini ifade etme fırsatını bulurlarsa ya da bu fırsat verilirse aynı zamanda meraklı, sorgulayıcı ve konuşkandırılar. Suskunlaşabilir ya da başkaları tarafından susturulabilirler. Böyle durumlarda kişideki yapıcı yönler teşvik edilerek, kutuplaşmaların önüne geçebilecek yöntemler geliştirmek önemlidir.

Öğrenciler bazen düz yanıtlar ister; öğretmenin olan her şeyi değerlendirmesi ve “cevap anahtar” gibi davranması yönünde beklenti içinde olabilirler. Bu noktada çok açık bir tehlike ortaya çıkar:

sınıfın birilerinin değerlerini yargılayan bir jüriye ve öğretmenin de “doğru” cevapların ne olduğuna karar veren bir baş yargıca dönüşme tehlikesi. Böyle durumlarda öğrenciler savundukları değerlerin cezalandırıldığı ya da ödüllendirildiği fikrine kapılabilirler. Bunu engellemek için; öğretmenin öğrencilerle beraber sohbetler için net kuralları koyması ve kendisinin de onlara uyması önemlidir. Kolaylaştırıcı olarak öğretmen “kaleme” yani tahtaya yazılanları kontrol etme hakkına sahiptir. Öğrenciler, öğretmenin “doğru” fikir ve iddiaları tahtaya yazıp “yanlış” olanları yazmamasını hemen fark ederler. Bütün sav ve düşüncelere karşı (yanlış/doğru demeden) eşit davranılmalıdır.

Diğer Gruplar

Bütün gruplar birbirinden farklıdır. Bu nedenle yeni grup ya da topluluklar da başkalarından farklı olacaktır.

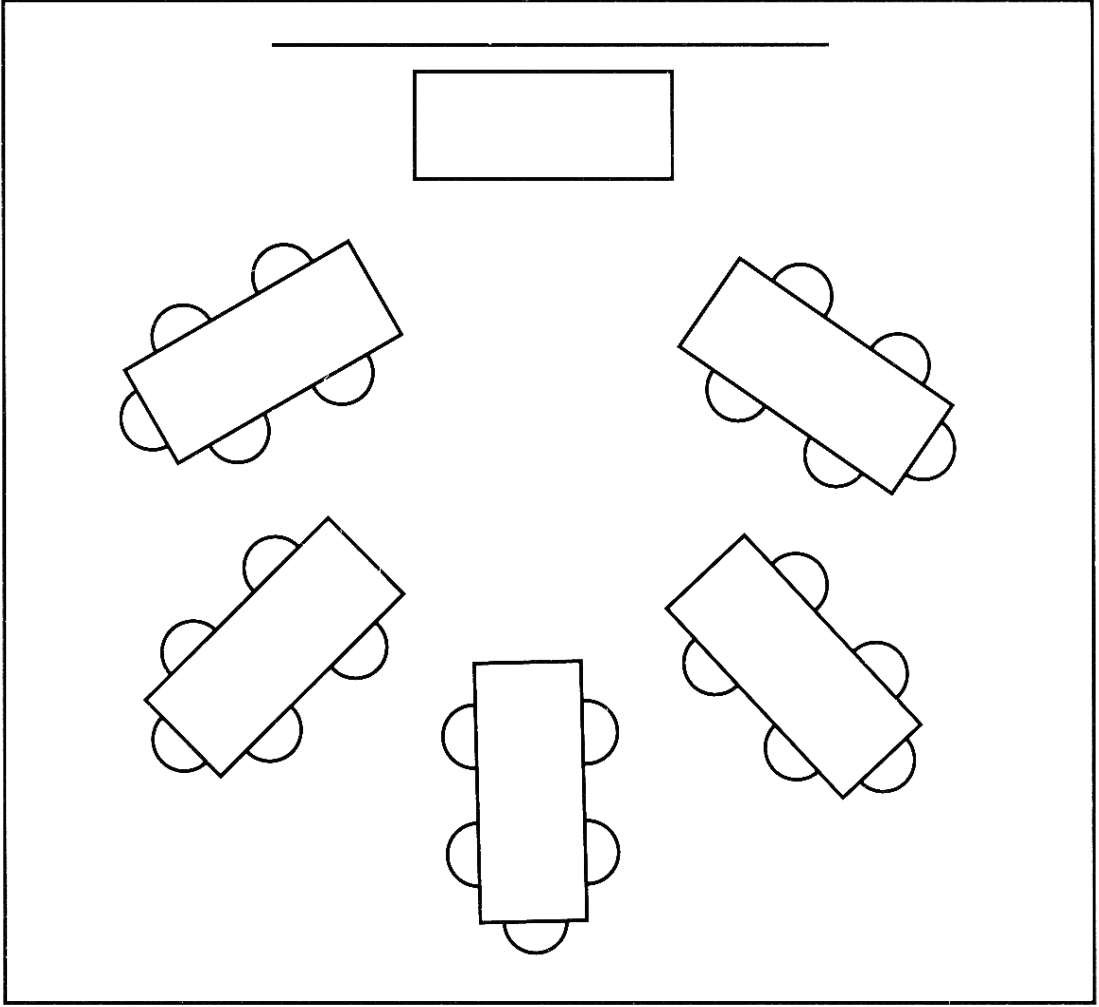
Eğer katılımcılar birbirlerini tanımıyorlarsa tanışmak için gerekli zamanı ayırın ve grubun kaynaşmasını sağlayın. Neden bu çalışmaya geldiklerini öğrenmek de ilginç olabilir.

Dikkat edilmesi gereken bir nokta da, böyle çalışmalarda daha evvelden tanışan insanların birbirlerine sarılmalarıdır. Bu durumda, arada sırada da olsa, bu alışkanlığı kırmak ve tanımadıkları insanların katılımıyla konunun zenginleştirilmesi ve perspektifin geliştirilmesi için müdahale etmek yerinde olacaktır.

Sınıftaki Oturma Düzeni

Sınıftaki oturma düzeninin çalışmaların başarısı açısından büyük bir önemi vardır. Aşağıda sınıftaki oturma düzeni -ya da alıştırımların kullanılacağı diğer mekânlar için- birkaç öneri vardır:

- Oturma düzenini bir masanın etrafında 4-5 kişilik küçük gruplar olacak şekilde oluşturun. Masaları herkesin hareket etmeksizin tartışmayı yönlendiren kişiyle, yani sizinle, göz teması kurabilecekleri uygun bir açıya yerleştirin.
- Amfi düzeninden kaçının. Sıra halinde oturmak her türlü grup iletişimini ciddi bir şekilde engellemektedir.
- Ayrıca konferanslarda yaygın olarak kullanılan at nalı şeklinden kaçının ve sakın uzun masa yerleşimini kullanmayın!
- Oda heyecan verici ve “düzensiz” olmalı. Her katılımcı masa çevresinde oturanlarla göz temasına girip, serbestçe hareket edebilmeli, flipchart kâğıtlarını yayabilmeli ve grubuyla konuşabilmelidir.
- Kolaylaştırıcı olarak erken gelip odayı (çoğu zaman her şeyi yeni baştan düzenlemek zorundasınız!); teçhizat, ışık, pencerelerin açılıp açılmadığını (başlamadan önce odayı bir güzel havalandırabilirsiniz) kontrol etmelisiniz.
- Ne yazık ki deneyimlerimiz, çalışma yapılan yerlerde çoğu zaman kalem gibi basit araç ve gereçlerin bile bulunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, yeterli miktarda kalemi ve flipchart kâğıdını hazırlayın.
- ‘Yakan sandalye’ gibi bazı etkinliklerin farklı bir oturma düzenini gerektirdiğini unutmayın.
- Etkinliğin türüne göre, mümkün olan en açık ve esnek oturma düzeninin sağlanmasını öneriyoruz.

Yöntemlerle İlgili Bazı Açıklama ve Tavsiyeler

Bu kitapta kullandığımız yöntemlerin amacı sohbetler için malzeme hazırlamak, konuya ilişkin bilgiler vermek ve uygun koşulları hazırlamaktır. Burada kullanılan alıştırmaların çoğunluğu "değerlendirme alıştırmalarıdır". Katılımcıya düşünmesi ve taraf olması için zaman tanıyan, kendi düşüncelerini ifade etmesini sağlayan, savunduğu görüşlerin gerekçelerini açıklayabileceği ve başkalarını dinleme konusunda alıştırmaya yapabileceği bir şekilde tasarlanmıştır.

Aktif değerlendirmelerde, "bilmiyorum", "sadece oldu", "olmadı", "gayet iyi" ve "kimin umurunda" gibi basit yanıtlardan kaçınılır.

Aktif değerlendirmeler "neden belli bir şekilde düşündüğümü/düşüncelerimin nedenlerini" açıklamaya çalışır. Bu nedenle kişiler verdiği yanıtların gerekçelerini açıklayabilmelidir: "Bir sürü olasılık arasından bilinçli olarak bir tercih yaptım. Bu seçimi düşünerek ve sonuçları olduğunu bilerek yaptım. Umarım seçimimden dolayı memnun olurum. Bu yaptığım seçimi başkalarının önünde kabul edip, arkasında durabilirim. Ben seçimimi birçok olasılık arasından kendi isteğimle yaptım!"

Bazı öğrenciler düşüncelerini açıklamak istemeyebilirler. Konuşmama hakları elbette vardır; ama birbirlerini dinlemelidirler.

Konuşmalardaki önemli faktörlerden bir tanesi görüş hiyerarşileri yani kendisi bir şey söylemeden önce sınıfın liderinin ne diyeceğini bekleme durumudur. Bu hiyerarşi, tutukluğa neden olmakta ve tartışmayı öldüren bir işlev görmektedir. Alıştırmaların çoğu, böyle hiyerarşilerin sınıfta egemenlik

kurmasını engellemek için şekillendirilmiştir. Buna rağmen, pek sık olmasa da, böyle durumlarla karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle birçok şey, bizim sınıfta birbirine izin veren ve oyun ve ciddiyete yer veren bir çalışma ortamı yaratmamıza bağlıdır.

Aktif değerlendirmelerde, söz konusu olan şeyin, doğru ve yanlış olmadığına altını çizmek gerekiyor. Eğer verimli bir diyalog istiyorsak, herkese büyük görevler düşmektedir. Bu nedenle, "Söylediğin şey ahmakça" ya da 'bu saçma' gibi yorumlara karşı, durmaksızın çalışma yapmamız gerekir. Bazen konuşma kurallarının önceden belirlenmesine ihtiyaç duyulabilir. Bu kurallara uymayanlar, belirlenen ortak kurallar hatırlatılarak uyarılabilirler.

Beyin Fırtınası

İyi bir beyin fırtınası, grubun çok kısa sürede tartışmalara katılmasına yardımcı olur. Yönetici/lider bir soru sorabilir ya da bir varsayım ortaya atabilir ve grup serbestçe bununla ilişkili aklına ne geliyorsa söyler. Bütün öneriler tahtaya ya da flipcharta yazılır.

Beyin fırtınaları çoğunlukla birisinin verilen önerileri sürekli değerlendirmesi ve yorum yapması nedeniyle sekteye uğrayabilmektedir. Hiç kimse bir diğersinin önerisi hakkında tahtaya yazılmadan -bu filtre ya da cevap anahtarı, fırtına bitene kadar sabretmek zorundadır- yorum yapamaz. Çoğunlukla kısa süren bir düşünce patlamasının ardından gelen öneriler seçilir ve değerlendirilmeye başlanır.

Dikkat! Beyin fırtınasında geçerli olan kuralların gruba net olarak açıklanmış olması önemlidir. Gruba beyin fırtınasının kuralları açıkça anlatılmalıdır. İyi ve yararlı bir beyin fırtınasının koşulları aşağıdaki gibidir.

Kedi* sözcüğünü oluşturan bir kelime oyunuyla yaratıcı bir beyin fırtınası için neler gerektiğini anlatmaya çalışabiliriz:

Kullan yaratıcılığını (Herkes hayal gücünü konuşursun !)

Edilgen değil aktif ol (Haydi tartış, görüş ya da değerlendir !)

Durmadan yorulmadan devam ettir

İzin ver, gülme çığınca olan şeylere (Bunlara da yer var aklımızda ve yüreğimizde.)

Beyin fırtınası bittikten sonra işlemlere geçilir ve değerlendirme, analiz etme ve ardından tartışmalar başlar. Başka bir deyişle, beyin fırtınası sürecin bitişini değil; başlangıcını ifade etmektedir.

Listeleme Alıştırması

Bazı beyin fırtınaları, aslında basit liste çalışmalarıdır. Bu çalışmalarda güncel listeler hızlı bir şekilde işleme konulabilir. Özelliklerin, korkuların, düş kırıklıklarının, olumlu durumların ya da olumsuzlukların, hayallerin listesi yapılabilir.

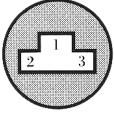

Eksiltme Alıştırmaları

Liste alıştırmaları listenin özenli hale getirilmesi ya da listeyi sorgulayan bir eksiltme alıştırmasıyla sonuçlandırılır. Eksiltme alıştırmaları beyin fırtınasından sonra söylemlerin açık hale getirilmesi için kullanılabilir- herkesin hemfikir olmadığı şeyler ya da üzerine biraz daha düşününce bu listede yer almasına gerek görülmeyen şeyler silinir/kaldırılır. Eksiltme alıştırmaları, bazı şeylerin listeden silinemeyeceğini pedagojik olarak göstermek için de kullanılabilir. Örnek; ilk önce insan hakları ile ilgili bir liste yapıp daha sonra bu listedeki haklardan eksiltme yapılabilir mi? Bu hakların birbirinden ayrılamayacağını, parçalanamayacağını gösterebilmek için yapılır. (Bakınız: Kart alıştırması)

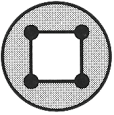
* Bu dörtlük orijinal fikre sadık kalmak kaydıyla Türkçe olarak uygun bir şekilde yeniden yazılmıştır.-ç.n.

Sıralandırma Alıştırması

Sıralandırma alıştırmaları, birçok değişik konuda gösterilen tutumların arkasında, aslında hangi değerlerin olduğunu anlamak için kullanılabilir. Bu alıştırma için gerekli hazırlıklar, toplantıdan önce yapılabilir ve beyin fırtınası ya da listeleme alıştırmalarının bir devamı olarak gerçekleştirilebilir. Sıralandırma alıştırmaları, kişilerle veya gruplarla ya da önce kişilerle sonra gruplarla yapılabilir. Bu alıştırma başladıktan sonra yarım bırakılmaz ve bittikten sonra mutlaka üzerinde çalışılma yapılmalıdır. Sıralandırma alıştırmalarından ne öğrendik? Hangi yeni sorular ortaya çıktı? Sıralandırmada hangi perspektiflere yer verilmişti? Neden seçtiğimiz şeyi seçtik? Bu sorular ve elde edilen bilgiler, özetin olabildiğince açık ve net olması için tahtaya yazılır. Daha sonra başka yöntemlerle devam etmek mümkündür: Sonuçlar, tersten düşün, düşünmeye değer ve dört köşe yöntemi vb. (Bakınız: Eşit haklar alıştırmaları)

Dört Köşe Yöntemi

Dört köşe alıştırmalarında lider/yönetici, gruba belirli bir duruma ilişkin dört ayrı seçenek sunar. Bu örnekleri, günlük hayattan, gazete haberlerinden ya da çatışma durumlarından da yaratabilirsiniz.

Örnek 1: Şiddetin en kötüsü

- 1: Bir kişinin gruptan dışlanarak eziyet edilmesidir.
- 2: Dayak yemektir.
- 3: Bir arkadaşının dayak yemesidir.
- 4: Boş köşe: ... (Yukarıda yer verilen olaylardan farklı bir şey)

Örnek 2: Dışlanarak eziyet edilmeyi engellemenin en iyi yöntemi

- 1: Öğretmenle konuşmaktır.
- 2: Dışlayan, eziyet eden kişi/kişilerle konuşmaktır.
- 3: Bütün sınıfla bu olay hakkında konuşmaktır.
- 4: Boş köşe: (Başka bir şey yapmaktır.)

Öğrencilerden kendi köşelerine gitmeden önce seçtikleri köşeyi bir kâğıda işaretlemelerini isteyin. Bu kâğıt, odanın bir haritasını ortaya çıkartacaktır. Böylece, öğrencilerin grup baskısına teslim olarak çoğunluğun seçtiği köşeyi seçme riski azalacaktır.

Daha sonra herkes, odanın kendi tercihi olan ve kendi görüşünü temsil eden bir köşesine gider. Değişik seçim yapanlar, birbirlerine neden bu seçimi yaptıklarını anlatırlar. Öğretmen değişik gruplar arasında bir tartışma oluşması için çaba sarf eder. Burada dikkat edilmesi gereken şey, öğretmenin gruplara yanıtlayacakları sorular sorması ama tartışmaya katılmamasıdır. Diyalog farklı yanıt verenler arasında olur. Arada bir, 'söylenen şeylerden sonra fikir değiştirip başka bir köşeye geçmek isteyen olup olmadığı' sorulabilir.

Yamama Yöntemi

Bir sorunu çözmek için kullanılacak en iyi yöntemlerden bir tanesi, yamama yöntemidir. Bu yöntem, grubun yaratıcılığını geliştirmesine ve kendi deneyimlerinden yararlanmasına olanak sağlayan ve aynı zamanda, grubun alışık olunmayan farklı çözümler bulmasına yardımcı olan, basit ama dâhice bir yöntemdir.

1.Sorunu anlatın. Örneğin; sınıfta göçmen kökenli öğrencilere aşağılayıcı isim takma, yaralayıcı söz söyleme modası yaygınlaştı. Bu durum sınıfta karşıtlıklar yarattı. Bu soruna müdahale etmemizin önünde ne gibi engeller var?

2. Öğrencilerden ikişer ikişer oturmalarını isteyin ve daha sonra düşünceleri için zaman tanıyın. Çiftlere küçük not kâğıtları dağıtın.

3. Çiftler akıllarına gelen her düşünceyi ve engeli kâğıda yazsınlar (her bir not kâğıdına bir engel yazılsın). Öğrencilerin bir engeli yazması için, onun engel olduğu konusunda ikisinin de hemfikir olmasına gerek olmadığını vurgulayın.

4. Not kâğıtlarını herkesin görebileceği şekilde asın.

5. Not kâğıtlarını konularına göre ayırın. Her bir konu için bir başlık belirleyin. 'Diğer' kategorisinde bir başlık belirlemek de gerekebilir. Başlıklar; korku, grup baskısı, yargılar ve davranışlar vb. olabilir.

6. Buna karşı ne yapabiliriz?

Bütün önerileri tek tek inceleyin ve görüşleri sınıflandırın:

- Bunu herkes hemen yapabilir.
- Bunu uzun vadede hep birlikte yapabiliriz.
- Bu öğretmenin yapabileceği bir şey.

Yamama yöntemi şu tarz sorular için de kullanılabilir:

-Neden korkarsın?

-Sınıfta neyi değiştirmek isterdin?

-Öğrenciler neden birbirlerini dışlar ve eziyet eder?

-Okulumuz nasıl daha iyi bir yer olur?

Tersten Düşün Yöntemi

Tersten düşün yöntemi, zorluklar ve sorunlar karşısında yaratıcı ve somut çözümler üretilmesi için etkili bir yöntemdir. Bu yöntemde insan düşündüğü şeyin tersine odaklanır.

Tersten düşün yöntemi dört adımda uygulanabilir. Ama buna her zaman gerek yoktur.

Bazen sadece 1. adımı uygulamak ve ardından konuyla ilgili sohbet etmek yeterli olabilir.

"Türkler ve Yunanlılar arasındaki ilişki nasıl daha iyi olabilir?" sorusunun bir de somut karşıtı vardır:

"Türkler ve Yunanlılar arasındaki ilişki nasıl bozulabilir?"

1. Adım

"Türkler ve Yunanlılar arasındaki ilişki nasıl bozulur?" sorusu etrafında grup beyin fırtınası yapar. Tersten düşün yöntemini kullanarak, olabilecek bütün iddialar kâğıda yazılır. Gerçekçi olmak kaydı ile elinizden geldiğince çok fikir üretmeye çalışın.

2. Adım

Birkaç dakikalık bir gözden geçirmeden sonra 1. adımdaki listede yer alan savlardan en inandırıcı ve karşılaşılabilecek en muhtemel olanlar arasından 3-4 tanesini belirleyin.

3. Adım

Bu savları alın, tersini düşün yöntemiyle tekrar tersine çevirin ve olumsuz savları yapıcı düşünceler haline getirin. Olumsuz şeyler aniden bir olanağa nasıl dönüşebilir? Durumu kolaylaştırmak için sadece basit savlarla uğraşmak yerine bunlardan olumlu anlamlar/cümleler kurmaya çalışın.

4. Adım

Bu aşamada aşağıdaki modele uygun olarak önerileri açıklamaya ve somutlaştırmaya çalışın.

- Kim neyi, ne zaman ve nasıl yapacak?
- Bireysel olarak, tek başımıza neler yapacağız?
- Birlikte neler yapacağız?
- Aldığımız kararlar nasıl uygulanacak?
- Amacı nasıl belirleyeceğiz?

Neden/Sonuç Yöntemi

Sonuçlar yöntemi, hoşnutsuzlukları, lastikli varsayımları, genellemeleri, katil deyim/ ifadeleri, ön yargıları ve söylentileri ele alarak inceleyip, çözümler üretmede kullanılacak yöntemlerden başka bir tanesidir. Bu yöntemde, bir varsayım ciddiye alınır ve incelenir.

Ne gibi sonuçlar verebileceğinin analizi yapılır.

Örnek: Birisi göçmenlerden arındırılmış bir Türkiye'nin çok daha iyi bir ülke olacağını ve bu nedenle bütün göçmenlerin sınır dışı edilmesi gerektiğini iddia eder. Bu sav hakkında şöyle söylenebilir: "Anladım, bütün göçmenlerin sınır dışı edilmesini istiyorsun. Bütün göçmenlerin sınır dışı edilmesi durumunda ne gibi sonuçların ortaya çıkacağına bir bakalım. Ama ondan önce bunun kimleri kapsayacağına bir karar vermemiz gerekiyor. Kimler sınır dışı edilecek? Eğer herkes diyorsan ne kadar geriye gitmemiz gerektiğine karar vermemiz gerekiyor; 1. Kuşak, 2. kuşak ya da 3. Kuşağı mı kapsayacak?"

Yine, "Bütün göçmenleri sınır dışı edeceksek, bilmeliyiz ki bunların arasında bizim akrabalarımızdan da insanların olması mümkündür." denilebilir.

Katılımcılar bu sorunsal etrafında bir beyin fırtınası başlatırlar. Konunun olabildiğince çok yönüyle tartışılmasını sağlarız:

Bunun sonuçları:

- Endüstri (Boşta kalan işleri kim devralacak?)
- Ev sahipleri (Zararlarını kim karşılayacak?)
- İş piyasası (Bir sürü insan geçimini göçmenler üzerinden kazanıyor.)
- Ticaret (Talepte azalma)
- Temel gıda maddeleri (Satışta düşüş)
- Sınıf, iş yeri, grup vs.
- Göçmenler

Bu yöntem birçok alanlarda kullanılabilir, ancak uygulayıcının konuya hâkim ve yetkin olması gerekmektedir.

Düşünmeye Değer Alıştırması

Düşünmeye değer metodu, düşünce ve savları, sorunlar hakkında bütün bilgi ve faktörleri göz önünde bulundurarak değerlendiren bir yöntemdir.

Belirlenen bir sorun üç açıdan titizlikle incelenir (Beyin fırtınası bu üç sütunda gerçekleşir).

Olumlu (+)   Olumsuz (-)   Düşünmeye değer (?!)

Örnek: Gruptan bir kişi, bir varsayım veya bir öneri ileri sürer. Varsayım, öneri veya sözcük tahtaya yazılır. İlk önce konuyla ilgili tüm olumlu düşünceler bir liste halinde yazılır, ardından da diğer sütuna tüm olumsuz düşünceler listelenir. Bu iki sütunun yanına 'düşünmeye değer' sütunu yapılır. Düşünmeye değer listesi, olumlu ya da olumsuz listesinde yer alan çağrışımlardan hareket eder.

Örnek olarak 'ırkçı' kavramını ele alalım. Kavramın olumlu listede yer almasına neden olacak bir özelliğini yazın: "İrkçılar kendi kültürlerini korumak istiyorlar."

Şimdi olumsuz listesinde yer alacak bir özelliğini yazabilirsiniz; "İrkçılar başka kültürlerden nefret ederler."

Düşünmeye değer sütununda şu kavramlar yer alabilir: "Nefret ve anayurt sevgisi bir arada olabilir mi? İrkçının anayurt sevgisi, akli başında bir konuşma yapılmasını sağlayabilir mi?"

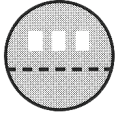
Sonra bir tartışmayla bitirin. Göreceksiniz ki- hiç ummadığınız bir şekilde- üzerinde konuşabileceğiniz ilginç ve verimli noktalar bulmuşsunuz.

Diğer örnekler:

Sınıfımız (okulumuz, okul derneğimiz)

Sorunsuz olan şeyler (+)	Sorunlu olan şeyler (-)	Düşünmeye değer (!)
--------------------------	-------------------------	---------------------

Örgütümüz
Başarılı olduğumuz işler (+) / Başarısız olduğumuz işler (-) / Düşünmeye değer (!)

Çizgi Alıştırması

Çizgi yöntemi, sınırsız varyasyonlar oluşturulabilecek bir değer yargısı alıştırmasıdır. Bütün sınıf duvarın önünde sıralanır. Karşı duvara iki seçenek yazın:

EVET

HAYIR

Değişik değer yargıları içerecek bir kaç soru bulun. "Frakla kırmızı ayakkabı uyar" gibi bir savla başlamanız iyi olur. Öğrencinin görevi, çizginin kendi düşüncesini ifade eden bir yerde durmaktır. Bu fiziksel çizgi, daha sonra üzerinde konuşacağımız farklılıkları ve tonları açık ve net olarak bize gösterecektir. Çizginin orta yerine bir şey koyun ve öğrenciler "evet" ya da "hayır" seçeneklerinden birini seçmek zorunda olsunlar. Değer yargısına sahip olmayan kişi yoktur. 'Sıcak sandalye' çalışmasında kullanılan sorulardan alıp çizgi yönteminde rahatlıkla kullanabilirsiniz. 'Çizgi'nin yararı ton farklarını hemen görebilmektir.

Sıcak Sandalye/ El Kaldırma

Sıcak sandalye alıştırması (bunun yerine el kaldırma da kullanılabilir), şu şekilde yapılır. Katılımcılardan bir çember oluşturarak (ortada masa olmamalıdır) oturmaları istenir. Her katılımcının bir sandalyesi, bir tane de fazladan boş sandalye olmalıdır. Öğretmen sürekli olarak çemberdeki yerinde oturur. Üzerinde oturduğum, benim kendi sandalyem ve o kadar ısındı ki, yer değiştirmek ve görüşümü söylemek istiyorum.

Lider/ Yönetici açık ve basit varsayımlar söyler ve katılımcılar bunları değerlendirir. Varsayımı kabul edenler boşalan yerlere geçip otururlar. Varsayımı kabul etmeyenlerle kararsız olanlar, oturdukları yerden kıpırdamazlar. Bazı öğrenciler hiçbir tepki vermeden oturur ve yerlerini terk etmemeyi seçerler. Eğer böyle bir şeyin yaşandığını fark ederseniz "Kabul etmeyenler ve çekimser olanlar yer değiştirsinler" diyerek onların da katılımını sağlayabilirsiniz. Önemli olan şey, liderin verdiği bilgilerin ve kuralların net olmasıdır.

Uyuşturucu ve sigara konusundaki varsayımlara örnekler:

- Birçok öğrenci sigara içmenin gösterişli olduğunu düşünüyor.
- Sert bir görünüm verdiği için, birçok öğrenci sigaraya başlıyor.
- Sigaranın kendisine zarar vereceğine kimse inanmıyor.
- Eğer alkol kullanıyorsanız, sigaraya başlamak daha kolay olacaktır.
- Yetişkinler rahatlamak için içki içiyorlar.
- Yetişkinler sarhoş olmak için içki içiyorlar.
- İçki daha rahat ve serbest hareket edebilmek için kullanılıyor.
- Arkadaşlar arasında sarhoş olunmanın bir sakıncası yoktur.

- Sarhoş olmak rezilliktir.
- Sarhoş olan kişinin aklı başında değildir.
- Güneyliler alkolden Kuzeylilere göre daha az etkileniyorlar.

Taraf olması zor varsayımlara örnekler:

- Eğer birçok öğrenci sigara içmenin gösterişli bir şey olduğunu düşünüyorsa, onlarla sigara hakkında konuşmanın bir anlamı olmayacaktır.

Varsayım bir tahmin ile başlıyor. Bu da eğer o varsayıma inanmıyorsanız, bu konuda bir değerlendirme yapamamanıza neden oluyor.

- Eğer çok alkol kullanıyorsanız, bir grupla beraber dışarıdaysanız ve gruptan birisi size sigara ikram ederse, reddetmek hiç de kolay olmayacaktır.

Varsayım oldukça karmaşık: İki tahmine dayanıyor ve olumsuz bir yargıyla son buluyor. Bu tarz varsayımlarda çok fazla “eğer öyle ise, ve ama” olduğu için yanıt vermek çok güçtür.

- Herkes sigarayı bırakmazsa, sigara içmeden yapamazsın.

Arka arkaya iki olumsuz vurgu nedeniyle, kavramların birbirinden ayrılması zorlaşıyor.

El Kaldırma ve Sıcak Sandalye alıştırmalarının en önemli yanı, herkesin almış olduğu tavrı ve tutumunu fiziksel olarak göstermek zorunda olmasıdır. Belki insan bazen cevabının gerekçesini açıklayamaz ya da açıklamak istemeyebilir, ama bu yöntemle en azından ne düşündüğünü göstermesi mümkündür. Başkaların olduğu bir yerde taraf olmayı becermek, demokrasi eğitimi için son derece önemlidir.

Bazen Sıcak Sandalye alıştırmaları ‘düşünce hiyerarşileri oluşup, kişisel tavır alışları engellemesin’ diye, çok hızlı yapılmak zorunda kalınabilir. Bu nedenle arada sırada, deneyim kazanmak için ‘önemsiz konularda’ Sıcak Sandalye alıştırmaları yapılabilir. Zamanla buna gerek kalmayacak ve hatta değişik tavır alışlar hakkında sohbet edilebilecektir.

Bu yöntemde de kurallar konulması önemlidir ve gülerek, alay ederek, ıslıklayarak ya da başka katil cümleler/deyimler kullanarak alınan tavırların sorgulanmasını engellemek gerekir. Bu nedenle, herkes öğretmenden söz istemek zorunda olmalıdır. Öğretmen, söz hakkını az kullananlara daha fazla söz verebilmelidir. Bir öğrenci aldığı tavrın gerekçesini açıklamak istemiyorsa, “Ben yokum” diyebilir. Önemli olan tavır alıp, bunu gösterebilmesidir.

Sıcak sandalye alıştırmalarının hazırlıkları önceden yapılmalıdır. Aynı konuyla ilgili, çeşitli bakış açılarından 10 – 15 varsayımdan oluşan bir liste hazırlayın. Varsayımlar ne kadar basit olursa, o kadar iyi olur.

Rol Oyunu

Rol Oyunu duygu ve kavrama yeteneği ile ilgilidir. Tartışmaları başka bir boyuta taşıyıp ve duygulara yer verilmesini sağlar. Rol oyunu, kişi ya da gruplar arasında çelişki/çatışmanın ortaya çıktığı her alanda kullanılabilir. Rol Oyunu bir tiyatro gibi algılanmamalıdır.

Katılımcıların, durumu kavrama yoluyla, başka insanların bu konudaki değer yargılarını, düşüncelerini ve tavırlarını içselleştirebildiği oranda, Rol Oyunu başarılı sonuçlar verir. Rol Oyunu bittikten sonra da, olaylar ve deneyimler hakkında çalışmalar yapılmaya devam edilmelidir.

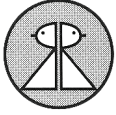
Rol Oyunu duyguları harekete geçirir ve oyun bitse de, insan oynamış olduğu rolün etkisinde kalmaya devam edebilir. Bu nedenle, oyundan sonra konuşmak gerekli olabilir.

Birkaç tavsiye:

- Rol oyununun hedefini net olarak belirleyin. Öğrencilere nasıl bir şeyle karşılaşacakları hakkında

detaylı bilgi verin.

- Rol oyunu her grup ve her öğretmen için uygun olmayabilir.
- Bu alıştırmanın, sonradan üzerinde çalışmak zorunda kalacağınız güçlü duyguların ortaya çıkmasına neden olabileceğini bilmelisiniz.
- Oyun sırasında ara verilip, o ana kadar neler olduğu hakkında konuşulabilir. Ardından oyuncuların, bir başka bir rolü oynamanın nasıl bir duygu olduğunu anlaması için, rol değişimi yapılabilir.
- Oynanacak role bürünmek için bilinçli olmak gerekir. Oyundan sonra, rol kişiliği açık ve net olarak bir yana bırakılmalıdır. Rol oyunu aralarda ya da teneffüste kesinlikle devam ettirilmelidir.
- Rol oyununu yöneten kişinin güven vermesi gerekir. Rol oyununun ortaya çıkardığı duygular hakkında konuşup onlarda olumlu bir etki bırakmaya çalışın. Duygusal yaşanmışlıklarda, yanlış anlaşılmalarda, düşüncesini söylemekten çekinme durumlarında, yok sayılma ve azınlık olma gibi durumlarda, güvenli bir liderlikle rol oyunu çok iyi sonuçlar verebilir.
- Rol oyunu, "Eğer başka türlü yapsaydık olay nasıl gelişirdi?" sorusu etrafında yapılacak bir sohbetle sonlandırılabilir.
- Rol oyunu değişik 'listeleme' ve 'düşünmeye değer' yöntemleriyle de sonlandırılabilir.
- Oyundan sonra yeterli zamanı ayıramayacaksanız, rol oyununa başlamayın.

İki Kişilik Rol Oyunları, Örneğin "Sırt sırta"

Bazen rol oyunu bizim 'sırt sırta' diye adlandırdığımız, ters döndürülmüş sandalyelerde sırt sırta oturan iki kişi tarafından oynanır. Bu alıştırılarda kolaylıkla bir telefon konuşması canlandırılabilir.

Sırt sırta yöntemine ilişkin örnekler:

İşsiz bir göçmen, Türk şefle iş için görüşme yapıyor.

Çıkan bir kavganın nedenini anlatmak için, bir öğrenci öğretmenini arıyor.

Bir öğretmen, kötü karne notu yüzünden bir öğrencinin velisini aramak zorunda kalmış.

Bir öğretmen, bir öğrencinin ailesini arıyor ve öğrenciyi övüyor.

Yeni âşık olan bir genç, âşık olduğu kızı ilk defa telefonla arıyor.

İşlemediğin bir suçtan dolayı senden şüphelenen polisi aramak zorundasın!

Senin hakkında kötü şeyler söyleyen bir kişi aramak zorundasın!

Lokantada iş arıyorsun.

Forum Oyunu

Çatışma ve çelişkiler konusunda çalışmak için, rol oyununun değişik bir biçimi olan forum oyunu geliştirilmiştir. Oyunun nasıl oynandığını kısaca anlatmak gerekirse; diğer öğrenciler ya da öğretmen oyuna dâhil olup, oyunun seyrini değiştirebilir ya da oyuncuları kışkırtabilir' diye özetleyebiliriz.

Forum oyunu, baskı yapılan ve baskı yapanların olduğu bir durum üzerine kurgulanmıştır. Oyndaki amaç; forum oyunu yardımıyla baskı gören, ezilenin davranışlarını değiştirerek baskıdan kurtulmasıdır.

Drama Pedagog'u Katrin Byrèus forum oyununun amacını şöyle özetler: "Seyirciyi pasif bir izleyici olmaktan çıkartır ve aktif bir yaratıcı ve başrol oyuncusu haline getirir. İnsanlara yaşamda karşılaşılabilecekleri şeylere karşı alıştırma yapma olanağı verir, geleceğe hazırlar ve dışsal ve içsel baskıyı

yenmelerine yardımcı olur.” (Hayatının Başrol Oyuncusu Sensin. Sayfa 13)

Forum oyunu kısadır ve net bir baskı, kargaşa ya da ‘sefaletle’ biter. Oyunun bir kez provası yapılır ve ardından sınıf önünde oynanır. Ardından baştan sona bir kez daha oynanır. Bu kez izleyiciler, oyunun her hangi bir bölümünde “Dur!” diyerek oyuna müdahale edip dâhil olabilir, baskı görenin, haksızlığa uğramış, dışlanmış, yıldırılmaya çalışılmış, tehdit edilmiş olanın rolünü üstlenebilir. Baskı yapan ya da yapılanlar değiştirilemezler. Burada hedeflenen şey, oyuna dâhil olan kişinin bu sorunu çözmek için başka bir strateji kullanmasına; bağırarak, konuşarak, başka şekilde karşılık vermek, yani ilk başta verilen tepkiden başka bir tepki vermesi için olanak tanımaktır. Oyuna dâhil olan kişi katkısını yaptıktan sonra, seyirciler arasındaki yerini alır ve oyun kaldığı yerden devam eder. Kimse bir şey önermeye kadar oyuna devam edilir.

Forum oyununu yöneten kişiye ‘Joker’ denilir. JOKER oyunun kurallarını anlatır ve değişik çözümler bulabilmeleri için katılımcıları teşvik eder. Oyunda konu edilecek durum için birden fazla alternatif çözüm üretilmiş olması önemlidir.

Her oyundan ya da forum oyununu tümü ile bitirdikten sonra, öğrencilerle/katılımcılarla şu konular hakkında konuşun:

- Baskı gören bir kişi olmak nasıl bir duyguydu?
- Baskı yapan bir kişi olarak ne hissettin?
- Baskından kurtulmak için hangi yöntemleri bulduk?
- Bu alıştırmaya bize ne öğretti?

Forum oyununun amacı; seyirciyi pasif izleyici olmaktan çıkartarak, aktif yaratıcılık sürecine katkı koyan- yaşamda karşılaşılabileceği şeylere karşı alıştırmaya yapan, tavır geliştiren, var olduğunu hisseden ve kendi hayatında başrolü alan-bir başrol oyuncusu yapmaktır.

Forum oyununun gücü, ezilen bireyin yaşamından hareket etmesi ve bu bireysel sorunu genel sorunu haline dönüştürmesindedir. Rol oyunu, duyarsızlık ve ilgisizliği ortadan kaldıran, yaratıcı yöntemlerle çatışmaları analiz edip üzerinde çalışılmasını kolaylaştıran ve sorunlardan çıkış yolları bulmak için kullanılabilir bir araçtır.

Forum oyununa başlamak için birden fazla yöntem kullanılabilir. Ama ilk yapılması gereken şey grup içinde güven ve açıklığı sağlamaktır. Bu nedenle forum oyunu, (dört köşe alıştırmaları, yaşayan heykeller vb. gibi) grubu rahatlatarak başka öncül çalışmalar yapılmadan yapılabilecek bir çalışma değildir.

Forum oyununu, öğrencilerden baskının gündeme geldiği değişik durumlar üzerine beyin fırtınası yapmalarını isteyerek başlatabilirsiniz. Hatta önceden bu konuda size ilginç gelen şeyler üzerinde düşünüp -örneğin, bana nasıl davranılmasından hoşlanmam, okul bahçesinde dışlanma ve eziyet edilme, aşağılayıcı sözler, söylentiler, dedikodu, üç kişi bir kişiye karşı vb. hangi konuları işleyeceğinize karar verebilirsiniz. Grupların yazdığı kâğıtlar yere dağınık olarak serilir. Öğrenciler bu kâğıtların etrafında dolaşırken, yazılan konuların üzerine düşünürler. Canlandırmak istedikleri bir konuyu bulduklarında o kâğıdın yanında dururlar. Böylece, ilgileri etrafında doğal gruplar oluşmuş olur. İyi bir grup 4 ya da 5 öğrenciden oluşur. Grupların oluşturulabilmesi için, bazı öğrenciler uzlaşmalar ve ittifaklar kurabilirler. Oyunda yer almak isteğe bağlıdır, ama ön çalışma ve tartışmalara katılmak zorunludur.

Forum oyununa başlamak için Yamama yöntemini de kullanabilirsiniz.

Forum oyunundaki önemli şeylerden bir tanesi, canlandırılan durumun masal değil (yani inanılabilir ve olabilecek şeyler konu edilmelidir) gerçeğe uygun olmasıdır. Bu nedenle, küçük grupların

gerçek hayattan alınan durumları canlandırmasına izin verin. Oyundaki en önemli şey, baskı yapan ve baskı görenin açık ve net olarak görülebileceği durumların canlandırılmasıdır. Bu kitapta forum oyununa ayrılan yer, çalışmanın derinleştirilmesine olanak tanımamaktadır.

Forum oyunu çalışmasına devam etmek isteyenler için, Katrin Byréus'un "Hayatının Başrol Oyuncusu Sensin" adlı kitabını tavsiye ederiz. Bu kitapta aynı zamanda yaşayan heykeller, sıcak sandalye dört köşe ve benzeri alıştırmaları da bulabilirsiniz.

Yaşayan Heykeller

İnsanlardan heykel yapmak, hem ilgi uyandırır hem de grup içinde duyguları ve birlikteliği güçlendirir. Bunu şöyle yapabilirsiniz:

3 ya da 4 katılımcıya/öğrenciye birlikte baskıyı sembolize eden bir heykel yapmalarını söyleyin. Heykel baskı yapanın ve baskı görenin duygusunu ya da acısını, teslimiyetini, direnişini, dışlanmayı ve ezilme, egemenliği ya da ezilmişliği insanlara anlatabilmelidir. Katılımcılara heykellerinin nasıl olacağına ilişkin kendi aralarında tartışabilmeleri için -en fazla 5 dakika- zaman tanıyın. Daha sonra heykeli sergilesinler. İzleyiciler arasından bir kişiden en fazla 3 tane müdahale yaparak heykelin niteliğini - yani baskı ortadan kalkıyor ve durum normale dönüyor- değiştirmesini isteyin. Birden fazla heykel yaparak, sınıftaki bütün öğrencilerin iki değişik -hem heykel ve hem de heykelin verdiği mesajı değiştiren kişi- rolü denemelerine olanak sağlayın.

Zaman kalırsa, heykeller üzerine yorumlar yapılabilir: "İzleyiciler heykelleri nasıl algıladılar? Heykeli canlandıranlar heykeli nasıl algıladılar, neyi canlandırmaya çalıştılar?"

1. Baskı yapan veya baskıya maruz kalan bir kişi olmak nasıl bir duyguydu?
2. Heykelin niteliği değiştiği zaman neler hissettiniz?
3. Heykelde değişiklik yapılmasına katkıda bulunmak nasıl bir duyguydu?

İkilemli Masallar

Masallar dünyası, kendimizi ve yaşadığımız durumu birden fazla perspektifle görmemizi sağlayacak derin temellere sahiptir. Hepimizin çocukluğumuzda anlatılan masallara ilişkin anıları vardır. Masallar halkların geleneklerine uygun olarak, ikili bir anlam taşır ve çoğunlukla bir gerçeklik daha derinlerdeki başka bir gerçekliği anlatır. Kutsal kitaplardaki öyküler de benzetmelerle doludur. Masallar, fabllar ve benzetmeler bize çok şey öğretir ve aslında ön yargılarımızdan, uydurmacalardan ve korkularımızdan kurtulmamız için etkili yöntemler sunar. Bir masal, insanı yaşadığı dünyaya hem yakınlaştırabilir hem de uzaklaştırabilir.

Masallar dünyası bizim, günlük yaşamın ve sıradan insanın sorunlarını anlamamıza yardımcı olduğu gibi, yaratıcı düşünme ve problem çözmek için de olanaklar sunar; çünkü orada tehlikelerle karşılaşırız, bu tehlikelerle yüzleşmeye cesaret eder ve yeneriz.

İkilemli masallar, yaşamın karmaşıklığını gözler önüne sermek için de kullanılabilir; her şey siyah ya da beyaz iyi ya da kötü değildir. Bu nedenle ikilemli masalın özelliği, okuyucunun görüş ve değer yargılarını test etmesidir. Bazen herkesin aynı şekilde düşündüğü ya da inandığı durumları değil farklılıkları öne çıkarmak önemli olabilir. "Kont ve Kontes" ikilemli masallara iyi bir örnektir.

İkilemler

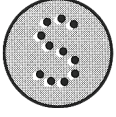
İkilemler, ikilemli masallara benzerler, farkları gerçek yaşamdan alınmış olmalarıdır. Benjamin Franklin ve Paxton Erkekleri'nin hakkındaki "Ne söyleyecektiniz?" alıştırması buna bir örnektir. Öğretmen - gazetelerden, olaylardan, filmlerden, haberlerden ve bölgesel çatışmalardan - gerçek yaşamdan ikilemler bularak kullanabilir.

Perspektif Alıştırması

Perspektif alıştırmalarının amacı, 'eski sorunları' çözmek için yeni bakış açıları yaratmak ve yerleşik bakış açılarını -yani alışlagelmiş bakış açıları ve kalıpları- sorgulamaktır. İkilemli masallar ve liste alıştırmaları, perspektif alıştırmaları olarak da kullanılabilir. 'Kalem, Çocuk Bakım ve Gözetimi ve Mignonette' perspektif alıştırmalarına birer örnektir.

Simülasyon Alıştırması

Simülasyon oyun ve alıştırmaları gerçek olayların birebir canlandırılması için kullanılır. Nasıl bir pilot simülatörde antrenman yapıyorsa, öğrenciler de deneyerek bir şeyler öğreneceklerdir. Kargaşa, bizim düzene olan ihtiyacımızın; bir konu üzerine pazarlık yapma/görüşme, grup baskısının anlamının ve ticaret oyunu birlikte çalışma becerimizdeki eksikliğin ortaya çıkartılmasına yardımcı olacaktır.

Duygularla ilişkili olan bazı simülasyon alıştırmaları-duygular ve tepkiler ortaya çıkartılana kadar yapılmalı – gereğinden fazla uzatılmamalıdır. Kargaşa ile ilgili bir alıştırma, beklenen duygusal etkiyi yaratmaya başlayana kadar sürdürülmelidir.

Duyguları etkilemeyen ve sorunlara başka perspektifler getiren-birlikte çalışma sanatı, uzlaşma, dinleme, yaratıcı olma ve özümseme ile ilgili -simülasyon alıştırmaları, elbette istenildiği kadar uzatılabilir.

Alıştırmanın ardından stratejiler, tepkiler, duygular, hayal kırıklıkları ve benzeri konular hakkında sohbet edilmeli ve gerçek yaşamla benzerlikleri ortaya çıkartılmalıdır.

Video, film ve benzeri

Öğretmen öğrencilerin ilgilerini artırmak amacıyla, değişik sohbet konuları ile ilgili filmler gösterebilir. Filmler, diyalog ve grup içi süreçlerin yerini almamalıdır. Videonun yararı, istenildiği anda durdurulabildiği için yorum yapmak ve tepkilerin hemen ortaya konulabilmesidir. Daha iyi analiz edebilmek için, önemli bulunan bölümler tekrar tekrar izlenebilir.

Günlük gazeteler, dergiler ve tartışmalar

İnsan hakları konusunda, küresel ve yerel düzeyde güncel sorunlarla ilişkilendirilmiş bir tartışma verimli olacaktır. Okuyucu köşelerinde yer verilen tartışmalar, rol oyunu ve diğer alıştırmalar için iyi bir olanak sunar ve gazete manşetleri derinlemesine tartışmalar yapılmasına olanak sağlayabilir. Bazen yerel bir olaydan yola çıkmak, grubun konuyla daha yakından ilgilenmesi için iyi olabilir ve medyada gündeme gelen her şey, bu çalışmalar için kullanılabilir. Yine okul gazetesi insan hakları çalışması açısından mükemmel bir destekleyici araç olabilir.

Flipchart, yazı tahtası ve benzeri

Öğretmenin görevi söylenenleri özetlemek, tasnif etmek ve sorular aracılığıyla konuşmaları değerlendirmektir. Yazı tahtası ve flipchart, bu alanda öğretmenin en önemli yardımcılarıdır. Flipchart, çalışma sırasında ortaya çıkan bütün bilgilerin (sunum ve sonuçların) herhangi bir yere yapıştırılarak akılda kalmasına olanak sağladığı için uygundur. Semboller, daireler, oklar ve kullanılan değişik renkler, düşüncelerin düzenlenmesine ve basitleştirilmesine yardımcı olacak ve algıyı güçlendirecektir.

Özet

Değişik alıştırmalar- daha derin sohbetler için- bize fikirlerimiz üzerinde düşünme, bunları düzenleme, tutum ve değerlendirme konusunda yardımcı olur. Yaşamla ilgili–maneviyat, inanç, etik, ideoloji, politik görüşler, korkular, hayal kırıklıkları, ön yargılar, cinsellik, davranış kalıpları, yaşam tarzı vb.- değişik konuların, kesin ve basit yanıtları yoktur. Bu nedenle biz, öğrencilerin bu konular et-

rafında düşünmelerini ve aktif olarak taraf olmalarını sağlamak istiyoruz. Bazen öğrencinin sadece kendi düşüncesini söyleyebilmesi/gösterebilmesi yeterlidir. Bu ilk adımdır. Ama bu adımı ileri götürmek; düşünce ve görüşlerini ifade etmek konusunda alıştırmalar yapmak, toplumsal yaşama katılım için önemlidir. Yine başkalarını dinleme konusunda alıştırma yapmak da, aynı derecede anlamlı ve önemlidir.

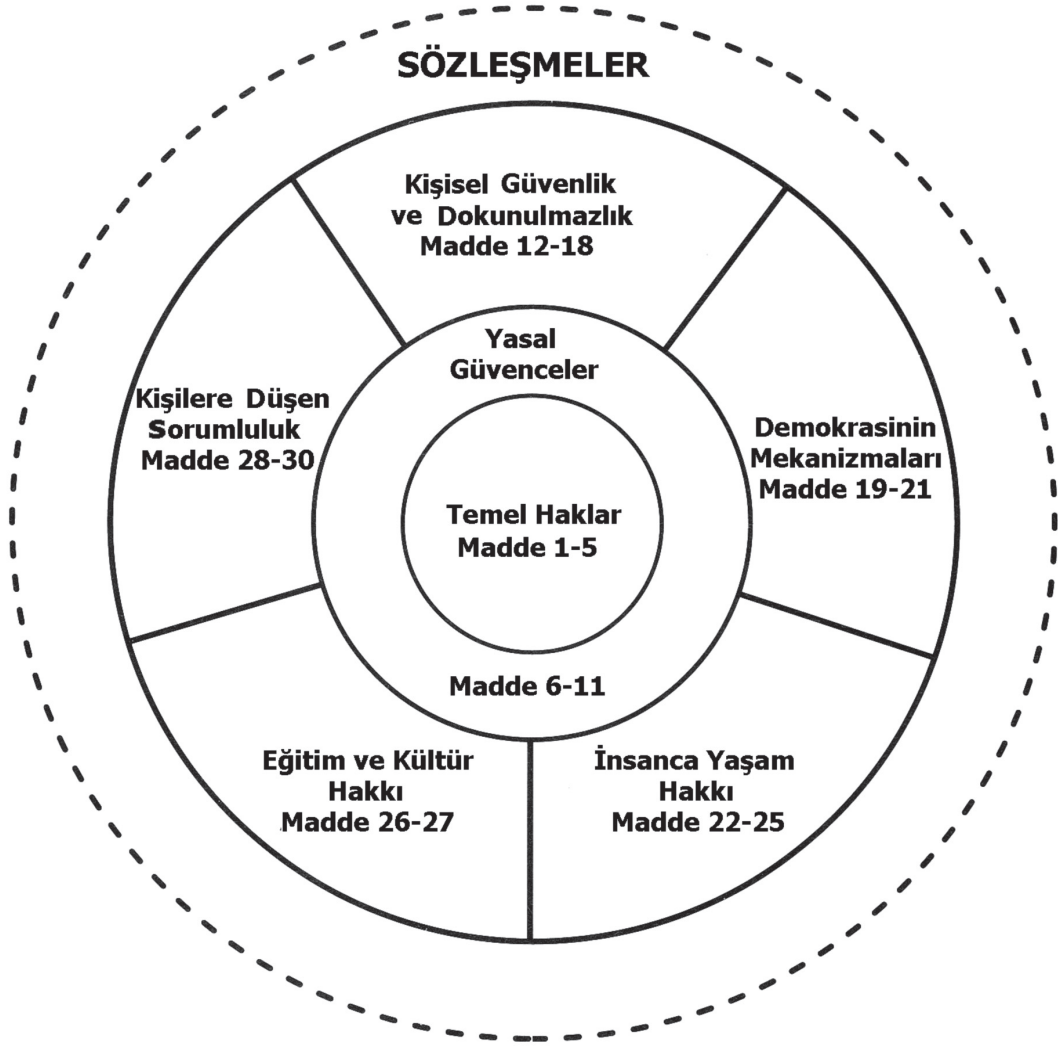
Değer yargıları ile ilgili yaptığımız çalışmalar esnasında, öğrenciler arasındaki açık anlaşmazlıkların çıkması riski vardır. Öğretmen sorular/konular/sorunlar arasındaki ince farkları ortaya koymak gibi önemli bir görevle karşı karşıya kalabilir. Ama bazen çatışmadan/anlaşmazlıktan kaçış yoktur. Böyle durumlarda, bunları yok saymamak tam tersine durumu kabul etmek ve çizgileri netleştirmek gerekebilir. Bizim önerdiğimiz yöntemleri ya da bildiğiniz başka yöntemler varsa, bunları da kullanabilirsiniz. Değer yargıları alıştırmalarında çatışmaların gerçek hayatı yansıması önemlidir.

Sosyal yaşantımızda düşüncelerimizin açıklamak ve gerekçelendirmek hakkına sahip olmalıyız. Katrin Byréus (Forum oyununa bakınız.) kitabına "Hayatının Başrol Oyuncusu Sensin" adını vermiş. Bizim insan hakları konusundaki çalışmalarımızın amacı da budur. Burada önerdiğimiz yöntemler, öğrencilerin taraf olması ve aktifleşmesini amaçlamaktadır. Öğrencinin temel insan hakları ve demokrasi düşüncesini –bunları sözlü olarak ifade etmesi ve uygulaması -savunması durumunda, dışlama ve eziyet etme, şiddet, düşmanlık, ayrımcılık ve ırkçılığa karşı mücadele etmek için sağlam temeller atmışız demektir.

04:

Genel Alıştırmalar

Genel Alıştırmalar

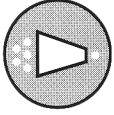
Bu kitapta yer alan alıştırmalar, Birleşmiş Milletler Evrensel Beyanname'sinin temelleri üzerine kurulmuştur. Beyanname birçok öğrenci tarafından bilinmemekte ve insan hakları kavramı soyut bir kavram olarak kalmaktadır. Bu sorunun mutlaka aşılması gerekmektedir. Aşağıdaki bölümde insan hakları kavramı etrafındaki genel düşüncelere yer vermeyi uygun bulduk. Bu nedenle, devam eden bölümdeki alıştırmalar insan hakları çalışmasına başlamak için kullanılabilir. Alıştırmaların amacı insan hakları konusunda düşünceler oluşturmak, tartışma başlatmak ve insan haklarının günlük yaşamımızla, bugünümüzle ilgili olduğunu gösterebilmektir. Alıştırmalar birbirinden bağımsız olarak yapılabileceği gibi, bu dosyada yer alan diğer bölümlerden yararlanılarak geliştirilip, devam ettirilebilir.

Yine bu bölümde yer alan birçok alıştırmaya -herhangi bir madde ile ilgili özel olarak yapılan çalışmada kullanılabileceği için- ileriki bölümlerde de yer verilmiştir.

İnsan hakları konusunda öğrencileri bilgilendirmek için -burada önerilen alıştırmaların dışında günlük gazeteleri kullanmak da çalışmalara büyük katkı sağlayacaktır. Çünkü günlük gazetelerde, neredeyse her gün ülkemizde ve dünyanın başka yerlerinde yaşanan insan hakları ihlallerine ilişkin haberler yer almaktadır.

Alıştırmalar

Kart alıştırması – Eksiltme alıştırması
Hak ve özgürlüklerimiz – Sıcak sandalye alıştırması
Ülke alıştırması – Değerlendirme alıştırması
Ev alıştırması – Değerlendirme alıştırması
Deneyimlerim – Öğrenci ödevi
Haklarım – Grup alıştırması
Ticaret oyunu – Simülasyon alıştırması
Çocuk bakım ve gözetimi – Perspektif alıştırması
Kamp yaşamı – Simülasyon alıştırması

Kart Alıştırması

Kart alıştırması; nelerin insan hakkı, nelerin insan hakkı olmadığı hakkındaki düşüncelerimizi eksiltme yöntemiyle ortaya çıkartmayı hedefleyen bir alıştırmadır ve amacı, insan haklarının genel ve bölünmez olduğu hakkında bir fikir vermektir.

Sorular

İnsan hakları neleri kapsar?

Bazı haklar diğerlerden daha önemli midir?

Haklardan bazı insanlar diğerine oranda daha fazla yararlanma hakkına sahip midir?

İnsan hakları neden ihlal edilmektedir?

İnsan hakları Türkiye’de herkesin hem fikir olduğu tartışılmaz bir düşünce midir?

Sınıfı küçük gruplara ayırın. Her gruba aşağıda örneği sunulan kartlardan dağıtın ve öğrencilere şu bilgileri verin:

1. Alternatif

“ Kartlar farklı haklar konusunda örnekler içermektedir. 5 kartı atmak zorunda kalsanız hangilerini seçerdiniz? Konuyu grup içinde tartışmak için 5 dakikanız var. Hangi kartların atılacağı konusunda herkes hemfikir olmalıdır. ”

2. Alternatif

“Siz çok sınırlı kaynağa sahip küçük bir ülke olan Tabotu’nun yöneticilerindensiniz. Halkın, ekonomik nedenlerden ötürü kartlarda yazılan tüm haklara sahip olamayacağını düşünöyorsunuz. 5 dakika zamanınız var. Bu süre içinde masanın etrafında herkesin hemfikir olduğu 5 kartı belirlemeniz gerekiyor.”

- 5 dakikalık süre dolunca, gruplardan 5 tane daha kart belirlemelerini isteyin. Bu defa karar vermek için 10 dakika süre tanıyın.
- Gruplardan geride hangi hakların kaldığını anlatmalarını isteyin. şu soruları sorabilirsiniz:
  - Geride hangi haklar kaldı?
  - Uzlaşabildiniz mi?
  - Uzlaşabildiyseniz, ödünler verildi mi?
  - Ödün vermek nasıl bir duyguydu?
  - İnsanlar bu haklara sahip olmasaydı ne olurdu?

Özetleyin

İnsan hakları bir bütündür ve bir hak başka bir hakla değiştirilemez, bazı haklar diğerlerinden daha önemliymiş gibi gösterilemez. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde yer alan 30 maddenin bütün insanlar için geçerli olduğu konusunda 1948 yılında anlaşmaya varılmıştır. Bütün insanlar kartlarda yer alan hakların tümüne sahiptir.

Devam Edin

- BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ni okuyun.
- Kartlarda yazılı çeşitli haklar, Evrensel Beyanname ve diğer sözleşme metinlerinin hangi bölümlerinde yer almaktadır?
- Yeni eğitim müfredatını okuyun. Bu programda insan hakları konusunda ne yazıyor?

Kopyalama Sayfası:

Kart Oyunu

İstedığınız kişiyle evlenmek	Sendika üyesi olmak	Düşünce özgürlüğü	Kariyer yapmak
Kıyafetler	Sağlık	İnanç özgürlüğü	Oy kullanmak
Eşitlik	Bir isme sahip olmak	Seyahat etmek	Barış
Karnını doyurmak	Ebeveynlik izni	İstediklerini söylemek	Yıllık izin
Müzik	Konut	Boş zaman	İş
Okula gitmek	Toplantılara gitmek	İsteğini yazmak	Temiz hava ve iyi çevre

Hak ve Özgürlüklerimiz

Bu sıcak sandalye alıştırmaları, vatandaşlık hak ve özgürlüklerimizle ilgilidir ve amacı öğrencilerin bu konuda daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamaktır.

Sorular

İnsan olmaktan kaynaklanan haklarımızın neler olduğunu biliyor muyuz?

İnsan haklarına saygı gösterilmezse ne olur?

Başka insanların haklarını ihlal eden insanların bu tutumlarını değiştirmeleri için neler yapabiliriz?

Açıklama

- Aşağıda sayılan varsayımlarla ilgili sıcak sandalye alıştırmaları yapın.
- Türkiye'deki insanların çoğunluğu insanların eşit değerinde olduğunu düşünüyor.
- Okulda herkes istediği gibi düşünebilmelidir.
- Okulda insan her düşündüğü şeyi söyleyebilmelidir.
- Eşcinseller öğretmen olamaz!
- Ateistler din ve ahlak bilgisi dersi öğretmeni olabilirler!
- Mahkûm etmektense suçsuz saymak daha iyidir!
- Ölüm cezası olmalıdır!
- Türkiye'nin her yerinde kiliseler kurulabilmelidir!
- Öğretmenler ve öğrenciler istedikleri giysileri giyip, istedikleri sembolleri takarak okula gelebilirler!
- Irkçı örgütler yasaklanmalıdır!
- Türk vatandaşlığına kavuşmuş göçmenler, ağır suç işlemleri durumunda sınır dışı edilebilmelidir.
- Yukarıdaki varsayımlar, olumlu ya da olumsuz anlamda antlaşma metinlerinde ve birçok ülkenin yasalarında yer almaktadır. Yasalarla insanların tutumlarının bazen neden örtüşmediğini ve bunun sonuçlarını tartışın. İnsanların tutumları yasalardan daha doğru olabilir mi? Yasalarla uyum olmayan tutumlarımızın değiştirilmesi konusunda neler yapabiliriz?

Özetleyin:

Günlük yaşantımızda insan haklarını savunmalı ve başka insanların haklarının şu veya bu şekilde ihlal edilmesine neden olan tutum ve değerlere karşı, hep birlikte mücadele etmeliyiz.

Devam edin

Meclis İnsan Hakları Komisyonu'nun çalışmalarına ve raporlarına ilişkin gazete makalelerini araştırın.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer uluslararası sözleşmelerdeki maddelerin Meclis İnsan Hakları Komisyonu'nun çalışmalarında ve raporlarında ele alınan konulara nasıl ışık tuttuğunu gösterin.

Bir yasanın nasıl hazırlanıp yürürlüğe girdiğini araştırın. Yasanın içeriğine kim karar veriyor?

İnsan Hak ve Özgürlükleriyle İlgili Görüşler

Demokrasi Konseyi, İsveç'te halk arasında var olan hak ve özgürlükler konusunda halkın ne düşündüğüne dair bir araştırma yaptı. Yanıtlar aşağıda sergilendiği gibidir.

Aşağıdaki haklar İsveç'te uygulanmalı mı ?	Evet	Hayır
	%	%
Dayak çocuk terbiyesi için kullanılmalı mı ?	9	91
Sendikalar grev yapabilmeli ?	83	17
Cinayet için idam cezası kullanılmalı mı ?	33	67
Göçmenler yerel seçimlere katılabilmeli mi ?	66	34
Eşcinseller ilköğretimde öğretmenlik yapsın mı ?	57	43
Müslümanlar cami yapabilir mi ?	52	48
Ateistler din dersi öğretmeni olabilir mi ?	47	53
Pornografi televizyonda gösterilsin mi ?	42	58
Sol uç partiler olsun mu ?	36	64
Sağ uç partiler olsun mu ?	33	67
Belediye ve devlet memurları gizli tutulan olayları medyaya bildirsin mi ?	26	74
Ağır cezaya çarptırılan İsveç vatandaşı olan göçmenler sınır dışı edilsin mi ?	75	25
Polis suçla mücadelede gizli mikrofonlarla dinleme hakkına sahip olsun mu ?	5	15
İrkçi örgütler olsun mu ?	10	90

Ülke Alıştırması; Türkiye'den taşınmak zorunda kalsaydınız nereye taşınırdınız?

Birçok insan için ülkesinden kaçmak zorunda kalmak uzak bir düşüncedir. Ama hali hazırda, birçok insan ülkesinden kaçmak zorunda kalmıştır. Bu alıştırmamızın amacı, öğrencilerin yaşadıkları ülkeleri ve diğer ülkeleri nasıl algıladıkları ortaya çıkartmak ve insan hakları ihlallerinin göçlere neden olduğunu anlamalarını sağlamaktır.

Sorular

İnsanlar neden göç ediyorlar?

Kaçmak zorunda kalmayı hayal edebilir misiniz?

Türkiye'de mültecilere yaklaşım nasıldır?

Bütün insanların temel hak ve özgürlüklerine saygı gösterilse, mülteciler olur muydu?

Açıklama

- Türkiye’de artık ülke sınırları içinde kalmayı olanaksız kılan büyük bir çevre felaketinin- her şey yerle bir olmuş- yaşandığını varsayın. Doğanın yeniden kendini toparlaması yüzlerce yıl alacağı için bir daha geri dönmeniz mümkün görünmüyor. Yaptığınız seçimin arkasında durmak zorun dasınız, bunun için dikkatli düşünün: Böyle bir durumda kaçmak için hangi ülkeyi seçerdiniz? Öğrencilere birkaç dakika süre tanıyın.
- Öğrencilerden seçimlerini sorun ve tahtaya bir liste olarak yazın. Ülkeleri inceleyin; Türkiye’ye ya kınlar mı, bildik bir dil mi konuşuyorlar, Türkiye’ye mi benziyorlar, zengin ülkeler mi, ortak yanları neler?
- Öğrenciler neden bu ülkeleri seçtiklerinin gerekçelerini açıklarlar. Gerekçeler üzerine hep bir likte sohbet edin. Öğrenciler kendi gerekçelerinin diğer mültecilerinkinden farklı olduğunu düşünüyorlar mı?

Alternatif 1:

- Ülke seçimini gerekçelendirirken çağrışım etkinliği yapılabilir:
  - Seçtiğim ülke ile özdeşleştirdiğim üç kelime.
  - Türkiye ile özdeşleştirdiğim üç kelime.

Tartışın

- Karar vermek zor muydu?
- Başka bir ülkeye kaçabilme hakkına sahip olman gerektiğini düşünüyor musun?
- Bu ülke seni kabul etmeli mi?
- Göçlerin nedeni nedir?
- Neler seni Türkiye’den göç etmeye zorlayabilir?
- Bu tür durumların oluşmasını engelleyebilmek için ne yapabiliriz?

Özetleyin

İnsan hakları ihlalleri, insanların ülkelerinden kaçmak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Mülteci akını en çok- bu ülkeler yakın ve ulaşılması en kolay olduğu için insanlara geri dönüş umudu verir- kaçılan ülkenin etrafındaki komşu ülkelere olur. Birçok insan hayatını, bir komşu ülkenin mülteci kampında bekleyerek geçirmek zorunda kalmaktadır. Tüm insanlar kendi ülkelerinde barış içinde yaşama olanağına sahip olabilmelidir.

Devam edin

- BM Evrensel Beyannamesi’nin 13. ve 15. maddelerini okuyun.
- Türkiye’de, Avrupa’da ve dünyada mültecilerin durumunu anlatın.
  - Türkiye’deki mülteci hukuku konusunda bugün en çok tartışılan konu nedir?
- Mülteci Sözleşmesi olarak ifade edilen Cenevre Sözleşmesini okuyun.
  - Bir iltica süreci: Türkiye’de iltica başvurusu nasıl yapılır?
  - Bir arada yaşadığımız mülteciler: Nereden geliyorlar ve neden kaçtılar?
  - Eğer kaçmak zorunda kalsam geldiğim ülkede bana nasıl davranılmasını isterdim? Türkiye’de mülteciler nasıl muamele görüyorlar?
- “Umuda Yolculuk” filmini izleyin.

Apartman – Kiminle yaşamak isterim?

Bu bölümde öğrenciler, başka insanlarla ilgili ön yargıları ve bu ön yargıların nasıl ayrımcılığa yol açabileceği ile ilgili bir alıştırmaya yapacaklar. Çalışmanın amacı- bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde- oluşan ön yargılar ve bu ön yargıların başkalarının haklarının ihlal edilmesine nasıl neden olduğunu göstermektir.

Sorular

İnsanlar hakkındaki kanılarımız nasıl oluşur?

Bütün insanlar eşit değerde midir?

Kendi ön yargılarımızın farkına varmak için ne yapabiliriz?

Başka insanların kendi ön yargılarının farkına varması için neler yapılabilir?

Açıklama

- Bir sonraki sayfada bulunan 'Kopyalama Sayfasını' öğrencilere dağıtın, düşünmek için 5 dakikalara olduğunu ve bu süre içinde 'evlerini kiraya verebilecekleri ve kesinlikle kiraya vermeyecekleri üç kişiyi' seçmelerini isteyin.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Tüm gruplardan "evlerini kiraya verebilecekleri ve kesinlikle kiraya vermeyecekleri üç kişiyi" seçmelerini isteyin.
- Her grup vardıkları sonuçları açıklasın, bunları tablo şeklinde tahtaya yazın.
- Gruplar kiracı seçimlerinin gerekçelerini açıklasınlar. Bu seçimleri etkileyen olumlu ya da olumsuz ön yargılar var mı? Sonuçlardan ne anlamalısınız; aynı davranış ve düşünce kalıpları var mı?
- Öğrencilerle aşağıdaki konular üzerine sohbet edin:
  - Farklı insanların bana ne kadar yaklaşmasına izin veriyorum?
  - Neden bazı gruplara karşı olumsuz tutum alıyorum?
  - Ayrımcılığın nedenleri nelerdir?
  - Ön yargı nedir?
  - Ön yargılar hangi sonuçları doğurur?
  - Ön yargılarla nasıl mücadele edilir?
- Her öğrenciye aşağıdaki soruları sorun ve yanıt vermesini isteyin:
  - Bu alıştırmaya bana ne öğretti?
  - Hangi ön yargılarımın farkına vardım?
  - Peki, edindiğim bu bilgi benim gelecekte davranışlarımı değiştirecek mi? Nasıl?

Özetleyin

BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi bütün insanların özgür, eşit değer ve haklara sahip olarak doğduğunu ve ayrımcılığa maruz bırakılmayacağını bildirir. Kendi hak ve özgürlüklerimizi kullanabilmek için, hepimizin başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duyması ve savunması gerekir.

Devam edin

- BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ni okuyun.
- Türkiye'de mültecilerin ve göçmenlerin durumu hakkında bilgi edinin.
- Gazetede ön yargıları doğrulayan ve destekleyen yazılar olup olmadığını araştırın.

Kopyalama Sayfası:

Apartman – Kiminle yaşamak isterim?

İki katlı, eski ve güzel bir binada oturuyorsunuz. Ailenizin maddi imkânları artık binanın tümünü kullanmaya el vermediğinden, binanın bir bölümünü kiraya vermeye karar veriyorsunuz. Binayı yeniden inşa ettiriyorsunuz ve kiraya verebileceğiniz üç tane üç odalı daire ortaya çıkıyor. Gazeteye ilan veriyorsunuz ve çok sayıda yanıt geliyor. Ev arayanlar arasından hiç kimseyi tanımıyorsunuz. Daireleri kiraya vermeyi kabul ettiğiniz üç kişiyi seçerek artı (+) ve kesinlikle kiraya vermeyeceğiniz üç kişiyi seçip eksi (-) işaretini koyun.

Aşağıdaki aileler sizin dairelerinizden birini kiralamak istiyor:

- 1. Bir Tunuslu ile evli, 3 yaşında bir oğlu olan yalnız yaşayan bir anne. Baba arada sırada oğlunu ziyaret ediyor ve bazen arkadaşlarıyla birlikte geliyor.
- 2. 1-12 yaşları arasında üç çocukları olan Afgan bir aile. Baba inşaatta çalışıyor ve anne apartman görevlisi olabileceğini söylüyor.
- 3. Evlatlık olarak alınmış, 17 yaşında ve liseye giden bir çocukları olan bir aile. Çocuk akşamları dışarda takılmayı seviyor. Baba bankada çalışıyor, anne ise öğretmenlik yapıyor.
- 4. Tek başında oturan ve az miktarda emeklilik maaşıyla geçinen 70 yaşında bir emekli.
- 5. Şehrin en büyük restoranında kaçak çalışan dört İranlı mülteci.
- 6. Alternatif hayat tarzına inanan ve vejetaryen olan beş kişilik bir kolektif.
- 7. Siyasi faaliyet yürüten üç Filistinli öğrenci.
- 8. Beş kişilik bir Roman ailesi. Babanın ara sıra işi oluyor; sabit işi yok. Sık sık görüştükleri çok sayıda akrabaları var.
- 9. Amerikalı bir aile, çocukları yok, üç tane fino köpekleri var. Erkek büyükelçilikte çalışıyor, kadın evde kalıp köpeklere bakıyor.
- 10. Ergenlik çağında ırkçı bir oğlu ve lisede okuyan iki kızı olan, yalnız yaşayan bir anne.
- 11. Müzik akademisinde piyano ve şan bölümünde okuyan bir kadın.
- 12. Türk kız arkadaşıyla beraber yaşayan Angolalı bir adam. Adam mühendis ve Türkiye’de çalışma izni alabilmek için uğraşılıyor.
- 13. Bütün yaşamlarını dini kuralların belirlediği, tarikat üyesi bir aile.
- 14. 8 ve 10 yaşında iki çocukları olan öğretmen bir aile.
- 15. Orta yaşlı bir çift. Erkek araba tamircisi ve kadın postanede çalışıyor.

Haklarım benim için ne anlama geliyor?

Bu alıştırmamızın amacı öğrencilere kendimiz için istediğimiz hakların başkalarına da verilmesi gerektiğini anlatmaktır. Bu, kendi haklarımızın sınırının başka bir kişinin haklarıyla kesiştiği noktada bittiği anlamına gelmektedir. Bakınız Madde 29-30.

Sorular

Benim haklarım senin haklarından daha önemli midir?

Haklarım nerede başlar ve biter?

Başkalarının haklarını ihlal ettiğim zaman ne olur?

Başkaları benim haklarımı ihlal ettiği zaman ne olur?

Açıklama

- Öğrencilerden hayatta önemli buldukları –sahip olmak ya da yapmak istedikleri- şeyler hakkında düşünüp, bir listesini yapmalarını isteyin.
- Oluşturulan listeleri tahtaya yazın ve ardından burada yazılanlardan hangilerinin insan hakları kapsamında olduğunu inceleyeceğinizi söyleyin.

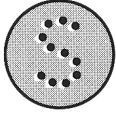
- Sınıfı küçük gruplara ayırın ve her gruba BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ni verin. Listelerine yazdıkları maddelerin Evrensel Beyanname'de yer alıp almadığını kontrol etmelerini isteyin. Eğer yer alıyorsa, hangi maddede yer aldığını sorun.
- Eğer mümkünse, listede yer alan her şey için (hangi madde kapsamında ise) bir madde numarası verin. Beyanname'de yer verilmemiş olan konular üzerine tartışın, bunlar insan hakları kapsamına girer mi girmez mi?
- Aşağıdaki konularla hakkında sohbet edin:
  - Senin için -yapmanın ya da sahip olmanın- önemli olduğu bir şey yasak ya da imkânsız olsaydı; ne olurdu?
  - Peki, bu şeyi yapmaya/sahip olmaya sadece arkadaşlarına izin verilmiş olsaydı, ne olurdu?
  - Hakları ihlal edilen birine destek olmak için ne yapabiliriz?

Özetleyin

BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si; ülkelerin, nelerin temel hak ve özgürlükler kapsamında olduğu konusunda vardıkları anlaşmanın bir ifadesidir. Bu haklar bir bütündür ve ayrıştırılmaz. Hep birlikte bu hakları savunmalı ve korumalıyız.

Devam edin

- 1966 yılında kabul edilen Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ni okuyun.
- Öğrenciler tarafından hazırlanan listeden yola çıkarak, günlük gazetelerde listede bulunan hakların ihlal edildiğini gösteren makaleler olup olmadığını araştırın.

Ticaret Oyunu

Bu oyunun konusu küresel bilinçtir. Öğrenciler, oyun aracılığıyla, başka ülkelerle ticaret yapan bir ülke rolünü üstlenerek, uluslararası ticaret hakkında daha yakından bilgi sahibi olacaklar. Alıştırma, dünya ticaretinin yarattığı adil olmayan ticaret koşulları konusunda daha bilinçli bir hale gelmeleri ve yaşanan durumdan hepimizin sorumlu olduğunu kavramaları amaçlanmıştır.

Sorular

İnsan doğası gereği bencil midir?

Diğer insanlara karşı ne gibi sorumluluklarım var?

Dünyada gelişen olaylara müdahale edebilir miyim?

Başka ülkelerin insan hakları ihlallerinden vazgeçmesi için neler yapabiliriz?

Dünyadaki ekonomik koşullar ile insan hakları arasında nasıl bir bağ kurulabilir?

Yorum

Çalışma en az iki öğretmen veya rehberin katılımıyla yapılmalıdır.

Rehber / Lider 1 : Alıştırma, yönetir. Grupların çalışmalarını gözlemler ve sonra yapılacak tartışmaları yönetir.

Rehber / Lider 2 : Bankacı rolünü oynar. Her grubun (ülkelerin üretim bankaya yatırdıkları şekillerin değerlerini)bankaya ne kadar yatırdığını not etmek için kalem, kâğıt ve şekillerin büyüklüklerini kontrol edebileceği bir ölçüye ihtiyacı vardır.

Masa ve sandalyeleri her gruba yetecek (oyunda ne kadar grup olarsa) biçimde düzenleyin. Şekillere ait diyagramları her öğrencinin görebileceği yerlere asın.

Açıklama

- Aşağıdaki metni sınıfa okuyun:

“Gezegemimiz parçalara ayrılmıştır. Kuzeydeki endüstri ülkeleri özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve bazı Asya ülkeleri son derece yüksek yaşam standardına sahiptir. Bunun neden böyle olduğu konusunda değişik gerekçeler sıralanabilir. Günümüzde de zengin ve fakirler arasındaki uçurum azalmakta, tam tersine dünya ticaret sisteminin güçlü ve iyi örgütlü ülkelerin çıkarına olan yapısından dolayı artmaktadır. Bu oyun, çok karışık bir şeyin basitleştirilmiş halidir ve ticaretin gerçekten nasıl yapıldığını, kimlerin kazanıp kimlerin kaybettiğini göstermeye çalışacaktır.”

- Sınıfı 5 – 6 guruba ayırın. Gruplardan ayrı ayrı masalara oturmalarını isteyin, materyal paketlerini dağıtın ve şu açıklamayı yapın:

“Her grubun görevi elindeki malzemeleri kullanarak olabildiğince zengin olmaktır. Dağıtılandan başka malzeme kullanılamaz. Zenginlik duvarda asılı olan kâğıt şekillerin üretilmesinden kazanılacaktır. Her şeklin bir değeri vardır; üretilen şekiller, ölçüsü kontrol edilmek üzere bankacıya teslim edilecektir. Eğer üretilen şekil kabul edilirse, bu miktar hesabınıza aktarılacaktır. Zengin olabilmek için elinizden geldiği kadar çok şekil üretmelisiniz, ne kadar çok şekil, o kadar zenginlik!”

Dört basit kural vardır:

1. Bütün figürler kesilmeli ve verilen ölçülere uygun olmalıdır.
2. Yalnızca pakette verilen materyalin kullanılması gerekmektedir.
3. Hiçbir şekilde fiziksel şiddet kullanılamaz.
4. Birleşmiş Milletler lideri ihtilaf halinde olaya müdahil olur.

- Oyun başlamadan önce her grup ülkesine bir ad koymak zorundadır. Bunu yaptıktan sonra, her gruba 20 dakika süre vererek oyunu başlatabilirsiniz.

- Oyun başladığı zaman :

Başlangıçta bütün öğrenciler şaşkınlıkla ne yapacaklarını bilemezler ve bir sürü soru sorabilirler; birbirimizden makas ödünç alabilir miyiz, bizim neden kâğıdımız yok, yapışkan kâğıt ne işe yarayacak gibi. Rehber/lider böylesine soruları kesinlikle yanıtlamamalı ve yalnızca kuralları tekrarlamalıdır.

Oyun süresince rehber/lider grupların ne yaptıklarını gözlemlemelidir. İhtiyacı olan her tür materyale sahip olduğu için, Grup A'nın hemen kâğıt figürleri üretmeye başlaması muhtemeldir. Bir süre sonra ise, hammadde /kâğıt tükenmeye başlar. Oyunun başında kâğıt bol olduğu için grupların bunu ucuza satmaları muhtemeldir. Oyun sırasında ticaretin koşullarının nasıl değiştiğine dikkat edin!

- Gerek duyulursa oyunu daha keyifli hale getirmek için:
  - Figürlerin bir veya birkaçının piyasa değerini değiştirin. Örneğin artık pergele ihtiyaç kalmasın ve pergele değersiz bir şey haline dönüşsün. (Daha sonraki yapacağınız tartışmalarda teknolojilerinin eskidiğini ve değersiz olduğunu anlayan ülkelerle bu durum arasında bir bağ kurabilirsiniz.)
  - Bazı gruplara, kalkınma yardımı ya da yeni kaynaklar bulunduğu gerekçesiyle, hammadde ve teknoloji yardımı yapın.
  - Üretilen figürler kendinden yapışkanlı kâğıtlarla süslenirse, fiyatının iki kat artacağını gruplara söyleyin. Bunu isterseniz kendinden yapışkanlı kâğıdı olan ya da olmayan bir gruba sessizce ya da yüksek sesle bütün gruplara söyleyebilirsiniz.
- Grupların aşağıdaki yönelimler içine girip girmediğini inceleyin:
  - Kartellerin oluşması - Hammadde sahipleri bir araya gelerek hammadde fiyatı hakkında uzlaşırlar.
  - Ticaret için gümrük vergisi ve diğer vergiler uygulanır.

- Sömürgeleştirme / kendi topraklarına katma - Zengin grup, ucuz hammadde karşılığında fakir ülkeleri (grubu) korumayı önerir.
- Ticaret Birliği- Bir veya iki grup kendi çıkarlarını korumak için işbirliğine başlar.
- Ticaret ambargosu- Ticareti kendi lehine çevirebilmek için, elinde çok kâğıt olan gruplar kâğıt ihracatını azaltır veya durdurur.
- Rehber/lider genel grev var diyerek üretimi durdurabilir ve örneğin Grup A'nın makaslarını bir iki dakika elinden alabilir.
- 20 dakika dolduğunda alıştırmayı durdurun ve bankacının hesap sonuçlarını açıklamasını isteyin. (Kim kazanmış?)
- Figürlerin nasıl üretildiğini tartışın. Rehber/lider izlenimlerini öğrencilerle paylaşacaktır. Gerçek yaşamla aralarında hangi bağlar kurulabilir, örnek verin! "A ülkesi B ülkesinin üzerinden zengin olursa ne olur, insanlar birbiri hakkında ne düşünürler?" soruları üzerine sohbet edin.

Özetleyin

Bariş içinde beraberce yaşamanın ön koşulu, bütün ülkelerin gelişmesine olanak tanınması ve ülkelerin eş değerde olduğunun kabullenilmesidir. Bir ülke başka bir ülkeyi sömürüyor ve kaynaklarını kendi için kullanıyorsa, insan hakları ihlal ediliyor demektir. Bir arada yaşayabilmek için ortak kurallar belirlemeye gereksinim vardır. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi için, "Bariş içinde bir arada yaşayabilmemiz için bir yol göstericidir." denilebilir. Hak ve özgürlükler aynı zamanda başka insanlara karşı sorumluluk ve yükümlülükler anlamına gelir.

Devam edin

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni okuyun. Bu alıştırma hangi maddelerle ilişkilendirilebilir?
- Doğal kaynak ve zenginliklerin dağılımı ile dünyadaki zenginliğin dağılımını karşılaştırarak inceleyin.

Materyal Listesi

30 katılımcı için gerekli materyal:

- 30 tane aynı renkte boş A4 kâğıt
- İhtiyaç halinde dağıtılacak bir miktar A4 kâğıt
- 20 tane bin liralık banknot
- 2 paket renkli kendinden yapışkanlı kâğıt
- 4 makas
- 4 cetvel
- 2 pergel
- 2 gönye
- 2 iletke
- 12 kurşun kalem
- 2 figür diyagramı (bakınız ek sayfa 4:15)
- Materyal, aşağıda gösterildiği şekilde gruplara paketler halinde dağıtılacaktır:

Kategori A – 2 paket halinde;

- 2 makas
- 2 cetvel
- 1 pergel

- 1 gönye
- 1 iletke 1 kâğıt
- 6 tane 1000 liralık banknot
- 4 kurşun kalem

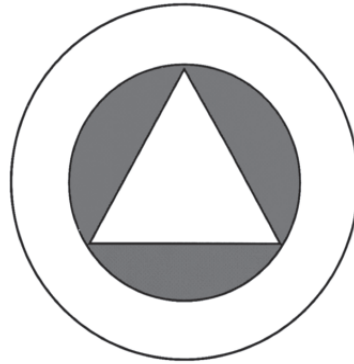
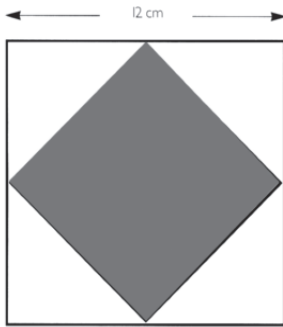
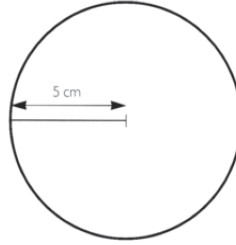
Kategori B – 2 paket

- 10 adet kâğıt
- 1 paket kendinden yapışkanlı kâğıt
- 2 tane 1000 liralık banknot

Kategori C – 2 paket

- 4 adet kâğıt
- 2 tane 1000 liralık banknot
- 2 kalem

TİCARET OYUNU ŞEKİL DİYAGRAMI

Çocuk Bakım ve Gözetimi

Bu perspektif alıştırmaları gerçek hayattan alınmıştır ve bir belediyenin çocuk bakım ve gözetimi konusunda planlanan kısıntıları nasıl gerçekleştirdiğini anlatmaktadır. Öğrencilere belediye encümen üyeleri rolü verilerek, adaletin ne demek olduğunu ve nasıl uygulanması gerektiğini düşünmeleri sağlanacaktır. Alıştırmanın amacı, insan hakları ve herkesin eşit değerinde olduğunu savunmanın önemini anlamalarını sağlamaktır. Çünkü bu değerler, ne yazık ki, her zaman ve her yerde olması gerektiği gibi kabul görmemektedir.

Sorular

Türkiye’de herkes eşit haklara mı sahip?

Herkesin sesini duyurabilmesi için eşit koşullar var mı?

Koşullar eşit değilse bunun sonucu ne olur?

Toplumda zayıfları korumak kimin görevi ve sorumluluğudur?

Açıklama

• Aşağıdaki metni okuyun: (Bu örnek metin İsveç’te yaşanan bir olayı anlatmaktadır.)

“ Bu hikâye 18.000 kişinin oturduğu ve halkın %25 inin villalarda, geri kalanının ise yüksek apartmanlarda oturduğu bir belediyenin hikâyesidir. Yüksek apartmanlarda oturanlar arasında, işsizler ve tek başlarına çocuklarıyla beraber oturan annelerin sayısı oldukça yüksektir. Göçmeler de bu binalarda oturan diğer bir gruptur. Olay işsizliğin ve ekonomik konjonktürün en düşük seviyede olduğu 1990 ‘lı yıllarda gerçekleşmiştir.

Belediye giderlerini kıstak zorunda olduğuna karar vermiştir ve bundan en çok etkilenecek olan da çocuk bakım ve gözetim hizmetleri olacaktır.

Villa bölgesinde oturanların çoğunu akademisyenler oluşturuyordu, bu bölgede 2 tane kreş ve birçok özel bakıcı vardı. Gerekli olduğunda çalışmalara yardımcı olmak üzere gelebilecek bakıcılar da mevcuttu. Yüksek apartmanların bulunduğu bölgede ise, sadece kreşler faaliyet gösteriyordu. Villa bölgesinde kreş olmasından dolayı, anne ve babaların daha az etkileneceğinden ve kreş kapatmaktansa günlük çocuk gözeticilerinin işlerine son vermek daha kolay olduğundan; belediye villa bölgesindeki faaliyetlerini kıstmaya ve günlük çocuk gözeticilerinin sayısını azaltıp, kreşlerin kapasitesini arttırmaya karar vermişti.

Villa bölgesinin çoğunluğu üniversite mezunu olan sakinleri kararı duyunca büyük bir protesto eylemi başlattı. Telefon zinciri oluşturuldu, belediye yöneticileriyle, sosyal encümen üyeleriyle ilişkiler kuruldu ve belediyenin ilgili birimleri, posta ve telefon bombardımanına tutuldu.

Her ne kadar belediye yöneticileri ve bürokratları çeşitli yolları deneyerek kaçmaya çalışsalar da, bölge sakinleri onlara ulaşmakta zorluk çekmedi. Resmi karar alma günü geldiğinde, belediye yöneticileri villa bölgesinde yaşayanlarının hepsinin belediyeye karşı ortak tavır aldığını gözlemledi. Bunun üzerine Belediye kararı değiştirerek, yüksek apartman bölgelerinde iki kreşi kapatıp, bu bölgedeki diğer kreşlerin kapasitesini arttırdı. İşsizlerin iş buluncaya kadar çocuklarına evde kendilerinin bakmalarına karar verildi. Villa bölgesinde hiçbir kısıntı yapılmadı. Yüksek apartman bölgelerinden belediyenin bu kararına hiçbir tepki gelmedi.

• Sınıfı küçük gruplara ayırın.

• Aşağıdaki sorular doğrultusunda, hikâye üzerine tartışıp konuşmalarını isteyin:

– Belediyenin kararı hakkında ne düşünüyorsunuz?

– Belediye başka türlü bir şey yapmalı mıydı, yapabilir miydi?

– Neden villa bölgesindeki aileler karara karşı protesto eylemleri geliştirirken, yüksek apartmanların bulunduğu bölgedeki ailelerin sesi çıkmadı?

- Siz olsanız ne yapardınız?
- Aşağıdaki konularda sohbet edin:
- Öğrencilerin tanık oldukları benzer olaylar var mı?
- Türkiye’de ne gibi haklarımız var?
- Herkes aynı haklara sahip mi?
- Hangi haklara bütün insanlar sahip olmalıdır?

Özetleyin

İnsan haklarını ve herkesin eşit olduğunu savunmalı ve korumalıyız. Sesini duyuramayanların görünmezden gelmesi mümkündür. Demokrasi, yaşadığımız topluma müdahale etmemiz için gereklidir ve hepimizi yaşadığımız topluma müdahale etmeliyiz. Herkesin eşit haklara sahip olduğu demokratik bir toplumu kollayıp korumak hepimizin görevidir. Bu görev aksatılırsa, zayıfların sesi daha az duyulacaktır.

Devam edin

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sini madde, madde okuyarak bunların Türkiye’de geçerli olup olmadığını tartışın.
- Gazete haberlerini okuyarak, sesini duyuramayan veya hakları ihlal edilen insanlar hakkında örnekler arayın.
- Kendi yaşadığınız kentte, bu konuyla ilgili olayları izleyin ve inceleyin.
- Gelecekteki ideal toplum- öğrencilerden ideal toplumu tasvir etmelerini ve buna ulaşmak için zorunlu adımları belirlemelerini isteyin. Bakınız: ‘İyi bir toplum’ alıştırması.

Kamp Hayatı

İnsan haklarına saygı, hem ülkede ve hem de ülkeler arası barışın var olabilmesi ve yaşayabilmesi için gerekli ön koşullardan birini oluşturur. Bu simülasyon alıştırmasının amacı, öğrencilerin bir arada ve barış içinde yaşayabilmemiz için gerekli olan yasaların nasıl hazırlanıp, geliştirildiğini anlamalarını sağlamaktır.

Sorular

İnsan Hakları ihlalleri barışa karşı nasıl bir tehdit oluşturur?

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın ve aşağıdaki metni okuyun:
“Çadırlarınızla bir haftalığına bir yere gidip kamp yapmak isteyen bir grup arkadaşınız. Medeniyetten uzak, ormanlar arasında bir küçük gölün bulunduğu doğa harikası bir yer hakkında size bilgi verdiler, kamp yapmak için oraya gitmeye karar verdiniz. Gerekli hazırlıkları yaptınız ve ihtiyacınız olacak, yer yatağı, kumanya ve çadırları vb. alarak yola çıktınız. Ana yoldan ayrılıp, birkaç saat yürüdükten sonra göl kıyısına geldiniz ve çadırlarınızı kurdunuz. Daha gün bitmeden aranızda neyin nasıl yapılacağı konusunda uzlaşmazlıklar çıktı, yapılacak iş ve faaliyetler konusunda anlaşmanız ve görüş birliği içinde olmanız gerektiğini anladınız. Bunun üzerine oturup konuşmaya başladınız.”
- Gruplardan uzlaşmazlığa neden olabilecek 4 – 5 sorunu tanımlamalarını ve her bir sorun olası çözüm yollarını arayıp bulmalarını isteyin.
- Gruplardan bu konuda nasıl çalışma yaptıklarını gözden geçirmelerini isteyin:
- Çadır kurup kamp yapmak isteyen grupta ne gibi uzlaşmazlıklar çıkabileceğine nasıl karar verdiniz?
- Ne gibi çözümler olabileceğine nasıl karar verdiniz?
- Grupta aynı görüşte olmayanlar var mıydı?

– Herkes aynı şeyleri mi söyledi?

• Aşağıdaki bilgiyi aktarın:

“Konuşmadan sonra kampta her şey yolunda gitmeye başlar. Birkaç gün sonra birlikte çözüm bulmak zorunda olduğunuz yeni sorunlar ortaya çıkmaya başlar.”

Ortaya çıkabilecek değişik durumları anlatan kartları gruplara dağıtın. Kartları metin altta kalacak şekilde yere koyun. Gruplara, her defasında 1 kart alacaklarını ve her soruna ortak bir çözüm bulmaları gerektiğini söyleyin.

• ‘Durumları’ bir kez da hatırlatın ve bazı öğrencilerden bu ‘durumlar’ hakkında yorum yapmalarını isteyin. Daha sonra hep birlikte şu soruların yanıtlarını tartışın:

- Alıştırmada kamp yaptığınız süre içinde neleri nasıl yapacağınız konusunda-kurallar koyarak-anlaştınız. Kurallar konusunda anlaşamıyordunuz veya kuralları kimse dikkate almasaydı ne olurdu?
- Bir kuralı iyi veya kötü yapan şey nedir?
- Sınıfta söylenen ya da söylenmeyen hangi kurallar geçerlidir?
- Yasalara- adaletsiz olduğunu düşünsek bile- uymak gerekir mi?

Yasalara ve kurallara uyulmadığı takdirde insanlara ceza verilir. Ceza konusunu konuştunuz mu? Cezalandırmanın amacı nedir? En etkin cezalandırma hangisidir? Ceza ters tepebilir mi?

Özetleyin

Bir arada yaşamak ve bunu kolaylaştırabilmek için sınıfta, toplumda, ailede, ülkede ve uluslararası kuralları koyarız. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname, bir arada yaşayabilmek için ülkelerin ortaklaşa kabul etmiş olduğu kuralları listeler. Bu kurallara uyulmaz ve ihlaller olursa, çatışma ortaya çıkar. Bu çatışmalar çoğunlukla, kanlı savaşlara ve korkunç acılara neden olur. İnsan haklarına saygı, barışın en önemli koşuludur.

Kopyalanacak sayfa: Kamp yaşamından değişik alıntılar

Durum 1

Çadırın girişi tam olarak kapanmıyor ve burada birinin uyuması gerekiyor. Sabah kalkıldığında, kampa yakın uyuyan arkadaşınızın kişisel eşyalarından bazılarının çadırdan dışarı çıkmış ve çimlerin neminden ıslanmış olduğunu görüyorsunuz. Bu kişi eşyalarının zarar görmesinden şikâyetçi. Ne yapardınız?

Durum 2

Herkes ilk akşam yapılan toplantıda, nelerin nasıl yapılacağı konusunda görüş birliğine vardı. Bir kişi, üzerinde görüş birliğine varılan kurallara uymuyor. Ne yapardınız?

Durum 3

Bir kişi tencereyi kaynar durumda kamp ocağında bırakarak yüzmeye gitti. Bir süre sonra, tencerenin ısısından dolayı kamp ocağının altındaki çimler alev aldı. Olayı fark ediyor ve yangın çıkmadan ateşi söndürüyorsunuz. Eğer dikkat edilmez ise, nasıl bir tehlikenin olabileceğini gördünüz. Ne yapardınız?

Durum 4

Grubunuzda sadece iki kişi sigara içiyor, diğerleri ise içmiyor. Sigara içmeyenler, dumanlar çadırın içine geldiğinden, sigara içenlerin sigaralarını uzakta içmelerini istiyorlar. Sigara içenler ise, sigarayı zaten dışarıda içtiklerini söylüyorlar. Ne yapardınız?

Durum 5

Arkadaşlarınızdan birisi yanında radyosunu getirmiş ve sabahın erken saatlerinde müzik dinlemek-

ten hoşlanıyor. Bu ise sizi ıldirtıyor ve radyonun sesiyle uyanmak istemiyorsunuz. Ne yapardınız?

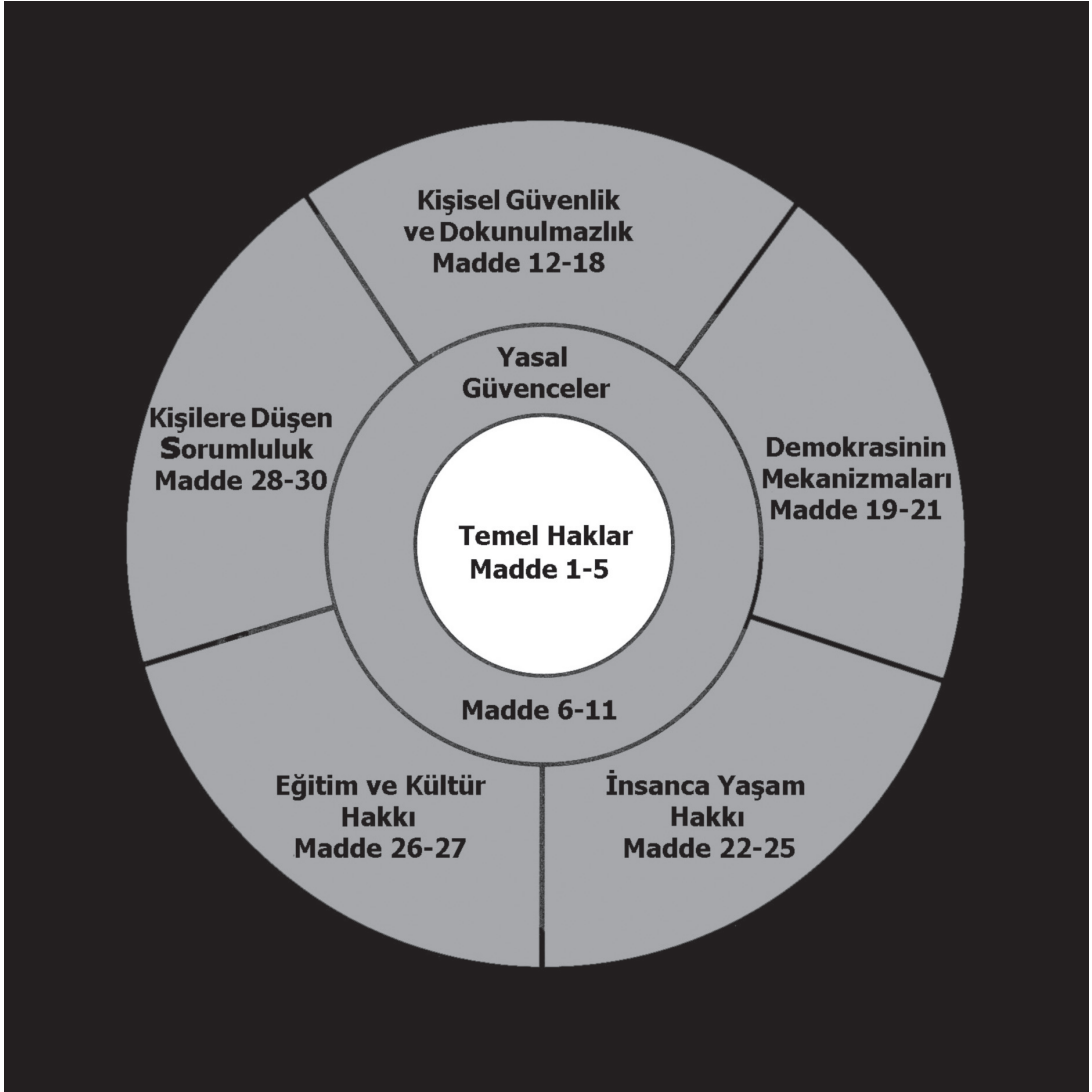
Durum 6

Hepiniz aynı adırdadır kalyorsunuz. Bazıları adır içinde bir düzen olmasına ve herkesin kendi eşyalarına sahip çıkmasını istiyor. Bazıları ise bunun gereksiz olduğunu, herkesin her şeyi kullanmasında bir sakınca olmadığını söylüyor. Bazıları herkesin ayaklarını temizleyerek çadıra girmesini isterken, diğerleri doğada olduklarını, biraz ot ve pn doğal karşılanması gerektiğini söylüyor. Ne yapardınız?

05:

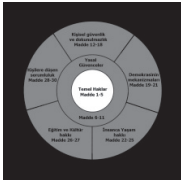
Temel Haklar
Madde 1-5

Temel Haklar

Madde 1-5

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin ilk beş maddesi birçok kişi tarafından temel maddeler olarak görülmektedir. Bunun nedeni bu maddelerin diğerlerinden daha önemli olması değil; Kristina Hedlund Thulin'de belirttiği gibi; "Bunlar temel haklar olarak ifade edilebilirler. Çünkü diğer hakların bir anlam ifade edebilmesi için bu hakların gerçekleştirilmiş olması gerekir." (Haklarda ve Değerde Eşitlik, sayfa 38)

Temel haklar şunları içermektedir;

- Herkesin özgürlüğü
- Herkesin eşit değerde olması
- Kardeşlik ruhu
- İnsanlar arasında herhangi bir ayırım yapılmaması
- Yaşama ve kişisel güvenlik hakkı
- Köleliğin yasaklanması

- İşkencenin yasaklanması
- Kötü muamele ve cezalandırmanın yasaklanması

Birinci madde, daha sonraki her şey için atılan bir temel olarak ifade edilebilir ve aynı zamanda ayrımcılığa karşı yapılan antlaşmaların da temelini oluşturmaktadır. İnsan haklarının bakış açısının temelinde, bütün insanların özgür, eşit değer ve haklara sahip olduğu düşüncesi yatar. Her birey akıl ve vicdana sahiptir. Bu nedenle birbirimize kardeşlik duyguları ile yaklaşmamız gerekir.

“Her İnsan Özgür Doğar” kitabında biz, bu kavramları öğrencinin günlük yaşantısı içinde yorumlamaya çalışacağız. Hakları birer birer incelemeye geçmeden önce, insan hakları konusunda temel bir yaklaşımın oluşturulması gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın farklı maddelerinde de bu haklar koruma altına alınmıştır. Bazı özel antlaşmalar BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sindeki bu temel tanımlamadan hareketle, insanlara karşı yapılan ayrımcılığı yasaklamaya çalışmaktadır (Kadın Hakları Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi). İHEB 2. madde ise, insanın haklarının farklılık gözetmeksizin tüm insanlar için geçerli olduğunu belirtmektedir.

Yaşam hakkını belirleyen 3. madde de birçok antlaşmanın temelini oluşturmaktadır. Türkiye bu konuda bir adım daha ileriye giderek, idam cezasını yasaklamıştır.

Köleliğin ve işkencenin yasaklanması da, kayıtsız olarak herkesin eşit değerinde olduğunun bir göstergesidir. Bu belgeler, okulda yapılacak çalışmalar için de son derece önemlidir. Hiç kimse birileri tarafından, istemediği şeyleri yapmaya zorlanamaz. Herkes okulda kimsenin acımasız ve insanlık dışı muamele göremeyeceğini bilmelidir.

Önümüzdeki hedef, temel hakların okullarda yorumlanması ve anlaşılmasının sağlanmasıdır. Farklılıklara saygı göstermeyi öğreneceğimiz yerlerden birisi okuldur ve öğrenciler ayırım yapmadan, kardeşlik duygusu içinde birbirlerini rahatsız etmeden yaşamayı burada öğrenirler. Ayrımcılık sadece öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkilere ilişkin bir kavram değildir, aynı zamanda öğretmenlerin onlara karşı davranışlarını da içerir. Temel değerler konusundaki yaklaşımlar, öğrencilerin kendi aralarındaki ilişkiler içinde şekillenmektedir. Birilerini dışlamak ve eziyet etmek doğru mudur? Birilerine kötü muamele yapmak kabul edilebilir bir şey midir? Daha zayıf olan üzerinde onun sahibiymiş gibi davranmak ve egemenlik kurmak insan haklarıyla bağdaşır mı? Okulda bütün bireyler kendisini huzur içinde ve güvende hissetmelidir. Burada sözünü ettiğimiz konularla ilgili soruların bazılarını alışımlarla inceleyeceğiz.

Özgürlük – Eşitlik ve Eşit Haklar– Kardeşlik

Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyanname'si'nin birinci maddesi insana temel bir bakış açısı şudur: "Hepimiz eşit değerdeyiz ve kimse kimseden üstün değildir. Herkes bu bakış açısıyla birbirine saygı duymalı ve buna uygun davranmalıdır. İnsanların hepsi en az benim ve benim kardeşlerim kadar insandır ve aralarında ayırım yapılamaz." Ancak ne yazık ki, tarihte ve hatta günümüzde herkesin bu bakış açısına sahip olmadığını gösteren birçok örnek vardır. Egemenler halka rağmen istediklerini yapmaya devam edebilmekte, ırkçılar kendi değerlerinin başkalarınınkinden daha fazla olduğunu söyleyebilmektedir. Bazıları sadece kendi bireysel çıkarlarını korumakta ve bunun sonuçlarının çevresindeki insanların nasıl etkilendiğini düşünmemektedir. Yani, günümüzde de insan haklarının herkes tarafından kabul edildiğini ve herkesin eşit değer ve haklara sahip olduğunu söylemek mümkün değil. Bu nedenle, bu hakların korunması ve savunulması hepimizin görevidir.

Alıştırmaları metinden yola çıkarak 3 ana temaya ayırdık: Bunlar özgürlük, eşit değer ve haklara sahip olmak ve kardeşliktir. Metnin içeriğinin tam olarak anlaşılabilmesi için, her temadan en az birer alıştırmayı yapılmasını öneririz.

Tema: Özgürlük

Aşağıdaki alıştırmaların amacı, öğrencilerin özgürlük kavramını yorumlamalarını ve özgürlüğün aynı zamanda sorumluluk ve görevleri içerdiğini; kişinin özgürlüğünün başkalarının aynı özgürlüğü kullandırabilmesi için sınırlandırıldığını anlamalarını sağlamaktır.

Sorular

Özgürlük ne demektir?

Senin özgürlüğün ile benim özgürlüğümün arasındaki sınır nerede başlar?

Hangi konularda özgürüz?

Neler özgürlüğü engeller?

Herkes özgür olabilir mi?

Özgürlüğün yarattığı olanaklar ve kısıtlamalar nelerdir?

Devlet hangi özgürlükleri garanti etmelidir?

Özgürlük hakkı bana hangi sorumlulukları yükler?

Alıştırmalar

Özgürlüğün yorumlanması- Çok adımlı alıştırmalar

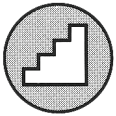
Okulda özgürlük – Sohbet alıştırmaları

Benim için özgürlük – Perspektif alıştırmaları

İzin- Sohbet alıştırmaları

Doğruyu yapmak – Çok adımlı alıştırmalar

Fiziksel özgürlük – Perspektif alıştırmaları

Özgürlükten ne anlaşılmalı?

Bu çok adımlı alıştırmalar ile özgürlükten ne anlaşılması gerektiği araştırılacak ve özgürlüğün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak sonuçların aydınlatılmasına çalışılacaktır. Alıştırmanın amacı, öğrencilerin kendi özgürlüklerinin başkalarının özgürlüklerini ihlal edebilecek kadar sınırsız olmadığını anlamalarını sağlamaktır.

1. Adım: Beyin fırtınası

- Özgürlüğün ne olduğu hakkında birkaç dakikalık beyin fırtınası yapın. Her öğrenci konuyla ilgili aklına gelen düşüncelerin her birini, ayrı kâğıt parçalarına yazsın.

2. Adım: Eksiltme alıştırmaları

- Öğrencilerden kâğıt parçalarını tahtaya/duvara yapıştırmalarını isteyin, yazılanları yüksek sesle

okuyun. Sınıfı küçük gruplara ayırın. Grupların görevi bütün insanlar için önem arz etmediğini düşündükleri hakları içeren kâğıtları ortadan kaldırmaktır.

- Bütün öğrencileri toplayın.
- Her grup kendisinin önemsiz olarak gördüğü kâğıtları gösterecek ve daha sonra onları 'herkes için önemsiz' kategorisine yerleştirecek. Arkasından gelen gruba bu seçimleri doğru bulup bulmadıklarını; karşı oldukları konular olup olmadığını sorun. Grupların üzerinde uzlaşamadıkları kâğıtları duvarda ayrı bir yere yapıştırın. Her grup fikrini belirttikten sonra, tahta da üç kategori ortaya çıkmış olmalıdır: Herkes için önemli, herkes için önemsiz ve üzerinde uzlaşılmalayanlar.

3. Adım: Sohbet

- 'Herkes için önemli' kategorisinin altında yer alan kâğıtlardan yola çıkarak ortak bir özgürlük tanımını yapıp yapılamayacağı hakkında sohbet edin. Tanımını ortak yaptığımız özgürlük tarifine göre özgür değilsem ne olacak? Bu durum nasıl sonuçlar doğurur?
- 'Üzerinde uzlaşılmalayanlar' kategorisini inceleyin. Burada yer alan konular BM İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ne göre temel insan hak ve özgürlüklerinden midir?

Özetleyin

Benim özgürlüğümün sınırı, başka insanların özgürlüğünün sınırlarının başladığı yerde biter. Haklarım ve özgürlüklerim, aynı zamanda başkalarına karşı sorumluluklarım anlamına gelir ve başkalarının haklarına saygı gösterilmesi konusunda bireysel sorumluluğum vardır. Bir arada yaşamının ön koşulu, bu haklara saygı göstermekten geçmektedir.

Devam edin

- Tarihte insanların 'özgür doğmadığı' dönemlere ilişkin örnekleri araştırın.

Alternatif 1

- Renk, şekil ve resimler/kolajlarla özgürlüğü anlatmaya çalışın. Bu çalışmalarda ortaya çıkan bütün materyal, insan hakları çalışması yaptığınız sürece sınıfın duvarlarında asılı kalsın.
- Özgürlük hakkındaki fikrimiz olumlu mu, olumsuz mu?
- Ortaklaştığımız bir özgürlük tanımı var mı?
- Özgür bir insan olmak ne anlama gelir?

Alternatif 2

- Hafta boyunca öğrencilerden gazete, televizyon, reklamlar vb. gibi alanlarda özgürlük kavramının nasıl kullandığına dair örnekler toplamalarını isteyin.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Öğrenciler topladıkları örnekleri birbirlerine tanıtınsınlar. Grubun görevi özgürlük kavramının neden ve nasıl kullanıldığını analiz etmektir.

Herkes için önemli	Herkes için önemsiz	Uzlaşılmalayanlar

Alternatif 3

- Bir tane düşünmeye değer alıştırması yapın. Öğrencilerden özgürlüğün, iyi, tehlikeli, üzerinde düşünmeye değer yönleri üzerinde düşünmelerini isteyin.
- Düşünmeye değer alıştırması sırasında ortaya çıkan görüşler ve kavramın anlamı üzerine sohbet edin. (Örneğin; özgürlük ve sorumluluk birlikte düşünülmesi gereken kavramlardır. Özgürlük bana ve başkalarına zarar verememeli, yaptıklarının sorumluluklarını alamayan insanlar özgür olamazlar vb.)

Okulda Özgürlük

Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin istediklerini yapma özgürlüklerinin okulda nasıl gerçekleştirilebileceğini, kendi özgürlüklerini nelerin belirlediğini ve başka insanlara zarar verilerek özgür olunamayacağını anlamalarıdır.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplardan, okulda ne gibi özgürlükler olduğunu ve bu özgürlüklerden sınırları aşmadan –öğrenci/öğretmen ve öğrenci/öğrenci ilişkisi bağlamında- nasıl yararlanılabileceğini düşünmelerini isteyin.
- Diğer grupların hangi konular üzerine konuştuğunu takip edin. Gruplardan yapılması yasak olan bir şeyi yapmaları durumunda, öğretmen/okul idaresi ve sınıf arkadaşlarının nasıl tepki vereceğini düşünmelerini isteyin.
- Davranışların nasıl ve hangi koşullarda iyi veya kötü olabileceği hakkında sohbet edin:
  - Özgür bir insan olmak ne anlama gelir?
  - Özgürlüğümüzün sınırlarını neler belirler?

Özetleyin

Bir arada barış içinde yaşayabilmemiz ve ortaya aksamaların çıkmasını engellemek için kurallar ve ilkeler geliştirilir. Bazı insanların özgürlüklerini kısıtlayan ilkelere karşı dikkatli olmak gerekir (İçki içmeyi reddettiği için dışlanmak ve eziyet görmek, hırsızlık yapmak istememek, farklı giyim tarzı olması vb.). BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insanların birbirlerine karşı hangi hak ve sorumlulukları olduğunu açıklamaktadır.

Devam edin

- Müfredatta insan hakları hakkında neler söylenmiştir; araştırın.
- “Okulda özgürlüğün en sorunlu tarafı” başlığı altında dört köşe alıştırması yapın.
  - Öğrenciler son derece yaramaz ve kurallar konulamıyor/düzensizlik hâkim.
  - Öğretmenlere karşı saygı azalıyor.
  - Herkes her istediğini yaptığandan ortak bir noktada buluşulamıyor.
  - Başka şeyler...

“Okulda özgürlüğün en iyi tarafı”

- Okulda olmak daha keyifli oluyor.
- Daha fazla sorumluluk alınıyor.
- Öğrenciler gelişıyorlar.
- Başka şeyler...

Özgürlük benim için ne anlama gelir?

Bu alıştırmada özgürlük kavramının yorumlanması ve özgürlükler ihlal edilirse neler olabileceğinin kavratılmasına çalışılacaktır. Bu konuda iki değişik yöntem öneriyoruz; birinci yöntem fazla zaman gerektirmez; ancak ikinci yöntem için bol zaman gerekmektedir.

Alıştırmanın amacı, öğrencilere kendi özgürlüklerinin sınırlarının başkalarının özgürlüklerinin sınırlarını, kesinlikle ve hiçbir zaman ihlal edemeyeceğini anlatmaktır. Amaca ulaşmak için önerdiğimiz iki yöntemde uygundur.

Açıklama

- Her öğrenciden özgürlüğü tarif eden 5 kelime bularak bir kâğıda yazmasını isteyin.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Grupta yer alan öğrencilerin kişisel olarak özgürlüğü tarif ettiği beş kelimedenden yola çıkarak, grubun üzerinde ortaklaştığı 5 kelime bulmasını isteyin. Grubun ortaklaş-

tığı sözcükleri flipcharta ya da tahtaya yazın.

Alternatif 1

- Flipcharta/tahtaya yazılan sözcüklere, öğrencilerin olumlu ya da olumsuz hangi değerleri biçtikleri hakkında sohbet edin.
- Özgürlüğün ne zaman olumlu, ne zaman olumsuz bir anlam ifade edebileceği üzerine sohbet edin.

Özetleyin

Benim özgürlüğüm başkalarının özgürlüğünü etkiler; ama hiçbir şartta başkasının özgürlüğüne zarar verme pahasına kendi özgürlüğümü savunamam. Birbirimizin hak ve özgürlüklerine saygı göstermemiz önemlidir.

Alternatif 2

- Gruplardan kendilerine birer sözcü seçmelerini isteyin. Bu sözcüler öğrencilerin önünde tartışarak, özgürlüğü tanımlayan üç sözcük üzerinde anlaşmaya çalışacaklar. Grubun diğer üyeleri bir arada oturmaya devam ederler; ama sözcüleriyle konuşmaları yasaktır, sadece sözcülerine kâğıtlar yazarak önerilerde bulunabilirler. Grupların görevlerinin, sözcülerin en mükemmel üç sözcüğü bulmasına yardımcı olmak olduğunun vurgulayın.
- Gruplar özgürlüğü ifade eden beş kelimenin yazılı olduğu kâğıtları duvarlara astıktan sonra görüşmeler başlayabilir. Sözcülerin 3 sözcük üzerinde anlaşmaya varmalarıyla birlikte görüşmeler biter. Burada karar verilen sözcükleri büyük yazı kâğıtlarına/ tahtaya yazın.

Uyarı

Görüşmeler kısır bir yörüngeye girer ya da kilitlenirse; sözcüler gruplarıyla durum değerlendirmesi yapmak üzere “mola” alabilirler. Mola en fazla bir dakika olacaktır.

- Öğrencilerle aşağıdaki konular üzerine sohbet edin.
- Görüşmeleri nasıl buldunuz? Herkes sonuçtan memnun mu? Gruplar sözcülerinden memnun kaldılar mı?
- Görüşmelerde etkisiz kalan, sesini duyuramayanlar oldu mu? Neden böyle oldu? Görüşmelerde etkin pozisyonu kim nasıl ele geçirdi?
- Üzerine uzlaşılan üç kelime sizin için özgürlüğü ifade ediyor mu, sonuçtan memnun musunuz?
- Gruba sadakat ne kadar önemli- bunun baskısından kurtulmak mümkün mü?
- Mücadele edildi mi? Neden?
- Görüşmelerde unutilan sözcükler neler?
- Kâğıtlarda neler yer alıyor? Neden bu konular gündeme geldi?

Özetleyin

Demokrasinin gereği ve zorluğu diyalogtur. Her grubun önceden oluşturulmuş düşüncelerle gelmesi nedeniyle karar almak zordur. Bu nedenle, diyalog yerine çoğunlukla tartışma ortaya çıkar. Benim özgürlüğüm başkalarının özgürlüğünü etkiler; ama hiçbir şartta başkasının özgürlüğüne zarar verme pahasına kendi özgürlüğümü savunamam. Birbirimizin hak ve özgürlüklerine saygı göstermemiz önemlidir.

İzin verin!

Ben özgür olacaksam, başkalarının da özgür olmasına izin vermeliyim. Ama çoğunlukla bir şeyi yapmayı/ sahip olmayı kendisi için hak olarak görmek, başkalarının da aynı şeyi yapmasına/sahip olmasına izin vermekten daha kolaydır. Bu durumu 28-30. maddeler ile karşılaştırın. Bu alıştırmamızın amacı yazılı ya da söylenmesine gerek olmayan kuralların, bireyin özgürlüğünün

kısıtlanmasına nasıl yol açtığının anlaşılmasıdır.

Açıklama

- Her öğrenciden kendi başına “Başkalarının neleri yapmasına izin vermeliyim / verebilirim?” sunusu üzerinde düşünmesini isteyin. (Örnek: istediği tarzda giyinmesi, bir bisiklete sahip olması, konuşması vb.)
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Grup içinde herkes başkalarının neleri yapmasına izin vereceğini anlatsın. Eğer bir konu üzerinde anlaşamazlarsa; bunu not etmelerini söyleyin.
- Gruplara uzlaşamadıkları konular olup olmadığını sorun. Bu konuda izin verilip verilmemesi konusunda, hep birlikte yeniden konuşun.
- Aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Eğer buna izin vermezsem ne olur?
  - Neyin serbest, neyin yasak olduğuna kim karar verecek?
  - Öğrencilerin okula ırkçı semboller ile gelmesine izin verilecek mi?

Özetleyin

Benim hak ve özgürlüklerimi gerekçe göstererek, başkalarının hak ve özgürlüklerini ihlal edemem. Özgürlüğümün sınırlarını belirleyen, yazılı ve yazılı olmasına gerek olmayan birçok kural var. Yazılı olmasına gerek olmayan kurallar, kültürler içinde toplumsal etik olarak üzerinde anlaşmaya varılmış kurallardır.

Devam edin

Yasaları inceleyin. Örneğin Anayasa ve Türk Ceza Kanun’unda “hakaret, toplumu kin ve nefrete sevk etmek, keyfi uygulamalar vb.” konular” hakkında nelere yer verilmiştir.

Doğru olanı yap!

Aşına olduğumuz konularda neyin doğru neyin yanlış olduğunu; nasıl giyinebileceğimizi, giyinmemiz gerektiğini, nelerin söylenmesinin kabul edilip edilmediğini, nasıl davranmamız gerektiğini vs. biliriz. Bu çok adımlı alıştırmaya, bir arada barış içinde yaşamamız için özgür bir birey olma hakkı ve ihlaller üzerine yazılı ya da yazılı olmayan hangi kuralları tanıttacaktır. Eğer alıştırmaların tümünü yapmak için zaman yetersiz ise; sadece ilk adımın yapılması mümkündür.

1. Adım: Grup çalışması

- Öğrencilerden bireysel olarak şu konular üzerinde düşünmelerini isteyin:
  - Sınıfta dış görünüş, ilgi alanları, tarzlar, uysallık, öğrenim motivasyonu/ kapasite, davranış biçimleri ve değer yargıları üzerine yazılı ya da yazılı olmayan hangi kurallar vardır? Neler yapılabilir, neler yapılamaz? Nasıl davranılabilir ya da nasıl davranılmaz? Hangi şeyler savunulabilir ya da savunulamaz vb.
  - Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplardan aşağıdaki konu üzerine düşünmelerini isteyin:
- Yapmak istediğim şeyi yapmamı ne engelliyor, özgürlüğümü kısıtlayan şey ne? Her grup kendi listesini hazırlasın.
- Gruplara bu listeleri incelemelerini ve sohbet etmelerini söyleyin. Özgürlüklerimizi kısıtlayan kim ya da kimlerdir? Arkadaşlarımız mı? Anne ve babalarımız mı? Başka insanlar mı? Devlet mi?

Yoksa kendimiz mi?

- Sınıfta aşağıdaki konular üzerine sohbet edin:
  - Neyin doğru veya yanlış olduğunu nasıl biliriz?
  - Neyin doğru veya yanlış olduğunu bilmemiz neden önemlidir?
  - ‘Vicdan ve akıl’ ne demektir?

2. Adım: Neden/Sonuç analizi

- Gruplardan üzerinde değişiklik yapmak istedikleri bir sınırlama üzerine anlaşmalarını isteyin. Üzerinde değişiklik yapılmak istenilen bu sınırlamanın sonuçları nelerdir? Bu konuda neden/sonuç analizi yapmalarını söyleyin.
- Gruplar görüşlerini kısaca sunarlar.

3. Adım: Eylem planı

- Gruplardan ikinci adımda, üzerinde anlaştıkları sınırlamanın ortadan kaldırılması ya da değiştirilmesi için, bir eylem planı yapmalarını isteyin.
- Eylem planları üzerinde konuşun ve hangi eylem planını uygulayacağınız konusunda uzlaşın.

Özetleyin

Özgürlük, kendim için istediğim ya da sahip olduğum şeylere başkasının da sahip olmasına izin vermektir. Benim özgürlük sınırlarım, senin özgürlük sınırların tarafından sınırlandırılmaktadır. Benim özgürlüğüm senin özgürlüğün sayesinde bir anlam ifade eder. Yazılı olan ya da olmayan, özgürlüğü sınırlandıran ya da genişleten birçok kural vardır. Devletin ve bizim, bütün özgürlüklerden herkesin yararlanabilmesi için ne gibi sorumluluklarımız olduğunu öğrenmek amacıyla madde 29 ve 30'a bakın.

Devam edin

Anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nda hakaret, toplumda kin ve nefret uyandıracak davranışlar, keyfi uygulamalar vb. konuları araştırın ve neden mutlak ve her şeye izin veren bir özgürlük olamayacağı üzerine düşünün.

Fiziksel Dokunulmazlık

Bu alıştırmayı; öğrencilerin fiziksel olarak özgürlüklerin sınırlarının nerede son bulduğunu anlamaları, kendi kişisel alanlarının sınırlarını denemelerini ve ardından bu özgürlüğün ihlal edilmesi durumunda neler olacağı ve nasıl hissedileceği üzerinde bir konuşma ortamının yaratılmasını hedeflemektedir.

Açıklama

- Alıştırma büyük bir alan gerektirir.
- Öğrencileri boylarının birbirine uygun olmasına dikkat ederek, ikişer ikişer ayırın ve her çift, aralarında biraz mesafe olmak kaydıyla karşı karşıya dursunlar. Her öğrenciden ezberlediği bir tekerlemeyi düşünmesini isteyin. Öğretmen işareti verdiği andan itibaren, çiftler birbirlerinin gözünün içine bakarak ve tekerlemelerini söyleyerek birbirlerine doğru yürümeye başlayacaklar. Daha yakına gelmesinden rahatsız oldukları bir noktaya gelince duracaklar; ancak tekerlemeyi söylemeye devam edecekler.
- Bütün çiftler durduğu anda, öğretmenin "tamam" demesiyle birlikte tekerlemelerde susacak. Çiftler arasındaki mesafelerin farkını kontrol edin (Öğretmen tamam dediği anda çoğunlukla herkes bir adım geri çekilmektedir). Böyle bir şey olursa, bunun neden olduğunu sorun?
- Alıştırmanın öğrencilerde nasıl bir duygu uyandırdığı hakkında sohbet edin:
  - Kendinizi rahat hissettiniz mi ya da çok mu rahatsız edici idi? Neden?
  - Bir insana konuşma esnasında hiç bu kadar yaklaşıyor musun? Yaklaşıyorsan kime ve hangi durumda yaklaşıyorsun?
- Şimdi çiftlerin karşılıklı olarak -mesafeyi kendileri belirleyerek-durmalarını isteyin. Alıştırma ile şimdiki durum arasındaki farklara dikkat edin. Öğrencilerle aşağıdaki konular hakkında sohbet edin:
  - Kişisel (kimlerin sizin ne kadar yakınınıza gelebileceğini belirten) egemenlik alanı nedir?

- Bir kişi diğere bir kişinin egemenlik alanına girerse ne olur? Alanı ihlal edilen kişi kendisini nasıl hisseder? Eğer kişisel özgürlüğün sınırı ihlal edilmişse ne olur?

Özetleyin

Tıpkı egemenlik alanımızın olduğu gibi, özgürlüğümüzün de sınırları vardır. Benim özgürlük alanım, başkasının özgürlüklerini ihlal edecek kadar büyük olamaz.

Tema: Eşitlik

Başka insanlar hakkındaki değer yargılarımız, birbirimize karşı nasıl davranacağımızı etkiler. Bu nedenle çevremizdeki insanlar arasında ayrımcılık yapmamamız için, kendi tutum ve değer yargılarımızın fakına varmamız gerekir. Bu bölümde önerilen alıştırmaların amacı, öğrencilerin başka insanlara verdikleri değer ve onlar hakkındaki düşünceleri konusundaki bilinçlerini arttırmaktır.

Sorular

Bütün insanlar eşit değerde midir?

Kendim ve diğere insanların değer hakkında ne düşünüyorum?

Benim insanlara bakışım nasıldır?

Bütün insanların eşit değerde olduğu düşüncesinin yayılması için bana düşen rol ne?

Alıştırmalar

Kim kurtarılacak? - Değer yargısı alıştırması

Uzaktan ve yakından haberler- Perspektif alıştırması

Sınıftaki statü – Çok adımlı alıştırma

İkilemli masallar

Daire alıştırması - sayfa 48'e bakın.

Kim kurtarılacak?

Bu bir değer yargısı alıştırmasıdır ve öğrenciler bir kaza anında koşulsuz olarak kimin kurtarılması gerektiği üzerine düşüneceklerdir. Alıştırmmanın amacı, öğrencinin insanlar hakkındaki bakış açısının ve bütün insanların gerçekten eşit değerde görülüp görülmediğinin sorgulanmasını sağlamaktır.

Açıklama

- Öğrencilerden bireysel olarak şu olay üzerine düşünmelerini isteyin: Bir kaza yerine ilk gelen sen sin. İki yaralı var ve sen sadece birisini kurtarabilirsin? Kimi kurtarırdın? Seçim yapmak için hangi kıstasları kullandığının bir listesini yapın.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Grup içinde yaptığınız seçimleri tartışın ve uzlaşmaya çalışın.
- Her grup kullandıkları kıstasları anlatsın. Bütün sınıfın ortak bir değer yargısı var mı? Bu değer yargısının toplumdaki değer yargıları ile uyuşup uyuşmadığını tartışın.
  - Bizim toplumumuzda insanlar, değerli olanlar ve değersiz olanlar diye ayrılıyor mu?
  - Kimler en değerli, kimler en değersizdir?
  - Bütün insanların eşit değerde olduğu fikrine saygı duyulması için neler yapabiliriz?

Alternatif

Sınıfın yarısından, olay yerine gelen kişinin bir doktor olduğu çıkış noktasından hareket ederek tartışmalarını isteyin. Diğere yarısına ise, buna ilişkin herhangi bir şey söylemeyin ve onlar hiç koşulsuz tartışsınlar.

Özetleyin

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nin birinci maddesi, insanlar hakkında genel görüşünü dile getirir ve insanların eşit değerde olduğu vurgular. Tarihte ise, insanların diğere bazı insanlar üze-

rinde kölelik gibi sonuçları korkunç olan uygulamalar yaptıklarını biliyoruz. Hepimiz etnik köken, din, kültür, yaş ve cinsiyet gözetmeksizin insanların eşit değerinde olduğunu savunmalı ve bu anlayışımızı davranışlarımızla da göstermeliyiz.

Diğer seçenekler

- 20 porsiyon yemek gelmiş ama siz 25 kişisiniz.
- 20 kişinin ders kitabını alacak kadar para var ama sınıftaki öğrenci sayısı 25.
- Bir öğrencinin çeşitli nedenlerden dolayı diğer öğrencilere kıyasla daha fazla desteğe ihtiyacı var- bunu yapmak sınıfın diğer kalanına hakları olduğu kadar zaman ayırmamak demektir. Ne yapılabilir?

Devam edin

- İnsanların eşit değerinde olmadığını gösteren tarihsel örnekleri inceleyin (eski yasalar vb).
- Gazetelerde eşit değer ilkesinin çiğnendiği durumları gösteren yazılar var mı? Araştırın.

Evrensel ve Yerel Haberler

Coğrafi olarak bizden uzakta yaşayan insanlara -onlar bizim ailemiz ve komşularımız kadar önemli değildir- daha az değer verme ve onlar hakkında söylenen genellemeleri doğru kabul etme eğilimi içindeyizdir. Bu da bizim onları birey olarak görmemizi engeller ve onlara karşı yapılan şeyleri daha rahat kabul etmemizi sağlar. Bu perspektif alıştırmamızın amacı öğrencilerin, medyanın haberlere değişik çoklukta/azlıkta yer vererek insanlara bakış açısını nasıl şekillendirdiğini anlamaktır.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplardan aşağıda verilen başlıklar karşısında ne gibi tepkiler verdiğimizi düşünmelerini isteyin:
  - Pakistan'da 10 bin ölü!
  - ... bir kişi ağır yaralı (alıştırmamızın yapıldığı yere yakın bir bölgeyi/mahalleyi vb. seçin)
- Gruplardan hangi başlığın onların ne kadar ilgisini çektiğini ve bunun nedenlerini tartışmalarını isteyin.
  - Gruplar kendi düşüncelerini paylaşsınlar ve aşağıdaki konularda sohbet etsinler:
  - Verilen haberle aramızda bir bağ kurulması ne kadar önem arz eder?
  - Empati nedir?
  - Empati yetisini geliştirmek için neler yapılabilir?
  - Başkaları ile ilişki içinde olmak neden önemlidir?
  - İnsan hakları konusundaki bilinç, empati kurmak konusunda nasıl bir anlam ifade eder?

Özetleyin

İlişki içinde olduğumuz insanları daha yakın bulmamızın garipsenecek ya da yanlış bulunacak bir yanı yoktur. Ama ilişkimiz olsun ya da olmasın, insan haklarının ihlal edildiği her yerde buna karşı tepki koymamız önemlidir. İnsanların haklarının küresel olarak kabul edilmesi ve bir antlaşmaya dönüşmesi için ortak bir bakış açısı- hepimizi eşit değerdeyiz- geliştirmiş olmak gerekir. Bu ortak bakış açısını savunmak ve mücadelesini vermek hepimizin görevidir.

Alternatif

- Gazeteleri inceleyin. Hangi haberlere ne kadar yer verildiğini ve bunun nedeninin ne olabileceğini tartışın.
- İlk sayfalarda hangi haberlere yer verilmektedir? Yaygın medya ve yerel medyayı karşılaştırın.

Sınıftaki Statü

Bu çok adımlı alıştırmamızın amacı, öğrencilerin sınıf içinde aynı değerde olup olmadıklarının ve onları değerli kılan şeylerin neler olduğunun açıklığa kavuşturulmasıdır.

1. Adım Beyin fırtınası

- Sınıfta öğrencilerin statülerini nelerin yükselttiği konusunda bir beyin fırtınası yapın ve bunları bir liste haline getirin.

2. Adım Sıralama

- Öğrenciler ikişerli gruplar halinde, listede yer alanlar arasından statü kazanmak için en önemli şeylerin neler olduğunu bulup, önem derecesine göre sıralasınlar. Herkes yanındaki grupla kendi sonuçlarını karşılaştırsın.

3. Adım Tartışma

- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Birinci ve ikinci sırayı oluşturan değerler arasındaki bir fark var mıdır?
  - Bunun nedeni nedir?
  - Neleri değiştirebiliriz ve neleri değiştirmeyi isteriz?
  - Bunu nasıl yapabiliriz?

Özetleyin

Farklı olmaktan korktuğumuz için bir şey düşünüp başka bir şey söyleyebiliriz. Eğer birisi çok farklıysa tuhaf" olduğu ve bundan dolayı daha değersiz olduğu kabul edilir. Kabul edilmiş davranış şekilleri, kültüre dayalı normlar ve değer yargılarıyla belirlendiği gibi, yazılı yasa ve kurallarla da belirlenmektedir. Bu nedenle farklı olmak ve başka insanların haklarını ihlal etmemek arasındaki dengeyi bulmak gerekebilir. Bütün insanlar oldukları gibi saygı görmeli ve bütün insanlar eşit değerde olmalıdır.

İki tane ikilemli masal*

İkilemli masallar kurnazca hazırlanmış masallardır ve seçim yapmak zorunda kalacağınız bir soruyla sonuçlanırlar. Aslında bununla masal bittikten sonra üzerinde hep birlikte konuşarak bir çözüm üretilmesi amaçlanır. Bu iki masal Janne Lundström'ün " Gökkuşayının Esiri – Afrika' dan 50 tane İkilemli Masal" adlı kitabından alınmıştır.

Altın tavuk

Togo ve Gana'dan bir "Ewe¹" masalı

"Çocuğın birinin bir tavuğu vardı. Bir defasında karnı çok acıkmıştı; ama annesi son derce fakirdi ve evde ne kendisinin yiyeceği ve ne de çocuğuna verebileceği yemeği yoktu. O zaman tavuk çocuğa:

- Beni sat ve aldığın parayla da git yiyecek al, dedi

Çocuk tavuğu satmaktansa aç gezmeyi tercih etti.

Bu olaydan kısa bir süre sonra tavuk altın yumurtlamaya başladı. Çocuk bu altınları satarak yiyecek aldı ve annesine ve kendisine büyük bir ev yaptırdı.

Bir gün çocuk bahçedeyken ev yanmaya başladı. Hem annesi ve hem de tavuk yanan evin içindeydi.

Annesi çığlık, çığlığa:

- Kurtar beni, diye bağırıyordu.

Ama tavuk da bağırıyordu:

* Bu çalışma sırasında bir Dünya Haritasının herkesin görebileceği bir yerde asılı durması faydalı olabilir.

¹ Eweler, Gana'da, Togo, Benin'de yaşayan bir halktır. (ç.n.)

- Kurtar beni, diye.

Çocuk ilk önce kimi kurtarmalı? Annesini mi yoksa tavuğunu mu?

- Masal hakkında konuşun. Çocuğun ne yapması gerekirdi?
- İnsana bakış hakkında sohbet edin.

Dördüncü göz

Nijerya'dan bir Hausa masalı

Adamın biri bir gün annesi, karısı, kız kardeşi ve kayınvalidesiyle birlikte dışarıda geziniyor. Bir süre güneşin altında yürümüşler ve sıcak nedeniyle oldukça susamışlar. Gölgesinde dinlenmek için gördükleri bir ağacın altına oturmuşlar. Adam etrafa bakınmış ve biraz ileride kuyuya benzer bir şey görmüş ve kız kardeşine:

- Git bak kuyuda su var mı, eğer varsa birazını çek ve buraya getir, demiş.
Kız kardeşi kuyuya gitmiş ve kuyunun içine bakarken iki gözünden birini kuyunun içine düşürmüş. Kadın hemen elleriyle kalan tek gözünü kapatıp yere çömelmiş.

Bir süre sonra kızın gelmediğini gören adamın karısı:

- Ben bir gideyim bakayım; kıza ne oldu? demiş.
Adamın karısı kuyunun oraya geldiğinde kadını çömelmiş olarak bulmuş.
- Neden burada böyle oturuyorsun, su yok mu? diye sormuş.

Sonra kuyunun kenarına gitmiş ve eğilerek kuyuya bakmış. Tam o anda kadın da iki gözünden birini kuyunun içine düşürmüştü. O da iki eliyle kalan gözünü tutmuş ve diğeri gibi yere çömelmiş.

Biraz sonra adamın kayınvalidesi meraklanmış ve:

- Neden bu kadar geciktiler? demiş ve kuyunun yanına gitmiş ve orada çömelmiş olan kadınlara:
- Niye böyle yere çömeldiniz, kuyuda su yok mu? diye sormuş.

Kuyuya baktığı anda, iki gözünden birini kuyunun içine düşürmüştü. O da kalan gözünü tutarak diğer kadınlar gibi yere çömelmiş.

Biraz zaman geçmiş. Ve adam:

- Garip. Bir terslik olmalı. Gidip bakayım, bizimkilerin başına bir şey mi geldi? der. Ve kalkıp kuyuya gitmiş. Kuyuya yaklaşınca:
- Neyiniz var? Neden böyle çömelmiş şekilde oturuyorsunuz? demiş.

Karısı el işaretleriyle adama kuyudan uzak dur demeye çalışmış. Adam karısının ihtarlarını dikkate almamış kuyunun kenarına gelmiş ve aşağıya doğru bakmış. Bakınca onun da gözlerinden biri kuyuya düşürmüştü. Aceleyle eliyle kalan gözünü tutarak, kalan gözünün de düşmesini önlemeye çalışmış. Sonra o da diğerleri gibi yere çömelmiş.

Orada çömelmiş bir şekilde oturarak tek gözleriyle ağlamışlar.

Bir süre sonra adam elini aralayarak bakmaya cesaret etmiş ve kendilerine yaklaşan bir asker görmüş:

- Orda dur arkadaş, bekle yanına geliyorum, diye bağırmış adam.

Asker onu dinlemiş ve olduğu yerde durup beklemiş. Adam kalan gözünü eliyle kapatarak, parmaklarının arasından bakarak askerin yanına yaklaşmış ve

- Sana kuyuya yaklaşmaman için bağırdım. Kız kardeşim, karım, kaynanam ve ben kuyunun içine baktık ve birer gözümüzü kuyuya düşürdük, demiş.
- Siz bu kuyuda bir cinin yaşadığını bilmiyor musunuz, demiş asker.
- Ben bilmiyordum, demiş adam.

Asker:

- Ben kuyuya iner ve bütün gözleri kuyudan çıkarırsam o gözlerden birisini bende kalabilir mi? diye sormuş.

Adamın yanıtı "elbette" olmuş.

Bunun üzerine asker kuyuya inmiş. Kuyu çok derinmiş ve asker uzunca bir süre görünmemiş, ama sonra yüzeyde görünmüş. Dört gözü de beraberinde getirmiş. Asker adama üç gözü geri vermiş ve dördüncü gözü cebine koyarak oradan uzaklaşmış.

Adam gözlerden birini kendi göz boşluğuna yerleştirmiş, geriye iki göz kalmış.

Bu iki gözü sen nasıl paylaştırdın? Dört kadından hangisine gözü vermezdin? Karısına mı, kayınlidesi mi yoksa kız kardeşine mi?

- Öğrencilerle onların bu durumda ne yapacakları hakkında sohbet edin.
- İnsana bakış hakkında sohbet edin.

Tema: Kardeşlik Ruhu

Önerilen alıştırmaların amacı, öğrencilerin kardeşlik ruhu ile ne kastedildiğini anlamalarını sağlamaktır.

Sorular

İnsan ne zaman iyi bir kardeş olarak algılanabilir?

“Senden sonra gelecek olanları da kendini sevdiğin gibi sev” ne anlama gelmektedir?

“Sana nasıl davranılmasını istiyorsan; başkalarına öyle davran” ne anlama gelmektedir?

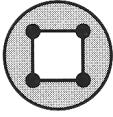
Sevmek, hoşlanmak ve saygı duymak arasında ne gibi farklar vardır?

Alıştırmalar

Dört köşe alıştırmaları

Sıcak sandalye alıştırmaları

İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinin birinci maddesi “birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar” sözleriyle biter.

- Söz konusu maddedeki kelimelerin içeriğinin anlaşılmasına yardımcı olmak üzere, dört köşe ve sıcak sandalye alıştırmaları önerilmiştir.
- Dört köşe alıştırmalar için öneri
  - İnsan ne zaman iyi bir kardeş olarak algılanabilir?
  - Birbirine destek olduğu zaman
- Birbirini dinleyip anlamaya çalıştığı zaman
- Birbirinin farklılıklarına saygı gösterdiği zaman
- Açık köşe
- İnsanlarda en az ne zaman hoşlanırsın?
- Yapmacık davranış içinde oldukları zaman
- Ön yargılı oldukları zaman
- Şiddet kullandıkları zaman
- Açık köşe

Alternatifler

- Bir arkadaşta en fazla neye değer verilir?
- Nasıl bir muameleye maruz kalmaktan nefret edersin?

- Sıcak sandalye alıştırmaları için öneriler:
  - Arkadaş ve dost arasında fark vardır.
  - Gerçek dost asla ihanet etmez.
  - İnsanın gerçek dostu çok sayıda değildir.
  - Aynı cinsiyetten biriyle arkadaş olmak daha kolaydır.
- Bana benzemeyen bir insanla dostluk kurmam.
- Arkadaşlık aşktan daha önemlidir.

- Gerçek dost düşündüğünü hiç sakınmadan söyler.
- Dostlar aileden bile daha önemli olabilir.
- Arkadaş baskısına boyun eğmek daha kolaydır.
- Gerçek dost beni olduğum gibi kabul edendir.

Özet

Senin herkesi sevmen ve herkesle dost olman gerekmez. Ama bütün insanların eşit değerde olduklarını, herkesin istediği gibi var olma hakkını ve oluş biçimini(tarzını) kabul etmeliyiz. Hepimiz özgür doğduk ve hepimiz eşit değer ve haklara sahibiz.

Güvenilirlik – Ayrımcılık- Değerde Eşitlik

Madde 2- Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin, bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasi, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.

Yabancılara karşı birçok ön yargımız vardır. Bu ön yargılar nedeniyle insanlara farklı davranırız. Bazen bu ön yargılar ayrımcılığa, yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa kadar gidebilir. İnsanlar kolayca farklı olan yönleri görüp ondan hareket etmektedir; oysa yapılması gereken şey, insan olarak benzerliklerimizden yola çıkmaktır. Bireyin, insana bakış açısının, tutum ve hareketlerini nasıl etkilediğinin bilincine varması gerekir. Bazı insanları başka insanlardan daha üstün tutan anlayışlar BM İnsan Hakları Evrensel Beyannameyi ile çelişir. 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda varılan antlaşmanın temelini, bütün insanların eşit değerde olduğu ve bütün hak ve özgürlüklerden aynı oranda yararlanma haklarının olduğu düşüncesi oluşturmuştur. Ama durum gerçekten böyle mi? Amerika Birleşik Devletleri'nde cezaevinde yatan siyahların sayısı kolejlerde okuyan siyahların sayısından fazladır. İsveç'te cezaevlerinde yatanlar arasında en büyük grup göçmen kökenlilerden oluşmaktadır. Böyle olmasının nedenleri nelerdir?

Bu bölümde yapılacak araştırmalar güvenilirliği, ayrımcılığı ve herkesin eşit değerde olması olgularını inceleyen araştırmalardır. Araştırmanın amacı, herkesin kendi ön yargılarını anlayarak analiz edebilmesi ve ayrımcılığın arkasında yatan faktörleri görebilmesidir. Pratikte amaç eşit değere sahip olmadığımız gerçeğinin, bununla birlikte bütün insanların eşit hak ve özgürlüklere sahip olması için mücadele etmemiz gerektiğinin ve bunun kişiler arası ilişkileri etkilediğinin ortaya çıkartılmasıdır.

Sorular

Türkiye'de herkes aynı haklara sahip midir?

Türkiye'de herkes eşit değerde midir?

İnsanlara -örneğin cinsiyeti nedeniyle- farklı davranıyor muyuz?

Ayrımcılığı önleyebilmek için ne yapabilirim?

Araştırmalar

Sıralandırma- Değer yargısı araştırması

Makaleler- Perspektif araştırması

İşe kim alınacak- Değer yargısı araştırması

Kayıp- Değer yargısı araştırması

Otobüs- Simülasyon araştırması

Kim kurtarılacak

Çocuk gözetimi

Sıralandırma

İnsanlar her zaman eşit değerde değildir. Bu değer yargısı alıştırmalarının amacı, öğrencilerin insanlara değer biçerken hangi faktörlerden etkilendiğimizi düşünmelerini sağlamaktır.

Açıklama

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 2. maddesinin 1. bendini okuyun. Türkiye'de başarılı olabilmek için nelerin önemli olduğunu önem sırasına göre 1'den 9'a kadar sıralayın. Irk, renk, cinsiyet, dil, din- siyasi ya da başka görüşler; milliyet veya sosyal köken; mal, mülk, soy veya toplum içindeki konum.
- Sıralandırma konusunu sohbet edin. 2. Maddeye göre bunların hiçbir anlamı olmaması gerekir.
- Ayrımcılık bizi nereye kadar götürür?
- Bu durumu değiştirmek için neler yapabiliriz?
- Neden insan haklarını savunmak bu kadar önemlidir?

Özetleyin

İnsanları daha düşük değerde algılamaya yönelik düşünce ve davranışlara karşı dikkatli olmalıyız. Aktif bir şekilde, insanların eşit hak ve özgürlüklere sahip olabilmesi için, sürekli bir mücadele vermemiz gerekir. Bu aynı zamanda kendi haklarımızı savunmamızın da ön koşuludur.

Devam edin

- Yasalarda ayrımcılığa karşı ne gibi hükümler var?
- Bu yasaların uygulanmasını izleyen kurum ve kuruluşlar hangileridir?

Makaleler

Bu alıştırmaların amacı, haberlerin verilmiş tarzının ön yargıları nasıl güçlendirebileceği ve yabancı olana karşı güvensizliği nasıl arttırabileceği konusunda öğrencilerin bilincini arttırmaktır.

Açıklama

- Öğrencilerden din, cinsiyet yaş ve milliyetlere yer veren makaleleri taramalarını isteyin. Her öğrenci bir makale seçsin. Yazılarda bu konulara neden yer verildiğini, gruplar halinde tartışınlar. Cinsiyet, yaş ya da milliyetinden söz edilmesi ne gibi sonuçlar doğurabilir?
- Her grup, bir makale seçerek bu makaledeki yaş, etnik köken, cinsiyeti değiştirerek tekrar yazsın. (Erkek doktor hastasına..., bu işte erkeklerin sorumluluğu vb)
- Gruplar makaleleri hem orijinal hem de yeniden yazılmış şekliyle okusun. Güvenilirlik ve makalelerin ön yargıların doğrulanmasına nasıl yardımcı olduğu konularında sohbet edin.

Özet

Gazeteler, özellikle akşam baskıları ve haftalık dergiler; yabancı olan, ya da az rastlanılan ve dikkat çekici konularda attıkları (Örneğin; "Soyguncu 17 yaşında bir göçmen" gibi başlıklar, göçmen gençlere karşı güvensizliği arttırmakta ve kamuoyunun "Göçmen gençlerinin nasıl olduklarını bilmeyen var mı? türünden ön yargılarını güçlendirmektedir.) başlıklarla ön yargıların güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Hepimiz bu mekanizmaların varlığının bilincinde olmalı ve herkesin eşit hak ve değere olduğuna saygı gösterilmesi için çaba harcamalıyız.

Devam edin

- Yaşadığınız bölgede yaşayan insanlara ilişkin ön yargılar var mıdır? Bu ön yargıların güçlenmesinde basın rolü nedir? Ön yargıların olduğu bir toplum gerçek anlamda insanların hak ve özgürlüklerinde eşitliği sağlayabilir mi?

İşe kim alınacak?

Türkiye’de işsizlik oranı oldukça yüksektir*. Bazı grupların iş bulması diğerlerine göre daha zordur. Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin insanlara farklı değerler biçtiğinin ve bazen ayrımcılık yapıldığının farkına varmalarını sağlamaktır. Alıştırmada öğrenciler, bir işveren rolünü üstlenecekler ve bir kişiyi işe alacaklar.

Açıklama

- Öğrencileri küçük gruplara ayırın ve şu bilgileri verin:
“ Elektronik alanında çalışan bir şirket yeni insanları işe alacak. İstihdam edecekleri personel, tek başına bir masada oturacak ve oturduğu yerde bateryi şarj aletine çeşitli parçaları monte edecekler. Bölümde çoğunluğu erkek 20 kişi çalışıyor ve yaş ortalaması 49. Siz personel seçimini yapacak grubun içindesiniz ve elinizde işe başvuruda bulunanların bir listesi var. Bu listeden üç kişi seçerek 1. tercih, 2. tercih ve 3. tercih diye sıralayın. Neden böyle bir seçim yaptığınızı açıklayın. Süreniz 20 dakika.”
- Gruplar kimleri seçtiklerini (tahtaya yazmanız iyi olur) ve bunun nedenlerini açıklasınlar. Sınıfta seçim üzerine ortak bir görüş var mı? Tartışın.
- Öğrencilerden aşağıdaki soruları yanıtlamalarını isteyin:
  - Gerçek yaşamda işler gerçekten böyle mi yürütülüyor?
  - Neden Doğu ve Güneydoğu kökenliler arasında işsizlik oranı bu derece yüksek?
  - 23. maddeye göre her insanın çalışmaya hakkı vardır. İş piyasasında ayrımcılığı önleyebilmek için neler yapılmalı?

Özet

Çalışma hakkı bir insan hakkıdır. Birey, iş arama sürecinde ayrımcılıkla karşı karşıya kalmama hakkına da sahiptir. İşveren doğal olarak istediği kişiyi işe almakta serbesttir; ancak seçim ayrımcılık temelinde yapılmamalıdır.

Devam edin

- İş piyasasında ayrımcılıkla ilgili belgeleri toplayıp inceleyin.
- Medyada, iş piyasasında ayrımcılığı işlemiş olan haber ve makalelerin var olup olmadığını araştırın.

KOPYALANACAK ÖRNEK:

İş başvurusunda başvuran herkes eğitim, iş deneyimi vb. konusunda şirketin istediği özelliklere sahip.

Ahmet; 26 yaşında, Selma ile birlikte yaşıyor, 3 yıldır Türkiye’de.

Sevgi; 35 yaşında, küçük çocukları var ve eşinden ayrılmış, buraya yeni taşınmış.

Faruk; 30 yaşında, bir kazadan sonra özürü olmuş ve tekerli sandalyeye mahkûm.

Mehdi; 35 yaşında, Iraklı bir sığınmacı, kardeşiyle beraber yaşıyor ve 5 yıldır Türkiye’de.

Hale; 58 yaşında, İsveçli, evli ve iki yetişkin çocuğu var.

Burak; 24 yaşında, homoseksüel olduğunu açıkça ifade ediyor, bir kolektifte yaşıyor ve çevre hareketinde aktif.

Martti; 34 yaşında, Finli, bekâr ve astımı var. 15 yıldır Türkiye’de yaşıyor.

Ayşe; 43 yaşında. Vaiz İrfan’la evli.

* Bu etkinliği yapmadan önce Türkiye’deki işsizlik ve istihdam oranları hakkında resmi bilgi almak için Türkiye İstatistik Kurumunun web sitesini ziyaret ediniz: http://www.tuik.gov.tr/AltKategori.do?ust_id=8

Hikmet; 41 yaşında, eşinden ayrılmış ve 2 çocuğu var. Sahtekârlıktan dolayı cezaevinde yatmış.
Nihan; 36 yaşında, Danimarkalı ve Bodil'le beraber yaşıyor. Solcu bir partinin üyesi.
Nadine; 30 yaşında, Fransız ve Tunuslu Noel'le birlikte yaşıyor. 15 yıldır Türkiye'de.
Can; 28 yaşında ve anne babasıyla birlikte oturuyor. Geçirdiği bir hastalıktan dolayı sağır olmuş.
Mehmet; 30 yaşında, nişanlı, sağcı bir partinin aktif üyesi ve gelecek belediye seçimlerinde aday olacak.
Fikri; 55 yaşında, son 3 yıldır hastanede psikolojik tedavi görmüş ve şimdi iyileşmiş.

Kaybolmak

Biz insanlara farklı farklı değerler biçeriz. Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin kime güvenip, kime inandıkları konusunda kendi değer yargılarını sınamalarını sağlamaktır.

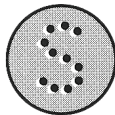
Açıklama

"Büyük bir şehirde yolunuzu kaybettiniz, paranız yok, ayakkabılar ayağınızı çok kötü vuruyor, nerede olduğunuzu da bilmiyorsunuz. Bulduğunuz bölge hiç de güven verici görünmüyor ve herkesin size baktığını düşünüyor aşırı derecede rahatsız oluyorsunuz. Kimden yardım istediniz? Bireysel olarak birkaç dakika kendi durumunuzu düşünün ve sonra küçük gruplara ayrılıp etkinliğe başlayın.

- Küçük gruplarda halinde kimi neden seçtiğinizi konuşun.
  - Dövmeli bir genç
  - Yaşlı bir köylü kadını
  - 40 yaşlarında siyahî bir şoför
  - 20 yaşlarında saçları örgülü bir genç kız
  - Yaşlı bir alkolik
  - 30 yaşlarında bir hayat kadını
  - Sarhoş bir kadın
  - 25 yaşlarında bir ırkçı dazlak kafalı
  - Pizzacı
- Küçük gruplarda halinde kimi neden seçtiğinizi konuşun.
- Sınıfta aşağıda verilen sorular etrafında konuşun ve tartışın:
  - İnsanlar yalnızca iyi veya kötü müdür?
  - İnsanların iyi ya da kötü olduklarına nasıl karar veriyoruz?
  - Bu yaklaşımın tehlikeleri nelerdir?
  - İnsanlara eşit muameleyi yapıyor muyuz?

Özet

Ön yargılarımız bizi yönlendirir ve bu ön yargıların gerçekler ya da doğrulara dönüşmesine engel olmak için, bunların farkında olmamız gerekir. Hepimiz, bir toplumun açık ya da gizli olarak ayrımcılık yapılan bir topluma dönüşmemesi için, aktif tavır almamız gerekir. İnsanların eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu düşüncesine sahip çıkmamız gerekir.

Otobüs

İnsanları farklı, farklı değerlendirir ve seçimlerimizi değer yargılarımıza göre yaparız. Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin bir otobüsteki- kimin yanına oturup, kimin yanına oturmak istemedikleri istediklerine göre- insanlar arasında seçimlerini etkileyen değer yargılarını sınamalarını sağlamaktır.

Açıklama

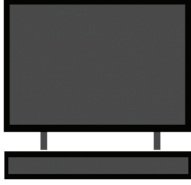
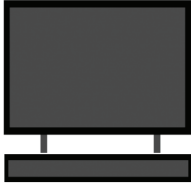
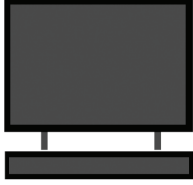
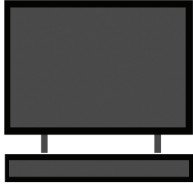
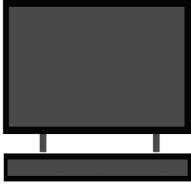
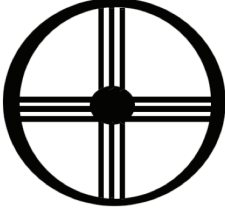
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Her gruba, bir otobüs ve kişilerin olduğu kartlardan verin. Boş olan kartlardan birisine kendi isimlerini yazsınlar. Öğrencilere otobüsle seyahat edecekleri otobüste kimlerin bulunduğunu ve nerelerde oturduklarını anlatın. Öğrencilerden, kendi otobüslerinde kimin nerede oturduğunu, isim kartlarından yararlanarak işaretlemelerini isteyin.
- Şimdi gruplar sırayla otobüse binecekler ve isim kartlarından yararlanarak kendilerinin boş olan yerlerden hangisinde oturmak istediklerini işaretleyecekler. Ayakta durmak isterlerse durabilirler.
- Öğrencilerden neden bu seçimi yaptıklarını düşünmelerini isteyin ve gerekçelerini, bir kâğıda yazsınlar.
- Öğrencilere iki kişinin otobüsten inmek üzere olduğunu söyleyin (öğretmen kimlerin ineceğine karar verebilir). İki tane yer boşaldı, “Yerlerini değiştirmek isteyenler var mı?” diye sorun ve değiştirmek isteyenler değiştirsinler. Otobüs yolculuğunun bittiğini söyleyin.
- Öğrencilerle yer seçimini nasıl yaptıkları üzerine sohbet edin:
  - Seçimlerimi hangi faktörler etkiliyor?
  - Başka insanlara karşı bakışım nasıl?
  - Otobüste bulunan kişilere karşı bakışım nasıldı?
  - İnsanlara karşı bakış açısı ile ne anlatılmak isteniyor?

Özetleyin

Sürekli hayatımıza ilişkin seçimler yapıyor ve çoğunlukla bize benzeyen insanlarla ilişki içinde olmayı tercih ediyoruz. Bunda bir gariplik yok; aslında, kendimizi güvende ve rahat hissettiğimiz için böyle yapıyoruz. Önemli olan şey, seçimlerimizin başka insanların haklarını ihlal etmemesi ve ayrımcılığa neden olmamasıdır. İnsanlara karşı bakış açımızın bilincinde olmalı ve birilerini başkalarından daha üstün gören tutumlara karşı mücadele etmeliyiz.

Devam edin

- Atasözü ve deyimler üzerine çalışından Davul bile dengi dengine. vb.
- Arkadaşlık ve eş aramak için verilen ilanlara, düğün resimlerine vb. bakın: İnsanlar benzerlikleri mi arıyor, damat ve gelin birbirine benziyor mu?

Kopya: Otobüs oyun kartları

Yaşlı sarhoş bir adam	Yaşlı sarhoş bir kadın	20'li yaşlarda bir ırkçı	15 yaşlarında punk bir kız
----------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------	---------------------------------------

Dövmesi olan bir genç	Kucağında çocuğu olan bir kadın	Köpeği olan yaşlı bir kadın	Saçları rasta siyah bir adam
----------------------------------	--	--	---

Bastonlu ihtiyar bir amca	Türbanlı bir kadın	Özürü bir genç adam	20'li yaşlarda bir kız
--	-------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------

--	--	--	--

--	--	--	--

--	--	--	--

Yaşama Hakkı ve Güvenlik

Madde 3 -Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Bu madde, bütün insanların barış ve özgürlük içinde yaşama hakkının olduğunu söylüyor ve birçok insan bu hakkın doğal bir hak olduğunu düşünebilir. Ancak dünyanın değişik bölgelerinde bu hakkın sürekli ihlal edildiği örneklerini görüyoruz. Bugün bile, birçok insan her gün kendisinin ya da bir yakının öldürülmesi tehdidi altında yaşıyor ve milyonlarca insan savaşın, yoksulluğun, açlığın, hastalıkların ve sefaletin hâkim olduğu bölgelerde yaşamını sürdürüyor. Bu hakka gerçek anlamda saygı duymak demek; sorun ve anlaşmazlıkları şiddet kullanmadan çözümlerin yöntemlerini bulmak ve dünyada kaynakların daha adil bölüşmesi konusunda küresel bir bakış açısına sahip olmak demektir.

Bu bölümdeki alıştırmaları, yaşama hakkı ve güvenlik olmak üzere iki tema altında topladık. 3. Madde ile ilgili çalışmalara başlamak için aşağıdaki sıcak sandalye alıştırmaları uygundur.

Varsayım önerileri:

- Yalan söylemiş olan mülteciler sınır dışı edilmelidir.
- İnsanları cezaevine doldurmanın bir anlamı yok!
- Suç işleyenler diktatörlükle yönetilen ülkelere geri gönderilmeli!
- Toplum, bireyleri suça karşı korumalıdır!
- Kimin yaşayıp kimin yaşamayacağına devlet karar vermelidir.
- Ötenazi serbest olmalıdır.
- İnsanlara idam cezası vermek, ömür boyu hapse mahkûm etmekten daha insancıdır.
- Ölüm cezası suçun engellenmesine yardımcı olmaz.
- Adam öldürme suçu ölüm cezası ile cezalandırılmalıdır.

Tema: Yaşam Hakkı

Yaşam hakkı bir insan hakkıdır ve başkasının hayatına kastetmeye/kıymaya hakkım olamaz. Yaşam hakkı konusunda devletler farklı yorumlara sahiptir; bazıları ölüm cezasına izin verirken, diğerleri buna izin vermiyorlar. Türkiye BM'nin ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin ek protokolünü imzalamış ve devletin ceza olarak ölüm cezasını uygulamasını yasaklamıştır. Yani Türkiye'de yasalar, devletin ve bireyin kimseyi ölüm cezası ile cezalandırmasına izin vermemektedir.

Sorular

Birey yaşama hakkını kaybedebilir mi?

Birey insan haklarını kaybedebilir mi?

İnsanların hayatlarının değeri farklı farklı mıdır?

Alıştırmalar

Mignonette –Perspektif alıştırmaları

Tartışma programı- Rol oyunu

Yuri ve Abdon kayboluyor – Hikâye

Devam edin

1989 yılında ölüm cezasının kaldırılmasına ilişkin -vatandaşlık ve politik haklar- ek protokolünü inceleyin.

Mignonette Teknesi

Bu perspektif alıştırmaları, bir insanın kendisinin hayatta kalabilmesi için, başka bir insanı öldürmeye hakkı olup olmadığı konusunu işlemektedir. Alıştırmanın amacı, öğrencilerin bütün insanların neden eşit değerde olduğunu anlaması ve başkasının hayatına kast

etmenin doğru olmadığı konusunda düşünmelerini sağlamaktır. Alıştırmada, yaşama hakkının korunması konusunda, devletin sorumluluğu ve görevleri de belli oranda işlenmektedir.

Açıklama

- Aşağıdaki öyküyü öğrencilere okuyun:

“19 Mayıs 1884 tarihinde dört İngiliz, Mignonette adlı bir tekne ile yelken açarak Avusturalya'ya doğru yola çıktılar. Bu dört İngiliz; Kaptan Thomas Dudley, ikinci kaptan Edwin Stephens, Ned Brooks ve 15 yaşındaki Richard Parker'dı. 5 Temmuzda tekne yandan büyük ve güçlü bir dalga yedi ve su alarak batmaya başladı. Teknedekiler iki kutu yiyecek alarak, güvertede açıkta bulunan cankurtaran sandalına atlayıp batan Mignonette'yi terk ettiler. Bu dört talihsiz denizci, Atlas Okyanusu'nun ortasında yiyeceksiz ve içebilecekleri sadece birkaç damla yağmur suyuyla, karadan binlerce kilometre uzaklıkta bir yerde kalıverdiler. Umutsuzluk içindeydiler ama içlerinden birini yerlerse üçünün birkaç günden daha fazla sağ kalabilmeleri mümkündü. Kaptan, kimin öleceği konusunda kura çekilmesini önerdi. Stephens ve Brooks buna karşı çıktılar ve “ Öleceksek, hep beraber ölelim.” dediler. Genç Richard Parker ise, yarı baygın bir şekilde teknenin dibinde yattığı için hiç birşey söyleyemedi.

Yemeksiz ve içesiz geçen iki günden sonra, Kaptan, Stephens'ı bir kişinin öldürülüp yenmesi konusunda ikna etti. Richard Parker bir ara kendine gelir gibi olmuş ve o arada deniz suyundan içtiği için durumu daha da kötüleşmişti, Diğerlerinin yaşayabilmesi için kurban edilecek kişi, Richard Parker olacaktır. Richard Parker öksüzdü ve onun arkasından ağlayacak, üzülecek kimsesi yoktu.

Teknenin büyük gemilerin seyir yoluna doğru sürüklendiğini biliyorlardı. Belki bir gemiye rastlayabilirlerdi. Bu nedenle beklemeye karar verdiler. Eğer ertesi gün herhangi bir gemi ortalıkta görünmezse, çocuğu öldüreceklerdi. Bir gün geçti ama görünürlerde gemi yoktu. Brooks öldürme olayına karışmak istemiyordu, yüzünü ceketinin arkasına gizledi. Dudley ve Stephen baygın olan Parker'in yanında diz çöktüler. Kaptan Dudley “Oglum Richard, zamanın geldi” . diye fısıldadı Parker'in kulağına. Stephen direnirse diye çocuğun ayaklarını tutmak için bekliyordu; ama Parker'in son derece zayıf düştüğü için karşı koyacak gücü kalmamıştı. Kaptan cebinden çıkardığı bıçağı Richard'ın boynuna sapladı; çocuk anında öldü. Üç adam Richard'ın akan kanını içti ve üç gün süreyle kalbini ve ciğerlerini yediler. Dördüncü gün, Alman gemisi Montezumabu talihsiz gemicileri kurtardı. Gemiye alındıklarında üç adam son derece zayıf ve güçsüz düşmüşlerdi. 7 Eylülde İngiltere'ye geldikleri zaman Dudley, Stephens, Brooks gemiden iner inmez polise gittiler ve Richard'ın nasıl öldüğünü anlattılar.

Öğrencileri küçük gruplara ayırın ve aşağıdaki soruları yanıtlamalarını isteyin:

- Bu üç adamın yanlış bir şey yaptığını düşünüyor musunuz?
- Suç işledikleri için cezalandırılmaları gerektiğini düşünüyor musunuz?
- Hepsi aynı cezaya mı çarptırılmalı?

Öykünün geri kalan bölümünü de okuyun.

“Dudley, “Buna benzer olaylar daha önce de oldu” dedi. Stephens ve Brooks ise, cinayetle suçlanarak hâkim önüne çıkarılmalarına çok şaşırıyor ve rahatsız oldular. Savcı, Brooks'a yöneltilen suçlamayı bir süre sonra geri çekti. Olay kamuoyunda büyük bir yankı yarattı. Halk, bu üç kişinin avukat ücretlerinin ödenebilmesi için, para topladı.

Mahkeme başladığında herkes ne olduğu ve nasıl olduğu konusunda hemfikirdi; ama jüri üyeleri yine de zor bir görevle karşı karşıyaydı. Bu üç adama sempati duyuyorlar ve hayatta kalmak için başkasının öldürülebileceği konusunda anlaşabilmeyi umut ediyorlardı. Ama aynı zamanda, bu üç adamın, kendileri için herhangi bir tehdit oluşturmayan birinin canına kıydıklarını ve bunun da cinayet olduğunu da biliyorlardı. Hâkim, Jüri üyelerine bir çıkış yolu bulabilmek için, şu öneriyi getirdi.

Jüri üyeleri 5 hâkimden oluşan bir gruba olay hakkındaki somut bilgileri anlatacak ve hâkimler, bunun ardından, Dudley ve Stephens'in suçlu olup olmadığına karar verecekti.

- Gruplardan aşağıdaki sorulara yanıt vermelerini isteyin:
- Şayet siz hâkimlerden biri olsaydınız Dudley, Stephens'in kasten adam öldürme suçundan suçlu mu bulurdunuz, yoksa suçsuz mu?
- Neden bu karara vardınız?
- Suçlu bulduysanız cezaları ne olmalı?

Hikâyenin sonunu anlatın:

" Mahkeme Dudley ve Stephens'i cinayet işlemekten suçlu buldu. Cinayet suçunun cezasının idam olmasına karşın, özel durum nedeniyle altı aya kadar hapis cezasına çarptırıldılar. Birçok kişi verilen cezayı çok ağır buldu, daha önce benzeri suçlardan mahkeme önüne çıkarılmış hiç bir denizci bu kadar ağır ceza almamıştı":

- Aşağıdaki sorular üzerine sınıfla konuşup tartışın.
- Richard Parker'in yaşam hakkı ihlal edilmiştir. Diğerlerinin yaşam hakkı konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Siz olsanız ne yapardınız, başkasını öldürmektense kendiniz ölümü seçer miydiniz?
- Bu olay Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesi'nin ilan edilmesinden 64 yıl önce oldu. Bu beyanname'nin yazılmış olması, Richard Parker'in yaşama hakkı konusunda herhangi bir etki yapabilir mi?

Özetleyin

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bütün insanların - 3. dünya ülkelerinde açlıkla boğuşanların, savaşlarda zarar gören sivil halkların, sesini duyuramayanların; yani herkesin- yaşam hakkını olduğunu garanti altına alır.

BM'nin idam cezasına ilişkin ek protokolüne imza koyan ülkeler, aynı zamanda devletin ceza olarak, herhangi bir bireyin canını alamayacağını da kabul etmiş olurlar. Devletler, insanların yaşam haklarını, özgürlük ve güvenliklerini garanti altına almakla yükümlüdürler.

Devam edin

- Yasaları tarayarak devletin yaşam hakkını korumak için ne gibi görevler yüklendiğini araştırın.
- Eski yasalarla bugünkü yasalar arasında yaşam hakkı konusunda ne gibi farklar var, araştırın.

TARTIŞMA PROGRAMI- Yorum farkı

"Yorum Farkı" öğrencilerin, idam cezasının kaldırılıp kaldırılmaması konusunda tezlerini tartışabilecekleri bir rol oyunudur. Amaç idam cezası lehinde tezler ileri sürülebilse bile, idam cezasının yaşam hakkı ile bağdaşamayacağını öğrencilere göstermektir.

Açıklama

Öğrencilere herkesin katılacağı bir rol oyunu oynayacaklarını söyleyin. Öğrenciler "Yorum Farkı" adlı televizyon programındaki panele katılacaklar ve idam cezasının gerekli olup olmadığı konusunu masaya yatırarak tartışacaklar. Programın yöneticisi rolünü öğretmen üstlenebilir. Sınıfı iki ayrı gruba ayırın. Bir grup idam cezasının olmasını savunurken, diğer grup buna karşı çıkacak. Grupların bu konuda görüş oluşturabilmesi için, 15 dakika zaman tanıyın.

Sınıf düzenini iki grup karşı karşıya oturabilecek şekilde düzenleyin. Ortada ise öğretmen, programın yöneticisi olarak provoke edecek nitelikteki sorularla tartışmayı yönetecek.

İki tarafın da söyleyecek sözü kalmadığında oyunu bitirebilirsiniz.

- Öğrencilerle aşağıdaki konuları tartışın:

- Yasal olarak idam cezası Türkiye’de yasak olmasına karşın, bazıları bunu tekrar neden yasal hale getirmek istiyorlar?
- İdam cezasını savunanların argümanlarından biri” intikam duygusudur”. Bu duygudan kurtulmanın olanağı var mıdır?
- İdam cezası neden insan haklarıyla bağdaşamaz?

Özet

İdam cezasına karşı, birçok kişinin suçsuz olarak idam edilmesi, idam cezasının suçtan caydırıcı bir rol oynamadığını gösteren istatistiki bilgiler gibi bir çok argüman vardır. Ama bunlardan daha önemlisi birçok ülkenin idam cezasına izin verilmemesi konusunda BM Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi’ne yapılan ek protokolle uzlaşmış olmalarıdır. Kimse, ne devlet ne de birey, başka bir insanın canına kıyma hakkına sahip değildir. Bu ülkelerde, her insanın yaşam hakkı koşulsuz olarak geçerlidir.

Devam edin

- Türkiye’de yasaların gelişimini izleyin. İdam cezası ne zaman ve nasıl kaldırıldı?
- “Ölü bir adam yürüyor” filmini izleyin.
- John Grisham’ın “ Ölüm Hücresi” adlı kitabını okuyun.

Yuri ve Abdon Kayboluyor

Asa Holmström’ün 1983 de Peru’da yaşanan gerçek bir olaya dayanan öyküsü

Bazı hükümetler muhaliflerini ‘kaybederek’ sustururlar; gelen bir emirle askerler/polis masum bir kişiyi yakalar, sonra o kişi ortadan kaybolur. Aileler kayıp başvurusu yaparlar ama ilgili makamlar bu durum hakkında herhangi bir bilgileri olduğunu reddeder. Hatta bazen aynı anda kişiye ait bütün bilgiler nüfus kütüğünden silindiği için, “o kişinin hiç var olmadığı” bile iddia edilebilir. “Kayıp edilenler” çoğunlukla mahkeme karşısına çıkıp savunma hakkını bile kullanamadan öldürülmüşlerdir. Bu alıştırmaların amacı, bu hakkın günümüzde de çok sık olarak ihlal edildiğini ve bunun mutlaka durdurulması gerektiğini göstermektir.

Açıklama

- Öyküyü sınıfa okuyun:
“ Gonzáles Vigil Okulu Peru’daki sıradan okullardan biriydi. Ama aslında tam da böyle değildi. Okul huzursuzluğun hâkim olduğu bir bölgedeydi ve öğrenciler verilen ödevlerden dolayı inim inim iniyorlardı. Erkek çocuklar bir sonraki matematik dersi için yeterince çalışmamış olmalarına rağmen, okulun hemen yanındaki alanda futbol oynuyorlardı.

Ordu, gerillaya karşı mücadele ediyordu. Birçok insan, sadece yetişkinler değil, çocuklar da kaçırılıyor, öldürülüyor; yani kaybediliyorlardı. Gonzáles Vigil okuluna giden en az 15 çocukda arkalarında hiç biriz bırakmadan ortadan kaybolmuştu. Kimse nerede olduklarını ya da bir daha geri dönüp dönmeyeceklerini bilmiyordu.

Ekim ayının sıradan günlerinden biriydi. Öğretmen ön tarafta bir şeyler anlatırken Yuri birşeyleri bilemediği için öğretmenden azar işitmiş ve buna kızmıştı, hayaller kuruyordu. “Sanki insanın düşünecek başka şeyi yokmuş gibi!” diye homurdanırken, aklından 14 yaşında olmasına rağmen gelecek vadeden bir futbolcu olduğu düşüncesi geçiyordu.

“ ... Evet, şimdi top milli takımın bel kemiği olan Yuri Simbron’da... Yuri 15 yaşında ama bir futbol dehası, çalım atarak ilerliyor, süratle tüm rakiplerini geçiyor, geçiyorrrr ve evet ... Gooooool...”

-YURI!

Seyircilerin tezahüratı ve Yuri’nin hızlı futbol kariyeri, öğretmenin sinirli sesi ve arkadaşlarının kıkır kıkır gülüşmesiyle bir anda sona eriyor. Şaşkın bakışlarla çevresini süzüyor. O anda zil çalıyor. Paçayı kurtarıyor, en azıdan bu defalık.

Yuri okulun yanındaki alanda, bir ağaca yaslanmış, bir eli cebinde, bir eli ağaçta olabildiğince kayıtsız görünmeye çalışmakla meşgul olan 17 yaşındaki ağabeyi Abdón’u gördü. Yuri bu tavrın nedeninin biraz ilerde yürüyen Maria olduğunu bildiği için, alaycı bir gülümse oturttu yüzüne ve kızın arkasından yüksek sesle ıslık çaldı ve doğal olarak Maria, ıslığı Abdón’un çaldığını düşündü. Abdón-sinirden küplere binerek Yuri’yi son sürat kovalamaya başladı, önce sahadan geçtiler, sonra şehre doğru yöneldiler, Yuri’nin alaycı kahkahası duvarlarda çınlıyordu.

Yuri –kendisinin de kabul ettiği gibi- gıcık bir küçük kardeştir. Abdón ise daha sakin ve sessizdir, ama Yuri’yi her ne olursa olsun koruyan biridir. Bir de Yuri şu gıcıklık yapma işinden bir vazgeçse... Yuri bir an yaptığı şeyden utanç duydu ve aniden durdu.

- Abdón anlaşalım. Anlaşalım. Bir daha yapmayacağıma söz veriyorum...

Şehrin kenarındaki taş evlerin, oyun oynayan çocukların, başıboş dolaşan köpeklerin ve sebze tezgâhlarının önünden geçerek eve doğru gittiler.

Ara sıra köşeden ellerinde kocaman parlayan silahları ve siyah çizmeleri olan askerlerle dolu bir cip geçirdi. Yuri onları her gördüğünde biraz ürperir, Abdón ise hissedilebilir bir şekilde suskunlaşırdı. Sadece onlar mı? Çevredeki bütün insanlarda cipi görünce suskunlaşır ve önlerinde ne varsa ona yoğunlaşırdı. Cipi görününce kadınlar derin derin sepetlerinin içine bakar, manav hamarat bir şekilde sebze ve meyveleriyle uğraşmaya başlar, kimse konuşmaz, kimse kafasını kaldırmazdı. Yuri bu gergin durumdan hiç hoşlanmaz, rahatsız olur, bir şeyler sormak ister ama cesaret de edemezdi. Abdón belki daha fazla şey biliyordur diye düşünürdü. Yuri eve varınca onunla bu konuda konuşmaya karar verdi, böyle şeylerin sokakta konuşulmayacağını biliyordu.

Ekim ayının bu gecesinde küçük kız kardeşleriyle beraber evde yalnızdılar. Annesi ve babası biraz ötede oturan akrabalarını ziyarete gitmişti. Yuri ve Abdón ödevlerini yapmak için evde kalmışlardı, bu evden olabildiğince çabuk çıkarak futbol oynamaları anlamına geliyordu. İç çekerek “En kötü ihtimalle ufaklığı da takarız peşimize” diye geçirdi aklından Yuri.

O gece neler olduğunu kesin olarak kimse bilmiyor; ama anne ve baba geç saatlerde geri döndüklerinde dış kapısı kırılmış, mobilyaları devrilmiş, çocukların eşyaları sağa sola saçılmış ve ölüm sessizliği çökmüş bom boş bir ev buluyorlar.

Yandaki komşu anlatıyor:

- Evet, çocuklar saat dokuz gibi eve geldiler, belli ki futbol oynamışlardı. Ama sonra sesleri çıkmadı, ortalık sakindi.
- Saat 11’e doğru evin önünde cipler durdu. Pencereden sakınarak şöyle bir göz attım ve 10-12 tane askerin kapıları ve pencereleri tekmelediğini gördüm. En sonunda kapıyı kırdılar ve silahları ellerinde, bağırarak içeri daldılar. Çocukları yarı çıplak, yalın ayak sürükleyerek dışarı çıkardılar, bir arabaya tıktırdılar ve süratle ayrıldılar.

- Ne yapabildik ki? Evin içinde bile hareket etmeye korktuk. Sonra gidip baktık, küçük kızı bir köşede otururken bulduk.

Başka komşular, çocukların askeri tutuklama merkezine götürüldüğüne inandıklarını söylüyordu. Ama kimse gerçekten ne olduğunu bilmiyordu.

Ertesi gün Yuri ve Abdón'un sınıftaki yerleri boştu. Arkadaşları hiçbir şey sormadı, öğretmenlerin bir şey söylemesine gerek yoktu. Bu şekilde ilk kaybolan onlar değildi, herkes biliyordu. Hüzünlü ve zor bir gündü.

Çocukların annesi içinde hüzünlü ve zor bir gün, acılı bir süreç olacaktı. Her gün şehirdeki bütün polis karakollarına ve tutukevlerine gidip gelmekle geçecekti, zaman. Bütün cezaevlerine, askeri tesislere gidiyor ve çocuklarını arıyor, nerede olduklarını öğrenmeye çalışıyordu. Ne polis ne de askeri yetkililer, kimse bir şey bilmiyordu. Ama anne sormaya ve aramaya devam ediyordu.

Bir gün yüzlerce tutuklunun bulunduğu bir askeri tutukevinde merkezindeki bir subayla karşılaştı anne, Subay "Eğer çocukların hala sağsa keyfini çıkart, çünkü onlar teröristti." dedi. Anne umutsuzca "Doğru değil, doğru değil!" diye bağıyordu. Ne kadar yalvarıp yakardıysa da, subayın ağzından başka bir bilgi alamadı.

Aradan bir yıl geçti, çocukların sınıftaki yerleri hala boştu. Sadece onların değil 15 tane daha çocuğun yeri boş duruyordu. Okul çağındaki çocuklar hiçbir iz bırakmadan yok olmuşlardı. Arkadaşları ve aileleri nerede olduklarını bilmiyorlardı. Başlarına ne geldiğini, ölü mü yoksa sağ mı olduklarını, ne de bir daha geri dönüp dönmeyeceklerini bilmiyorlardı. Yeni birinin ne zaman kaybolacağını da kimse bilmiyordu. Yarın yeni bir sıra boş mu kalacaktı?

- Öğrencilerle hikâye hakkında konuşun:
- Çocukların 'kaybolma' nedenlerinin ne olduğunu düşünüyorsunuz?
- Buna benzer olaylar, bugün dünyanın herhangi bir yerinde yaşanıyor mu?
- Neden bazı hükümetlerin böyle şeylerin olmasına izin verdiğini düşünüyorsunuz?
- Eğer arkadaşın kaybolsaydı ne yapardın?
- Türkiye'de böyle bir şey yaşanabilir mi? Eğer böyle bir şey yaşanırsa, Türkiye hakkında ne düşününlür?
- Bunların olmaması için biz ne yapabiliriz?

Özet

Birçok hükümet 'rahatsızlık veren kişileri' cezaevinde tutmak ya da ölüme mahkûm etmek yerine, 'kaybolmalarını' sağlıyor. Bunun yapılmasının nedeni, ne olduğunun anlaşılmasını sağlamaktır. Cezaevlerindeki tutukluların çoğunlukla bir listesi vardır. Bu nedenle yabancı hükümetler, örgütler ve kişiler bilgiye daha kolay ulaşırlar. İnsanları korkutmak için de 'kaybetmek' uygun bir yöntemdir çünkü kimse ne olduğunu bilemez. Elbette hiçbir insanın böyle muamele görmesine izin verilemez ve bu insan haklarının açık olarak ihlal edilmesi anlamına gelir. Yaşama özgürlük ve kişisel güvenlik birçok insana doğal haklar olarak gelebilir, ama dünyadaki birçok insan için durum böyle değildir. Bunu durdurmanın yolu, dış dünyadan kitlesel olarak baskı yapmaktan geçmektedir.

Devam edin

- Devletin yaşam hakkını koruma konusundaki sorumlulukları nelerdir? Örgütlerin ve bireylerin bu konuda sorumlulukları nelerdir?
- Uluslararası Af Örgütü'nün 'kaybolmalar' hakkındaki güncel raporlarını okuyun.

Tema: Güvenlik

Alıştırmaların amacı, kişilerin kendilerini endişesiz ve güven içinde hissetmelerinin iç içe geçmiş bir bütün olduğunu ve bunlardan yoksun olmanın bireyi nasıl etkileyebileceğini göstermektir.

Sorular

Endişesiz ve güven içinde olmak ne demektir?

Kendini endişesiz ve güven içinde hissetmek neden bir insan hakkıdır?

Alıştırmalar

Endişesiz ve güvende içinde olmak - Çok adımlı alıştırma

Huzursuz sınıf- Tersten düşün alıştırması

En çok neden korkarsın? – Çok adımlı alıştırma

Endişesiz ve Güven İçinde Olmak

Bu çok adımlı alıştırma, endişesiz ve güven içinde olmak kavramlarının içini nasıl doldurduğumuza ilişkin bir alıştırmadır. Alıştırmmanın amacı, öğrencilerin kişisel gelişim için ön koşulun kendilerini endişesiz ve güvende içinde hissetmek olduğunu anlamalarını ve bütün insanların böyle bir hayatı hak ettiği bilincini geliştirmelerini sağlamaktır.

1. Adım: Dört köşe alıştırması

- Endişesiz, güven içinde, güvensiz ve kuşku kavramları üzerine dört köşe alıştırması yapın:

Kendimizi güven içinde hissetmemizi şunlar sağlar:

- Asker ve polis
- Müdahale etme olanağı
- İyi bir ekonomi
- Açık köşe

Kendimizi endişeli hissetmemizi sağlayan şeyler şunları:

- Şiddet
- Hoşgörüsüzlük
- Yoksulluk
- Açık köşe

- Öğrencilerle aşağıdaki konuda sohbet edin:

Anlamli ve dolu dolu yaşayabilmek için insan kendini güven içinde hissetmelidir. Barış ve özgürlüğün egemenliğinde yaşamak bir insan hakkıdır.

2. Adım: Beyin fırtınası ve grup çalışması

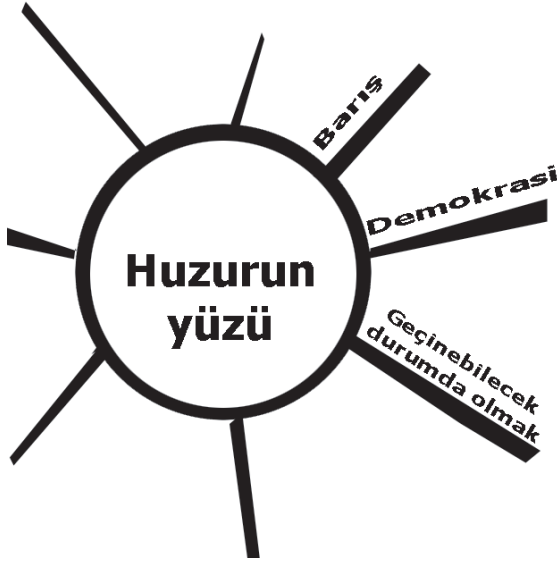
- Sınıfı küçük gruplara ayırın ve birbirlerinden ayrı yerlerde, mümkünse ayrı odalarda çalışsınlar. Her gruba kâğıt ve keçeli kalem verin. Güvenli bir toplumun hangi özelliklere sahip olduğu hakkında bir beyin fırtınası gerçekleştirmelerini isteyin. Gruptan biri söylenenleri not etmekle görevlendirilsin. Amaç, güvenli bir toplum için hangi ön koşulların gerekli olduğunu tarif etmelerini sağlamaktır.

- Not almaya başlamadan önce, hangi faktörlerin büyük grup önünde anlatılmasının gerektiği konusunda uzlaşmaya varmış olmaları gerekiyor.
- Grup içinde dikkate alınacak ve tartışılacak faktörlere örnekler:
  - Toplumsal yapı
  - Politik karar alma süreçleri
  - Ekonomik güç ve kontrol mekanizmaları kimin elinde?
  - Normları kim/kimler belirliyor?

- Toplumsal kuruluşlar hangi rolü oynuyorlar?
- Yerleşim ve konut piyasasındaki durum
- İş piyasasının durumu
- Güvenli bir toplumu belirleyen faktörler üzerine görüş birliğini varıldığı zaman, bu büyükçe kâğıtlara yazılarak diğer gruplara sunulur.

3. Adım: Sohbet

- Yazı tahtasına bir daire çizin. Bu daireden çıkan, güneş ışınlarını andıran doğru çizgiler çekin. Öğrencilerle grupların sunumları konusunda konuşun. Bu olgulardan hangileri Türkiye’de var/yok?
- Varsa bunları dairenin çevresinden çekmiş olduğunuz doğruların üstüne yazın. Bunu yaparken bütün sınıfın, söylenen şeyde uzlaşmış olması çok önemlidir.

- Herkes hemfikirse ve başka öneri gelmiyorsa güneşin ortasına “Huzurun yüzü” yazın. Şimdi sıra Türkiye’nin endişesiz ve güvenli olup olmadığına geldi. Öğrencilere sorun:
  - Türkiye herkes için güvenli bir yer midir?
  - Tarifini yaptığınız güvenli toplumun özelliklerinden yaşadığınız toplumda eksik olanlar var mı?
  - İnsanlar nasıl endişeli ve güvensiz bir hale getirilebilir?
  - Yaşadığımız toplumu nasıl daha güvenli ve huzurlu yapabiliriz?

Özetleyin

Birçok ülke, başka ülkelerle kıyaslandığında güvenli bir toplum olarak algılsa bile, bu aynı ülkeler içinde bazı kesim ve grupların kendilerini endişeli ve güvensiz hissetmelerine engel değildir. Örneğin, işsizlik ve geçimini sağlayamama korkusu, insanları endişeli ve güvensiz yapabilir. İşsizliğin bu kadar yaygın olduğu günümüzde, bu endişeyi anlamak gerekiyor. Bu nedenle, hem yaşadığımız ülkede hem de dünyanın geri kalanında, özgür bir yaşam ve kişisel güvence hakkını savunmak, büyük önem arz ediyor. Endişe ve huzursuzluk, insanların anlamlı ve dolu dolu yaşamasının önünde bir engel teşkil ediyor. İster genç ister yaşlı olsun, kimse geçimini sağlayamama, evsiz kalma, aç kalma, ya da savaş tehdidiyle yaşamak zorunda bırakılmamalıdır.

ne engel değildir. Örneğin, işsizlik ve geçimini sağlayamama korkusu, insanları endişeli ve güvensiz yapabilir. İşsizliğin bu kadar yaygın olduğu günümüzde, bu endişeyi anlamak gerekiyor. Bu nedenle, hem yaşadığımız ülkede hem de dünyanın geri kalanında, özgür bir yaşam ve kişisel güvence hakkını savunmak, büyük önem arz ediyor. Endişe ve huzursuzluk, insanların anlamlı ve dolu dolu yaşamasının önünde bir engel teşkil ediyor. İster genç ister yaşlı olsun, kimse geçimini sağlayamama, evsiz kalma, aç kalma, ya da savaş tehdidiyle yaşamak zorunda bırakılmamalıdır.

Devam edin:

- Huzur ve güven Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından nasıl tanımlanmaktadır?
- Güven ve huzur anlamında, Türkiye tarihsel perspektiften bakıldığında bir gelişme göstermiştir?
- Sınıfta nasıl daha güvende ve huzurlu olabiliriz?

Huzursuz / Endişeli sınıf

Güven ve huzur, toplumun yalnızca insan haklarına gösterdiği saygının ifade edilmesi değil, aynı zamanda kişinin evinde ve sınıfta güven içinde olması demektir. Bu tersten düşün alıştırmalarının amacı, bizi sınıfta huzursuz ve endişeli yapabilecek şeyleri gün ışığına çıkartmak ve bunlara karşı neler yapılabileceğimizi düşünmeye sevk etmektir.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara bölün ve gruplardan “Burası nasıl güven vermeyen ve huzursuzluğun hâkim olduğu bir yere çevrilebilir?” sorusunun yanıtlarını, bir liste haline getirmelerini isteyin.
- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Güvencesiz ortamı yaratan koşullar hangileridir?
  - Güvencesiz bir ortamın yaratacağı sonuçlar nelerdir?
  - Öğrencilerle birlikte “güven” kelimesinin bir tanımını yapın.
- Gruplar, ne gibi sonuçlara vardıklarını diğer gruplara sunarlar.
- Sınıfta güvence ortamı nasıl geliştirilebilir?
- Bunu biz kendimiz yapabilir miyiz?
- Yapabilirsek, nasıl?

Alternatif 1

- Endişeyi/huzursuzluğu ve güveni, öğrencilerin yanlarında getirebilecekleri resimlerle tanımlaya çalışın.
- Öğrenciler resimleri gösterebilir ve içeriğini anlatsınlar. Bu resimlerden yola çıkarak huzur ve güven ile endişe üzerine sohbet edin. Kişinin kendisini güvende hissetmesini tarif etmelerini isteyin.
- Güvencesiz ortamın yaratacağı sonuçlar neler olabilir? Neden kişisel güvence bir insan hakkıdır?

Alternatif 2

- Öğrencilerden ikiye bölün gruplar oluşturun ve kendilerini güvensiz ve tehdit edilmiş hissetmeleri halinde ortaya çıkabilecek sonuçları, zincirleme olarak tespit etmelerini isteyin. Güvensizlik ortamı beni, ailemi ve okulumu nasıl etkiler?
- Sonuç zincirlemesini geliştirerek, bir öykü haline getirip sınıfa sunsunlar.
- Sınıfta, bireyin güven içinde yaşamasının neden bir hak olduğunu anlatın.

Özetleyin

Sınıfta kendini güven içinde hissetmemek, son derece ciddi sonuçlar yaratır. Öğrenci, okuma yazmayı doğru dürüst öğrenemez, okuldan kaçmaya başlar veya okulu terk etmek zorunda kalabilir. Bu nedenle, okulun güven veren bir yer olması herkesin ortak sorumluluğudur. Bu, aslında, başka insanların benimle eşit değerde olduğuna duyulan saygı ve herkesin benim sahip olduğum hak ve özgürlüklere sahip olması ile ilgili bir durumdur.

Devam edin:

Ingmar Bergman'ın “Tahrık” filmini izleyin.

En çok neden korkarsın?

1. Adım: Dört köşe alıştırması

- Korku üzerine dört köşeli alıştırmayı yapın.
- Öneriler

En çok neden korkarsın?

- Şiddet
- Yalnız kalmak
- Dışlanmak ve eziyet edilmek
- Başka şeyler
- Öğrencilerle sohbet edin:

Hepimiz bir şeylerden korkarız, korkumuzu kontrol altına almanın yollarını bulmamız ve mücadele etmemiz önemlidir.

2. Adım: Sohbet

- Sınıfı küçük gruplara ayırın ve aşağıdaki konularda sohbet etmelerini isteyin:
- Korkunca ne olur, korkunun ne gibi sonuçları olur?
- Grupların konuşmalarını dinleyin. O konuşmalardan edindiğiniz izlenimlerle tahtaya bunun resmini çizin.
- Daha sonra öğrencilerle şu konularda sohbet edin:
- Korku içindeyken, insan iyi bir hayat yaşayabilir mi?
- Korkunun sonuçları ne olabilir?
- Dünyanın değişik yerlerinde, değişik kültürlerde insanlar farklı farklı şeylerden mi korkarlar?
- Sizce neden kişinin güvende olması insan haklarından biridir?
- Kişinin güvende olma hakkına saygı gösterilebilmesi için ne yapabiliriz?

Özetleyin

Korku içinde olan bir kişi özgür olamaz, kendini ifade etmeye ve toplumsal yaşamda yerini almaya cesaret edemez; şüpheli olur. Bazı insanlar, korktukları zaman şiddet kullanırlar. Korku içinde yaşamak/yaşamaya zorlanmak, bireyin hayatını kısıtlayıp, gelişimini engelleyeceği için bir insan hakları ihlalidir.

Devam edin

- Bir forum oyunu ile korkuyu anlatan bir durumu canlandırın.
- Okulda kişinin güvenliğinin nasıl garanti altına alınılmaya çalışıldığını (kurallar, yasalar ve normlara bakarak) inceleyin.

Mülkiyet ve İktidar

Madde 4- Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.

Kölelik, kelimenin kullanılış anlamıyla, Türkiye’de var olmayan bir olgudur; ancak başka ülkelerde halen rastlanmaktadır. İnsanlar, küçük çocuklar da dâhil, çalıştırılmak üzere halen satılmaktadır. Bizim zamanımız bile kölelikten kurtulmak isteyenlerin nasıl cezalandırıldıklarının örnekleri ile dolu. İş ve yaşam koşullarına itiraz edip baş kaldıran, 12 yaşındaki halı dokuyucusu Pakistanlı İkbâl’i çoğumuz hatırlarız. Ayrıca nasıl ve neden öldürüldüğünü de...

Köle olmak, demek bir başkasının malı olmak demektir. Yani, senin hayatın üzerinde bir başkası hak ve karar sahibidir; ne yapıp yapmayacağına o karar verir. Köle sahibi iktidarını kölelerin üzerinde gösterir. Köleliğin kalkmasına rağmen, ülkemizde ve diğer ülkelerde çocuklara ve kadınlara karşı iktidar gücünün kullanıldığına tanık olmaktayız. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 4. maddesi, bir insanın diğer bir insana sahip olmasının ve bir insanın başka bir insan üzerinde hak iddia etmesinin mümkün olmadığını söyler.

Aşağıdaki alıştırmanın amacı, öğrencilerin iktidar ve mülkiyet kavramları üzerine düşüncelerini sağlamaktır. İnsana temel bakış açımız, bir insanın bir diğer insana sahip olması ya da onun üzerinde egemenlik kurması ile bağdaşmaz. Birinin üzerinde egemenlik kurmak onu aşağılamak demektir; hiç kimse kabullenilmek için aşağılamayı kabul etmek zorunda bırakılmaz.

Sorular

Bir insanın diğer bir insana sahip olması ne demektir?

- Başka bir insanın üzerine hak iddia edebilir miyiz?
Köleliğin sonuçları insana bakış açısında nelere yol açar?
Köle sahiplerinin kölelerine bakış açısı nasıldır?
Kölelerin sahiplerine bakışı nasıldır?
Köle sahibi iktidarını nasıl kullanır?
Diğer insanlar üzerine egemenlik nasıl kurulur?
Başkaları tarafından egemenlik altına alınan insan, nasıl bir insan olur?
Grup baskısının olumlu yanları olabilir mi?

Alıştırmalar

- Bisikletim – Perspektif alıştırması
Egemenlik kurma- Çok adımlı alıştırma
Yüksek ve düşük statü- Rol oyunu
Benim fiyatım- Çok adımlı alıştırma

Devam edin

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni inceleyin.

Bisikletim

Bu alıştırma, öğrencilerin insanların insanlara değil, nesnelere sahip olabileceğini anlamalarını amaçlamaktadır.

Açıklama

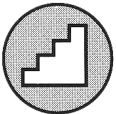
- Sınıfa bir bisiklete sahip olmanın anlamını sorun.
  - Bisikletin sahibiysem, bisiklet üzerinde hak iddia edebilir miyim?
- Bir beyin fırtınası başlatın:
  - Bisikletime ne yapabilirim?
Yazı tahtasına ne yapabileceğinizi bir liste şeklinde yazın (örneğin, ödünç verebilirsiniz, kiralayabilirsiniz, satabilirsiniz, kırabilirsiniz ve benzeri).
- Sınıfla aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Bir insan üzerinde hak iddia edebilir miyim?
  - Bisiklet için yapmış olduğunuz listeyle karşılaştırın.
- Köle olmak bir başkasının size sahip olması demektir. Köleliğin türleri üzerine konuşun.
  - Bir insana değişik şekillerde sahip olunabilir mi?

Özetleyin

İnsanlar aynı hak ve özgürlüklere sahip olmalıdır. Bu, bir insanın diğer bir insana sahip olamayacağı anlamına gelir. Özgür olmak bir insani haktır.

Devam edin

- Geçmişten günümüze köle ticaretini inceleyin
- Kölelik üzerine yazılan kitaplarını okuyun.
- Çocuk işçiliği, çocuk köleliği ve çocuk bedeninin istismarı hakkında okuyun.
  - Alex Haley'nin "Kökler" adlı kitabını okuyun.

Egemenlik

Köle olmak, başka birinin egemenliği altında olmak yani, diğer bir deyişle bir insanın

diğer bir insanı kendi iktidarı altında tutması demektir. Bu çok adımlı alıştıırma, öğrencilerin egemenlik ve iktidar kavramı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını ve buna karşı geliştirilecek mücadele yöntemleri üzerine düşünce üretmesini amaçlamaktadır.

1. Adım: Beyin fırtınası

- Bir öğrencinin, diğer bir öğrenci üzerinde nasıl egemenlik kurabileceği üzerine, bir beyin fırtınasına başlayın.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın ve aşağıdaki soruları yanıtlamalarını isteyin:
- Bir kişi neden diğer bir kişi üzerinde egemenlik kurmak ister?
- Üzerimizde egemenlik kurulmasını neden kabulleniriz?
- Neden başkalarının egemenlik kurmalarına izin veririz?

2. Adım: Sohbet

- Grupların kısaca konuştukları şeyleri anlatmalarını isteyin, sonra aşağıdaki soruları sınıfın tümüne yöneltin:
- Üzerinde egemenlik kurulan kişiye/kişiler ne olur?
- Nasıl bir davranış içine girer?
- Sonuçları ne olur?
- Bu bir kölelik olgusu mudur?
- Öğrencilere birinin kölesi olmanın sınırının nereden geçtiğini sorun.

3. Adım: Alınabilecek tedbirler için öneriler

- Gruplara, üzerinde egemenlik kurulan kişinin konumunu değiştirmek için alınması gerekli önlemler üzerine düşünmesini söyleyin.
- Gruplar önlem önerilerini birbirleriyle paylaşsın.
- Bu önlemler arasından hemen şimdi kendi okulumuzda uygulayabileceklerimiz var mı?

Özet

Herkesin aynı hak ve değere sahip insanlar olarak saygı görmeye hakkı vardır. Eğer birisi üzerinde egemenlik kurmuşsam, onun haklarını ihlal etmiş ve benimle eş değer olduğunu reddetmiş olurum.

Devam edin

- Okulunuzda, öğrencilerin başka öğrenciler üzerinde kurdukları egemenlik durumlarını saptayın ve inceleyin:
- Okulda, evde, dernekte, toplumda, dünyada iktidar sahibi kimlerdir?

Yüksek ve Düşük Statü

İnsanlar toplumda para, görünüm, eğitim ve meslekleriyle çeşitli pozisyonlara sahip oluyorlar. Medyada “düşük statülü işler” gibi kavramların tartışıldığına tanık oluruz. Bunun anlamı nedir? Bu rol oyunuyla öğrencilerin toplumda nelerin düşük, nelerin yüksek statüde olduklarını ve statü aracılığıyla isteklerimizi başkalarına nasıl kabul ettirebileceğimizi anlamaları amaçlanmaktadır.

Açıklama

- Öğrencileri küçük gruplara ayırın. Gruplar düşük ve yüksek statülü meslek gruplarını tanımlasınlar.
- Tahtaya mesleklerin bir listesini yazın. Neden bazı mesleklerin diğer mesleklerden daha iyi olduğunun iddia edilir? Tartışın. Öğrencilerden yüksek veya düşük statünün nasıl ifade edildiğini göstermelerini isteyin.
- Öğrencilere her iki kategoriden günlük yaşamda karşılaşma olanağı yüksek olan birer meslek

seçmelerini isteyin (Örneğin, genel müdür ve temizlik işçisi). Bunların karşılaşmasını kısa bir oyunla canlandırın. Bir mesleğin yüksek, diğerinin ise düşük statüde olduğunu aklınızdan çıkarın!

- Oyunu rolleri değiştirerek tekrar oynayın. Düşük statü yüksek, yüksek statü düşük statü olsun.
- Yüksek veya düşük statüde olmalarının insanların davranışlarını nasıl etkilediği hakkında sohbet edin.

Özetleyin

Herkes aynı hak ve değerde bir insan olarak saygı görmelidir. Ben başka bir insan üzerinde egemenlik kurmaya çalışırsam, benimle eş değerde olan kişinin insan olarak haklarını ihlal etmiş sayılırım.

Devam edin:

- İktidar konulu bir forum oyunu oynayın.
- Türk toplumunda hangi meslekler yüksek, hangileri düşük statüdedir?
- Sınıfsız toplum ne demektir? Araştırın ve sohbet edin.

Bedel

Bu çok adımlı alıştırmaya, diğer öğrenciler tarafından kabul görüp aralarına alınmak için, kişinin, doğru olmasa bile, kendini neler yapmaya zorladığını gösteren bir alıştırmadır. Başkaları tarafından egemenlik kurulmasının, nasıl insanın kişiliğine yönelik aşağılayıcı bir olgu olduğunun öğrenciler tarafından, yapılan bu alıştırmayla anlaşılmasına çalışılacaktır.

1. Adım: Beyin fırtınası

- İnsanlar nasıl kendilerine arkadaş edinirler. Listeyi tahtaya yazın.
- Sınıfta, insanların neden kendilerine arkadaş edinme ihtiyacı duyduğu hakkında sohbet edin.

2. Adım: Değer yargısı alıştırması

- Öğrencilere bireysel olarak aşağıdaki konuları düşüncelerini söyleyin.

Diğerleri grupla olabilmek için ne yapıyorlar?

- Müzik tercihlerini değiştiriyorlar.
- Bazı tanıdıklarıyla ilişkilerini kesiyorlar.
- İlgi alanlarından vazgeçiyorlar.
- Görüşlerinden ve değer yargılarından feragat ediyorlar.
- Köklerini reddedip, ailesini sırtını dönüyorlar.
- Ders çalışmayı bırakıyorlar.
- Davranış biçimlerini değiştiriyorlar.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın ve istedikleri grupla beraber olabilmek için neler yapabileceklerini tartışınlar.
- Sınıfta grup baskısı üzerine sohbet edin.
- Grup dışında kalmak çok mu zor?
- Grup baskısıyla dışlanmak ve eziyet edilmek arasındaki sınır nereden geçiyor?
- Grup baskısına azaltmak ve herkesi olduğu gibi nasıl kabul etmek için ne yapabiliriz?

Alternatif 1

- "Herkes gruba dâhil olmak istiyor." konusu üzerine sıcak sandalye alıştırmaları yapın. Öneri: Sınıfta gruba dâhil olmanın fiyatı aşağıdakilerden biri olsaydı, bunu kabul edecek biri çıkar mıydı?
- Dış görünüşünü değiştirmek
- İçki temin etmek
- Hırsızlık yapmak/ bir şeyler aşırarak

- Birilerini dışlamak/eziyet etmek
  - Delice işler yapmak
  - Sigara içmeye başlamak
  - Öğretmene karşı terbiyesizce davranmak
  - Çevreye zarar vermek
  - Birinin eşyalarını tahrip etmek
  - Görüş değiştirmek
- Sınıfla grup baskısı hakkında sohbet edin.

Özetleyin

Başka insanların eşit değerinde olduğuna saygı göstermek, onların farklılıklarına saygı göstermektir. Kimse başkaları tarafından kabullenilebilmek için, kendi kişiliğini silerek yok etmek zorunda kalmamalıdır. Bir insan, başka bir insan tarafından egemenlik altına alınıyor ve olmak istediği gibi olamıyorsa, ağır derecede hak ihlali yapıyor demektir.

Başkalarına nasıl davranmalı?

Madde 5- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Bir elektrik ampulüyle bir başkasına işkence edilebileceğini herkes bilmez. Herhangi bir kişiye istemediği şeyleri söyletme için kullanılan birçok yöntem vardır. Bunlardan birisi, hücreye yerleştirilen çıplak bir ampulü yakıp, tutukluyu buna bakmaya zorlamaktır. Bir süre sonra birçok kişi, yapmadığı şeyleri yaptığını itiraf etmeye hazır duruma gelmiştir.

Birçok ülke yasalarla işkenceyi yasaklamıştır. Buna rağmen, birçok ülkede işkencenin devamlı olarak yapıldığına tanık olmaktayız. Değişik işkence yöntemleri vardır. Bazı ülkelerde tutuklular dövülmekte ya da başka tarz şiddete maruz bırakılmakta, bazılarında ise sakinleştirici haplar verilerek dirençleri kırılmaya çalışılmaktadır. İşkence yapanları tespit ve ifşa etmemiz ve aynı zamanda işkence mağdurlarına destek olmamız gerekir.

Aşağıdaki alıştırmalarda birbirimize nasıl davrandığımızı ve nasıl davranmamız gerektiğini masaya yatırıp inceleyeceğiz. Bu alıştırmanın amacı; her tür işkence, insanlık dışı davranış, aşağılama ve cezalandırmanın, ağır bir insan hakları ihlali olduğu konusunda öğrencilerin bilincini arttırmaktır.

Sorular

- Neden işkence vardır?
- İşkence görene ne olur?
- İşkence yapan nasıl bir insandır?
- Kabul edilmiş bir şiddet var mı?
- Birinin başına kötü bir şey gelmişse ne yapmalıyız?
- Bir insan olarak ne sorumluluğumuz vardır?
- Asıl sorumluluk kimindir?

Alıştırmalar

- İşkence nedir? – Beyin fırtınası
- Sana nasıl davranılmasından nefret edersin? Dört köşe alıştırması
- Dışlanmak ve eziyet edilmek- Dört köşe alıştırması

Devam edin

- Birleşmiş Milletler'in işkenceyi yasaklayan sözleşmesini okuyun.
- Uluslararası Af Örgütü'nün yıllık raporunu inceleyin.
- Roman Polanski'nin " Ölüm ve Kız " adlı filmini izleyin.

İşkence nedir?

Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin işkenceyi tarif etmelerini ve işkencenin asla kabul edilemeyeceğini anlamalarını sağlamaktır.

Açıklama

- “İşkence nedir?” sorusu üzerine bir beyin fırtınası yaptırın.
- Tahtaya işkence tariflerini bir liste şeklinde yazın.
  - Grupla aşağıdaki konularda sohbet edin.
  - İşkenceyle amaçlanan nedir?
  - İşkenceci nasıl bir insandır? Ne tip insan diğer insanlara işkence yapar ?
  - Herkes işkenceci olabilir mi?
  - Sen işkence yapabilir misin? Sana işkence yapılmasını kabul edebilir misin?
  - “Sadece gereği kadar şiddet, fazlası değil!” deyimini ne anlama geliyor?
  - Bazı durumlarda bilgi edinilebilmek için şiddete başvurmak kabul edilebilir bir yöntem midir?
  - Türkiye’de işkence yapılıyor mu?
  - Dışlanma ve eziyet edilme işkence olarak sınıflandırılabilir mi?
  - İşkenceyi ortadan kaldırabilmek için ne yapmalıyız?

Özetleyin

Bir insana işkence yapılması, başka bir şekilde, zalimane ya da aşağılayıcı bir şekilde davranılması ve cezalandırılması asla kabul edilemez. Bu, insan hakların en ağır bir şekilde ihlalidir. Uzun süreli dışlanma ve eziyet edilme, işkenceyle eş değerdedir. Bir insanın sürekli olarak dışlanması ve ona eziyet edilmesi zalimane ve aşağılayıcı nitelikte bir davranıştır.

Devam edin

- Dışlanma ve eziyet edilme konusunda bir forum oyunu oynayın.
- Türkiye’de işkencenin kullanıldığını gösteren tarihsel örnekler var mı? Araştırın.
- Uluslararası Af Örgütü’nün 1994 ve 1995 yıllık raporlarında Tony Mutka olayını okuyun ve tartışın.

Sana nasıl davranılmasından nefret edersin?

Bize nasıl davranılmasını istiyorsak, başka insanlara da öyle davranmalıyız. Bu dört köşe alıştırması, kötü muameleye maruz kalma -neden yapılır, nasıl engelleriz- durumu ile ilgilidir.

Açıklama

- Dört köşe alıştırmasıyla size nasıl davranılmasından nefret ettiğinizi ortaya koyun.
- Size yapılabilecek en kötü şey ne olabilir?

Alternatif 1

- Benim hakkımda veya bana yalan söylenmesi
- Bana karşı devamlı küçümseyici bir tavır takınmaları
- Verdikleri sözü tutmamaları
- Başka şeyler

Alternatif 2

- Bana vurmaları
- Arkamdan konuşmaları
- Beni tehdit etmeleri
- Başka şeyler

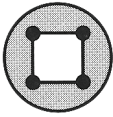
- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Neden bazen birbirimize karşı kötü davranırız?
  - Neden dışlama ve eziyet etme olayları vardır?
  - Bu davranış tekrarlanırsa ne gibi sonuçlar doğurur?
  - Birbirimize daha fazla saygı göstermek ve daha iyi davranmak için neler yapabiliriz?

Özetleyin

Herkesin Kişi olarak saygı görmek, en temel haklarından. Hiç kimse zalimane, aşağılayıcı ve insanlık dışı muamele görmemeli ve cezalandırılmamalıdır.

Devam edin

- Dışlanma ve eziyet edilme konulu bir forum oyunu oynayın- zalimlere karşı stratejiler neler olabilir?
- Size kötü davranılan durumları birbirinize anlatın.

Dışlanmak ve Eziyet Edilmek

Bu alıştırmamızın amacı, öğrencilerin, herkesin hak, özgürlüklerine ve kişisel güvenliğine saygılı olmanın, hepimizin görevi ve sorumluluğu olduğunu anlamalarını sağlamaktır.

Açıklama

- “ Sorumluluğum “üzerine dört köşe alıştırması yapın. Öneriler:
  - “ Sınıfta bir öğrenci dışlanır/eziyet edilirse ne yapardın?”
  - Dışlayan/ eziyet edenle konuşturdum.
  - Dışlayan/ eziyet edileni savunurdum.
  - Öğretmenle konuşturdum.
  - Açık köşe
- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Çeşitli yollarla dışlanma/eziyet edilme sorunuyla mücadele etmek
  - Her birimize nasıl bir sorumluluk düşüyor?
  - Yapmayı isterdim dediğimiz şeyleri yapmalıyız.

Alternatif 1

- “Dışlanma” ve “eziyet edilme” kelimeleri için öğrenciler alternatif kelimeler bulsunlar, bunu bir liste halinde tahtaya yazın.
- “İşkence” için öğrenciler alternatif kelimeler bulsunlar; bunu bir liste halinde tahtaya yazın.
- Bu iki listeyi karşılaştırın. Zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı davranış ve cezalandırma konularında sohbet edin.

Özetleyin

Kendimizin özgürlük, kişisel güvence ve yaşam hakkını savunurken aynı zamanda diğer insanların da söz konusu haklarına da saygı duymalıyız. Birçok insan seslerini duyurmak konusunda başkalarına oranla daha zor koşullara sahiptir. Güçlüler kendi haklarını, zayıfların hakları pahasına savunmamalıdır. İnsanların haklarını ihlale edenlere karşı çıkıp, zayıfların haklarını koruma ve savunma cesaretini göstermeliyiz.

Devam edin

- Dışlayıp, eziyet eden nasıl biridir?
- “Dışlayıp, eziyet edilme” durumunu anlatan bir forum oyunu oynayın.

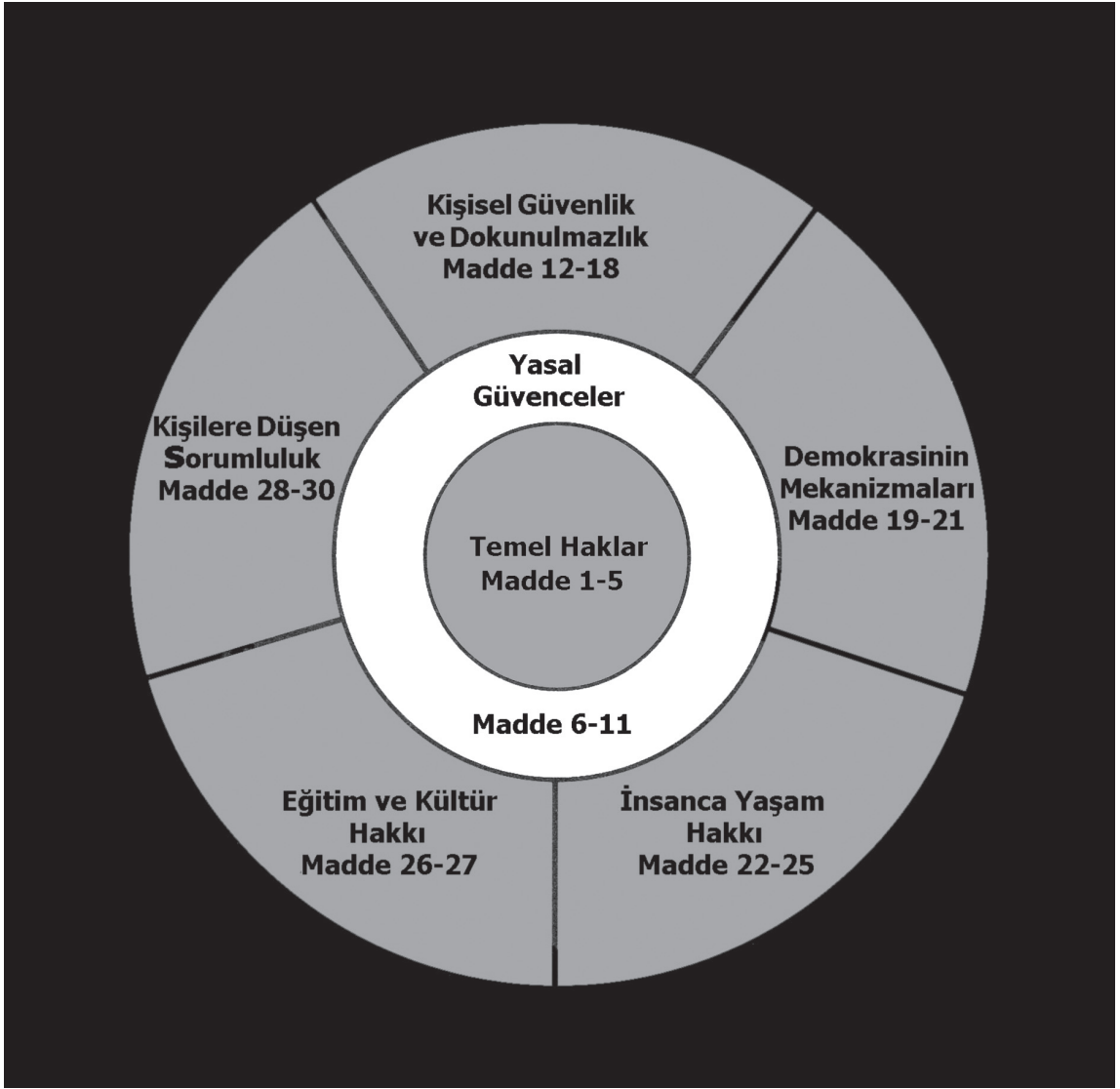

06:

Yasal Güvenceler Hakkındaki Kurallar

Yasal Güvenceler Hakkındaki Kurallar Madde 6 -11

Temel haklar, ülkelerdeki hukuk sisteminin tatmin edici düzeyde çalışması ön koşuluna bağlıdır. Bu anlamda, yasal korumaya ihtiyaç duyarlar. Yasalar, düzenlemeler, mahkemeler, polis ve cezaevleri temel haklara uygun olarak çalışmalı, suçsuz hiçbir kimse, yetersiz delillere, keyfe bağlı olarak ya da söylentilere dayanılarak mahkûm edilmemelidir.

Hukuk sistemi, temel hakları koruma altında almanın dışında, bireyin adil yargılanma hakkına sahip olmasını sağlamasının yanı sıra, kişinin haklarının devlet, kurumlar ya da başka birileri tarafından ihlal edilmediğini gözden geçirmekle de yükümlü olmalıdır.

Bir grafikte bu hakların önemini göstermek istiyoruz. İkinci daire, hakların korunma ihtiyacını ifade etmektedir. Hukuk sistemi, temel hakları garanti altına almalıdır. Sınıfta konuyla ilgili çalışmalar yapılırken, bu prensiplere dikkat çekilmesi ve tartışılması önemlidir.

Hukuksal güvence konusunda kurallar şunları içerir.

- Yasalar önünde birey olarak kabul edilmek
- Yasalar önünde kayıtsız şartsız eşit olmak
- İnsan haklarının ihlal edilmesi durumunda hukuksal yardım alabilmek
- Keyfi tutuklamalara, keyfi mahkeme kararlarına ve sınır dışı edilmelere karşı garanti verilmesi
- Tarafsız ve kamuya açık duruşmalar
- Avukat tutabilme hakkı
- Suç ispat edilene kadar suçsuz kabul edilmek
- Yasaların geriye dönük uygulanmasına karşı korunma garantisi
- Suçun derecesine uygun nitelikte cezaya çarptırılmak

Yasalar önünde birey olarak kabul edilme hakkı sözleşme metninde vardır (BMKSHS madde 16) ve birey olarak kabul edilmek, yasaların önünde eşit olma koşulunu beraberinde getiren temel bir haktır. Bu konuda ki en iyi antlaşma metinlerini BMKSHS madde 26 da buluruz.

Herkes yasalar önünde eşittir ve herhangi bir fark gözetilmeksizin yasalarca korunur. Bu bağlamda herkes, ırkı, deri rengi, cinsiyeti, dili, dini, siyasi veya herhangi bir görüşü, etnik veya sosyal kökeni, zenginliği ya da soyuna bakılmaksızın ve fark gözetilmeksizin, yasalarca eş değerde ve etkin bir şekilde korunmalıdır.

Her ülke, yasal olarak insan haklarını koruma garantisi verecektir. (BMKSHS madde 2 ve 3, AİHS madde 13, AMİHS madde 25, AFİHHS madde1). Ayrıca birey hukuki sistemdeki her türlü keyfiliğe karşı da korunacaktır. BMKSHS madde 10,14,15, AİHS madde 5-7, AMİHS madde 5, 6, 9 ve AFİHHS madde 17'yi inceleyin.

Çeşitli alıştırmalarla birey olarak, kişi olarak saygı görmenin önemini açıklamaya ve insan hakları ihlallerine karşı korunmanın ne anlama geldiğini yorumlamaya çalışacağız. Yargılanmadan mahkûm edilmek nasıl bir duygu yaratır? Suçsuz yere hüküm giymek nasıl bir şeydir? Biz anlaşmazlıklar hakkında yasal, etik ve ahlaki değerlendirmeler yapmaya çalışacağız.

Kişilik Hakları

Madde 6- Herkesin, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır. Toplumsal sistemimizin çalışabilmesi için, bazı temel ilkelerin egemen olması gerekir. Bu ilkelerin işlevli olabilmesi için yasalar, düzenlemeler ve kurallar olmalı ve polis teşkilatı ulusal güvenliği sağlamalıdır. Biri yasaları çiğnerse, cezasına mahkemeler karar verir. 6. madde; bütün insanların, kim olursa olsun bir birey olarak -toplumla çatışma içinde bulunan veya anlaşmazlığa düşmüş kişilerin de suçun derecesine bakılmaksızın bu bakış açısıyla değerlendirilmesini gerekli kılar- algılanmasının önemini vurgular (Bu kural zaman din, milliyet, etnik ve kültürel farklılıklara bakılmaksızın herkes için geçerlidir).

Birçok insan, bazı durumlarda- grubun üyesi olmasına rağmen kimse onları görmemiş ve duymamış gibi davranır- kendisinin dışlandığı, dikkate alınmadığı duygusunu yaşamıştır. Kendinizi sanki bir boşluktaymış ve birey olarak yokmuş gibi hisseder.

Bazı zamanlarda, insanlar kendilerini bir dizi sayı gibi hissederler. İsmiyle hitap edilmek yerine bir numarayla tanımlanırlar. T.C vatandaşlık numarası* buna benzer bir örnektir. Askerlik, cezaevi ve okullar gibi birçok yerde insanlara isimleriyle değil, numara ile hitap edilmektedir.

---

* Bu uygulamaya günümüzde hemen her ülkede bulunmaktadır.

İyi ya da kötü ne yapmış olursan ol, bir insan olarak kabul edilmelisin. Bu bölümde, kişi olarak algılanmamanın doğuracağı sonuçları ve herkesin insan olarak saygı görmesinin önemini anlatmaya çalışacağız.

Sorular

Bir ismimizin olması neden önemlidir?

Yaşadığımız toplumda bütün insanlara eşit davranılıyor mu?

Bir insanın kişi olarak saygı görmesi ne anlama gelir?

Alıştırmalar

İsimlerimiz – İsimler araştırması

İnsan nedir? – Beyin fırtınası

Ne söyleyecektin?- İkilem

Farklılıklara karşı yaklaşımımız nasıldır? – Forum oyunu

İsimlerimiz

İsimlerimiz çocukluğumuz, doğum yerlerimiz, akrabalık ilişkilerimiz hakkında bir çıkış noktası işlevi görürler. Başka kültürlerin, bizim kültürlerimizi nasıl etkileyip, onun bir parçası olduğunu anlamamıza da yardımcı olurlar: Ortadoğu'daki Yahudi, Hıristiyan, İslami kültürlerinin isimler üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu düşünün.

Açıklama

- Bu alıştırmada isimlerimizin anlamını açıklayan kitapların olması gerekmektedir.
- Öğrencilerden isimlerini yazmalarını isteyin. Bütün isimleri yazın. Sonra öğrenciler, isim kitaplarından isimlerinin anlam ve kökenlerini bulup, bir kâğıda not etsinler. Herkes sırayla aşağıdaki modele göre sunumlarını yapsın:
  - _ Benim adım (kişinin bütün isimleri yazılmalı)
  - _ Bu adı bana kim verdi?
  - _ Adımın anlamı

Kişinin Bütün isimleri

Berit	Charlotta	Sofia	Andersson
Anlamı: Yüce	Özgür kadın	Bilge	Anders'in oğlu
Kökeni: Danimarka	Fransa	Yunanistan	Yunanistan
İsmimi veren: Anne	Anneanne	Babaanne	Dede

- Benim köklerim (ülke, din, soy ilişkiler vb.)
- İsmim hakkında düşündüklerim

Her ismin altına isterseniz aşağıdaki sembolleri koyabilirsiniz.

++ çok güzel

+ güzel

* orta

- iyi değil

-- çok kötü

- Grupla kökenleri hakkında sohbet edin:
- Her ismin arkasında kaç halk, ülke, kültür, din var?
- Seçtiğimiz isimleri neye göre seçiyoruz?
- İsimler hangi kültürden ve geçmişten geldiğimiz hakkında açık bilgiler veriyor mu?
- Afrika, Ortadoğu ve Güney Amerika’da adlar neye göre veriliyor?
- Diğer kültürler isme bizden daha güçlü bağlarla bağlı mı?
- Eziyet ve dışlanmaya neden olacak, değişik ve farklı bir isme sahip olmak ne gibi bir duygu yaratır?
- Kadınlar evlendiğinde soyadlarına ne olur?
- Bazı adlar nasıl buralara kadar gelip kullanılmaya başlanmıştır (Suzan vb.)?
- Göbek adı ve lakaplar bazen insanlara sıkıntı yaratabilir mi; iyi ve kötü yanları nelerdir?
- Kötü bir lakabın olması nasıl bir duygu yaratır? Kötü/ aşağılayıcı lakaplar neden vardır?

Özetleyin

Bu basit alıştırmayla, kimliklerimiz ve isimlerimizin arasında önemli bir bağ olduğunu ortaya koymuş olduk. İsimlerimizle “kişi” oluruz ve çevremizdekilerine hakkımızda sinyaller veririz. Aramızda ender rastlanan bir isme ya da yabancı isimlere benzer isimlere sahip olanlar olabilir. Arap ya Latin Amerika kökenli bir isme sahip olan bir kişi gözümüzde nasıl canlanır?

Birçok ülkede göçmenlerin orada doğup büyümelerine ve çok iyi dil bilmelerine rağmen, iş aradıklarında isimlerinin “yabancı/ farklı” olmamasından dolayı işe alınmadığına dair birçok örnek olduğunu biliyoruz.

Devam edin

- Sırt sırta alıştırmaları yapın. Bir kişi belirgin yabancı bir isme sahip, iş arayan bir kişi diğeri ise işveren olsun. Telefonda görüşüyorsunuz gibi yapın.
- Telefonla konuşuyor gibi yapın. İşveren az konuşan, kararlı veya iyi kalpli, fakat sorulara kaçamak yanıt veren biri rolünü oynayabilir. Grupta göçmen birisi varsa- anne ve babaları bu duruma karşılaşmış olduğu için öğrenci onların deneyimlerinden yararlanabilir- işveren rolünü o oynasın.
- İsimlerin ayrımcılığa ve alaya neden olduğunu gösteren bir forum oyunu ile devam edilebilir. (Örneğin; alay ederek, aşağılayıcı lakaplar takarak bir başkasına hükmetmeye çalışmak olabilir.)
- İsim oyunundan sonra eğer zaman kalırsa; öğrencilerin tekrar kişisel olarak köklerini ve tarihlerini araştırmaya devam etmeleri uygun olacaktır. Öğrenciler aile tarihini ve geçmişini anlatsınlar; kaç kişinin kökeni başka ülkelerden geliyor? Grupta hangi din, ülke ve halklardan kişilerin bulunduğu gösteren, liste yapın.

İnsan nedir?

Bazıları, insanların da tıpkı hayvanlar gibi biyolojik bir varlık olduğu söyler; diğerleri ise insanı eşi bulunmaz ve doğaya egemen bir varlık olarak tanımlar.

Açıklama

- Beyin fırtınası yapın. Öneriler:
- İnsan nedir?
- Tüm haklara sahip bir insan olmak ne demektir?
- Bazen insanlara karşı küçümseme ifade etmek ve aşağılamak için kullandığımız sözcüklere örnekleri veriniz.
- Mecaz. Bir insanın nasıl birisi olduğunu anlatabilmek için bazen benzetmeler kullanırız. Bu benzetmeler olumlu anlamda olabileceği gibi, kimi olumsuz ve aşağılayıcı da olabilirler.

- İnsanların karakterlerini anlatan mecazi cümle ve deyimlerin bir listesini oluşturun (karınca gibi çalışkan, tilki gibi kurnaz, vs.) . Sonra bu mecazi anlatımları pozitif ve negatif sütunlar altında toplayın. Örneğin;

(+)

(-)

Aslan gibi cesur

Karınca gibi çalışkan

Keçi gibi inatçı

- Bu negatif mecazi anlatımları nasıl kullanırsınız. Neden böyle yaparsınız?

Sen olsan ne derdin?

“Vahşi Batı”daki yaşama ilişkin gerçek bir öykü

(Sven Linqvist’in “ Antifaşistler” adlı kitabından alınmıştır.)

Çatışma ve anlaşmazlıkların ortaya çıktığı yerlerde, biz ve onların oluşmasına tanık oluruz. Birey grupla kendisini özdeşleştirdiği için, başkalarına karşı şiddet kullanmak daha kolay hale gelir. Grupta kişisel ya da aile ilişkileri vb. şeylere yer yoktur. Bu alıştırma ile amaçlanan ön yargıların şiddeti nasıl doğurduğunu ve kişisel olarak kurulacak ilişkilerin çözüm için bir ilk adım olabileceğini anlatmaktır.

Açıklama

Alıştırma 3 bölümden oluşmaktadır.

- Öykünün tümünü okuyun.
- Öğrencilere üzerinde konuşacakları konuları dağıtın.
- Özetinizde Benjamin Franklin’in nasıl yaptığından da yararlanın.

• Aşağıdaki öyküyü öğrencilere okuyun:

14 Aralık 1763 Çarşamba gecesi, Paxton çetesi, atlarının sırtında gelip Pennsylvania Lancaster’da Conostogoe adlı Kızılderili köyünü kuşattı. Çete 50’ye yakın silahlı beyaz adamdan oluşuyordu ve safak sökerken köye saldırıp buldukları tüm Kızılderilileri – üç yaşlı erkek, iki kadın ve bir çocuğu- öldürdüler.

Genç Kızılderililer, köye döndüklerinde, anne - baba ve akrabalarının yarı kömürleşmiş cesetlerini buldular. Beyazlar aynı şeyi yine yapmışlardı! Kuzey Amerika Kızılderililerinin hiçbir şey umursanmadan katledilmeleri, 1700’lü yılların geride kalan kısmında ve 1890’daki Wounded Knee katliamına kadar devam edecekti. Katliamlar sonucunda, Kızılderili nüfusu neredeyse tümüyle yok olmuştu.

Herkes katillerle aynı safta değildi. Lancaster’da ki resmi makamlar, geri kalan 14 kızıl deriliyi koruyabilmek için cezaevine kapatmak zorunda kalmıştı. Cezaevi, bu kalan kızıl derililerin güvenliğinin sağlanabileceği tek yer olarak algılanıyordu.

Ama 27 Aralıkta Paxton çetesi, büyük bir taraftar kitlesiyle gelip Lancaster’da cezaevini basarak, Kızılderilileri dışarı çıkardı. Kızılderililerin ellerinde kendilerini savunabilecekleri hiçbir şeyleri olmadığı için kurtulma şansları da yoktu: diz çökerek hayatlarının bağışlanmasını istemelerine rağmen, baltalarla öldürüldüler. Hiç kimse kurtulamadı.

Katiller, sanki büyük bir zafer kazanmış gibi, atlarının sırtında naralar atarak oradan uzaklaştılar. Onlara kimse karşı koyamadı. Çetenin yakalanması için, bilgi verilmesi karşılığında resmi makamların koyduğu 200 poundluk ödül de, kimse ya istemedi ya da gereğini yapmaya cesaret edemedi.

Paxton çetesinin eli kana bulaşmış; daha da saldırganlaşmışlardı. 1764 yılının Şubat ayında, yüzlerce adamla Philadelphia'ya yöneldiler. 140 Kızılderili şehre sığınmıştı; valinin bu güce karşı koyabilecek kadar silahlı polisi yoktu.

Vali çaresizlikten Benjamin Franklin'le iletişime geçti. Benjamin Franklin, buluşlarını yapmış, deneyimli bir diplomat ve devlet adamı değildi daha, o yıllarda. Fransızlara ve Kızılderililere karşı yapılan savaşta, Pennsylvania gönüllü askerlerini organize eden, 58 yaşında bir matbaacı olarak biliniyordu.

Kızılderililere; karşı daha yumuşak bir yaklaşımı olduğu söyleniyordu. Çeteleri durdurabilecek birisi varsa, o da Benjamin Franklin'di. Vali'nin yardım çağrısını kabul etti. Tek başına katillerin bulunduğu yere doğru yola çıktı. Philadelphia'nın bir kilometre uzaklıkta olan bir yerde çete ile karşılaştılar.

İnsanlar çocukluklarından itibaren sadece kızıl derililerin zalimliğini, ikiyüzlülüğü, aşağılık olduklarını duymuşlarsa, bilinçleri de öyle şekillenmiş olacaktır. Baltayla öldürecek Kızılderililer, karşılarındaki Kızılderililer değil; beyinlerine kazınmış olan hain, güvenilmez kana susamış Kızılderililerin imajıydı.

Franklin bu durumun farkındaydı.

Philadelphia'ya yönelmiş, gözleri dönmüş ve kana susamış yüzlerce katilin, bu durumu anlamasını, nasıl sağlayabilirdi ki? Onlarca yılın sonucunda beyinlerinde oluşmuş ön yargıları, resimleri sadece birkaç saat içinde daha gerçekçi olan bir resimle nasıl değiştirebilirdi ki? Bunu becermek neredeyse imkânsız gibi görünüyordu.

Sohbet konuları: Franklin ne dedi? Sen olsan ne derdin?

- Paxton Çetesi, sabah Philadelphia hücum etmek üzere kamp kurmuş. Öğrencilere, Benjamin Franklin'in Paxton çetesiyle karşı karşıya olduğunu ve kendilerini Franklin'in yerine koymalarını söyleyin. Çete'nin yanına geldin, onlarla konuşmak için yanlarına oturdun:
- Onlara ne derdin? Hangi duygularına hitap etmeye çalışırdın? Katliamlarını durdurmak için ne yapardın? Kızılderililer hakkındaki ön yargılarını nasıl kırardın? Franklin bunu becerdi, ama nasıl?
- Öğrenciler gruplar oluştursunlar ve konu üzerine serbestçe sohbet etsinler. Gruplara ne yapmayı düşündüklerini sorun. Görüşlerini tahtaya yazın.

Özet

- Franklin'in stratejisini okuyun. Öğrencilerin stratejisiyle, Franklin'in stratejisinin aynı olması mümkündür. Franklin'in stratejisini okuduktan sonra, öğrencilerin söyledikleri ile birleştirerek özet yapın. Hangi sonuca vardınız? Kızılderililerin de insan olduklarını nasıl anlatabiliriz? Anonim olmanın çıkartıp olayı kişilerle bağlantılı hale nasıl getirebiliriz?

Franklin şöyle yaptı:

1. İşe, Kızılderililerin kökünün kurumakta olduğunu anlatan şablon bir ifade ile başladı. Kızılderililer beyazlara yakın yerleşim yerlerinde yaşadıkları süre boyunca sayıları azalmıştır. Aslında söylenen şey suydü; zaten ölmekte olan birini, bir soyu öldürmeye gerek var mı?
2. Öldürülen Kızılderililerden adlarıyla bahsetti. Conostogoe de öldürülenlerle başladı. En yaşlınının adı Shehaes idi ve yaşlı olduğu için kızı Peggy tarafından bakılıyordu. Kadının John adında üç yaşında bir oğlu vardı. Dişsiz Betty yaşlı olduğundan, oğlu Peter ile birlikte yaşamaktaydı. Ayrıca, Coerge ve Willy adında iki kardeş ve çocuksuz olduğundan bir evlat edinmiş olan Sally adlı bir kadın vardı. Hepsinin bir adı vardı. Onlar, ormanda yaşayan vahşi hayvanlar değil, akrabaları olan, birbirlerine yardım eden ve İngilizce adları olan insanlardı. Kızılderililerin çocuklarına İngiliz isimleri koymasının nedeni, onlara olan hayranlıkları ve benzeme istekleriydi.

3. Onlardan ortak tarihlerini anımsamalarını istedi. Kızılderililerin temsilcilerinin İngilizler ilk kez Pennsylvania'ya geldiklerinde nasıl onları karşıladığını; yiyecek, tohum, deri ve hediyeler verdiğini ve "Bu vadide güneş doğdukça, nehirlerde sular aktıkça dost kalacağız" sözünü veren William Penn ile bir antlaşma yaptıklarını söylediler. Sonraları bu antlaşma sürekli yenilenmişti. Paxton çetesinin saldırılarıyla bu antlaşmayı bozmuşlardı.
4. Vicdanlarına seslendi. Şayet bir Kızılderili size bir haksızlık yapmışsa, diğer Kızılderililerden yalnızca Kızılderili oldukları için intikam almaya gerek var mı? Fransızlar Hollandalılara bir haksızlık yapsa, Fransızlar sadece onların beyaz olmasından dolayı İngilizlerden intikam alabilir mi? Karısı, kızıl saçlı ve çilli bir adam tarafından öldürülen birisi karşılaştığı tüm kızıl saçlı ve çilli kadın ve çocukları öldürmeye hak kazanabilir mi?
5. İnsanlıklarına seslendi. Bir çocuğu öldürmek yalnız insanlık dışı bir eylem değil, aynı zamanda erkeklığe sığmayan, korkakça bir eylemdir, dedi Franklin. Hala süt emen bir bebek, nasıl olurda öldürülmeyi hak edebilir?
6. Hristiyanları antik çağın barbarlarıyla kıyasladı. Onlar bile, Pennsylvania'daki Hristiyanlardan daha misafirperverdiler. Kızılderililer Türklerin, hatta Afrika'da yaşayan vahşi kabilelerin yanlarında daha fazla güvencede olurlardı. Dünyanın her yerinde Kızılderililer, Pennsylvania'da ki vahşi beyazların yanında olduklarından çok daha fazla güven içinde olurlardı.

(Hatırlatma: Son söylenenleri doğru anlamak için biraz bilgi vermekte yarar var. Paxtonlar, İngiltere'den Amerika'ya dinlerine uygun olarak özgür bir şekilde yaşayabilmek için göç etmiş, küçük bir Hristiyan tarikatıydı. Kendilerini diğer Hristiyanlardan daha Hristiyan sayıyorlardı. Afrika'daki insanları Hristiyan değerlere dış bileyen, vahşi ve acımasız halklar olarak algılıyorlardı. Bu gibi halk gruplarıyla kıyaslanmak, Paxtonlar için ağır ve aşağılayıcı bir durumdu.)

Paxtonları yukarıda söylenenlerden hangisinin etkilediğini bilmiyoruz. Ama Paxtonların Philadelphia'ya girmediklerini ve geri döndüklerini biliyoruz.

Farklılıklara karşı yaklaşımımız nasıl?

Öğrenci gruplarının her biri, forum oyunu yöntemini kullanarak insanlara nasıl farklı davranıldığını gösterecektir.

- Farklılıkların ne gibi ön yargılara yol açarak "biz ve onlar" kavramını gündeme getirdiğini gösteren bir forum oyununu sergilemek için öneriler veya örnekler:
- Dili iyi konuşamayan bir göçmenin basit, anlamsız bir olaydan dolayı gözaltına alınması
- Özürlü bir insanın bir mağazada alışveriş yapması
- Emniyet Müdürü'nün 70 kilometre hız sınırı olan bir yolda saatte 105 km sürat yapması ve radar tarafından tespit edilmesine rağmen hızlı sürmediğini iddia etmesi.
- Fazla ders çalışan bir öğrenci ile sınıfta alay edilmesi ve aşağılanması
- Kötü futbol oynayan birinin takıma alınması
- Yan sınıftan bir öğrenciyle bir anlaşmazlık yaşanması vb.

Özetleyin

6. Madde, her insanın birey olarak, insan olarak görülüp, saygı gösterilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu kural, toplumla şu veya bu nedenle-hafif ya da ağır suçlar işlemiş dahi olsalar- çatışma içine girmiş insanları da kapsar. Farklı etnik, kültürel, dinsel ya da millete sahip olan insanlar içinde aynı kurallar geçerli olmalıdır.

Devam edin

- Çarşıya çıkıp insanların birbirlerine karşı davranışları inceleyin. Farklı davranışları not alın.
- Son bir hafta içinde medyada çıkan haberleri inceleyin. Medya değişik sosyal gruplardan insanlara karşı nasıl bir davranış sergilemektedir? Göçmenlerin işledikleri suçlara karşı aldıkları cezanın yerli halka oranla daha ağır olduğu söylenmektedir. Her ne kadar bunu ispatlamak zorsa da olsa, mevcut suç istatistiklerini inceleyerek bunun nedenlerini bulmaya çalışın.

Kararı verecek olan sen olsaydın...

Madde 7- Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin, bu Bildirgeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Bir önceki bölümde, insanlara eşit muamele yapılmasının önemini ele almıştık. Şimdi yasaların bütün insanlara eşit haklar ve yükümlülükler getirip getirmediğini araştıracağız. Acaba değer yargılarımız ile yasalar birbirleriyle uyum içinde mi? Bu bölümde bizim diğer insanlarla olan ilişkilerimizi etkileyen değer yargılarını bir sınınamaya tabi tutacağız.

Sınıftaki çalışmayı aşağıdaki sorularla başlatın:

- Herkes yasalar önünde eşit midir?
- Polis, resmi kurumlar ve mahkemeler herkese eşit ve adil davranıyor mu?
- Bizim toplumumuzda yasalar önünde eşit ve adil davranılmamasına yol açabilir diye düşündüğünüz örnekler var mı?
- Mahkemelerin geçersiz delillere dayanarak yanlış hüküm verme riski var mıdır? (Mesela bazı tecavüz davalarında sadece delil olarak iki tarafın söyledikleri vardır.)
- Suçlu bir çocuk istismarcısını yakalayabilmek için bir çocuk feda edilebilir mi? Başka bir deyişle, öncelik kimin hakkının korunmasına verilmelidir; çocuğun mu yetişkinin mi? Ciddi deliller olmasa bile, çocuğun hakkını korumak için ceza verilmeli midir?
- Bu ve buna benzeri durumlarda medyanın rolü nedir? Medyanın mahkeme karar vermeden birini suçlu ilan ettiği birçok örnek vardır. Bunlara örnek verin.

Sorular

Yasaları herkes için geçerli midir?

Bazı gruplar mahkemenin güvenine kazanmakta zorluk çeker mi?

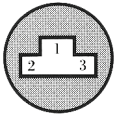
Bazı kişi/grupları yüzeysel bilgilerle mahkûm etme eğilimimiz var mı?

Alıştırmalar

Kime inanırsın? –Sıralandırma alıştırması

Kime güvenirsin? Sıralandırma alıştırması

Kont ve kontesin masalı- İki kilemlili alıştırma

Kime inanırsın?

Bu sıralandırma araştırmasıyla, inandırıcılık ve güvenilirliği nasıl değerlendirdiğimizi anlamaya çalışacağız. Kime, neden inanır ve güveniriz?

Açıklama

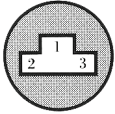
- Mahkeme için jüri üyesi seçildiniz. Aynı olaya şahit olan birkaç kişi birbirleriyle çelişen ifadeler veriyor. Aşağıdaki 8 kişiyi tahtaya yazın. Öğrencilere uydurma bir hikâye anlatacağınızı ve bu hikâyede kimleri güvenilir/inanılır bulduklarını 1'den 8'e kadar sıralamalarını isteyin.
- Metni okuyun.

“ 14 Mart Cuma, saat yaklaşık olarak 23.35. Yağmur çiseliyordu ve cadde neredeyse tümüyle boşalmıştı. Bodrum katındaki meyhaneden 30 metre uzaklıkta, iki kişi yumruk yumruğa kavga etmeye başladı. Aniden kavga edenlerden birisi sırt üstü düştü, kafasını kaldırıma çarptı. Bu kişi, ambulans ile hastaneye götürülürken yolda hayatını kaybetti. 8 kişi olaya şahit oldu. Fakat olay hakkında verdikleri ifadeler birbiriyle çelişmektedir. Anlattıklarından yola çıkarsan, senin için hangi şahidin söyledikleri daha inandırıcıdır?”

- Şahitlerin ifadelerini güvenilirliklerine göre 1’den 8’e kadar sıralayın. En güvenilir ifadeyi birinci, en az güvenilirli de sekizinci sıraya yerleştireceksiniz.
- O sırada meyhanede olan en iyi dostunun ifadesi
- Bir eğlenceden eve dönen babanın ifadesi
- Olayı 4. kattaki bürosundan gören belediye başkanının ifadesi
- Yolun hemen karşısında bulunan özürlü bir göçmenin ifadesi
- Olayın olduğu yerin hemen yakınında bulunan bir hayat kadını.
- Olaya karışanlardan birinin yakın arkadaşı olan bir sınıf öğretmenin ifadesi
- Meyhanenin kapısında duran koruma görevlisinin ifadesi
- O sırada olay yerine gelen kilise papazının ifadesi
- 4-5 kişilik gruplar oluşturun. Bu gruplar kendi yaptıkları sıralamaları diğer gruplarla karşılaştırın.
- Öğrencilerle aşağıdaki konular hakkında sohbet edin:
  - Her insanın inandırıcılığı konusunda farklı yaklaşımlara mı sahibiz?
  - Bunun nedeni ne olabilir?
  - Mahkemelerde inandırıcılık konusunda hangi genel kurallar geçerlidir?

Özetleyin

Kime inandığımız, deneylerimize, ön yargılarımıza, ilişkilerimize ve daha birçok nedene bağlıdır. Hukuk sistemi, şahitlerin ifadelerinin güvenilirliğini tartar. Bu konudaki en önemli şey, bunu tarafsız olarak yapmayı başarmasıdır.

Kime güvenebiliriz?

Toplumda, yurttaşların çıkarlarını, yasaları, düzeni koruyacak, demokratik hak ve özgürlükleri garanti altına alacak ve bize huzur verip, koruyacak kurumlar ve kuruluşlar vardır.

Bu kurum ve kuruluşların görevleri yasalarla belirlenmiştir; ama kurumların hepsi vatandaşların güvenini aynı oranda kazanamamıştır. Alıştırmanın amacı, çeşitli kurum ve kuruluşlarla ilgili görüşlerimizi açıklayabileceğimiz bir konuşma ortamının yaratılmasıdır.

Açıklama

- Bireysel olarak sizin güveninizi kazanmış toplumsal kurum ve organları 1’den 20’ye kadar sıralayın.
- Grubunuz içinde karşılaştırın. Herkesin kurumlar konusundaki güveni aynı mı? Değilse, hangi konularda farklı düşünüyorsunuz, açıklayın.
- Bütün sınıfla yapılan sıralandırma konusunda sohbet edin. Başka ülkelerde bu sıralandırmalar farklı mı olurdu?

Özetleyin

Demokratik ülkelerde kurum ve kuruluşlar tarafsız olmalı ve güven vermelidir. Diktatörlükle yönetilen ülkelerde polisin ve resmi makamların güvenilirliği son derece düşüktür. Politikacılara olan güvenin sürekli azaldığına dair konuşmaların yapıldığı bir dönemde, bu durum bizim meclise olan

güvenimizi de azaltabilir ve bu da demokrasi açısından çok ciddi bir tehdit oluşturur. Mahkemeler, anayasanın uygulanmasını ve vatandaşların yasalar önünde eşit muamele görmesini garanti altına almalıdır. Eğer bu sağlanamazsa, Beyanname'nin 7. Maddesi ihlal edilmiş olur.

KOPYALANACAK ÖRNEK: KİME GÜVENİLEBİLİR?

1. Polis
2. Yargı
3. Vergi Dairesi
4. Belediye Meclisi
5. İtfaiye
6. Radyo ve televizyonlar
7. Hükümet
8. TBMM
9. Belediye Sosyal İşler İl Müdürlüğü
10. Diyanet İşleri Başkanlığı
11. Milli Güvenlik Kurulu
12. Gümrük memurları
13. İş adamları
14. Çevre örgütleri
15. Atom Enerjisi Kurulu
16. Merkez Bankası
17. Tüketici Hakları Derneği
18. Uluslararası Af Örgütü
19. Kızılay
20. Herhangi bir kurum

Kont ve Kontesin Masalı

Kont ve Kontes hakkındaki ikilemler, değer yargılarımızın bir suç konusunda karar verirken düşüncelerimizi nasıl etkilediği anlatmaktadır. Değer yargılarımız etik, ahlak, kültür ve başka şeylerden etkilenerek oluşmuş olabilir. Masal değişik şekillerde kullanılıp farklı yorumlar yapılabilir. Buradaki asıl amaç; değer yargılarımızı, kişisel, yasal ve etik anlamda sınamaktır. Yine günlük hayatta karşımıza çıkan sorunları karşısında çaresizlik ya da kararlılıkla çözmek için nasıl karar verdiğimizizi de görmek mümkün olacaktır.

Açıklama

- Öğretmen öyküyü öğrencilere okur.
- Öğrenciler iki kişilik gruplar halinde masalı değerlendirecek, masalda yer alan herkesin kontesin ölümündeki suç derecelerini bir kâğıda not edecekler ve sözü edilen kişileri en sorumlu olandan başlayarak sıralandıracaklardır: Kont, kontes, kontesin sevgilisi, bekçi, kayıkçı ve kontesin arkadaşı. Birinci sıraya en suçlu bulunan kişi; en sona da en suçsuz bulunan kişi yazılacak.
- Masalda adı geçen kişileri sırayla tahtaya yazın. Gruplar vardıkları sonuçları sırayla sunacaklar. Sonra sütunlar çizilecek ve kişilere verilen puanlar not edilecek.
- Aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Neden XX en suçlu?
  - Neden XX en az suçlu?
  - Neden böyle düşünüyorsunuz?

- İddiamızın doğru olduğuna inanıyor muyuz yoksa biliyor muyuz? İnsanlar hakkında sorunu tam olarak bilmeden önceden hüküm vermek olağan bir şey midir?
- Sohbetinde birçok bakış açısı ortaya çıkar :
- Moral açıdan ve hukuki açıdan suç
- Emir- emre itaat
- Suça göre ceza
- Eşler arasındaki ilişki
- Kontesi en kolay kim kurtarabilirdi?
- Suça teşvik eden – suçu işleyen
- Savaş nedeni – emre uymak veya emir vermek
- Dinin rolü
- Kültürün rolü
- Yaşanan çağın rolü
- Ne kadar sık olarak tahminlerden yola çıkarak karar verdiğimiz
- Erkek ve kadın rolleri
- Ahlakın rolü
- Aldatmanın nedenleri

Özetleyin

Değişik dönemlerde bize verilen bilgileri eleştirel bakış açısıyla değerlendirmek önemlidir. Bilgiyi bize getiren kişiden yola çıkarak, önemli olabilecek şeyleri yanlış değerlendirmemek için, her zaman dikkatli olmak zorundayız. Ön yargılarımız, bizim bazen objektif değerlendirme yapabilme yeteneğimizi etkiler.

Devam edin

- Yaşadığınız bölgede kimin söylediğine bilginin nereden geldiğine bağlı olarak, konu hakkında farklı görüş ve yorumlara neden olan, olaylar üzerine konuşun. Medyada yer alan buna benzer olayları inceleyin.
- Yurttaşların kendimizi güven ve emniyet içinde hissedebilmesi için kurumlara olan güven nasıl arttırılabilir?

Kont ve Kontes

Kişiler: Kont, Kontes, Kontesin Sevgilisi, Bekçi, Kayıkçı ve Kontesin Kadın Arkadaşı

Son derece kıskanç olan Kont, çıkacağı uzun yolculuktan önce, genç ve güzel karısını uyardı. “ Ben gezide olduğum sürede malikâneyi terk etmeyeceksin. Şayet terk edersen seni geldiğimde cezalandırırım!”

Günler geçtikçe Kontes kendi çok yalnız ve terk edilmiş hissetmeye başladı. Eşinin uyarılarına ve tehditlerine aldırmandan, malikâneye uzak olmayan bir yerde yaşayan sevgilisini ziyaret etmeye karar verdi. Malikâne geniş ve akıntılı bir nehrin ortasındaki adadaydı ve nehrin en dar yerine kurulmuş bir asma köprü ile anakaraya bağlanıyordu.

“Eşimin şafak sökmeden önce geri döneceğini sanmıyorum.” diye düşündü; hizmetlilerden asma köprüyü indirmelerini ve kendisi geri dönünceye kadar kaldırmamalarını emretti.

Sevgilisiyle birlikte birkaç saat geçirdikten sonra Kontes malikâneye geri döndü. Asma köprünün girişinde elinde kılıçla bir bekçinin olduğunu gördü. Bekçi “ Köprüden geçmeye çalışmayın majesteleri. Kont emir verdi, geçmeye çalışırsanız sizi öldürmek mecburiyetinde kalacağım!” dedi. Kontes korkudan titremeye başladı.

Ölüm korkusuyla sevgilisinin yanına geri gitti ve yardımı istedi. Ama sevgilisi “ Sana ne yazık ki yardım edemeyeceğim. Bizim bu küçük ilişkimiz geçici bir maceraydı.” dedi.

Kontes nehirdeki kayıkçıya gitti ve içinde bulunduğu durumu anlatarak kayıkçının onu malikâneye geçirmesini istedi.

“Size yardıma hazırım ama bunun maliyeti 5 gümüş lira.” dedi kayıkçı.

“Yanımda şu anda para yok. Ama sonra size öderim.” dedi kontes.

“ Üzgünüm, para yoksa kayıkla geçiş de yok.” dedi kayıkçı ve aşağılayıcı bir şekilde kontesi süzdü.

Kontesi saran korku gittikçe arttı ve olanca gücüyle bayan arkadaşının yanına gitti. Durumunu anlattı ve arkadaşından kayıkçıya gereken ücreti ödeyebilmek için ödünç para istedi.

Arkadaşı “Kocanı aldatmasaydın bunların hiçbiri başına gelmezdi. Bu yaptıklarından sonra sana ödünç para veremem.” dedi.

Ortalık ağarmaya başlamıştı. Kontes denenebilecek her yolu denemişti. Son bir kez daha malikâneye girmeyi denemeye karar verdi. Ama köprüye adımını atar atmaz bekçi tarafından öldürüldü.

İhlallere Karşı Korunma ve Yardım

Madde 8- Herkesin anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı, yetkili ulusal mahkemeler eliyle, etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Yasaların görevi, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde nelerin yapılıp ve nelerin yapılmayacağını sınırlarını belirlemek değil. Aynı zamanda bireyin; kişilerden, kurumlardan veya devletten gelecek zararlara karşı korunma ve yardım hakkını garanti altına almaktır.

Nelerin yanlış ve nelerin doğru olduğu konusunda yasalar tarafsız ve objektif değildir. Yasalar, hiçbir ayırım yapılmadan, herkes için aynı şekilde uygulanmalıdır.

Günlük yaşamda, insanların kişisel hak ve onurlarının, bir takım nedenlerden dolayı ihlal edildiğine tanık oluruz. Dışlanma ve eziyet edilme, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, tehdit, şiddet, dayak ve baskı gibi unsurları buna örnek olarak gösterebiliriz.

Yasaların önünde eşitlik ilkesi (7.maddeye bakınız) her ülkede geçerli değildir. Bazı ülkelerde, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmadığını biliyoruz. Bazı ülkelerde ise, devlet zengin ve güçlüler için ayrıcalık tanırken; zayıflara, yoksullara, mülksüzlere ve azınlıklara karşı eşitlikçi bir anlayışla yaklaşmamaktadır.

Bu alıştırmanın amacı, yasaların insan hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi için bir garanti olabilmesi gerekliliğinin, öğrenciler tarafından anlaşılmasıdır. Yasaların rolü, hem yasaklayıcı hem de koruyucu olmalıdır.

Sorular

Aşağılayıcı davranışlarla karşılaşmak bir insanları nasıl etkiler?

Bunlardan korunmak için hangi olanaklar var?

Okul, okul personeli ve öğretmenlerin dışlanan ve eziyet edilen öğrencilere karşı ne gibi sorumlulukları vardır?

Neden insanlar birini dışlamayı/eziyet etmeyi seçer?

Neden sıradan bir insan işkenceci olur? Bu durum insanda hangi mekanizmaları geliştirir?

Alıştırmalar

Korunma ihtiyacımız – Beyin fırtınası
Güçlünün hakkı – Listeleme araştırması
Hakkım ihlal edildiğinde – Forum oyunu

Korunma İhtiyacımız

Açıklama

- Öğrencilerden, bir mahkemenin yasalardan aldığı güçle, vatandaşın insan hak ve özgürlüklerini koruma altına aldığı durumların listesini yapmalarını isteyin.
- Liste hazır olunca, bazı zayıf gruplara yönelik yasal desteğin artırılması ve yasal korumanın güçlendirilmesinin gerekli olduğunu düşündükleri durumları işaretlesinler.
- Sonra neden bu gruplara yönelik yasal desteğinin artırılmasının gerekli olduğu hakkında konuşun.

Güçlü Olanın Hukuku

Açıklama

- Güçlü olanın kazandığı durumlara ilişkin bir beyin fırtınası başlatın ve aklınıza gelen şeylerin bir listesini yapın.
- Liste hazır olunca, yasaların, güçlüünün kendinden menkul haklarının sınırlandırılması konusunda devreye girmesi ve sınırlandırmalar yapması gereken durumları işaretleyin.
- Eğer şikâyette bulunma ve bu şikâyetin bir mahkeme tarafından karara bağlanması hakkı olmasaydı, ne olurdu? (Tacizler, aşağılayıcı davranışlar, onur kırıcı hareketler vb. konularda) Bu konu hakkında sohbet edin.

Hakkım ihlal edildiğinde

Açıklama

- İktidar sahibi güçlü bir kişinin, zayıf konumda olan bir kişinin haklarını ihlal edip, yargıyı kullanarak kendi konumunu daha da güçlendirmesini konu alan bir forum oyunu oynayın.
- İktidar sahiplerinin baskı stratejileri neler olabilir? Sohbet edin.
- Baskı stratejilerine karşı geliştirilebilecek alternatif eylem planları ve stratejileri neler olabilir? Sohbet edin.

Özetleyin

8. madde ayrımcılık konusunda tüm vatandaşların etkin yardım alabilmesi için devletlere büyük yükümlülükler getirmektedir. Eğer bu hak garanti altına alınmazsa, ekonomik olarak güçlü ve etki alanı geniş aileler sistemi kendi çıkarları için kullanabilir ve güçlü olanın hakkının geçerli olduğu bir durum ortaya çıkabilir.

Devam edin

- Davalarda kişilerin sosyal statülerinin etkili olduğu ve medyaya yansıyan olaylar hakkında araştırma yapın.
- Bu davalarda mahkemeler ne karar vermiş?
- Bu davalardaki tarafların medya tarafından değerlendirilmesi nasıl olmuş?
- Aynı dava hakkında kamuoyu ne düşüncü?
- Değerlendirmelerde fark var mı? Hangi konularda fark var?

Yargısız İnfaz – Ama Kim Tarafından?

Madde 9- Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10- Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye hakkı vardır.

Madde 11

1. Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.
2. Hiç kimse işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Her gün medyada, haberin veriliş tarzından bir şeylerin “garip” olduğunu anladığımız olaylara yer verilmektedir. Gazeteciler bazen halktan gizlenen şeylerin ortaya çıkmasını sağlarlar. Bazen ise, hisleriniz ve medyanın istenilen yere çekilen cümleler kullanmasına bakarak “Bu kişi suçlu!” dersiniz.

Bazen gazeteciler olayların üzerine gidip, araştırarak, olayları gün ışığına çıkarırken; bazen de medyanın üstü kapalı, yoruma açık, seçme kelimelerle ifade ettiği olaylara karışmış bazı kişi ve kişilerin suçlu olduklarını tahmin edebiliriz.

Bu haberlerin bazen somut kanıtlara dayanmadığı ve asılsız bilgilere dayandığı ortaya çıkar. Buna örnek olarak, bundan birkaç yıl önce, İstanbul’da bir otomobil galerisi sahibinin, yasal olmayan işlerle uğraştığının haber olarak yayınlanmasını verebiliriz. Bu haberde, galeri sahibi, aynı zamanda, üstü kapalı olarak vergi kaçırarak da suçlandı. Bunun üzerine, polis galeriyi bastı ve kamuoyunun gözleri önünde bütün evraklara, muhasebe kayıtlarına el koydu. Kişi, yargıç önüne çıkarılmadan infaz edilmiş oldu. Vergi dairesinin ve polisin incelemelerinden, yani doğal süreçlerden sonra, galeri sahibi mahkemeye çıkarıldı. İddianamede yer olan bütün suçlardan beraat etti. Ama bu süreç, karlı bir şirketin dağılmasına ve birçok kişinin işsiz kalmasına neden olmuştu. Bunu ekonomik ve sosyal yıkımlar takip etti.

9’dan 11’e kadar olan maddeler bizim verilen bilgiyi eleştirel bir gözle yorumlama yetimizi geliştirmemizi sağlar. Aynı zamanda, asılsız söylentilerin ne gibi sonuçlar yaratacağının da göz önüne alınması gerekir. Alıştırmalar, bir insanın aksi ispat edilip, hüküm giyene kadar suçsuz olduğunu vurgulamaktadır.

Sorular

Yansız ve tarafsız bir hukuk sistemine sahip olmak neden önemlidir?

Hukuk sistemi bir kenara atılırsa ne gibi sonuçlar doğar?

Asılsız söylentiler ve kamuoyu hukuk sistemini nasıl etkileyebilir?

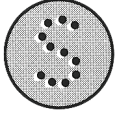
Neyin doğru ve neyin yanlış olduğuna dair kamuoyunun değerlendirmelerinin yasalarla çelişkiye düştüğü durumlar var mı?

Alıştırmalar

Hafıza – Simülasyon alıştırmaları

Suçlu! – Değerlendirme alıştırmaları

Masum olduğu halde hüküm giymiş – İkilemli masal

Hafıza

Bu alıştırmamızın amacı, şahit olmanın ne kadar zor olduğunu göstermektir.

Açıklama

- Öğretmen masanın üstüne 20 değişik nesne yerleştirir. Öğrenciler 15 saniye bu nesnelere bakar ve daha sonra hatırladıklarını bir kâğıda yazarlar.
- Öğrencilerle akıllarında nelerin kaldığını konuşun:
- Hatırlanması en kolay şey neydi? Neden?
- Sınıf konuşup tartışırken, daha önce konuşulan bir kişi sınıfın kapıyı çalar, kafasını uzatarak "Kusura bakmayın, yanlış gelmişim" der. Bu olay 5 – 10 saniye içinde gerçekleşir. Olaydan 15 dakika geçtikten sonra öğrencilerden kişiyi tarif etmelerini isteyin. Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin
- Öğrenciler kişinin görünümü konusunda hemfikir mi?
- Kişiyi ilgili kaç detay hatırlıyorlar?
- İnanılır ve güvenilir bir şahit olabilir misin?

Özetleyin

Bir şeyden çabuk sonuçlar çıkartmak kolaydır. Bu nedenle hukuk sistemi, kişinin keyfi ve gerçeklere dayanmayan nedenlerle hüküm giymesine engel olacak tarzda çalışmalıdır.

Suçlu

Bu değer yargısı alıştırmamız, insanların birbirlerini çoğunlukla yüzeysel olarak (örneğin dış görünüş) değerlendiklerini göstermeyi amaçlamaktadır.

Açıklama

- Öğrencilere 7- 8 resme göz atmalarını söyleyin. Bu resimlerdeki kişiler arasında suçlu gibi görünen birisi var mı, diye sorun. Varsa kim olduğunu sorun ve neden böyle bir değerlendirmede bulduklarını açıklasınlar.
- Öğrencilerle aşağıdaki konular çerçevesinde sohbet edin :
- Bir haydutun dış görünüşü nasıldır? Filmler de ve çizgi dizilerde haydutlar nasıl resmedilmektedir?
- Bir insanın dış görünüşünden, o insanın melek mi yoksa şeytan mı olduğunu anlayabilir miyiz?
- Okulda tatsız bir olay olduğunda ilk önce kimden şüphelenilir?
- Şüpheliler arasında yer almamak için neler yapıyoruz?
- Kolektif cezalandırma yöntemi kullanılabilir mi? Hangi durumlarda kolektif cezalandırma yapılmaktadır?
- Bir öğretmen aynı zamanda savcı, yargıç ve cezalandırıcı olabilir mi? Böyle bir davada, kim savunma avukatı olmak ister?

Özetleyin

Genel adalet duygusunun, bazen, yasa ve hukuk düzeni ile çelişki içine düştüğü durumlar olabilir. Kamuoyunca suçlu olarak kabul edilen kişinin, iddia edilen bir suçtan, mahkemece beraatına karar verilmesinin birçok örneği vardır. Bazı davalarda kişi, gerçekten son derece ağır suç işlemiş olabilir; ama delil yetersizliğinden mahkemece serbest bırakılması gerekebilir.

Bu, herkesin suçu ispatlanana kadar suçsuz olduğu ilkesinin, kabul edilmek zorunda olan sonuçlarından bir tanesidir.

Devam edin

- Modern hukuk uygulamalarında şahitlerin güvenilirliği gibi zor bir konuda karar verebilmek için şahit psikologlarından yardım alınmaktadır. Bazen şahit psikologları, şahidin olayı doğru olarak

görüp görmediği konusundaki kanaatlerini de bildirirler. Şahit psikologların mahkeme kararlarını önemli ölçüde etkilediği davaları inceleyin.

- Kamuoyunun adalet duygusunun mahkeme kararı ile ters düştüğü örnekleri araştırın.
- Bir T.C. Vatandaşı olarak, resmi kurumlar ve mahkemeler önünde haklı çıkmanın daha kolay olup olmadığını araştırın. İlticacılar, göçmenler ya da başka insanların mahkemelerde ya da resmi kurumlar karşısında haklı çıkmaları daha zor mudur?

Masum olduğu halde hüküm mü giymiş?

George Orwell'in 'İdam', adlı yazısını okuyun.

Bu öykü gerçek bir olaydan yola çıkmıştır ve olay son derece dramatiktir. Yazar

George Orwell, ölüm cezasına çarptırılan ve sonra idam edilen kişinin, neden ölüm cezasına çarptırıldığını ve suçunun ne olduğunu açıklamamaktadır. Kişinin bir suçu olup olmadığı ve suçun ne gibi bir suç olduğu konusunda hiçbir bilginiz yok. Ancak o dönemde, buna benzer göstermelik mahkemeler kurulması, hiç de az rastlanır bir şey değildi. Öyle ki, sömürge idaresine ters düştüğü için veya yalnızca şüphe üzerine bile insanlar idam edilebiliyordu.

Açıklama

- Öyküyü okurken, öykünün birçok derin manaya sahip olduğunu da göz önüne buldurmamız gerekir.
- Öyküyü, yaşam hakkı, yani idam cezası olmalı mı yoksa olmamalı mı tartışması boyutunda ele almak mümkündür.
- Yine olayı, iktidarın, savunmasız kişileri hiçe sayan bir tutumu olarak ele alıp tartışmak mümkündür.
- Aynı zamanda kişinin gerçek olmayan nedenlere dayandırılarak idam cezasına çarptırıldığını ve -keyfi olarak- idam edildiği varsayımında bulunabiliriz.
- Herhangi bir konuda taraf olmak gibi bir düşünceye sahip değiliz, hikâyenin kendisi yeterlidir. Taraf olmak yerine hikâyede anlatılan karakterlere ve onların düşüncelerine, tepkilerine ve davranışlarına yoğunlaşacağız.
- Öyküyü okumadan önce İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 9., 10. ve 11. maddeleri tekrar gözden geçirilmelidir.

Burma'da, yağmur mevsiminde her tarafın sınırlı olduğu bir sabah. Sarımsı bir kâğıdı anımsatan solgun sabah ışıkları, cezaevinin yüksek duvarlarını aşarak cezaevinin bahçesine ulaşmıştı. Pencere çifte demir parmaklı ve hayvan kafesini anımsatan bir dizi alçak kulübelere oluşan ölüm hücrelerinin önünde durmuş bekliyorduk. Her hücre üç metre kare büyüklüğünde olup, tahtalardan yapılmış bir yatak ve içme suyu kâsesinin dışında bomboştur. Birkaç hücrede ise kahverengi tenli adamlar battaniyelerine sarılmış, demir parmaklıkların gerisinde çömelmiş oturuyorlardı. Bunlar idam mahkûmlarıydı. Birkaç hafta içinde idam edileceklerdi.

Mahkûmlardan biri hücreden dışarı çıkarıldı. Ufak tefek, saçları kazınmış, güvensiz bakışları ve ıslak gözleri olan bir Hindu idi. Vücuduna yakışmayan, filmlerdeki gülünç bıyıklara benzeyen gür ve sık bıyıkları vardı. Yüksek rütbeli altı Hintli gardiyanın gözetimi altında darağacına götürülmek üzere hazırlandı. Gardiyanlardan ikisi tüfeklerine süngü takılmış olarak yanında dururken; bir diğeri onun ellerini kelepçeledi ve kelepçeden bir zincir geçirerek kemerine bağlayıp onunla da kollarını sıkıca bedenine bağladı. Sonra mahkûmu aralarına aldılar ve her an orada olduğundan emin olmak ister gibi sıkı sıkı tuttular. Sanki hala yaşamakta olan bir balığı deniz atacaklarmış gibi davranıyorlardı. Mahkûm, karşı koymadan hareketsiz aralarında duruyor, gevşek kolları ipin isteklerine boyun eğiyor-

du. Ne olduğunun farkında bile değildi.

Saat sekizi vurdu, bir borazan sesi, ıslak havada kasvetli bir incelikte rüzgârla uzaklardaki askeri kışlalara taşındı. Bizden biraz uzakta duran cezaevi kumandanı bastonuyla yeri keyifsiz bir şekilde çakılları karıştırırken bir ses duydu ve başını kaldırdı. “Tanrı aşkına Francis elini çabuk tut. Şu anda adam ölmüş olmalıydı. Hala bitmedi mi?” diye sert bir sesle bağırان adam, dış fırçasına benzeyen gri bıyıkları olan ordu doktoruydu.

Altın çerçeve gözlüklü beyaz üniformalı şişmanca cezaevi gözetmeni Francis elini sallayarak “Evet, evet, kumandanım.” kelimelerini birbirine karıştırarak cevap verdi. “Her şey gereğine göre yapılıyor. Cellât bizi bekliyor. Şimdi gidiyoruz.”

“ Hadi acele edin o zaman. Bu iş bitmeden mahkûmlara kahvaltılarını vermeyiz”.

Darağacına doğru yürümeye başladık. İki cezaevi görevlisi tüfekleri omuzlarında mahkûmun iki yanında yürürken; iki görevli de mahkûmu iki yanından, kollarından ve omzundan tutarak ileriye doğru iterek, dik bir şekilde yürütüyorlardı. Geri kalanlar biz, hâkim ve diğer personel peşlerinden gidiyorduk. On metre kadar gittikten sonra ikaz edilmeden ve emir verilmeden durdular. Çok kötü bir şey olmuş, nereden geldiği bilinmeyen bir köpek bahçede belirivermişti. Başını kaldırıp bütün vücudunu sallayarak, bu kadar insanı bir arada görmenin sevinciyle koşarak aramıza karıştı. Son derece büyük ve iri bir köpekti. Aramızda biraz dolaştıktan sonra idam mahkûmuna doğru koştu, ayakları üzerinde dikeldi ve mahkûmun yüzünü yalamaya başladı. Herkes taş gibi donmuş kalmıştı. Şaşkınlıktan kimse köpeği tutmaya çalışmadı.

Cezaevi kumandanı “Bu Allahın belası köpeği kim bıraktı buraya? ” diye kızgın bir şekilde bağırıdı. “Kimse tutmayacak mı bu köpeği.”

Cezaevi görevlilerden biri koşarak köpeği yakalamaya çalıştı. Köpek ise bunu oyunun bir parçası olarak algıladı ve görevli yaklaşınca koşarak kaçtı. Bir başka görevli ise, yerden topladığı taşları köpeğe fırlatmaya başladı. Taşlardan oyun oynarcasına kaçan köpek, taşlar bitince koşarak tekrar aramıza karıştı. Havlamalar cezaevi duvarlarında yankı yapıyordu. İki görevli tarafından sıkı sıkı tutulan mahkûm ise, kayıtsız bir tarzda olayı izliyor ve bunu da idam cezasını gerektirdiği bir formalite gibi algılamış görünüyordu. Birinin köpeği yakalaması birkaç dakika sürdü.

Sonra ne oldu?

- Sınıfı gruplara bölün ve gruplar bundan sonra neler olabileceğini başlıklar halinde yazsınlar.
- Öykünün sonu müthiş dramatiktir. George Orwell, köpeğin yakalanışını detaylı ve renkli bir şekilde anlatır. Köpek yakalanır ve havlamasının önüne geçebilmek için ağzını bile bağlarlar. Bu sırada mahkûm da kendi tanrısının adını bağırarak tekrar etmeye başlar “Ram, Ram, Ram”. Tanrının adını belki 50 belki de 100 kere tekrarlayarak bağırır. Etraftakiler son derece rahatsız olmuşlardır. Mahkûmun ağzına bir parça bez tıkip, ardından da başka bir bezle mahkûmun ağzını bağlarlar. Ve sonra asarlar mahkûmu. Yaşamının son saniyelerinde de mahkûm, Tanrısı'nın adını zikretmek için çaba gösterir ve “Ram, Ram” diye bağırmaya çalışır. Cezaevi komutanı ve aralarında doktorun da olduğu yakın adamları daha sonra viski içerler.
- Öyküdeki köpeğin rolünü konuşup tartışın. Bu öyküde son derece insancıl, sıcak ve sevgi dolu bir an vardı: Köpeğin mahkûma sevgi gösterdiği an. İster istemez insanın aklına köpeğin önceden mahkûmu tanıyıp tanımadığı sorusu geliyor. İdam edilen kişi köpeğin sahibi miydi acaba? Köpek olacak kötü şeyleri mi sezmişti?
- Öykünün trajikomik bir yanı var. İnsani duyguları en fazla gösteren köpekti. İktidar sahipleri duygusuz, bir tutum sergiliyorlardı.

- İnsanların donup hiçbir şey yapamadıkları durumlarda, hayvanların süreçlere müdahale ettiği durumlara ilişkin –günümüzden ve geçmişten- örnekler bulmalarını isteyin

Özetleyin

Hiçbir kimsenin keyfi bir şekilde mahkûm edilmemesi önemlidir. Resmi kurumlar, her ne koşulda olursa olsun, mahkûmların insanca muamele görmesini sağlamakla yükümlüdür. İşlemiş olduğum bir suç nedeniyle cezaevinde tutuklu bulunsam bile, insan olmaktan doğan hak ve özgürlüklerim elimden alınamaz. Verilen ceza, işlenen suçta uygun oranda olmalıdır. Tarihte ve günümüzde, bu temel ilkelerin dikkate alınmadığı bir çok olaya tanık olduk: Sömürgecilik, Naziler dönemindeki Almanya, Stalin döneminde Sovyetler Birliği ve Pinochet döneminde Şili, Arjantin ve Kamboçya.

Devam edin

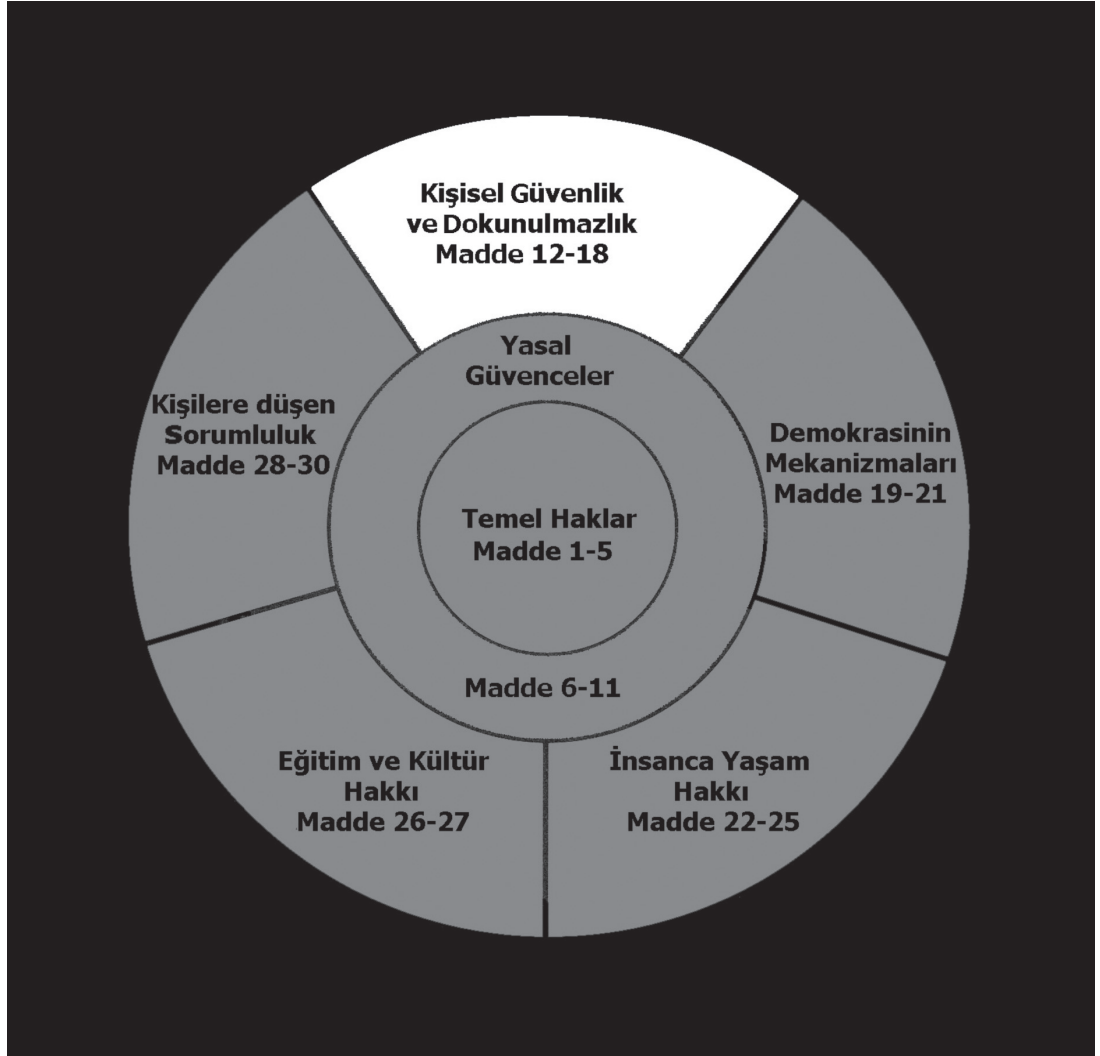
- Madde 9, 10 ve 11 suçlanan kişilere karşı nasıl davranılacağını, kişinin haklarını ve hüküm verecek kurumların sorumluluklarını belirleyen genel hükümleri içerir. Yaşadığınız ülkede ya da uluslararası alanda bildiğiniz, duyduğunuz ve bireyler ve onların aileleri için son derece vahim sonuçlar doğurmuş hukuka aykırı, yanlış alınmış mahkeme kararlar var mı? Suçsuz yere yargılanan ve ceza alan kişiler hakkında bir bilginiz var mı? İşlemediği suçtan dolayı mahkûm olmuş ve olay aydınlığa kavuştuktan sonra serbest bırakılarak, tekrar haklarına kavuşturulan kişiler hakkında bilginiz var mı?
- Aşağıdaki bilgilerin, yukarıda anlatılan olaya uygun bir şekilde dağılımını yapın:
  - Çizgi filmlerde, resimli dergilerde kötü adamlar ve kahramanlar nasıl gösterilmektedir?
  - Kahramanlar ve kötü adamlar nasıl tarif edilmektedir?
  - Kötü kadınlar ve kahraman kadınların tanımında erkeklerden farklı kıstaslar kullanılıyor mu?
  - "Aslan Kral" adlı çizgi fimin analizini yapın.
  - Kötüler ve kahramanlar kimlerdir?

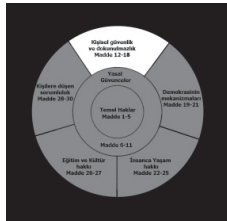
07:

**Kişisel Güvenlik ve
Dokunulmazlık
Madde 12-18**

Kişisel Güvenlik ve Dokunulmazlık Madde 12 – 18

12' den 18'e kadar olan maddeler, 6 -11. maddelerde konu edilen temel haklardan olan yasal güvencenin, özel alan-hanenin dokunulmazlığı kavramlarına vurgu yapılarak, geliştirilmesini içermektedir. Bir kişinin dokunulmazlığı, bütün alanlarda korunmalıdır. 12' den 18'e kadar olan maddelerin içerdiği haklar, şu şekilde özetlenebilir:

- Özel yaşamın korunması
- Haberleşme özgürlüğü
- İstenilen yere taşınma ve yerleşme özgürlüğü
- Bir ülkeyi terk etme ve kendi ülkesine yeniden dönebilme özgürlüğü

- Baskı nedeniyle korunma isteme özgürlüğü
- Vatandaşlık hakkı
- İstenilen kişi ile evlenme, aile kurma ve boşanma hakkı
- Ailenin korunması
- Mülk edinme hakkı
- Düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğü

Madde 12'ye göre özel yaşamın korunması temel bir haktır ve amacı, bireyi ve haklarını kurumların olası tecavüzlerine karşı korumaktır. Özel yaşamın ihlal edilmesi konusunda, öğrencilerin görüşlerini ve değer yargılarını sınamaları bu anlamda önemlidir. Kimse, onur ve şerefine saldırılması durumuyla karşı karşıya bırakılmamalıdır. Bu bölümde, günlük yaşamda ve okulda karşımıza çıkan söylentiler üzerinde duracağız. Birey, kurumların ya da başkalarının dokunulmazlığını ihlal edebileceği korkusunu yaşamamalı ve kendisini güven içinde hissedebilmelidir.

13. maddeye göre, insanların istedikleri yere yerleşmeleri de temel insan haklarındandır. Peki, gerçek hayatta insanlar istedikleri yere taşınabiliyorlar mı? Mesela öğrenciler nerede yaşamak isterlerdi?

14. madde, kişilerin baskı ve tacizlerden korunmak amacıyla, başka ülkelere giderek sığınma talebinde bulunma hakkına sahip olduğunu söylüyor. Eğer kendi hakları ihlal edilse, öğrenciler nereye sığınırlardı? Hangi durumda Türkiye'den kaçarlardı? Kaçmak ya da kalmak istemelerinin nedenleri ne olurdu? İnsan haklarına saygı, birçok şeyin temelini oluşturur. Bu nedenle, sözleşmeyi imzalayan bütün ülkeler, başka ülke vatandaşlarının baskıdan korunmak için, kendi ülkelerine sığınma hakkını garanti etmeyi kabul etmişlerdir. Bu bölümde, uluslararası dayanışma düşüncesi konusunda sohbet edilmesi önemlidir. Türkiye, sığınma talebinde bulunanlara hangi garantileri vermelidir?

Bir sonraki madde olan 15. madde, vatandaşlık hakkını konu etmektedir. Vatandaşlık neden önemlidir? Yasal haklardan yoksun bırakılmış olmak ne anlama gelir? Kimlerin bizimle olmasına izin verilmez?

16. maddeye göre her bireyin istediği kişiyle evlenme, aile kurma ve boşanma hakkı vardır. 1989 yılında çocuk hakları ile ilgili ayrı bir sözleşme yapılmıştır.

17. madde bireyin mülk sahibi olmasını temel bir hak olarak ifade eder. Ancak bu hakka Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde yer verilmemesi ve onun yerine bölgesel sözleşmelerde yer verilmesi dikkat çekicidir. Bu bölümde, öğrencilerin birbirlerinin mülkiyet haklarına bakış açıları hakkında çalışma yapılması yerinde olacaktır.

Bu bölümün son maddesi; düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğünü konularıyla ilgilidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası bu özgürlükleri kapsamaktadır. Birçok ülke insanların inançlarını ifade etmelerini yasaklasa bile, inanç özgürlüğü temel haklardan biridir. Vicdan özgürlüğü kişisel dokunulmazlığını güvence altına alan en önemli haklardan biridir ve öğrencilerle çalışma yapılabilecek büyük bir alanı kapsamaktadır. Bir insan istediği görüşe sahip olup, istediği şeye inanabilmeli midir? Bir gruba kabul edilmek için inançlar ve onur pazarlık konusu yapılabilir mi? Sınıfımızda farklılıklara karşı saygı gösteriliyor mu? Allah'a inanç saygı görüyor mu? Ateistliğe saygı gösteriliyor mu? Birbirimiz hakkın da ne düşünüyoruz? Birbirimizin inançları ile alay ediyor muyuz?

Kişinin Dokunulmazlığı

Madde 12- Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırlamaz.

Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Bu maddenin amacı özel yaşam için bir koruma oluşturmaktır. Hiç kimsenin, resmi kurum ve kuruluşların keyfi ve haksız davranışlarda bulunabileceği endişesini yaşamamasına gerek olmamalı ve herkesin onur ve şerefi korunmalı ve garanti altına alınmalıdır. Bu bölümde yer alan alıştırmaların amacı, özel hayatının ihlalden korunmasının gerekliliği hakkında öğrencilerin –ciddi bir biçimde- konuşmasına olanak sağlamaktır. Bu korumanın, kendisi ve başkası için ne kadar önemli olduğunu, öğrenci kendisi fark edecektir.

Sorular

Özel yaşam neden korunmalıdır?

Neden kimse benim özel yazışmalarımı okumamalıdır?

Neden kimse benim özel yaşamıma burnunu sokmamalıdır?

Onurumla oynanmaması önemli midir?

Alıştırmalar

Karışamazsın! – Sıcak sandalye alıştırması

Onur ve şeref – Sohbet

Gerçekler ve sonuçları – Neden/sonuç alıştırması

Söylentileri durdurun! – Yamama alıştırması

Karışamazsın!

Bu alıştırmaların amacı, öğrencilerin, kendi ya da başkalarının özel hayatına kurum, kuruluş ve kişilerin ne kadar karışabileceği üzerine sohbet etmelerini sağlamaktır.

Açıklama

Sıcak sandalye alıştırması yapın:

- Suç işlemesinden şüphelenilen bir kişinin polisçe gizli mikrofonlarla dinlenilmesi
- Anne/ baba, kardeşlerin kişiye ait günlüğü okuması/ kişiye gelen mektupların anne, baba ve kardeşler tarafından açılması
- Gardiyanların tutuklulara gelen mektupları açması/okuması
- Çeşitli konularda bilgisayar kayıtlarının karşılaştırılması
- İşe alınma veya başka durumlarda cinsel yönelimin sorulması/not edilmesi
- Okul eğlencesine girerken öğrencilerin üstlerinin aranması
- Polisin şüphelileri izlerken, yaptıkları görüşmeleri dinlemesi
- Şüpheli üzerine polisin bir eve baskın yapması
- Özel dedektif tutarak başka birini izletmek
- Mağazalarda hırsızlığı önlemek için prova odasına kamera yerleştirilmesi
- Vergi kayıtlarına bakarak kimlerin ne kadar kazandığını öğrenmek
- Anne ve babanın senin bir uçakta olup olmadığını hakkında bilgi edinmesi
- İşe alınırken idrar ve HIV testi zorunluluğu
- İşe alınırken siyasi parti tercihinin sorulması
- Bir hırsızlık olayından dolayı, okul müdürünün ya da polisin öğrencilerin dolaplarını açması
- Gece dışarıda dolaşırken polisin hüviyet sorması

Sohbet edin

- Nelere, ne kadar karışılabilir?
- Somut olmayan kuşkulara dayanılarak müdahale edilmesi neden önemlidir?

Alternatif

- Bir değer yargısı alıştırmaları yaparak, yukarıda yer verilen savlar konusunda, öğrencilerin neye ne kadar izin verileceğine karar vereceklerini söyleyin. Bir ucunda "Tamamen katılıyorum.," diğer ucunda "Katılmıyorum." yazan, yere çizdiğiniz bir çizgi üzerinde, istedikleri yerde durarak tutumlarını açıklasınlar.

Özetleyin

Her ülke, özel yaşama ne kadar müdahale edilebileceği konusunda, kendi koşullarına uygun değişik sınırlar koymuştur. Özel yaşam, kişi ve ailesinin dokunulmazlığını sağlamak için korunmalıdır ve ülkelerin yasaları, bu durumu göz önünde bulundurmalıdır.

Onur ve Saygınlık

Bireyin onur ve şerefine tecavüz, Türkiye Cumhuriyeti yasalarına göre bir suçtur. Bireyin onuru ve şerefi korunmalıdır. Bu alıştırmaların amacı, öğrencilerin kendi aralarında kullandıkları onur kırıcı sözleri gün ışığına çıkartmaktır.

Açıklama

- 'Hakaret, iftira, onur kırıcı söz, küçük görme ve aşağılayıcı ifade arasındaki farkları açıklamaya çalışın. Yukarıda söylenen şeylerden öğrencilerin ne anladıklarını sorun ve sohbet edin. Aşağılayıcı olarak tarif edebilecekleri durum ve kavramlar hakkında örnekler vermelerini isteyin.

Dışlamak ve eziyet etmek için; aşağılayıcı sözler, kötü lakaplar, zayıf olduğu iddiası ve cinsellik hakkında sözler ve hayvanlara benzetilme kullanılmaktadır. Şaka yapmak ve incitmek arasındaki sınır nereden geçmektedir?

Özetleyin

Türkiye Cumhuriyeti yasaları, iftira ve onur kırıcı sözler ve eylemler hakkında açık hükümler içermektedir. Buna rağmen insanlar- bunlardan çok azı yargılanma ile bittiği için- çeşitli yollarla birbirlerini aşağılamaktan çekinmiyorlar.

Gerçekler ve Sonuçları

Asılsız söylentiler ve dedikodular, insanlara gerçekten çok zarar verebilir (Bunun için 10. ve 11. maddenin alıştırmalarına bakabilirsiniz). Kişiyile ilgili bir dedikodu çıkması - bir de bu aşırı abartılı ya da gerçek değilse- oldukça büyük sıkıntılar yaratabilmektedir. Aşağıdaki alıştırma, söylenti ve dedikoduların nelere yol açabileceğini göstermektedir.

Açıklama

- Öğrencilerden söylentilerin dolaştığı bir durumu düşünmelerini isteyin. Örneğin:
  - O bir fahişedir.
  - O bir ırkçıdır.
  - Okula bahçesindeki eşyalara zarar veren oydu.
  - Şu kız hamileymiş.
  - O ailenin hepsi hırsız.
  - Bu öğretmen küçük kızları taciz ediyormuş.

- Söylentinin yaratacağı sonuçlar üzerinde aşağıdaki hususları da gözeterek sohbet edin:
  - Bireyin kendine olan saygısı ve güveni, iddiaların asılsız olduğunu ispat etmesi, ilişkileri, dostları, yalnızlığa mahkûm olması, başkalarının yanında rahatsızlık duyması, tepkiler vb.
  - Bireyin ailesinde yaratacağı etkiler (yukarıdaki hususlar aile içinde geçerlidir).
  - Okul ve iş hayatına, kariyer yapma ve değişik organlara seçilmesinin vb. önünde yaratacağı engeller.

Özetleyin

Asılsız söylentilerle başa çıkmak –daha ilk baştan mahkûm edildiğiniz için- çok zordur. Bu nedenle, söylentiler ve dedikodular konusunda çok dikkatli olmamız ve bireyin onur ve şerefine zarar verilmesi için özenli davranmamız gerekir.

Devam edin

- Aşağıdaki forum oyununu oynayın:

Öğrencilerden söylenti ve dedikoduların hâkim olduğu bir ortamı canlandırmalarını isteyin. Canlandırılan durum, gerçeğe uygun olmalı ve birisinin onlar hakkında dedikodu yaptığını anlamaları ile bitmelidir.

Alternatif oyun: Bir sırrı açıklamak ya da güveni sarsmak vb.

Asılsız söylentileri durdurun!

Bu alıştırmanın amacı asılsız söylentilerin yayılmasını önlemek için stratejiler bulmaktır.

Açıklama

- Öğrencilere küçük not kâğıtları dağıtın.
- Bu kâğıtların her birine söylentiler karşısında bir şey yapmanın önündeki engelleri yazmalarını isteyin. Her kâğıda bir engel yazılmalıdır.
- Bu kâğıtları aşağıda verilen başlıklara benzer başlıklar altında tasnif edin:
  - Korku
  - Zaman
  - Yazılı olmayan kurallar
  - Karışmak istememek
- Kâğıtlara yazılan şeyler üzerine sohbet edin:
  - Sayılanlar arasından ciddi olabilecek ve gerçeğe uygun üç tane engel hangisidir?
  - Söylentileri durdurmak için hangi stratejilerde uzlaşmış olmak gerekir?
  - Hakkında söylenti çıkarılan kişi ne yapabilir?
  - Bu kişinin dostları ne yapabilir?
  - Sınıf olarak bizim yapabileceğimiz şeyler nelerdir?

Özetleyin

Arkadaşlar arasında ve sınıfta dedikoduları önlemek zor ise, toplumda bir kişinin onuruna ve şerefine saldırılması nasıl önlenir? Bu durumun ortaya çıkmaması için, birinin onuruna, şerefine saldırılması önemlidir.

Seyahat Özgürlüğü

Madde 13

1. Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.
2. Herkes, kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılma ve ülkesine yeniden dönme hakkına sahiptir.

Bu bölümdeki alıştırmalarla, öğrencilere kendi ülkeleri içinde seyahat özgürlüğünün ne kadar önemli olduğu ayrıca bu özgürlüğün sadece kendi ülkesi ile sınırlı olmayıp yabancı ülkelere gidiş ve gelişi de kapsadığının farkına varmaları sağlanacaktır. Kişinin dokunulmazlığı, seyahat etme/taşınma-yerleşme hakkı ve özgürlüğü içinde geçerlidir. Bu bölümde, öğrencilerden değişik nedenlerle taşınmak zorunda kalacakları durumları düşünmeleri istenebilir ve bu durumda tepkilerinin ne olacağı sorulabilir.

Sorular

- Nerede istersek orada yaşayabilir miyiz?
- İstenilen yere seyahat edilebilir mi?
- Seyahat özgürlüğü neden önemlidir?
- İnsan istediği yere taşınamazsa ne olur?
- Ben nerede yaşamak isterdim?

Alıştırmalar

- Kim nerede yaşıyor? – Grup alıştırması
- Nerede yaşamak istersin? – Yamama alıştırması

Kim nerede yaşıyor?

İnsanların yaşayacakları yerleri seçmelerinde, ekonominin ne kadar önemli olduğunu gün ışığına çıkartmak önemlidir. Sosyal parçalanmanın farklı gerekçeleri vardır.

Açıklama

- Sınıfı gruplara ayırın. Gruplardan yaşadıkları kentin demografik bir haritasını çizmelerini isteyin. Bu çalışmada değişik haritalar kullanılabilir.
  - Bölgeler arasında ekonomik yapıda nasıl farklar var? (Bazen yerel gazeteler bu konularda araştırmalara yer verirler.)
  - Böyle olmasının nedeni ne?
  - Çalışanlar, memurlar vb. hangi bölgede; ekonomik durumu iyi olanlar hangi bölgelerde oturuyorlar?
  - Sizin şehrinizde de sosyal parçalanmışlık hâkim mi?
  - İstedığınız bir bölgede mi oturuyorsunuz?
- Verilen yanıtlar üzerine sohbet edin.

Özetleyin

Her insan nerede yaşayacağına karar verme hakkına sahip olmalıdır. Ama gerçek hayatta bu hakkın kullanılmasının önünde birçok engel var. Bütün bunlara rağmen, istenilen yere yerleşme/istenilen yerde yaşama hakkının savunulması önemlidir.

Devam edin

- Apartman alıştırmalarını yapın

Nerede yaşamak istersin?

Bütün insanlar başka bir ülkede, başka bir kentte veya başka bir mahallede vb. oturma hayali kururlar. Öğrencilerle bu hayaller hakkında sohbet edin. Bu hayallerin kaynağı nedir? Gerçekleşmesi mümkün mü? Herkesin istediği yere taşınma hakkı var; ama bu herkesin olanağı olduğu anlamına gelir mi?

Açıklama

- Aşağıdaki yamama alıştırmalarını yapın.
- Eğer seçme şansım olsaydı ... yaşamak isterdim:
  - Şu anda oturduğum bölgede
  - Başka bir şehirde
  - Kendi ülkemde
  - Başka bir ülkede
- Haritalar hazırlayın, duvara asın ve bu not kâğıtlarını üzerine iliştin.
- İstedğim yerde yaşayabilir miydim? Evet/hayır. Peki neden?

Özetleyin

İlke olarak istenilen yerde yaşamak ve seyahat etmek herkesi ilgilendirse de; ekonomik, sosyal ve politik nedenlerden dolayı herkesin bu hakkı kullanamadığını biliyoruz.

Bazı ülkelerden ayrılmak mümkün değildir; bazılarında ise istediğiniz yere taşınamazsınız. Bu tür uygulamaların olduğu ülkelerin hepsinde, statü ve ekonomik olanaklar, sosyal parçalanma ve yabancılaşma hissinin temelini oluşturmaktadır. 13. madde herkesin istediği yere taşınma özgürlüğüne sahip olduğunu söylemektedir.

Devam edin

- Ülke alıştırmaları yapın.
- Aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Türkiye’de durum nasıldır? İnsanlar istedikleri yere taşınabilmekte mi?
  - Taşınma ve seyahat özgürlüğü önemli midir, önemsiz mi? Önemliyse neden? Kimler neredeyse sınırsız hareket özgürlüğüne sahiptir ve kimler bu haktan nerede ise hiç yararlanamazlar?

Sığınma Hakkı

Madde 14

1. Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.
2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ülkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.

Baskıdan ve zulümden kaçma hakkının bütün insanlar için (bu alıştırmaya katılan öğrenciler dâhil) geçerli olduğunun farkına varılmalıdır. Empati, başkalarının içinde bulunduğu durumu anlayabilme yetisi ve ihtiyaç duyanlarla dayanışma içinde olmak, açık ve demokratik toplumun önemli özelliklerindedir. Kaçmak zorunda kaldığımız bir durum üzerine düşünüp, bizim ülkemize kaçmak zorunda kalan insanların durumunu anlamak ve onlarla dayanışma içine girmek mümkündür.

14. madde ülkelere iltica başvurusunda bulunan herkese sığınma ve kalabilme hakkını tanıır. Ancak Birleşmiş Milletler, bu maddeyi, iltica başvurusunda bulunan ve bu başvuruları kabul edilen herkes için sığınma/kalabilme hakkı olarak yorumlamaktadır.

Sorular

Hangi durumda kaçardın?

Nereye kaçardın ve neden o yeri ülkeyi seçerdin?

Kaçarken yanında neler götürürdün?

Kaçtığın ülkede sana nasıl davranılmasını isterdin?

Kaçış sırasında (kültürünü, dinini, dilini vb) farklılığını korumayı düşünür müydün?

Alıştırılmalar

Hangi durumda kaçardın? – Kompozisyon alıştırması

Gurbetçi ve göçmen - Beyin fırtınası

Eşit haklar – Sıralandırma alıştırması

Mülteci kampı - Simülasyon alıştırması

Kaçış – Rol oyunu

Bavulunuzu hazırlayın -Simülasyon alıştırması

Size nasıl davranılmasını isterdiniz? – Çok adımlı alıştırma

Hangi durumda kaçardın?

Hangi durumlarda yaşadığın ülkeden kaçardın? Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin bir mültecinin durumunu anlamalarına yardımcı olmaktır.

Açıklama

- Öğrencilerden aşağıdaki başlıklardan biri hakkında bir kompozisyon yazmalarını isteyin.
  - Gerçekten kaçmak zorunda kalsam, şu ülkeye kaçardım :...
  - Eğer şu olursa ülkeden kaçmam mümkündür:...
  - Şöyle bir şey olmazsa eğer ülkemden hiçbir şartta kaçmam:
  - Hiçbir şartta ülkemden kaçmam: ...
- Sohbet konusu: İnsanlar ülkelerinden neden kaçarlar?

Özetleyin

Kaçmak zorunda kalan insanların neler hissettiğini anlayabilmek için, kendimizi onların yerine koymaya çalışmak çok önemlidir. Birinin kaçmak zorunda kalması bir trajedidir. Bu nedenle, sığınılmak için gidilen ülkeler sığınmacıların- başvuruları ister kabul edilsin ister edilmesin- insanca muamele görmelerini garanti etmelidir.

Devam edin

- Af Örgütü, Kızıl Haç-Kızıl Ay ve yabancılar dairesinin bu konularla ilgili değişik raporlarını okuyun.
- Ülkesinden kaçan bir kişiyle söyleşi yapın. Neden kaçtılar? Türkiye'yi seçmelerinin nedeni ne idi? Geldikten sonra neler oldu, beklentileri gerçekleşti mi? Hangi zorluklarla karşılaştılar? Ülkelerini özlüyorlar mı? En çok neyi özlüyorlar?

Gurbetçi/Göçmen

Bu beyin fırtınası alıştırmasının amacı ülkemizde yaşayan yabancılara ilişkin önemli kavramlar hakkında sohbet etmektir.

Açıklama

- Aşağıdaki başlıklar üzerine bir beyin fırtınası yapın: bu insanların belirgin özellikleri nelerdir?

Gurbetçi

Mülteci

Göçmen

Yerli nüfus

Yurttaş

Sohbet

- Benzerlikler ve farklılıklar üzerine sohbet edin. Yukarıdaki başlıklarla ifade edilen insanların ne gibi özellikleri vardır?
- Taşınma ve kaçışın nedenleri üzerine sohbet edin.
- Göçmen olmakla kendini göçmen olarak görmek ya da ülkede yaşayan biri olmakla

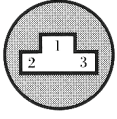
vatandaş olmak arasında ne gibi önemli farklar vardır?

Özetleyin

Türkiye, gelen göçmen ya da mültecilerin iyi muamele görmesi konusunda sorumluluklara sahiptir. Ülkede oturma hakkını kazanan bütün kişilerin kendilerini ülkeden biri olarak görebilmesi için, herkesin yardımcı olması gerekir.

Devam edin

- Türkiye'ye göçün tarihini inceleyin. İnsanlar neden buraya geldiler?*
- T.C. Vatandaşları neden göç ediyor? Nereye göç ediyorlar?
- Bazı insanların iki mesken yeri olabiliyor. Yazın kendi ülkelerinde, kışın ise sıcak ve güneşli bir ülkede yaşamayı tercih ediyorlar. Başka ülkelerden insanların Türkiye'den yazlık almaları hakkında insanlar ne düşünüyorlar?
- Göç nedenlerinin listesini yapın (iş bulmak, öğrenim, daha iyi yaşam koşulları vb.).

Eşit haklar mı?

Evrensel Beyanname bütün insanlara, gerekçesi ne olursa olsun, istedikleri yere taşınma hakkı vermiyor. Bazı insanlar parası olduğu için bu hakka sahiptir başkalarının ise kendilerine başka bir yere taşınma özgürlüğünü satın alacak kadar para yoktur. Herkes ayrımcılık ve baskıdan kaçma ve sığınma hakkına sahiptir ama bu hak günümüzde zenginlerin istediği yere yerleşme hakkından daha fazla sorgulanmaktadır.

Açıklama

- Dikkat! Sıralama alıştırmaları için aşağıda 2 tane kopyalanacak malzeme verilmiştir. Öğrencilere 2 listeyi de verip, sıralandırma yapmalarını isteyebileceğiniz gibi; sınıfı 2 gruba bölüp listelerden birini bir gruba, diğerini diğer gruba vererek de çalışmanız mümkündür.
- Sıralandırma yapın. Soru şudur: Türkiye'ye yerleşmek isteyenler arasında en çok hangi gruplar sorgulanmaktadır? Öğrenciler göçmenlerin/yabancıların Türk toplumunda nasıl değerlendirildiklerinin farkına varacaklardır. En statülü olanlar kimlerdir? Peki, neden bu böyledir? Sıralama yaparken en fazla sorgulanana 1; en az sorgulanana 15 verin.
- Sohbet edin: Listenin görüntüsü nasıl? Değerlendirmenizi neye göre yaptınız; öncelikli olarak milliyet mi yoksa başka kıstaslar mı kullandınız?
- Sıralama alıştırmalarını yeniden yapın: (Meslekler değişti) Bir önceki liste ile karşılaştırın. Neden böyle oldu? Önceliklerde bir değişim oldu mu, olduysa neden? Eğer herhangi bir değişim olmadıysa hangi sonuçları çıkartıyorsunuz? Herkese Türkiye'ye yerleşme konusunda aynı hakkı tanıyor muyuz?

Özetleyin

Her ne kadar Evrensel Beyanname bütün insanların eşit değerde olduğunu söylese de kişilere ayrı statüler verdiğimiz bir gerçektir. Statüler konusunda insanlar hakkındaki ön yargılarımız etkili olmaktadır, bu da sonuç olarak ayrımcılığı ortaya çıkartmaktadır. İnsan hakları ile ilgili çalışma yaparken aynı zamanda başka insanlar hakkındaki ön yargılarımızla da yüzleşip, onlar üzerine çalışma yapıyoruz.

* Bu konuda Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/index.htm>'ye bakınız; , ayrıca Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), Ülke İçinde Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlık Haklarının Tesisi Ve Rehabilitasyon, <http://www.tesev.org.tr/default.asp?PG=DMK04TR02> bakınız.

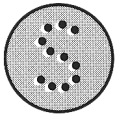
Kopyalanacak listeler

Liste 1

- Iraklı bir jimnastik öğretmeni
- Amerikalı bir müdür
- Finlandiyalı bir marangoz
- Alman bir bankacı
- Portekizli bir balıkçı
- Norveçli bir sekreter
- Türk bir iş adamı
- Eritreli bir doktor
- İngiliz bir öğretmen
- İranlı bir diş doktoru
- İtalyan bir restoran sahibi
- Rus elit bir sporcu
- Lübnanlı bir papaz
- Polonyalı bir tersane işçisi

Liste 2

- Iraklı bir restoran sahibi
- Amerikalı bir tersane işçisi
- Finlandiyalı bir diş doktoru
- Alman bir marangoz
- Portekizli bir doktor
- Norveçli bir balıkçı
- Türk bir jimnastik öğretmeni
- Eritreli bir müdür
- İngiliz bir papaz
- İranlı bir banka memuru
- İtalyan bir sekreter
- Rus bir işadamı
- Lübnanlı bir öğretmen
- Şilili elit bir sporcu
- Polonyalı bir politikacı

Mülteci Kampı

Bu simülasyon alıştırması, öğrencileri kendi kültürleri hakkında düşünmeye ve insanca bir yaşam sürdürmek için nelerin gerekli olduğu bilincine sahip olmaya teşvik etmektedir. Bir ülkeden kaçmanın hangi sorunları doğurduğunu da göstermektedir.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Aşağıda yer alan hikâyeyi anlatarak alıştırmaya başlayın.

“Ülkeniz işgal edildi ve yabancı bir devletin ordusu, askeri bir diktatörlük kurarak ülkeyi yönetmeye başladı. Kimileri ülkeyi işgalden kurtarmak amacıyla mücadele ettikleri için, kimileri de görüşlerinden dolayı tutuklandılar. Sizler, hepiniz kaçmayı başardınız ve Avrupanın kuzeyindeki Abolonien denen küçük bir ülkedeki mülteci kampında bulunuyorsunuz. Ülkenizden o kadar ani kaçmak zorunda kaldınız ki; yanınıza üzerinizdeki giysilerinizden başka hiç bir şey alamadınız. İltica başvurusunda bulundunuz ve durumunuzla ilgili karar verilene kadar bu mülteci kampında kalacaksınız. Burada

ne kadar kalacağınızı bilmiyorsunuz. Türkiye'ye geri yollamama güvencesi verdiler; ama bu sözlerini tutup tutmayacaklarından da emin değilsiniz."

- Öğretmen mülteci kampının yöneticisi rolünü üstlenir:
"Hepiniz hoş geldiniz. Burada kaldığınız sürece rahat edebilmeniz için elimizden geleni yapacağız. Buradaki kurallar hakkında size genel bir bilgi verildi. Bunların dışında size nasıl yardımcı olabiliriz? Fiziksel ve ruhsal olarak rahat edebilmek için nelere ihtiyacınız var? Nelere ihtiyacınız olduğu konusunda aranızda konuşun ve önem sırasına göre bir liste yapın. Ben 30 dakika sonra geri döneceğim. Sorusu olan var mı?"
- Soruları yanıtladıktan sonra, öğretmen yönetici rolünü oynamayı bırakır. 30 dakika sonra, öğretmen yeniden yönetici rolüne bürünür ve gruplardan istekleri içeren listeleri teslim alır. Bunlar tahtaya yazıldıktan sonra rol oyununa son verilir.
- Sınıfla aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Bu isteklerinize nasıl karar verdiniz?
  - Bu istekleri nasıl gerekçelendirir ve açıklarsınız?
  - Senin için en önemli şey ne ve neden bu kadar en önemli?
- Listeye bakın ve öğrencilerin aşağıdaki konu üzerine düşüncelerini isteyin:
  - Biz ülkede bulunan mültecilerin gerçekten ne istediklerini biliyor muyuz?
  - Bu konuda sohbet edin.

Özetleyin

İnsan hakları ihlalleri göçlere neden olur. Hiç kimse ülkesinden kaçmak zorunda bırakılmamalıdır. Buna rağmen, kaçmak zorunda kalanlar olursa da onlara sığınabilecekleri bir yer ve insanca bir yaşam için olanaklar sağlamak bizim sorumluluğumuzdur. Mülteciler de, tüm diğer insanlar gibi özgür, geliştirici ve güvenli bir yaşam sürme hakkına sahiptir.

Kaçış

Sınır polisi ve mültecilerin, sığınma talebi konusunda farklı yoruma sahip olduğu bu rol oyunu aracılığıyla, öğrencilerin mültecilerin baskıdan kaçma ve sığınma hakları konusundaki bilgilerini arttırmaya çalışacağız.

Açıklama

- Beyin fırtınası ile başlayın: Tahtaya "mülteci" yazın. Bu sözcük öğrencilerde hangi çağrışımı yapıyor, sözcükten ne anlıyorlar?
- Konu hakkında sınıfı bilgilendirmek için, bir sonraki sayfada mülteciler hakkındaki bilgileri ya siz okuyun ya da öğrenciler kendileri okusunlar.
- Öğrencileri bir rol oyunu oynayacakları konusunda bilgilendirin. Rol oyununun nasıl oynandığını anlatın. Daha sonra şu senaryoyu okuyun:

X ve Y ülkeleri arasındaki sınır bölgesinde soğuk, karanlık ve yağışlı bir gece. X ülkesindeki savaştan kaçan bir grup mülteci sınır bölgesine geldiler, Y ülkesine geçmek istiyorlar. Aç, üşümüş ve çok yorgunlar. Pasaportlarından başka ne paraları ne de başka belgeleri var. Sınır polisleri, grubun geçmesine izin verip vermeme konusunda tartışıyor. Mülteciler, polisleri ikna edebilmek için akıllarına gelen bütün argümanları çaresizce peş peşe sıralıyorlar.

- Sınıfın üçte birine Y ülkesinin sınır polisi olduklarını söyleyin ve bir sonraki sayfada yer alan argümanlardan her polise bir tane verin. Oyun başlamadan önce, şu konularda düşüncelerini isteyin:

- Bütün mültecilerin ülkeye girişine izin vermeli miyiz?
- Sadece bazılarının geçmesine mi izin vereceğiz?
- Onları gruplara ayırabilir miyiz? Ayırabilirsek hangi kıstaslara göre ayıracağız?
- Başka bir şey mi yapacağız?
- Sınıfın üçte biri de mülteci rolünü oynasın. Her mülteciye, sınırdan geçmeleri için, bir sonraki sayfada yer alan argümanlardan bir tane verin. Oyun başlamadan gruptakiler aşağıdaki konular üzerine düşünsünler:
  - Eğer sınır polisi bizi gruplara ayırmak isterse bunu kabul edecek miyiz?
  - Eğer ülkelerine geçişimize izin vermezlerse ülkemize geri dönecek miyiz?
- Rol oyununda yer alanlara kendilerine verilenlerin dışında argüman kullanmakta serbest olduklarını söyleyin.
- Sınıfın geri kalan üçte birine ise gözlemci olmalarını söyleyin.
- Sınıfın ortasına bir çizgi çekerek bu çizginin sınırı temsil ettiğini ve öğrencilere çözüm için 10 dakikaları olduğunu söyleyerek oyunu başlatın.
- Oyun sonrası öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Sorun nasıl çözüldü? Ne oldu?
  - Mülteci olmak nasıl bir duyguydu?
  - Sınır polisi olmak nasıl bir duyguydu?
  - 1951 Mülteciler sözleşmesine göre mülteciler sığınma hakkı talebinde bulunabilirler. Mültecilerin bu hakkı ihlal edildi mi, edilmedi mi? Edildiyse/edilmediyse neden?
  - Bir ülkenin mültecilerin o ülkeye gelmelerini ret etmeye hakkı var mı?
  - Geri gönderildiklerinde öldürüleceklerini bilseydiniz siz ne yapardınız?

Özetleyin

Her yıl on binlerce, bazen yüz binlerce kişi evlerini barklarını ve hatta ülkelerini terk edip kaçmak zorunda kalıyor; bu insanlar mültecilerdir. Büyük bir çoğunluğu, ülkelerini aniden terk etmek zorunda kaldığı için yanlarına hiç bir şey alamıyorlar; bazen ailelerin tüm üyelerini bile. Bu insanların çoğunluğu, bir daha ülkelerine geri dönemiyorlar.

1992’ de dünyada, çoğu kaçılan ülkeye komşu olan ülkelerde olmak üzere -19 milyon mülteci vardı. Bazıları ise sığınabilmek için, çok daha uzaklara gitmek zorunda kalmaktadır. Kaçanların çoğunluğu temel hakları ihlal edildiği için, sadece yaşamlarını sürdürebilmek için kaçıyorlar.

Dünyada insan haklarına uymayan ve saygı göstermeyen ülkeler var olduğu sürece, mülteciler de olacaktır. O güne; yani saygı, anlayış içinde barış içinde bir ara da yaşamayı başarana kadar, bir başka ülkeden sığınma hakkı talep etmek bir insan hakkıdır*.

Devam edin

- Rol oyununu grupların rollerini değiştirerek bir kez daha oynatın.
- Öğrencilerden kaçıış konu alan bir kompozisyon yazmalarını isteyin.
- Sınıfta ya da çevrenizde mülteci öğrenciler varsa; onlardan başlarından neler geçtiğini anlatmalarını isteyin.

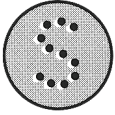
* Bu konuda bakınız Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), <http://www.unhcr.org.tr/MEP/index.aspx?pageKey=PortalAnaSayfa>

Sınır polisinin argümanları

- Onlar çaresiz ve umutsuz – onları geri gönderemeyiz.
- Onları geri gönderirsek ve işkence yapılır, tutuklanırlar veya öldürülürlerse biz sorumlu oluruz.
- Mültecileri kabul etmek bizim yasal sorumluluğumuzdur.
- Paraları yok, kabul edersek ekonomik yardım da yapmak zorunda kalırız. Ülkemizin bunu kaldıracak gücü yok.
- Bunlar gerçekten mülteci mi, bunu kanıtlayabilirler mi? Belki iş bulmak, iyi ekonomik ve sosyal koşullar içinde yaşayabilmek için buralara gelmiş olabilirler?
- Ülkemizin X ile işbirliği ve ticaret sözleşmesi var. Bu iyi ilişkileri tehlikeye sokamayız.
- Bunların belki bizim işimize yarayacak bilgi ve deneyimleri vardır.
- Ülkemizde zaten çok sayıda mülteci var. Öncelikle kendi yurttaşlarımızı düşünmemiz gerekir; mülteciler daha zengin ülkelere gidebilirler.
- Bunları kabul edersek, arkalarından bir sürü insan gelecektir.
- Dilimiz bilmiyorlar, başka bir dinleri var ve yiyecekleri bizden farklı. Uyum sağlamaları zor olur; uyum sağlayabilecekleri bir ülkeye gitsinler.
- Bunları kabul edersek ülke içinde siyasi olaylar çıkabilir.

Mültecilerin argümanları

- Sığınma için başvuruda bulunma hakkına sahibiz.
- Çocuklarımız aç, bize yardım etmek sizin insani göreviniz.
- Geri dönersek bizi öldürürler.
- Hiç paramız yok.
- Gidecek başka yerimiz yok.
- Ben yaşadığım şehirde doktorluk yapıyordum.
- Biz, sadece ,geri dönüş için güvenli ortam oluşana kadar, sığınma talebinde bulunuyoruz.
- Başka mültecileri daha önce kabul ettiniz.

Bavulunu hazırla!

Bu simülasyon alıştırması, kaçış sırasında bireyin neler yaşadığını göstermeye çalışmaktadır. Bireyin bu durumun kendi başına geldiğini düşünmesi, dünyadaki mültecilere karşı duygudaşlık yaratılmasında önemli bir adımdır.

Açıklama

- Şöyle bir durum olduğunu varsayalım: X Ülkesi, Türkiye'yi işgal etti. Yarım saat içinde, ailenizi ve yakın arkadaşlarınızı yanınıza alıp, çantalarınızı toplayıp ülkeyi terk etmek zorundasınız. Eğer kalırsanız büyük bir olasılıkla öldürüleceksiniz.

Öğretmen sırayla gerekli açıklamaları yapar:

- Beraberinde götürüleceğin aile fertlerinin ve arkadaşlarının adlarını yaz. Acele et sadece üç dakikan var.
- Yanına alacağın şeylerin listesini yap. İki dakikan var.
- Sizi götürülecek olan kamyonun bozulduğunu öğreniyorsun. Normal bir araba ile kaçmak zorundasınız.
- Araba sen de dâhil en fazla 5 kişi alabiliyor. Seninle gelemeyecek olanları listeden sil.
- Arabada tüm bagajlar için yer yok. Yanına sadece dört şey alabilirsin, geri kalanını listeden sil.
- Listende kimler var? Neden?
- Neleri beraberinde götürüyorsun? Neden?

Sohbet

- Alıştırımayı yapmak nasıl bir duygu yarattı?
- Koşullar ve kurallar değiştii zaman nasıl tepki veriyoruz?
- Sevdiklerimiz ve yakınlarımızdan bazılarını listeden silmek nasıl bir duygu?
- Gerçek hayatta böyle şeyler yaşanıyor olabilir mi?

Özetleyin

Sürgünü insanlar seçmiyorlar, sürgün onları seçiyor. Çoğu insan, kısa bir süre içinde birçok şeyi arkasında bırakarak kaçmak zorundadır. Bu nedenle, mülteci kabul eden ülkeler, bu insanları büyük bir saygı ve anlayışla karşılamalıdır.

Sana nasıl davranılmasını isterdin?

Kaçmak zorunda kalsan, seni kabul eden ülkede en çok neye önem/değer verirdin? Bu çok adımlı alıştırmamızın amacı, öğrencinin yeni bir ülkeye gelmiş olduğu duygusunu yaşamasını sağlamaktır.

1. Adım: Dört köşe alıştırması

- Dört köşe alıştırmayı yapın. Temel yaklaşım: Ülkemize gelen mültecilere bize tanınan haklar tanınmayacak mı?
  - Yeni geldiğim ülkede en çok şuna değer ve önem verdim:
    1. Gümrük polisi, polis ve diğer resmi makamların bana iyi davranması
    2. Ülke insanları tarafından sıcak bir şekilde kabul edildim ve kısa bir süre içinde gereken yardımı görüp arkadaş edinebilirdim.
    3. Yeniden başlamak için yapılan yardımlar: dil kursları, iş hayatına girmem, ev vb. konularda yapılan yardımlar
    4. Diğer
- Sohbet edin ve ayrıntılara girin.

2. Adım: Sıralandırma

- Öğrencilerden kişisel olarak şu sıralandırmayı yapmalarını söyleyin: “Yeni geldiğim ülkede en çok şuna değer ve önem verdim” alıştırmamızında 1 en fazla değer verilen maddeye; 15 ise en az değer verilen (ki bunun anlamı önemsiz olduğu değildir) maddeye verilecektir. Kopya örneğe bakın.
- Sınıfı gruplara ayırın: Öğrenciler, önceliklerini önem sırasına göre birbirlerine okusunlar. Seçimlerini neye göre yaptıklarını açıklasınlar.

Özetleyin

Geliş nedenleri ne olursa olsun, bütün insanların geldikleri ülkede iyi karşılanmaya hakları vardır. Mültecilik konusunu düzenleyen sözleşmeleri imzalayan ülkeler mültecilerin insanca muamele görmesinden de sorumludur; kuşkusuz bu hak kendi vatandaşları için de geçerli olmalıdır.

Devam edin

- Öğrencilerden “Geldiğim ülkede şu şekilde karşılanmak isterdim” konulu bir kompozisyon yazmalarını isteyin.

Kopyalanacak Liste

“Beni kabul eden ülkede en çok şuna değer ve önem verdim” alıştırmamızında 1 en fazla değer verilen maddeye; 15 ise en az değer verilen (ki bu en az değer verilen maddenin önemsiz olduğu anlamına gelmez.) maddeye verilecektir.

1. Hukuksal güvence, kuralların netliği ve yolsuzluğun olmaması
2. Ayrımcılıkla karşılaşmamış olmam
3. Yaşadığım topluma müdahale hakkımın olması
4. Temel ihtiyaçlarımı karşılayabilecek ekonomik güvencenin sağlanması
5. Kendi dilimdeki müziğimi dinleyebilmem
6. Eğitim olanakları
7. Anadilimi koruyabilmek ve çocuklarımla anadillerini öğrenmesine olanak tanınması
8. İyi bir işe sahip olabilme olanağı
9. İyi bir konut
10. Türkiye ile ilişkilerimi sürdürebilmem
11. Temiz su ve sağlığa uygunluk
12. Kendi etnik derneğimde faaliyet gösterebilmem
13. İyi sağlık hizmetleri
14. Kendi ülkemden gelen insan ve arkadaşlarıma yakın bir yerde oturabilmem
15. Kendi dilimde gazete ve kitap okuyabilmem

Vatandaşlık Hakkı

Madde 15

1. Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz. İnsan yakınlığa, beraberliğe, arkadaşlığa, ailesi ve akrabaları ile ilişki içinde olmaya ihtiyacı olan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle, hiçbir insan ilişki ve yakınlık olmadan normal bir yaşam sürdüremez. İnsanın bir yere ait olması, arkadaşlarının olması, bir grubun veya bir derneğin üyesi ya da herhangi bir şeyin parçası olması bu nedenle önemlidir. Ait olduğu bir camiadan, gruptan ihraç edilmek veya dışlanmak kişi için bir yıkım anlamına gelir.

Buna rağmen, tarih çeşitli nedenlerle camialarından ve toplumlarından ihraç edilen insanların örnekleriyle doludur. Örneğin, orta çağda insanlar köyün ortak mallarından bir şeyler çaldıkları zaman köyden kovulur ve bazen tüm yasal haklarından yoksun bırakılırlardı.

Tüm yasal halkadan yoksun bırakılmak demek; bu kişiyle kimsenin herhangi bir ilişkisinin olmaması, mallarını kaybetmesi ve isteyen herkesin herhangi bir ceza görmeden bu -dışlanmış- kişiyi öldürebilmesi anlamına geliyordu. Daha sonra, bu ceza yöntemi değiştirildi ve yerine ölüm ya da sürgün cezası uygulanmaya başlandı. Bazen bu gibi kişiler için kısmi af çıkar ve bazı toplumsal görevleri ifa etmelerine izin verilirdi. Bu işler; atları kesmek, işkence yapmak, idam cezasının uygulanması sırasında cellâda yardım etmek gibi kimsenin yapmak istemediği (ya da yapmasına izin verilmeyen) işlerdi. Bazı ülkelerde, bu insanları diğerlerinden ayırmak için kulaklarını keserlerdi. Bu insanlar da kimliklerini gizleyebilmek için deriden yapılmış başlıklar giyerlerdi.

Bir insanı dışlamak için çok önemli nedenlerin olması gerekmiyor, kişinin biraz farklı olması yeterli oluyordu. Romanlar, başka etnik gruplar ve toplumun sıra dışı katmanları hakkında mitler ve önyargılar kolaylıkla yeşerme ve gelişme ortamı buluyordu. Bu insanların birçoğu göçebe hayatı yaşarken, bir bölümü de geçici işlerle hayatlarını sürdürmeye çalışıyordu.

Buna benzer olaylar çağımızda da yaşanıyor mu, insanları marjinalleşmeye ve dışlanmaya iten mekanizmalar var mı? Başka ülkelerde buna benzer örnekler var mı? Bu bölümde bu ve benzeri konularda üzerine düşünüp; çalışmalar yapacağız.

Yapacağımız alıştırmalarla bir ülkenin vatandaşı olmanın değerini, evrensel vatandaşlık haklarını ve bir ülke vatandaşlığının hiçbir insanın elinden alınamayacak bir insan hakkı olduğunu göstereceğiz.

Sorular

Nasıl vatandaş olunur?

Bir ülkenin vatandaşı olmak ne gibi yararlar sağlar?

Ülkem hangi beklentilerimi karşılamalı?

Ülkeme karşı sorumluluklarım nelerdir?

Vatandaşlık kaybedilebilir mi?

Alıştırma

Kişilik ve kimlik- Çok adımlı alıştırma

Kişilik ve Kimlik

1. Adım: Listeleme alıştırması

Öğrencilerden (bireysel olarak) hangi kimlik ve rollere sahip olduklarının bir listesini yapmalarını isteyin. Yazabildikleri kadar çok şey yazsınlar (birinin oğlu, arkadaşı, öğrenci, futbolcu vb. gibi).

2. Adım: Sıralandırma

• Hangi kimlikler daha önemli? Bunları önem sırasına göre sıralandırın. Aralarında “vazgeçebileceğim, olmasa da olur diyebileceklerim” var mı?

3. Adım: Öğrencilerin tümü ile sohbet

• Öğrencilerle sıralandırmaları hakkında konuşun.

En fazla önem verdiğiniz kimliklerden biri elinden alınırsa ne olurdu? “Mesela Artık kendine ...lıyım diyemezsin” denilse tepkin ne olurdu?

4. Adım: Grup görüşmesi

• Öğrencilerden kendi ev ve ülkelerine karşı besledikleri duyguları grup içinde anlatmalarını isteyin. Grupları motive ederek konuşmaları başlatabilmek için, aşağıdakilere benzer soruları sorun:

- İnsanın evi olması ne demektir?
- Evde olabilmek nasıl bir duygudur?
- Evi ne zaman özlemeye başlıyorsunuz?
- Evinde neyi özlersin ve neye hasret duyarsın?
- Evini özlediğin zaman ne yaparsın?

5. Adım: Araştırma

• Yurttaşlığa ilişkin bildiğin belgeler hangileridir? (Pasaport, nüfus kâğıdı, vergi beyannamesi ve vatandaşlık numarası gibi) Sınıfınızda yabancı uyruklu öğrenciler varsa onların pasaportlarına bakmak ve bu pasaportlarda hangi bilgilerin olduğunu görmek ilginç olacaktır.

• İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 15. maddesi “Herkesin vatandaşlık hakkı vardır. Kimse keyfi olarak vatandaşlık hakkından yoksun bırakılamaz ve kimsenin vatandaşlığını değiştirme hakkı engellenemez.” demektir. Birçok ülke çifte vatandaşlığı kabul etmemesine rağmen, birçok kişinin çifte vatandaşlığı vardır. Bunun nedeni nedir?

6. Adım: Rol oyunu

• Öğrencilerden yurt dışında gezideyken pasaportunu kaybeden birini tanıyıp tanımadıklarını sorun? Belki öğrencilerden biri böyle bir koşulda pasaportunu kaybetmiş olabilir.

• Bu durumu anlatan sessiz bir rol oyunu oynayın: “Pasaportu kaybettiğinizin nasıl farkına vardınız, neler hissettiniz ve yeni pasaport çıkartmak için neler yaptınız?” hareketlerle anlatmaya çalışın.

Özetleyin

Her bireyin vatandaşlık hakkının doğal olarak kabul edilip, bu hakka her zaman saygı gösterildiğini söylemek mümkün değildir. Bir ülkeye ait olmak temel insan haklarındandır.

Devam edin

- Hala bazı ülkelerde bütün vatandaşlar aynı haklardan yararlanamıyorlar. Bir başka deyişle, bazı ülkeler A ve B takımları diye ikiye bölünmüş durumda. Böyle ülke ya da ülkelere örnekler verin ve B takımında yer alan insanların günlük yaşamlarında bu durumu nasıl hissettiklerini kafanızda canlandırmaya çalışın. Başka ülkelerde ise, azınlıklar tanınmamaktadır- Avrupa'da Romanlar, Eski Sovyetler Birliği Cumhuriyet'lerinden Estonya, Letonya ve Litvanya'da yaşayan Ruslar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Yine Eski Sovyetler Birliği'nde Stalin döneminde rahatsızlık yaratan vatandaşların vatandaşlık hakları ellerinden alınıyordu. Bu insanlardan hala hayatta olanlar vardır. Bu kişileri örnek verin.

Evlenmek ve Aile Kurmak

Madde 16

1. Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.
2. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır.
3. Aile, toplumun, doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunur.

İnsanların birbirlerini -erkeklerin kızları, kızlarında erkekleri- sevmeleri doğaldır. Bazen erkekler erkeklerden, kızlarda kızlardan hoşlanabilir. İnsanlar birbirlerinden hoşlanıyorsa, günlük hayatı ve yaşamı da paylaşmak ister. Bu durumda kimileri evlenir, kimileri ise birlikte yaşamayı tercih eder.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 16. maddesi bireyin hiçbir kısıtlama ile karşılaşmadan istediği kişiyle evlenebileceğini ve evli ya da bir arada yaşamını sürdüren kişilerin hangi haklara sahip olduğunu açıklamaktadır.

Bu alandaki güncel tartışmalardan bir tanesi de, evlilik ve bir arada yaşamın hangi sorumlulukları içerdiği ve ailelerin toplumdan hangi konularda destek göreceğidir.

Biz bu bölümde, aynı zamanda evliliğin ya da bir arada yaşamın sona ermesi durumunda, ne gibi haklara sahip olduğumuzu da tartışacağız.

Sorular

Aşk insanların beraber yaşamak ve evlenmek istemelerinin tek nedeni midir? Başka ne gibi nedenler vardır?

Benim kiminle evleneceğime benden başka kimse karar verebilir mi?

Evliliği engelleyecek herhangi bir neden olabilir mi?

"Davul bile dengi dengine" sözü hala geçerli midir? İki ayrı kültürün evlilik içinde çatışmasının sonuçları neler olabilir?

Birbirinden kültür ve gelenek olarak çok farklı iki kişi bir arada beraber yaşayabilir mi?

Evlilikte sorumluluklarım ve haklarım nelerdir? Mülkler üzerinde taraflardan birinin diğerinden daha fazla hakkı olabilir mi?

Birisi evliliğe zorlanabilir mi?

Anne ve baba olmak ne anlama gelir? Mutluluk? Sorumluluk? Diğer?

Alıştırılmalar

Cinsellik ve ortak yaşam- Sıcak sandalye alıştırması

Değişik bir arada yaşam şekilleri- Beyin fırtınası

Öykü- Kompozisyon alıştırmaları

Bir insan neden evlenmeli - Tersten düşün alıştırmaları

Cinsellik ve Ortak Yaşam

İnsanların sevgiye ihtiyacı vardır. İnsanlar istedikleri bir arada yaşam tarzını seçebilmelidirler. Bu sıcak sandalye alıştırmasıyla öğrencilere 16. maddeyle ilgili çalışmaların sunumu yapılacaktır.

Açıklama

- Aşk üzerine Sıcak sandalye alıştırmaları yapın. Öneriler:
  - İnsan 10 yaşındayken de âşık olur.
  - İnsan 70 yaşına gelse de âşık olabilir.
  - İnsan âşık olduğu ilk günlerde, duygularını göstermekte zorluk çeker.
  - İnsan okulda âşık olduğu zaman, arkadaşları onunla dalga geçebilir.
  - Kızlar erkeklerden daha çabuk ve kolay âşık olurlar.
  - Aşk konusunda kızlar, erkeklerden daha kolay konuşurlar.
  - Okula gidildiği sürece seks yapılmamalıdır.
  - Zengin biriyle evlenmek en doğru şeydir.
  - Eşlerden biri diğerini aldatmışsa, ilişkiyi bitirmek gerekir.
  - İki kişi birbirine uyum gösteremiyorsa, evlenmemelerini önermek gerekir.
  - Çocuklar evlenmeden önce, anne ve babanın söz haklarının olması gerekir .
  - Seks yapmak için evliliği beklemek, doğru bir karardır.
  - Aynı cinsiyetten iki kişinin beraber yaşaması doğrudur.
  - Eşcinseller evlenebilmelidir.
  - Evlilikte eşlerin çocuklara karşı eşit sorumluluğu vardır.
  - Kiminle evleneceğim benim kişisel tercihim ve kararımdır.
  - Bütün bir hayat boyu yalnız yaşamak mümkündür.
  - İnsanlar evlenince değişiyorlar.
  - Aşk dostlukları bitirebilir.

Birlikte yaşam modelleri

Bu beyin fırtınasının amacı, öğrencilerle birlikte yaşam modellerini açığa çıkartmaktır.

Açıklama

- Beyin fırtınasına başlayın. Bildiğiniz kaç tane aile ve birlikte yaşam modeli vardır?
- Tahtaya bir liste şeklinde yazın.
  - Değişik aile ve birlikte yaşam modellerinin özellikleri nelerdir? Sohbet edin.
  - Başka birlikte yaşam modeli var mıdır?
  - Bu modeller toplum tarafından nasıl karşılanmaktadır?
  - İstedığımız gibi seçimler yapabiliyor muyuz?
  - Başka ülke ve kültürlerde durum nasıldır?

Özetleyin

Hepimizin ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın, evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır. Bunun modelleri ise, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir.

Öykü

Bu alıştırma, bir arada yaşamın değişik zorluklarını sergilemeyi amaçlamaktadır.

Açıklama

- Sınıfı beşerli gruplara ayırın.
- Her gruptan aşağıdaki başlıklardan biriyle ilgili bir öykü yazmasını isteyin. Öğrenciler çeşitli bölümleri kendi aralarında paylaşabilir ve böylece herkes öykünün bir bölümünü yazmış olur. Öyküler, grubun üzerinde anlaşmış olduğu bir çifti konu alacaktır.
- Herkes yazmayı bitirdiğinde öyküleri okumaya başlayın.

Grup 1. Davul bile dengi dengine!

Ne havalı çocuk/kız

Hamileyim.

Annem ve babam ne der?

Evlenmeniz gerekir!

Sonra ne oldu?

Grup 2. Birbirinizden çok farklısınız.

Türkiye'ye göç!

Seni saklayacağım.

Beraber olabilmemiz için Müslüman mı olmam gerekli?

Sınır dışı edildi!

Sonra ne oldu?

Grup 3. Çocuğumu çaldı!

Siyah/ beyaz etkileşimi!

Siyah olmak kolay değil...

Senin mi, benim mi çocuğum?

Kayboldu!

Sonra ne oldu?

Grup 4. Ayrı yollar

Çok iyi başlamıştı!

Bu gece neredeydin?

Kıskançsın...

Ayrılmak istiyorum!

Sonra ne oldu?

Bir insan neden evlenmeli?

Evlilik, birçok kültürde en çok karşılaşılan ortak yaşam şekillerinden birisiydi. Ancak günümüzde -özellikle Batı ülkelerinde- evlilik kurumu her gün daha fazla sorgulanmaktadır. Gençler evlenmektense, beraber yaşamayı tercih ediyor ve ilk cinsel deneyimlerini çoğunlukla evlilikten önce gerçekleştiriyorlar.

Açıklama

- Sınıfı gruplara ayırarak evlilik üzerine tersten düşün alıştırması yapın.
- Evlenmenin getireceği yarar ve mahsurlar üzerine sohbet edin.
- Diğer ortak yaşam şekillerinin yararları ve mahsurları hakkında sohbet edin.

Özetleyin

Günümüzde Türkiye’de birçok insan kiminle evleneceğine kendisi karar vermektedir. Ama bazı bölgelerde, hala en son sözü anne ve babalar söylemekte, görücü usulü evlilik devam etmektedir.16. madde evliliğin; ancak iki tarafın özgür iradesi ve isteğiyle gerçekleşebileceğini söylemektedir.

Mülkiyet Hakkı

Madde 17

1. Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Tage Erlander’ın* ölümünün ardından olağan miras tespiti yapıldıktan sonra, eşi Aina Erlander Başbakanlığa gelerek üzerinde “devlete aittir” yazısı olan 11 kurşun kalem teslim etti. Bu kalemleri, Tage’nin Erlander konuşmalarını, makalelerini yazdığı masanın üzerinde bulmuştu. Aina bunların devlet malı olması nedeniyle, Tage Erlander’ın ölümünden sonra devlete geri verilmesini uygun görmüştü.

Kalemlerin geri verildiğini belirten bir belge, Aina Erlander’e verildi.

Bir deyim vardır; “hırsızlığın büyüğü küçüğü olmaz” diye. Bu deyimle anlatılmak istenen nedir? Mülkiyet ne demektir? Herkesin sadece kendisine ait olan mal ve mülk olabileceği gibi, ailedeki herkesin ortak sahip olduğu mal ve mülk de olabilir. Toplumun ortak sahip olduğu mal ve mülke kamusal mülkiyet denilir.

Ancak bir kişi ya da aileye ait olan mal ve mülk, bu kişi ya da ailenin elinden alındığı durumlarda da karşılaşmaktayız. Kişisel ve kamusal mülkiyet, insan haklarımızın bir parçasıdır. İnsanlar bazen birbirlerinden alıyor; bazen birbirlerinin mallarına zarar veriyorlar. Bazen devletler mal ve mülke el koyuyor; bazen de zenginler fakirlerin elindekini alıyor. Bu nedenle, her türlü hırsızlığın insan hakları ihlali anlamına geldiğini vurgulamak yerinde olacaktır.

Sorular

Aşırma ile hırsızlık arasındaki sınır nereden geçer?

Malı/ mülkü izinsiz alma ve ödünç alma arasında ne gibi bir fark vardır?

“Bir özel kişinin malını alınması ve kamu malını almak ya da tahrip etmek” arasında bir seçim yapmak zorunda kalsanız en kötüsünün hangisi olduğunu söylerdiniz?

Devlet zorla özel mülke el koyabilir mi? Neden yapar? Neden yapamaz?

Alıştırmalar

Eş anlamlılar - Listeleme alıştırması

Aina saf mıydı? - Sohbet

Önemli değil- Neden / Sonuç alıştırması

El koymak – istimlak etmek - Sohbet

Eş Anlamlılar

Artık yoksun bırakmak gibi kavramları pek kullanmıyoruz. Bu alıştırmayla, bu kavram değişik açılardan incelenecek.

* İsveç Eski Başbakanı

Açıklama

- Öğrencilere “yoksun bırakmak” kavramıyla eş anlamlı kelimeler veya kavramlar bulmalarını söyleyin.
- Bu eş anlamlı sözcükleri bir liste haline getirin.
- Kavramların veya sözcüklerin değeri üzerine konuşun. İnsanın yaşadığı en kötü şey nedir, neden?

Aina saf mıydı?

Açıklama

- Tage Erlander’ın ölümüyle ilgili sohbet edin. Aina Erlander’ın kalemleri geri vermesi konusunda ne düşünüyorsunuz? Doğru mu yaptı, yanlış mı, davranışı safça mı yoksa aşırı abartılı mıydı, ne düşünüyorsunuz? Eğer kalemleri geri bırakmamış olsa idi, yanlış bir şey mi yapmış olurdu?
- Öğrencileri gruplara ayırarak aşağıda verilen sorular doğrultusunda konuşup tartışmalarını isteyin. Çalışmayı aşağıdaki sözcüklerle başlatın:
“ Türkiye’de, iş yerlerinden kalem ve kâğıt gibi malzemelerin alınarak, eve getirilip kullanılması oldukça yaygındır. İş yerinden çalışanlar neler alarak eve getirip özel işlerinde kullanıyorlar? Gruplar halinde düşünün.
  - Aşağıdaki yerlerden sizce neler kaybolmaktadır?
  - Okullardan
  - Bürolardan
  - İnşaatlardan
  - Hastanelerden
  - Marketlerden
  - Restoranlardan
  - Limanlardan
- Liste hakkında sohbet edin. Bunlar hırsızlık mı yoksa gizli ek ücret mi?

Önemli değil!

Bu alıştırma, küçük bir hırsızlığın ya da başkalarının malını izinsiz kullanmanın hangi sonuçları doğurabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Açıklama

- Bir bisikletin tahrip edilmesinin sonuçlarını analiz edin. “Bisikletin sigortalı; ama birisi çaldı ve bulunduğunda tamamen kullanılmaz halde idi. Neler yaptırman lazım, ne kadar masraf çıkar, yeniden kullanılabilir hale getirmek ne kadar zaman alır? Kim ya da kimler sonuç olarak senin çalınan bisikletinin faturasını kim ödemek zorunda kalır?”

El koymak- Kamulaştırmak

Açıklama

- El koymak ve kamulaştırmak arasındaki fark nedir? Sohbet edin.
  - Yaşam içinde kamunun/toplumun özel mülke el koymasının haklı olabileceği durumlar var mıdır? Bu gibi durumlarda, ne gibi kıstaslar geçerli olmalıdır? Devlet ya da belediyeler, hangi durumlarda mülke el koyma ya da kamulaştırma hakkına sahiptir? Bu durumun haklı kabul edilmesi için, hangi gerekçeler olmalıdır? Hangi durumlarda, bu tip uygulamalar, insanda yanlış yapıldığı duygusunu oluşturur?

- Neden toplum bireylerin mülkiyet hakkını garanti altına almalıdır?

Özetleyin

Bütün toplumsal düzenimiz, güven içinde bir arada yaşayabilmemizi sağlamak için, yurttaşların birbirine güveni üzerine kurulmuştur. Bu düzeni koruyabilmek için yargı organlarımızın uygulamalarını denetlediği yasalar ve kurallar koyulmuştur.

Devam edin

- Bu konuda anayasanın ilgili maddelerini inceleyin
- Bu konuda “tersten düşün” metoduyla bir beyin fırtınası yapın. “ Özel ve kamu mülkiyet alanında anarşinin hâkim olduğu bir toplum nasıl olurdu?
- Gelişmiş güvenlik önlemleri alan, silahlanan ve mülküne tecavüz edilmesi durumunda öldürmenin haklı olduğunu düşünen Amerikan toplumu ile yukarıda tarif edilen anarşinin hâkim olduğu toplumu kıyaslayın.

İstediğin görüşe sahibi olmak, düşünmek ve inanmak

Madde 18- Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.

Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

Bütün insanların diğer insanlarla birlikte ve dayanışma içinde olma ihtiyacı vardır ve insanların buluşabileceği değişik ortam ve topluluklar vardır. Kimileri kendi düşünce ve inançlarının başka insanlarında ilgisini çekmesini ister. Kimileri de bir inanca bağlıdır ve yalnız ya da toplu olarak, bu inançların gerektirdiği ibadetleri yaparlar, bazen bu inançları başkalarıyla da paylaşmak isterler; camilerin herkese açık olmasının nedeni budur. Bu durum birçok insan için doğal ve olması gereken bir şey olarak kabul edilir.

Ama insanların istedikleri şeye inanıp, istedikleri görüşe sahip olmalarına gerçekten izin veriyor muyuz?

Bu bölümdeki alıştırmalarla düşünce özgürlüğü, vicdan özgürlüğü ve inanç özgürlüğü kavramlarına açıklık getirmeye çalışacağız. Bizim toplumumuzda, hangi alanlarda bu kavramların sorgulandığına daha yakından bakacağız.

Sorular

Düşünce özgürlüğü, vicdan özgürlüğü ve inanç özgürlüğü ne anlama gelir?

Toplumumuz bu üç özgürlükten yoksun olsaydı, görüntüsü; politik olarak, medya açısından ve dini olarak nasıl olurdu?

Bir insan, kendi inandığı şeylerle zıt olan şeylere inanmaya ve bunları düşünmeye zorlanabilir mi?

Alıştırmalar

Türkiye mozaïği – Sohbet

Totaliter toplum – Çok adımlı alıştırma

Türkiye Mozaïği

Açıklama

- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - TBMM’de hangi siyasi partiler temsil ediliyor? Tahtaya yazın.

- Türkiye’de hangi dini inanışlar var? Tahtaya yazın.
- Kültür alanında ne gibi yönelimler var? Tahtaya yazın.
- Yukarıda sözü geçen dini, siyasi ve kültürel akımlar yaşadığınız kentte var mı? Araştırın.
- Farklılıkların olması neden gereklidir? Siyasi, dini ve kültürel alanda tam görüş birliği içinde olmanın getireceği fayda ve zararlar hakkında konuşun. Böyle bir toplumun nasıl bir görüntüsü olurdu?

Totaliter Toplum

Bu çok adımlı alıştırmayla öğrenciler, farklılığın bir toplum için ne kadar gerekli olduğunu ve vicdan özgürlüğünün demokrasinin temelini oluşturduğunu anlayacaklar.

1. Adım: Sonuçlar üzerine alıştırma

- Sınıfı gruplara ayırın. Her grup, devletin her şeyi en ince ayrıntısına kadar yönettiği bir toplumun nasıl olacağını, aşağıdaki başlıkları da göz önünde bulundurarak düşünsün:
  - Demokratik kitle örgütleri
  - Medyanın haber vermesi
  - Kültürel ifade şekilleri
  - Politik yönelimler
  - İnanç ve ibadet
- Gruplardan ulaştıkları sonuçları özetleyip, tahtaya yazarak sunmalarını isteyin.
- Tahtaya yazılanlara da yer verdiğiniz bir neden/sonuç analizi yapın.

2. Adım: Listeleme alıştırması

- Bugün düşünce, ifade, vicdan ve inanç özgürlüklerinin kısıtlandığı ya da hiç izin verilmediği ülkeler var mı? Bu ülkelerin bir listesini çıkarın ve bu ülkelerin tipik olarak hangi politik sistemle yönetildiklerini saptayın.

Özetleyin

Türkiye’de Anayasa herkesin, vicdan, düşünce ve inanç özgürlüklerini garanti altına almıştır. Bu özgürlükler Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte gündeme gelmiştir. Vicdan, inanç ve düşünce özgürlüklerinin olmadığı bir demokrasi düşünülemez. Bu üç kavramı bir araya getirerek, her alandaki kişisel görüşlerimizi ifade etmemiz mümkündür.

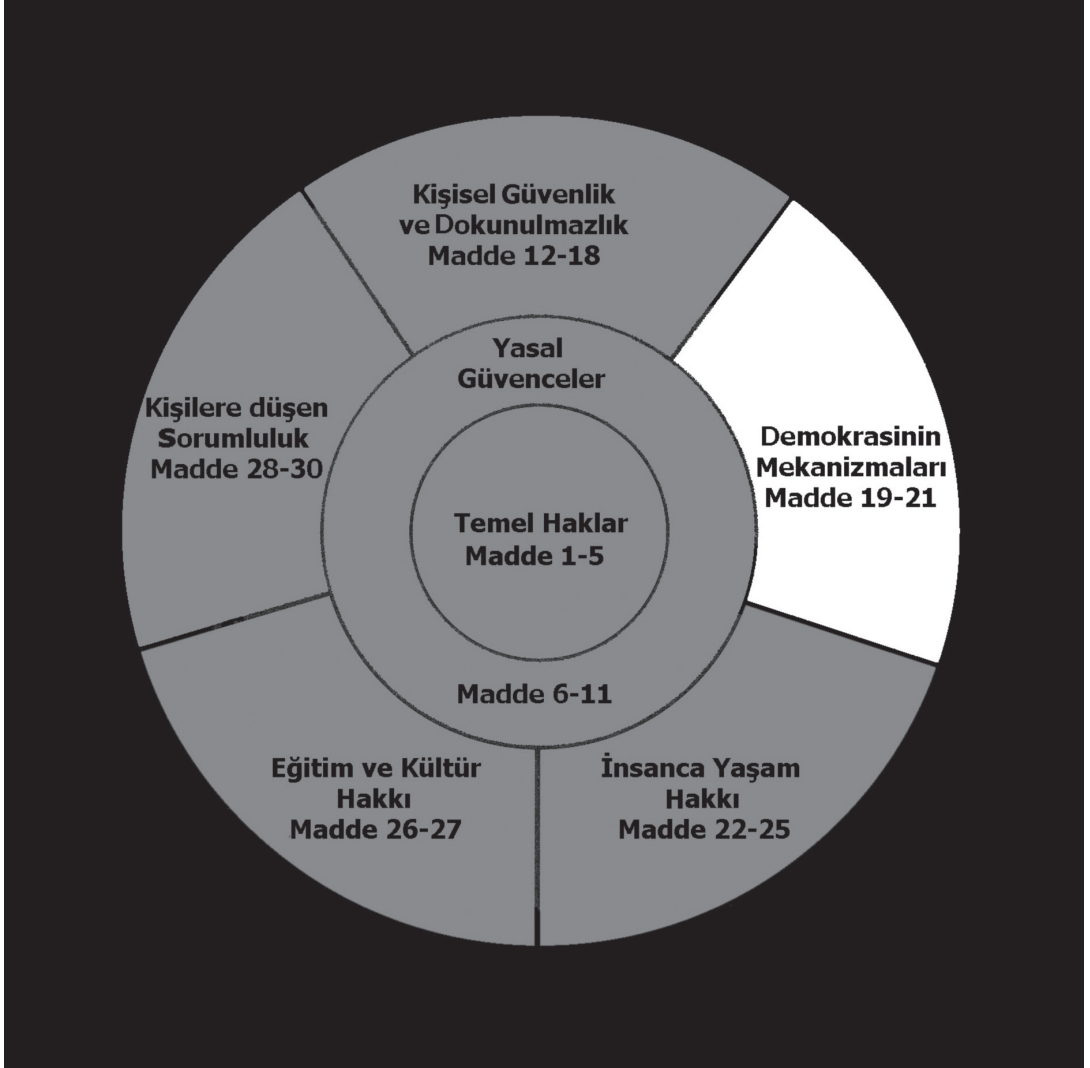
Devam edin

- Laiklik ne demektir? Devletin bir inancı başka bir inanca tercih ederek kayırması demokrasi ile bağdaşır mı?
- Düşünce özgürlüğü ifade özgürlüğünden bağımsız olarak tartışılabilir mi?
- Vicdan nedir? Toplum vicdanı kavramı ne anlama gelir?
- Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu topraklar birçok medeniyet, kültür ve inancın merkezidir. Bu geçmişin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması neden önemlidir?

08:

Demokrasinin Mekanizmaları Madde 19-21

Demokrasinin Mekanizmaları

Madde 19 - 21

İnsan haklarının garanti altına alınabilmesi için toplumun 'oyun kurallarının' demokratik olması gerekir. Düşünce ve ifade özgürlüğü, demokrasinin temelini oluşturur; bireylerin toplumsal yaşama katılıp değiştirebilmelerine olanak sağlar. Açık toplumun var olabilmesi için, 19-21 maddeler vazgeçilmez öneme sahiptir. Demokrasinin mekanizmaları ile şunlar kastedilmektedir:

- Düşünce özgürlüğü
- İfade özgürlüğü
- Toplantı özgürlüğü
- Örgütlenme özgürlüğü
- Seçme ve seçilme özgürlüğü
- Kamu hizmetlerinden eşit şekilde yararlanma hakkı
- Halkın isteklerinin yönetimi yönlendirmesi
- Periyodik aralarla yapılan gerçek seçimler
- Genel ve eşit oy hakkı

Demokrasi, her kuşak tarafından tekrar tekrar kazanılmalı, mekanizmaları üzerine çalışılmalı ve tartışılmalıdır. Demokrasi her alanda korunmalıdır. Bu nedenle, öğrencilerin demokrasiyi yalnızca bir ders olarak okuyup çalışmalarını yeterli değerlidir; aynı zamanda öğrenciler demokrasiyi günlük yaşamda pratik olarak uygulama olanaklarına da sahip olmalıdırlar. Bu bölümde yer alan alıştırmaların amacı, demokrasinin anlaşılmasını sağlamaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 25. ve 26. maddeleri düşünce ve ifade özgürlüğü konularını içermektedir. Yine anayasanın 10. bölümünde basın ve yayımla ilgili hükümlerde, ifade özgürlüğü garanti altına alınmaktadır. Bu özgürlükleri insan hakları bağlamında, Evrensel Beyanname'nin 29. ve 30. maddelerinde görebilirsiniz. Bu arada, ırkçı kışkırtma ve savaş propagandası yapmanın ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmeyeceğinin altını çizmekte yarar vardır.

Toplantı ve örgütlenme özgürlükleri demokrasinin köşe taşlarını oluşturur. Öğrencilerin dernek ve birlikler oluşturarak bunların yarattığı olanaklardan yararlanması mümkün müdür? Halk iktidarı ve oy hakkı bir bütündür. T.C. "Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir!" demek ve seçimler hakkında düzenlemeleri içermektedir. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si, seçimlerin hilesiz olması; yani katılımın gerçekten sonuçları belirlemesinin önemini vurgulamaktadır. T.C. Anayasası seçimlerin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılarak, güvence altına alındığını vurgulamaktadır.

Öğrenciler sadece etkisiz bir şekilde mi demokratik süreçlere katılıyorlar, eğitim süreci hakkında sınırlı bir etkiye mi sahipler, yoksa hiç etkileri yok mu? Öğrenciler ne kadar etkili olmalıdır? Öğrenci demokrasisi için hangi modeller vardır? Sadece soyut değil; gerçek demokrasinin alıştırmalarını yapılabilmemizin olanakları var mı?

Düşünce ve ifade özgürlüğü

Madde 19- Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.

Herkes istediği gibi düşünme ve düşüncelerini istediği biçimde ifade etme hakkına sahiptir. Bu hak, şekil ve içerik olarak başkalarının haklarını ihlal etmediği sürece kısıtlanamaz. Bu görüş ve düşüncelerin televizyon, gazete veya internette yayınlanmış olmasının herhangi bir önemi yoktur (29. Madde'nin 2. Bendine bakın). Kişinin başkasının görüşlerini öğrenmesi ve görüşlerinden etkilenmesi de yasaklanamaz. Alıştırmaların amacı, öğrencilerin düşünce ve ifade özgürlüğünün demokratik toplumlarda temel bir önem ifade ettiğini anlamasıdır.

Sorular

Görüş ve bilgi arasında ki fark nedir?

Birbirleriyle nasıl bir ilişki içindedirler?

Düşüncelerini her koşulda açıklamanın ne gibi sonuçları olur?

İnsan görüşünü açıklamasa ne olur?

İnsanın kendi kendini sansürlemesi ne anlama gelir?

Alıştırmalar

- Okulda düşünce özgürlüğü – Çok adımlı alıştırma
- İyi ve gelişmiş bir toplum – Çok adımlı alıştırma
- Görüş sahibi olmak ve söylemek– Çok adımlı alıştırma
- Sembollerim – Değerlendirme alıştırmaları

Okulda Düşünce Özgürlüğü

Okulda ne düşündüğümüzü açıkça söyleyebilir miyiz? Çoğunlukça paylaşılmayan görüşler kabul görüyor mu? Bu çok adımlı alıştırmanın amacı, görüşlerin ifade edilmesi konusunda zorlukların olduğu gibi olanakların da olduğunu gösterebilmektir.

1. Adım: Dört köşe alıştırması

- Aşağıdaki başlıklarla ilgili dört köşe alıştırması yapın:
  - Öğretmeninkine ters düşen bir görüşünüz var, ne yapardınız?
  - Alacağın notu olumsuz etkileyeceğinden, bu görüşünü açıklamazsın.
  - Görüşünü açıklamazsın ama sorular sorarsın.
  - Görüşünü açıkça ifade eder ve arkasında durursun.
  - Diğer

Sınıfınızdaki herkes okul yönetimine eleştirel bakıyor, siz bu görüşe katılmıyorsunuz, ne yapardınız?

- Farklı ve muhalif olmamak için görüşünüzü açıklamazsınız.
- Çok farklı görünmemek için görüşlerini daha yumuşatarak açıklarsınız.
- Cesaretle herkesin önünde, kendi görüşünü söyler ve savunursunuz.
- Diğer.

2. Adım: Yamama alıştırması

Yamama alıştırması yapın:

- Gerçek düşüncelerimizi açıklamamıza neler engel olur?

3. Adım: Sohbet

- Sınıfla aşağıda verilen sorular çerçevesinde konuşun ve tartışın :
  - Sansür nedir?
  - Kendi kendini sansürlemek ne demektir?
  - İyi ve kötü sansür ne demektir?
  - Tarihten ve günümüzden sansür uygulamalarına örnekler verin.

– Alternatif Çalışma

Düşünce ve ifade özgürlüğü konusunda sıcak sandalye alıştırması yapın.

Savlar:

- Sınıf arkadaşlarımı, her zaman eleştirme hakkına sahibim.
- Sınıf arkadaşlarımdan bana adil davrandığını düşünüyorum.
- Öğretmenin ders anlatması hakkında düşüncelerimi açıkça ifade edebilirim.
- Okulda çıkan yemek konusundaki görüşlerimi saklamadan söylerim.
- Ders şeması konusundaki görüşlerimiz ciddiye alınır.
- Karne notlarımız hakkında öğretmenimizle tartışma hakkına sahibiz.

Özetleyin

Demokratik ve açık bir toplumun var olabilmesi için, bütün bireylere sorumluluk düşmektedir. Görüşleri ifade etmek- birini yaralamaktan veya yanlış anlaşılaktan çekinildiği için- her zaman kolay değildir. Bu nedenle, sınıftaki ortamın olabildiğince açık ve dürüst olması gerekir. Düşünce ve ifade özgürlüğü okulun sınırları içinde de geçerli olmalı, rahat bir diyalog ortamı sağlanarak, görüşlerin açıklanması ve bunlar üzerinde tartışılması mümkün kılınmalıdır.

Her istenilen şeyin söylenemeyeceğini unutmamak önemlidir. Basın ve yayın özgürlüğü, ifade özgürlüğünü güçlendiren ve kısıtlayan yönlere sahiptir. Halkı kin ve nefrete sevk etmek, yasalarca ya-

saklanmıştır. Kimseye, deri rengi, ulusal ya da etnik kimliği ya da inancı gerekçe gösterilerek, tehdit dolu açıklamaların yapılmasına izin verilemez ve ifade özgürlüğü gerekçe gösterilerek, başkalarının haklarının ihlal edilmesi kabul edilemez.

Devam edin

- Demokratik iletişim ne demektir? Okulumuzda yaşayan bir diyalog ve tartışma ortamının hâkim olmasını nasıl sağlarız?
- Okulda öğrenci dergisi yayınlanıyor mu? Bu dergi hangi gereksinimleri karşılıyor?
- Toplumda her istediğimizi söyleyebiliyor muyuz; bunun sınırları nerede başlıyor nerede bitiyor?

İyi bir toplum

Düşüncelerimizi ve bildiklerimizi açıkladığımız birçok durumda, kendimizi yarışma ve yenme içgüdüünün egemen olduğu bir tartışmanın içinde buluruz. Bu çok adımlı alıştırmamızın amacı, uzlaşmak için yapılan görüşmelerin ne kadar karmaşık olduğunu ve uzlaşmak için dinlemenin ve gerektiği yerlerde geri adım atmanın önemini anlamaları için, öğrencilerin deneyim elde etmelerini sağlamaktır.

- Dikkat! Alıştırmalarla ilgili bilgilerin hepsini aynı anda vermeyin. Bilgiler aşağıdaki sırayla verilmeli ve böylece şaşırma etkisinin ortadan kalkması engellenmelidir.

1. Adım: Bireysel evre

- İlk adım olarak bireysel olarak, öğrenciler iyi bir toplumu tarif eden 5 sözcüğü bir kâğıda yazsınlar.

2. Adım: Grup evresi

- Sınıfı üçlü veya dörtlü gruplara ayırın. Bireysel evrede ortaya çıkan sözcüklerden hareketle, her grup beş kelime üzerinde uzlaşsın. Daha sonra bu sözcükler, tahtaya ya da büyük kâğıtlara, herkesin görebileceği şekilde yazılıp, asılsın.

3. Adım: Görüşme evresi

- Şimdi “Her grup görüşmeleri sürdüreceği bir temsilci seçecek ve bu temsilciler grupların önünde tartışarak üç kelime ile iyi bir toplumun tanımı üzerine anlaşmaya çalışacaklar.” deyin.
- Diğer öğrenciler gruplarıyla birlikte oturmaya devam ederler; ama temsilcileri ile konuşarak ilişki kurmaları yasaktır, sadece kâğıtlara öneriler yazarak temsilcilerine verme hakları vardır. Grupların görevinin, kendi temsilcilerinin en önemli üç sözcüğü bulmasına yardım etmek olduğunu özellikle vurgulayın.
- Görüşmeleri başlatın.
- Temsilciler en önemli üç sözcük üzerine anlaşma sağladıkları anda görüşmelere son verilir. Bu sözcükler de büyükçe bir kâğıda yazılır.
- Eğer görüşmeler tıkanırsa- temsilcilerin gruplarıyla görüş alışverişine imkân tanımak için- toplantıyı yöneten kişi olarak ‘mola’ önerisinde bulunabilirsiniz. Molalar en fazla 1 dakika olmalıdır.

4. Adım: Sohbet

- Aşağıdaki konularda öğrencilerle sohbet edin:
  - Görüşmeler nasıl geçti? Herkes sonuçtan memnun mu?
  - Herkes görüşlerini ifade edebildi mi? Görüşleri dikkate alınmayan oldu mu?
  - Temsilciler birbirini dinledi mi? Gruplar temsilcilerinden memnun kaldı mı?
  - Görüşmelerde önderliği kim ele geçirdi? Neden?
  - Grup duygusu ne kadar güçlüydü? Bunun dışında kalmaya cesaret edebilir miydiniz?
  - Görüşmeler bir mücadeleye dönüştüyse, neden böyle oldu?
  - Uzlaşılan sözcükler sizi memnun etti mi? İstedığınız toplum gerçekten böyle bir toplum muydu?

- Görüşmelerde hangi kelimeler unutuldu?
- Nasıl bir uzlaşma sağlanabilirdi?

Özetleyin

İfade özgürlüğünün; ancak başkaları benim görüşlerimden haberdar olabilirse, bir değeri ve anlamı olabilir. Alıştırmalar, dinlemenin ne kadar önemli olduğunu gösterdi. Farklı görüş ve söylemlere saygı göstermek ifade özgürlüğü kadar temel bir hakktır.

Devam edin

- Aktif dinleme ve fikir savunma teknikleri ile ilgili iletişim alıştırmaları yapın.

Bir görüşe sahibi olmak ve onu söylemek

Bir şeyi aklından geçirmekle onu söylemek arasında büyük fark vardır. İstedığımız şeyi düşünebiliriz; ama her düşündüğümüzü dile getirmek zorunda mıyız? Bazen birilerini yaralamamak için susarız, bazen de yasalar ifade özgürlüğümüzü sınırlar. Bu çok adımlı alıştırmaya, bir görüş sahibi olmakla onu yaymak arasındaki farkı göstermeyi amaçlamaktadır.

1. Adım: Beyin fırtınası

- Hakaret içeren sözler üzerine bir beyin fırtınası yapın.

Birbirimize kızdığımız da ya da aşağılanmak istediğimizde ne deriz? Liste olarak büyük bir kâğıda yazın.

2. Adım: Grup alıştırmaları

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplara uygun yasalardan ya da dava dosyalarından bölümler ver. Listede yer alan sözcüklerinden üç tanesini seçmelerini ve yasalardan da yararlanarak aşağıdaki soruları yanıtlamalarını isteyin:

- Böyle düşünüp, bunu ifade edebilir miyiz? Nedenini açıklayın.
- Böyle düşünebilir ama söyleyemez miyiz? Nedenini açıklayın.
- Hakaret içeren sözcüklerin ifade edilmesi ya da yaygınlaştırılması hangi yasalarla yasaklanmıştır?

Gruplar aşağıda verilen tabloya uygun olarak çalışsınlar:

Hakaret niteliğindeki sözcükler	Yasalar ne diyor, neden?	Söylemek ya da düşünmek

- Aşağıda ki konularda sohbet edin:
  - Bu konuda sınırlar nerede başlar nerede biter?
  - Bir ifadenin aşağılayıcı olduğunu ve hakaret içerdiği zamanında nasıl fark edebiliriz? Bunu fark edince nasıl davranmalıyız?

Özetleyin

Hakaret ve aşağılayıcı sözcükler sarf etmek ceza ile sonuçlanabilir. Bu nedenle, sınırları bilmek önemlidir. Bu konuda dikkat edip, deneyim kazanabileceğimiz yerlerden bir tanesi de sınıfımızdır.

Devam edin

- İyi ve kötü lakap arasında ne fark vardır?
- Açılan davalarda (onur ve şerefiyle oynamak, iftira, halkı kin ve nefrete sevk etmek vb.) mahkemenin kararının yasalarla çeliştiğini düşündüğünüz davaları inceleyin.

Sembollerim

İnsanlar ne düşündüklerini ya da hangi görüşe sahip olduklarını çok değişik biçimlerde ifade edebilirler. Bunlardan bir tanesi rozet ve sembollerdir. Günlük hayatta gördüğümüz sembollerin birçoğuna ilgisiz kalırız; ama bazıları oldukça yoğun duygular yaratabilir. Bu nedenle, sembollerle iletişim yanlış anlaşılmalara neden olabilir. Bu değer yargısı alıştırmamızın amacı, rozet ve sembollerin kullanılmasıyla da insan haklarının ihlal edilebileceğini ve sınırın nerede başlayıp nerede bittiğini anlatmaktır.

Açıklama

- Öğrencileri iki kişilik gruplara ayırın. Öğrenciler karşı karşıya otursunlar ve her birinin elinde not alabilecekleri bir defter olsun. 3 dakika boyunca (konuşmadan) birbirlerini incelesinler ve mimikleri, duruşları not etsinler, bunların arasından olumlu bulduklarına (+); rahatsız olduklarına (-) işareti koysunlar.
- Sonra öğrenciler nelere dikkat ettiklerini ve bunları nasıl yorumladıklarını birbirlerine anlatsınlar.
- Hakkında konuşulan kişi, yapılan yorumların kendi düşündükleri ile uyuşup uyuşmadığını söylesin.
- Aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Neleri sembol olarak algılarız?
  - Kullandığımız sembollerin her zaman bir sinyal verdiğini farkında mıyız? Bunlar nasıl sinyaller vermektedir?
  - Başkaları kolayca sinyallerimizi ve sembollerimizi yanlış yorumlayabilir mi?
  - Bazı semboller bir gruba üyeliği ifade eder mi? Örnek verin.

Özetleyin

Grup kimliklerimizi göstermek için değişik semboller kullanırız, bu doğal bir şeydir. Ama bazen istemediğimiz sinyaller veririz; bunu engellemenin yolu ise giysi, rozet vb. seçimleri yaparken bilinçli davranmaktır. Bazı rozet ve semboller, korku ve huzursuzluk yaratabilir; bu nedenle başkalarının bizi nasıl algıladığını anlamak önemlidir.

Devam edin

- Düşünce ve ifade özgürlüğünün kapsamı nedir?
- Türkiye’de kullanılması yasak olan simgeler var mıdır? Varsa bu yasaklar nasıl gerekçelendirilmiştir?

Toplantı ve Örgütlenme Özgürlüğü

Madde 20

1. Herkesin barışçı bir şekilde (silahsız ve saldırsız) toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır.

Başkalarıyla bir araya gelerek, sorunları tartışıp ve çözüm bulmaya çalıştığımız için; toplantı özgürlüğü de demokrasilerde ifade özgürlüğü kadar önemlidir. Kimliklerimizi başkalarıyla ilişki içinde oluşturur, düşüncelerimizi buralarda sınarız. Bu bölümdeki alıştırmamızın amacı, öğrencilerin toplantı ve dernekleşme özgürlüğünün, demokrasi için temel bir öneme sahip olduğunu anlamalarını sağlamaktır.

Sorular

Toplantı özgürlüğü neden demokratik bir haktır?

Polis bir toplantının yapılmasını şiddet içereceği gerekçesiyle reddedebilir mi? Reddedebilirse bunu hangi gerekçelere göre yapabilir?

İstedığımız her türlü derneği kurabilir miyiz?

Benim bir derneğe üye olma mı kim engelleyebilir?

Alıştırmalar

Okulda dernekler- Çok adımlı alıştırma

Kalem – Perspektif alıştırması

Okulda dernekler

Görüşmek ve konuşmak; görüşlerimizi, düşüncelerimizi ya da bildiklerimizi birbirimize anlatabilmek ve geliştirebilmek için önemlidir. Bir dernek çatısı altında çalışma yapılıyorsa, düzenli görüşmek işi daha da kolaylaştırır. Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin dernek kurma, toplantı yapma vb. hakları konusundaki bilgilerini pekiştirmektir.

1. Adım: Sohbet

- Öğrencilerden aşağıdaki konular üzerine düşünmelerini isteyin:
  - Okulumuzdaki öğrencilerin dernek kurma, toplantı ve gösteri yapma hakkı var mıdır?
- Öğrencilerle aşağıdaki konular üzerine sohbet edin.
  - Bu haklar neden son derece önemlidir?
  - Öğrenciler toplantı yapamaz ve dernek kuramazlarsa ne olur?

2. Adım: Düşünmeye değer alıştırması

- Aşağıdaki varsayım üzerine bir düşünmeye değer alıştırması yapın:
  - “ Okulda öğrenci derneklerinin olması son derece önemlidir.”

3. Adım: Grup alıştırması

- Bir dernek kurmak istiyorsak ne yapmalıyız? Sınıfı küçük gruplara ayırın ve her gruba bir dernek kurma görevi verin. Gruplar nasıl bir dernek kuracaklarına kendileri karar versinler.
- Gruplar nasıl bir dernek kuracaklarına karar verdikten sonra, birlikte bir derneğin nasıl kurulduğu hakkındaki bilgileri inceleyin.
- 1. Toplantı günü saptanın ve toplantının yapılabileceği bir yer ayarlanın.
- 2. Derneğe üye olmak isteyen herkese, toplantıda nelerin gündeme geleceğini içeren bir çağrı yolların. Mümkünse, bu çağrıya derneğin tüzük önerisi de (derneğin çalışma kuralları) eklenmelidir.
- 3. Mümkün olduğu kadar çok kişiyle konuşularak, dernek konusundaki düşünceleri öğrenilir ve bu kişilerin dernek çatısı altında yer alması için gereken şeyler yapılır.
- 4. Tüzük için hazırlanan önerinin yanı sıra, alınacak diğer kararların hazırlanıp öneri haline getirilmesi ve yönetim kuruluna adayların listesinin hazırlanması gerekir. İlk toplantıda seçilen yönetim kurulu, “geçici yönetim kurulu” dur. Geçici yönetim kurulu, bundan sonraki toplantının örgütlenmesi ve tüzük önerisinin hazırlanmasından sorumludur.
- Yapılan çağrıyla birlikte öğrenciler, üye kayıt etmek için gerekli çalışmaları yaparlar. Her grup kendi derneğini anlatarak derneğine üye bulmaya çalışır.
- Öğrencilere sorun:
  - Bu derneklerden okulumuzda kurulmasını düşündüğünüz bir dernek var mı?
  - Hangisi ve neden?

Alternatif çalışma

- Öğrenciler hangi derneklere üye olduklarının bir listesini yapsınlar.
- Öğrencileri gruplara ayırın. Gruplar halinde neden bu derneklere üye oldukları hakkında sohbet etsinler.
- Sınıfla aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Bir derneğe üye olmanın ne gibi yararları vardır?
  - Dernek aracılığıyla neler yapılabilir?

Özetleyin

Bütün barışçıl derneklere ve toplantılara izin verilmedi- buna izin vermek eğer toplantının ya da derneğin düşünceleri sizinki ile aynı ise bir sorun olmaz; sorun durum böyle değilse ortaya çıkar. Bütün derneklerin-başkalarının haklarını ihlal etmedikleri sürece- kurulmasına ve faaliyetlerini yapmasına izin verilmelidir.

Devam edin

- Okulda öğrenci derneği var mı? Ne gibi çalışmalar yapıyor? Bu çalışmaları güçlendirmek için neler yapılabilir?
- Diğer ülkelerdeki toplantı ve dernek kurma hak ve özgürlüklerini inceleyin.

Kalem

Bu yaratıcı alıştırmanın amacı, öğrencilere, yaratıcı fikirlerin ortaya çıkması için grup çalışmanın bir ön koşul olduğunu göstermektir.

Açıklama

- İşe sınıfı 4-5 kişilik gruplara ayırarak başlayın. Daha sonra gruplara "Kalemi ne için kullanabiliriz?" (kalem yerine, ataç, gazete, tuğla, vb. kullanılabilir) başlıklı bir ödev verin ve 4 dakika zaman tanıyın. Söylenen şeyleri büyük bir kâğıda yazsınlar.
- Gelen önerilerin sayısı belirlenecek ve daha sonra gruplar 3-5 dakika içinde bu önerileri 2 katına çıkartmaya çalışacaklar.
- Değişik grupların elde ettiği sonuçları karşılaştırın. Grupların her biri kaç öneri getirmiş? Önerilerin sayısını verilen sürede iki katına çıkarabildikleri mi?
- Önerilerin birkaçını okuyun.
- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Yaratıcılığımızı neler engelliyor?
  - Neler yaratıcılığımızı geliştiriyor?
  - Tek bir grup olsaydık, aynı sonuca ulaşabilir miydik? Daha az mı yoksa daha fazla mı öneri olurdu?
  - Önerileri kısa bir süre içinde iki katına çıkartmak zorunda kalınca ne oldu?
  - Herkes tek başına çalışsaydı, sonuç nasıl olurdu?

Özetleyin

Grubun ulaşacağı sonuçlar her zaman bir bireyinkinden daha fazladır. Birlikte çalışma olanağının yaratılması, demokratik toplumun geliştirilmesi açısından önemli bir yer tutar. Yaratıcılığın okulda ve toplumda artması için –farklılıkları zenginlik olarak gören- buna uygun şartların sağlanması gerekir.

Devam edin

- Grup baskısının olumlu ve olumsuz yönlerini tartışın.
- Bazı yazarlar, halk hareketinin ve demokratik kitle örgütlerinin günümüz toplumlarında önemini ve etkisini azaldığını ileri sürmektedirler. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Demokrasi

Madde 21

1. Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
2. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.
3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.

Her yurttaşın ülke yönetiminde hak ve söz sahibi olması, demokrasinin temelini oluşturur. Bunun anlamı, ülke yönetimine seçilebileceğim gibi; kendi temsilcimi parlamentoya seçerek gönderme hakkına sahip olduğumdur. Parlamento ve hükümet kendi kendisini göreve atayamaz. Parlamento, halk tarafından, genel ve gerçek seçimlerde halkın gizli oyuyla seçilmelidir. Hiç kimseye devlet, belediye, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışabilmeleri için öncelik tanınmaz. Buradaki alıştırmaların amacı, öğrencilerin demokratik yönetim şekli konusundaki bilgilerini arttırmaktır.

Sorular

T.C. Anayasası'nın belirttiği gibi "egemenlik kayıtsız, şartsız milletin" midir?
Milletvekili olabilmek için görünen ve görünmeyen ne gibi engeller vardır?
Bireyin seçme hakkı elinden alınabilir mi?

Alıştırmalar

Demokrasi- Değer mi?- Sıcak sandalye alıştırmaları
Okul gezisi- Dört köşe alıştırmaları
Okulda demokrasiyi engelleyin! - Tersinden düşün alıştırmaları
Okulda demokrasi- Forum oyunu

Demokrasi - Değer mi?

Demokrasi nedir ve demokrasiye bakışımız nasıldır? Demokrasi bana uygun bir şey midir? Bu sıcak sandalye alıştırmalarıyla demokrasinin olanakları ve zorluklarını görmeye çalışacağız.

Açıklama

- Bir sıcak sandalye alıştırmaları ya da el kaldırma alıştırmaları yapın:
  - Herkesin görüşünü belirtmesinin yerine, bir kişinin karar vermesi daha iyidir!
  - Politikacılar sadece kavga eder!
  - Demokrasi karmakarışık ve gürültülüdür!
  - Demokrasi görüntüyü kurtarmak için sergilenen bir oyundur!
  - Topluma etki etmek olanaksızdır!
  - Siyaset son derece önemlidir!
  - Demokratik ülkeler savaşları başlatmazlar!
  - Milletvekili olmayı düşünebilirim!
  - Siyasetle ilgilenmek istemiyorum!
  - Siyasi partilere gerek yoktur!
  - Öğrenci dernekleri önemlidir!
  - Öğrencilerin okul yönetimleri üzerinde etkileri vardır!

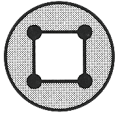
- Öğretmenler öğrencileri süreçlere katılım ve süreçleri etkilemeleri için yüreklendiriyorlar!
- Herkesin seçimlerde oyunu kullanması önemlidir!
- Oyumun hiçbir değeri olduğunu düşünmüyorum!

Özetleyin

Kişinin yaşam koşulları, demokrasiye bakış açısını etkiler. Demokratik süreçlerin Rusya, Uganda ve Türkiye’de birbirinden farklı olduğunu biliyoruz. Ama farklılıkların hangi konularda olduğunu ve bunun birey açısından ne anlam ifade ettiğini açıklamak kolay değildir. İnsan haklarına saygı gösterilmesi için, demokrasi bir ön koşuldur. Herkesin hak ve özgürlüklerde eşit olduğu fikrine saygı göstermenin doğal sonucu, demokratik bir toplumdur.

Devam edin

- Başka ülkelerden demokrasi ve karar süreçleri hakkında neler öğrenebiliriz?

Okul Gezisi

Bu alıştırmanın amacı, öğrencilerin karar süreçlerine herkesin katılımının ne kadar önemli olduğunu anlamalarını sağlamaktır.

Açıklama

“Değişik çalışmalar yaparak kazandıkları parayla öğrenciler bir sınıf gezisi düzenleyecekler; ama nereye gideceklerine hala karar veremediler, çünkü farklı fikirleri var. Böyle bir durumda karar nasıl alınabilir?”

- Dört köşe alıştırması yapın. Öneriler:
  - Gideceğimiz yer konusunda nasıl karar vereceğiz?
  - Çoğunluğun verdiği karara saygı duyulacak.
  - Uzlaşma- oy birliği ile- karar verilecek.
  - Öğretmen karar versin.
  - Başka bir şey
- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Alınan karar bir azınlığı rencide ediyorsa ne yapılması gerekiyor?
  - Sınıfta ne gibi azınlıklar olabilir?
  - Uzlaşma- Ne anlamına gelebilir?
  - Adalet- Ne demektir?
  - Boykot etmek, oy kullanmamak nedir? Neden böyle bir şey yapılır?

Özetleyin

Oy kullanmak, son derece önemli olmakla beraber, her zaman kolay değildir. Okulda birçok sorun uzlaşarak çözülür ve herkes her zaman uzlaşmanın sonucundan memnun kalmayabilir. Kararlar öncesinde, karardan etkileneceklerin sürece katılmaları, etkilemeleri ve seslerini duyurmaları önemlidir. Herkesin düşüncelerini ifade etme olanağını bulduğu konulardaki kararları (sonuç kendi istediklerinden farklı olsa bile) kabul etmesi daha kolaydır.

Devam edin

- Belediye, parlamento ve hükümet düzeyinde demokratik süreçleri inceleyin.
- Demokrasinin Türkiye’de, Avrupa’da ve diğer ülkelerde nasıl geliştiğini araştırın.
- Demokrasi denilince insanlar, İran’da ve Türkiye’de aynı şeyi mi kastediyorlar? Sohbet edin.

Okulda demokrasiyi engelleyin!

Alıştırmanın amacı, demokratik mekanizmaları bilmenin demokratik süreçlere katılım ve etkilemek için olanaklar sunduğunu öğrencilere anlatmaktır.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Aşağıdaki varsayımdan hareketle tersten düşün alıştırmaları yapın. “Okulda demokrasiyi engelleyen biziz.”
- Yukarıdaki varsayım konusunda beş dakikalık beyin fırtınası yapılacağını söyleyin. Bulabildikleri kadar çok gerçeğe uygun ve inandırıcı öneriler bulmalarını isteyin.
- Gruplardan inandırıcı ve gerçeğe uygun 4 – 5 öneriyi bir liste halinde sunmalarını isteyin.
- Sınıfı toplayın, grupların ‘nasıl engellediklerine’ ilişkin önerilerini açıklamalarını isteyin. Söylenen engelleri bir liste şeklinde tahtaya yazın.
- Gruplardan, olumsuz hali tersine çevirerek, olumluluk haline getirmelerini ve mümkün olduğunca somut ve net olmalarını isteyin. Her yapıcı bir görüş için şöyle bir soru yöneltilebilir.
  - Birey olarak her birimize ne görev düşüyor?
  - Birlikte yapacağımız şeyler neler?
  - Aldığımız kararı nasıl uygulayacağız?
  - Amacımız ne?

Özetleyin

Bu yaptığımız aslında okulda demokrasiyi güçlendirmek ve geliştirmek için bir eylem planıdır. Başarılı olabilmemiz için, zamanı planlamamız ve çalışmaların doğru yönde gidip gitmediğini görmek için, kontrol süreçleri oluşturmamız gerekir.

Okulda demokrasi

Demokratik bir okul için ne gibi engeller vardır? Bu alıştırmaların amacı, olası engelleri incelemek ve öğrencilerin demokrasiyi geliştirmek için ne gibi katkılar yapabileceklerini göstermektir.

Açıklama

- Öğrenciler okulda demokrasinin işlemediği durumlara örnekler vererek, forum oyunu için hazırlıklara başlarlar.
- Forum oyunu öğrencilerin kendi seçtikleri durumlar ve konular üzerine olsun. Aynı konu ve oyunu, alternatif yöntemlerin çıkmasına olanak tanımak için birçok defa oynayın.

Özetleyin

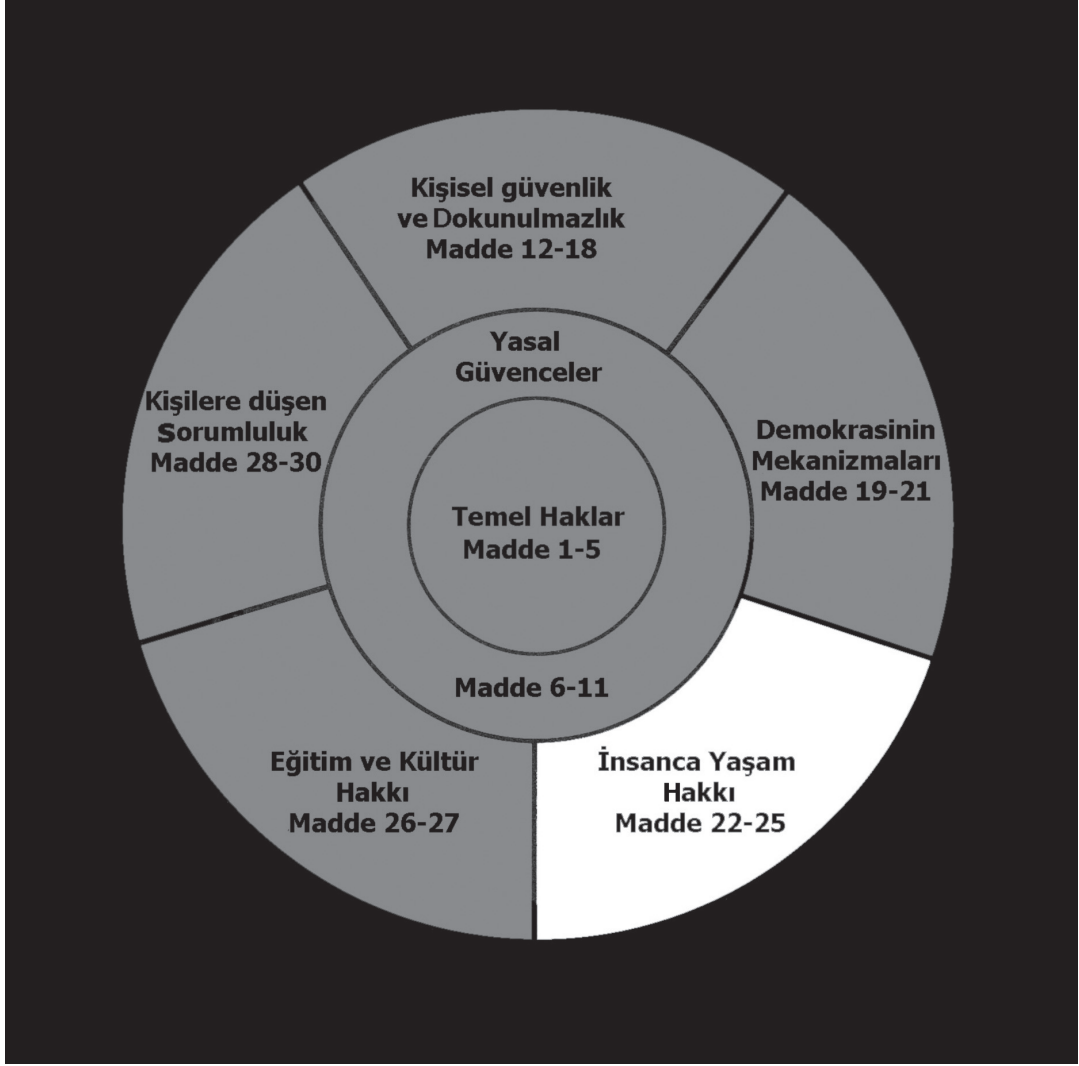
Demokrasi tartışmalı bir kavramdır. Demokratik bir okul dediğimizde, belki de herkes aynı şeyi anlamıyor. Ama önemli olan şey, öğrencilerin politik karar süreçlerine katılıp, deneyim kazanabilmeleridir. Bir seçime katılmak için, insanların konu hakkında kendi görüşünü oluşturmuş olması gerekir. Bu görüş okuyarak, başkalarını dinleyerek ya da kendi deneyimlerinden hareket edilerek oluşturulabilir. Forum oyunu, okulda demokrasinin sorunlarına ilişkin yapıcı ve alternatif çözümler için bazı düşüncelerin oluşmasına yardımcı olabilir.

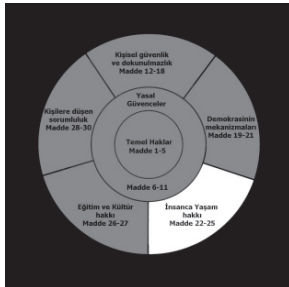
09:

İnsanca Bir Yaşam Hakkı
Madde 22-25

İnsanca Bir Yaşam Hakkı Madde 22-25

İnsanca bir yaşam nedir? İnsan hakları sadece politik ve vatandaşlık haklarından ibaret değildir, Birleşmiş Milletler, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne imza koyan ülkelerde, vatandaşlarının sosyal hakları garanti etmesini söyler. Yiyecek, barınma, iş, ücret, dinlenme, izin ve sağlık hakları, bütün ülkelerin kendi olanakları oranında bütün vatandaşlara sağlanmalıdır. Burada ilk defa, her ülke için tümü ile aynı olmayan bir hak tanımı ile karşılaşılıyor. Demokratik haklar ve vatandaşlık hakları 'mutlaktır'; sosyal haklar ise, ülkelerin politik hedeflerini gerçekleştirmesine de olanak tanımak için, ekonomik olanakları ile sınırlandırılmaktadır. Buna rağmen, ülkelerden 'asgari yaşam standartlarının' sağlanmasına çaba göstermeleri istenmektedir.

“22. ve 25.” maddeler aşağıdaki hakları içermektedir:

- Sosyal güvence
- İnsanca bir yaşam için gereksinim duyulan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların garanti altına alınması
- zgrce bir iş ve uğraş seçimi
- Adil ve tatmin edici iş koşulları
- İşsizliğe karşı korunma
- Eşit işe eşit cret
- İnsan onuruna yakışır bir yaşam
- Sendika kurma hakkı
- Dinlenme, boş zaman ve ücretli tatil
- Ailenin ve kişinin sağlıklı bir şekilde yaşayabileceği koşullar
- Hastalık, kaza ve ölüm halinde sosyal güvence
- Anne ve çocukların özel durumlarını dikkate alan bir yaklaşım gösterilmesi

İnsanca bir yaşam hakkı -görece daha iyi ve güvenli ekonomik koşullarda yaşadıkları için- birçok insan için ‘doğal bir durum’dur. Avrupa’nın birçok ülkesinde işsizlik olmasına rağmen, kimse açlıktan lmemektedir. Ancak işsizlik başka sorunlar doğurmaktadır. Öğrenciler kendi geleceklerini nasıl görüyorlar? Hangi işlere başvuracaklar ve neden bu işleri tercih ediyorlar? İnsanlar neden çalışmak zorundalar? Ülkemizde koşullar adil mi? Eşit işe eşit ücret ödeniyor mu? İşe alınmak için neler yapılması gerekir? Sendikalara ihtiyaımız var mı? Boş zamanlarımızı nasıl değerlendiriyoruz? Tatile ihtiyaımız var mı? Sosyal güvenceler, neden insanca ve tatmin edici bir yaşamın n koşuludur?

Dünyada olan bitenlere göz atıp, onlara kıyasla nelere sahip olduğumuzu saptamamız önemlidir.

Sosyal Devlet

Madde 22- Herkesin, toplumun bir yesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestce gelişimi için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.

Bütün insanların zgr, bağımsız ve güven içinde yaşayabilmesi ve kendini geliştirilebilmesi için asgari bir sosyal güvenceye sahip olması gerekir. Buradaki alıştırmaların amacı, ‘refah’ kavramının değişik yorumlara açık olduğunu ve uygulamada ülkeler arasında farklar olduğunu göstermektir.

Sorular

‘Refah’tan ne anlıyoruz?

Siyasi partilerin refah konusundaki görüşleri arasında fark var mı? Ne gibi?

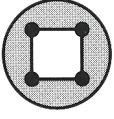
Sosyal refah düzeyinde son üç yıl içinde ne gibi değişimler oldu?

Grupların ihtiyaçları kişilerin ihtiyaçlarından daha önemli midir?

Alıştırmalar

Diz ameliyatı - Dört köşe alıştırması

Bir toplum kurun – ok adımlı alıştırma

Diz Ameliyatı

Bu dört köşe alıştırmasıyla, 'refahın' herkesi kapsayabilmesi için bazı seçimlerin yapılması gerektiği gösterilecek. Seçimler yapılmadan önce, sonuçlarının ne olacağını bilmek önemlidir.

Açıklama

İl özel idaresinin gelirleri azalmaktadır ve bir hastanede -hastalar yürüyebilmektedir ancak yürürken çok acı çekmektedirler- diz ameliyatları yapan bir bölüm bulunmaktadır. Ameliyatlar sonucunda, hastalar daha az acı çekmekte ve daha kolay yürüyebilmektedir. Ancak gelirler giderlerden daha az olduğu için, öncelik konusunda bir seçim yapılmak zorundadır. Bu nedenle diz ameliyatı yapan bölümün incelenmesine karar verilir. Böyle bir durumda ne yapmak gerekir?

- Aşağıdaki önerilerle bir dört köşe alıştırması yapın:
  - Bölüm çalışmalarına devam etmeli, ama masrafların hepsi hastalar tarafından karşılanmalıdır.
  - Bölüm çalışmaya devam etmeli, kaynak oluşturmak için vergiler yükseltilmelidir.
  - Bölüm kapatılmalı, acil olmayan ameliyatları hastanelerde yapılmamalıdır.
  - Başka

Alternatif

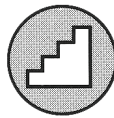
- Çocuk bakımı, eğitimi ve gözetimi ile ilgili alıştırmayı tekrar inceleyin.

Özetleyin

İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin ilgili maddesi bize, her ülkenin, paylaşım ve refahın örgütlenmesine, kendine uygun bulduğu şekilde yapması gerektiğini söylemektedir. Yani konu, her ülke için politik bir konudur. Bu nedenle, vatandaş olarak, toplumun kaynaklarının nasıl paylaşılacağı konusu ile ilgili süreçlere katılıp, müdahale edebilmek son derece önemlidir.

Devam edin

- Siyasi partilerin 'refah' kavramını nasıl yorumladıklarını ve tarif ettiklerini inceleyin ve 22. madde ile karşılaştırın.
- Yaşadığınız kentin yerel yönetimlerinin refah konusundaki görüşlerini inceleyin

Yeni bir toplum kurun!

Yaşadığımız toplum, bir tarihsel süreç içinde, onu oluşturan insanlar tarafından ve çevrenin etkisiyle şekillenmiştir. Bu çok adımlı alıştırmamızın amacı, öğrencilerin bir kültürün nasıl oluştuğu ve kuralların nasıl şekillendiği konusunda düşüncelerini sağlamaktır.

1. Adım: Beyin fırtınası

- Öğrencilere aşağıdaki bilgileri verin:

"Bütün grup çok feci bir kaza geçirmiştir. Kendilerine geldiklerinde ne olduğunu hatırlamamaktadırlar ve nerede oldukları hakkında da hiçbir fikirleri yoktur. Şimdi tek amaç hayatta kalmaktır. Peki, hayatta kalabilmek için ne yapmak gerekir?"
- Öğrencileri dört gruba ayırın. "Hayatta kalabilmek için neler yapmalıyız?" sorusu etrafında bir beyin fırtınası gerçekleştirmelerini isteyin.
- Grupların vardıkları sonuçların (ihtiyaçların) hepsine yer veren bir liste yapın.

2. Adım: Grup alıştırmaları

- Gruplara aşağıdaki bilgileri verin:
  - Grup 1: Nehir kenarında sıcak nemli bir ormandasınız.
  - Grup 2: Bir çöldesiniz. Uzakta bir vaha görünüyor.
  - Grup 3: Bombalanarak harabeye çevrilmiş bir şehirdesiniz, kullanılabilir durumda sadece bir

su kuyusu kalmış.

- Grup 4: Buzlarla kaplı ağaçsız bir ovadasınız ve yalnızca bir kaynaktan su akıyor.
- Gruplardan hayatta kalabilmek için gerekli olan ihtiyaçlarını nasıl temin edecekleri hakkında sohbet etmelerini isteyin.
- Şimdi gruplardan, oluşturdukları bu toplumun, 20 sene sonra nasıl bir toplum olacağını düşüncelerini isteyin.
- Bu toplumda önem verilen ve önem verilmeyen şeyler nelerdir?
- Neler doğru; neler yanlıştır?
- Kararları kim veriyor?
- Neye inanılıyor?
- En değerli/ en değersiz şeyler neler olarak görülüyor?
- 'Refah'tan ne anlaşılıyor?

3.Adım: Sunum

- Gruplar, kendi kurmuş oldukları toplumları, diğer öğrencilere anlatsınlar.

Özetleyin

- Toplumlar coğrafya, yer altı ve yer üstü kaynakları, iklim, nüfus vb. birçok etkenin etkisi altında gelişirler. Çevre ve kültür, değer yargıları ve kuralların oluşturulmasında ve toplumsal yaşamın nasıl sürdürülmesi gerektiği konusunda etki eder. Kurduğumuz toplumun en iyi toplum olduğundan emin olabilir miyiz? Gelişmekte olan ülkelere bakış açımız, çoğunlukla, "bizim onlardan daha iyi olduğumuz" anlayışına dayanmaktadır. Ama, belki de, insan haklarına saygı gösterilen bir toplum kurabilmek için, başka faktörler olduğunu kavramak ve buna saygı göstermeyi öğrenmek zorundayız.

Devam edin

- Öğrencilerden 'refah' kavramı üzerine düşüncelerini isteyin.
- İnsanların kendisini güvende hissetmesi ve gelişmesi için asgari koşullar nelerdir?
- Kişisel gelişim ne demektir?
- Maslow'un 'İhtiyaçlar hiyerarşisi teorisi' inceleyin ve tartışın.
- Kendinize güveninizin azaldığı anlarda kullanabileceğiniz 'Ben, kendim' adlı –içinde size ilişkin olumlu şeylerin bulunduğu iyi karne notları, şiirler, fotoğraflar, gazete yazıları vb. şeylerin olduğu- bir dosya oluşturun.
- Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe ve William Golding'in Sineklerin Tanrısı kitaplarını okuyun.

ÇALIŞMA HAKKI

Madde 23

1. Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
2. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.
3. Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak, adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin çıkarını korumak için sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır.

Bu maddeye göre herkesin çalışma, özgürce meslek ve iş seçme, adil ve tatmin edici iş koşullarına sahip olma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır. Buradan yola çıkarak işsizliğin yaygın olduğu Türkiye’de insan haklarının ihlal edildiği anlamını çıkarabilir miyiz? Ya da çalışma hakkı geçimini sağlama olanaklarının yaratılması olarak mı yorumlanmalı? Buradaki alıştırmaların amacı, öğrencilerin çalışmanın insan saygınlığı ve gelişimi için ne anlam ifade ettiğini anlamalarını sağlamaktır.

23. madde ile ilgili çalışmalarda gazete makaleleri ve istatistikî bilgiler başvurulabilecek önemli kaynaklardır.

Sorular

Çalışmanın insan hakları ile ne gibi bir ilgisi vardır?

Eşit işe eşit ücret ödeniyor mu?

Adil bir ücret alınmasından kim sorumludur?

İnsansa bir yaşam ne demektir?

İşsizlik sigortası bütün vatandaşları kapsayan sosyal bir hak olmalı mıdır?

Alıştırmalar

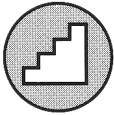
Ne olmak istersin? – Çok adımlı alıştırtma

Şirket- Neden / Sonuç analizi

Bana kim iş verecek? – Düşünmeye değer alıştırtması

İşe alınmamak için neler yapılmalı? - Tersten düşün alıştırtması

Sendikalar - Düşünmeye değer alıştırtması

Ne olmak istersin?

Her insan yetişme çağında, büyüdüğü zaman nasıl çalışmak istediğine ilişkin hayaller kurar. Bu çok adımlı alıştırtmanın amacı, öğrencilere, geleceklerini planlamaları konusunda aktif rol almaları gerektiğini göstermektir.

1.Adım: Listeleme

- Öğrencilerden bireysel olarak en çok ne olmak istediklerinin bir listesini yapmalarını isteyin.
- Daha sonra öğrencilerden ‘ne olmak zorunda kalacaklarını düşünmelerini ve yeni bir liste yapmalarını isteyin.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Grup içinde öğrenciler yaptıkları her iki listeyi karşılaştırsınlar ve listelerdeki farklar ve bunların nedenleri hakkında konuşsunlar.

2.Adım: Geleceğin planlanması

- Öğrencilere aşağıdaki bilgileri verin:

“Nasıl bir meslek seçtiğini formüle ettin ve kâğıda döktün, yoğun olarak bu alanda çalışmanın nasıl olacağını düşünüyorsun. O kadar yoğunlaşmışsın ki; kendini o işe başlamış olarak görüyorsun.

Buraya gelmeyi nasıl başardığını düşün. Yapman gereken şey kendini gelecekte farz etmen ve bunu başarabilmek için yaşadıklarını hatırlaman; neler oldu bunu başarana kadar neler oldu?

- Öğrenciler yaşanan olaylardan her birini bir not kâğıdına yazsınlar.
- Öğrencilerden gelecekte bugüne uzanan bir zaman dilimi çizmelerini ve not kâğıtlarını olayların akış sürecine göre (gelecekte bugüne doğru) bunun üzerine yerleştirmelerini isteyin. Bu süreçte, kendilerinin etkide bulunabildikleri ve onlardan bağımsız gelişen olayları da, zaman dilimine uygun bir şekilde yerleştirmelerini söyleyin.
- Öğrencilerden, zaman çizelgesine bakarak, bugünden yapmaya başlayabilecekleri şeyler olup olmadığını kontrol etmelerini isteyin.

Özetleyin

Herkesin, yaşadığı ve çevresinde gelişen olaylara, müdahale etme olanakları vardır. Bu olanakları, değişim ve gelişim için kullanarak, hem kendimiz hem de çevremizdekiler için daha iyi bir yaşam kurabiliriz. Düşler değişimin ilk adımıdır.

Devam edin

- Geleceği planlamak için kullanılabilecek değişik yöntemleri inceleyin.
- "Eğitimin hedefleri" alıştırmalarını tekrar gözden geçirin.
- Mats Lindgren ve Ivan Jaegers "Geleceği şekillendirmek" adlı kitabını okuyun.

Şirket

Girişimciliğe ve özel sektöre -onlarsız bir iş piyasası olamayacağı için- bağımlı sayılırız; ancak girişimcilerin ve şirketlerin de işlerini yürütebilmeleri için işgücüne ihtiyacı vardır. İşgücü ve özel sektör arasındaki işbirliğinin, tarafları tatmin edici şekilde yürütülmesi, şirketlerin, işçilerin, kurumların, devletin ve üçüncü şahısların yararına olacaktır. Bu neden/sonuç analizi alıştırmaları, bu koşulların değişmesi halinde neler olabileceğini araştıracaktır.

Açıklama

Aşağıdaki paragrafı okuyun:

"Tek kişinin sahip olarak bir şirket var. Bu şirketin patentini aldığı ve şirketin satışlarındaki en büyük payı oluşturan ürünün satışları iyi gitmiyor. Ücret artışlarından önceki yıllar feragat eden işçiler, artık bu durumu kabul edemeyeceklerini söylüyor ve geçen yıllarda feragat ettikleri ücret artışının telafi edilmesini istedikleri gibi, işyeri koşullarının da iyileştirilmesini istiyorlar."

- Sınıfı iki guruba ayırın:

Grup 1: İşçilerin talepleri kabul ediliyor.

Grup 2: İşçilerin talepleri reddediliyor.

- Gruplardan işveren, şirket ve işçiler açısından olabilecek sonuçlar hakkında konuşmalarını isteyin.
- Grupları teker teker ziyaret edin ve bu şirketten şu veya bu şekilde etkilenenler açısından bir sonuç analizi yapmalarını isteyin:
  - Çalışanların aileleri açısından (Grev durumunda bundan nasıl etkileneceklerdir?)
  - Taşeron firmalar (Eğer şirket iflas ederse bunun sonuçları ne olur?)
  - Sağlık kurumları (Sağlıksız ve uygun olmayan iş koşulları sağlık sektörüne nasıl ek bir yük getirir?)
  - Belediye (Ücretler artarsa belediyenin alacağı vergilerde artacaktır.)
- Bütün sınıfla birlikte bu durumun nasıl değiştirilebileceği hakkında sohbet edin.

- Durumu değiştirmek için sadece ekonomik çözümler yeterli midir?

Özetleyin

Neden/sonuç analiz yöntemi bize her şeyin bir zincir ya da kartondan ev gibi birbirine bağlı olduğunu gösterir. Bir şirketin sadece bir çözüme sahip olmasının ne kadar zor bir durum yarattığı açıkça görülmektedir. Sorunlar için birden fazla çözüme sahip olmak önemli bir olanaktır. İnsan haklarına saygı gösterilen bir toplum yaratmak için bu anlamda hepimize düşen sorumluluklar vardır.

Devam edin

- Gazetelerden bu konulara ilişkin haberler ve makaleler araştırın.
- Ekonomi haberleri veren gazete ve dergilerden başarılı şirketlerin hangileri olduğunu araştırın. Başarılarını neye borçlular?
- Toplumda değişim için alınan kararların ne gibi sonuçlar doğurabileceği konusunda yapılan analizler hakkında bilgiye rahatlıkla ulaşabiliyor muyuz? Nasıl ulaşıyoruz? Örnekler verin.
- Çıkış noktası neden/sonuç analizi olan, işçi ve işveren arasında yapılan pazarlığı işleyen bir rol oyunu sergileyin. Tarafların en güçlü argümanları neler ve nasıl sunuluyorlar?

Bana kim iş verir?

Çalışıp geçimini temin ederek yaşamamızı sürdürmek kültürümüzün temel taşlarından biridir. Bu alıştırma, çalışmanın bize ücretten başka neler verdiğini anlamamıza yardım etmeyi amaçlamaktadır.

Açıklama

- Aşağıdaki soruları öğrencilere yöneltin:
  - Neden çalışmalıyız?
  - Düşünmeye değer metodunu kullanarak bunun bir listesini çıkarın.
  - Liste hakkında sohbet edin:
    - Listede aklınıza gelmeyen/ beklenmeyen herhangi bir gerekçe var mı?
    - Yeni çalışma alanları ya da daha fazla istihdam sağlayabilecek başka çözümler üretebilir miyiz?
  - Aşağıdaki konularda sohbet edin:
    - İşle ilgili aklınıza gelen deyimler ve atasözlerini bulmaya çalışın örneğin “karınca gibi çalışkan”, “işleyen demir ışıldar” vb.
    - Bu deyimler ve atasözleri nasıl oluşmuştur, temellerinde ne vardır? İş ahlakı ile ilişkisi nedir? Çalışmayan insanlar deyimler ve atasözlerinde nasıl ifade edilirler?

Özetleyin

Atasözleri ve deyimler, kaynağı bizim davranışlarımız, kültürel, sosyal ve dini mirasımız olan ve çoğu kez, nelerin yapılabileceğini nelerin yapılmayacağı konusunda yol gösteren birer hukuki hüküm gibidirler, aynı zamanda var olan değer yargılarımızı da yansıtır. Bazıları modern olmamakla beraber halen kullanılmaktadır. Örneğin “Çalışmayana ekmek yok” atasözü sizde ne gibi çağrışımlar yapıyor?

Devam edin:

- Değer yargılarımız ve kültürel normlarımız hakkında sohbet edin. İşsizliğin yaygınlaştığı dönemlerde işsizlere bakış açımızda değişimler oluyor mu?

İşe alınmamak için neler yapılmalı?

Günümüzde gençlerin çoğu iş olanakları ve gelecek konusunda çok karamsar. Yaşam boyu bir iş sahibi olma artık bir norm değil ve belli süreleri kapsayan proje türü geçici

işler ve sözleşmeli işler ise bir gerçeklik. Bu tersten düşünme alıştırmalarıyla 'artık iş bulmak hayal' sorununa yeni bakış açıları getirilmeye çalışılacak ve öğrencilerin alışagelmış davranış ve düşünce kalıplarına teslim olmamaları sağlanmaya çalışılacaktır.

Açıklama

- Öğrencilerden her grupta 4-6 kişi olacak şekilde gruplara ayırın ve 'İşe alınmamak için neler yapılmalı?' neler yapılmalı? etrafında beyin fırtınası gerçekleştirmelerini isteyin.
- Gelen önerileri inceledikten sonra kullanılabilir ve inandırıcı olan 3-4 tane öneriyi sıralayın.
- Bu seçtiğiniz önerileri tersine çevirip, yapıcı içerikli önerilere dönüştürün. En korkunç seçenek tersine dönüştürülerek nasıl yapıcı ve yol gösterici nitelikte bir öneri haline gelebilir? Bunu yaparken kolaycılığa kaçarak basit iddiaları kullanmayın tam tersine olumlu ve iyi formüle edilmiş cümleler kullanın.
- Aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Herkesin iş bulabilme imkânı var mı?
  - En çok ne tür işler bulunabiliyor?
  - En fazla iş olanakları hangi bölgelerde ve hangi alanlarda var?

Özetleyin

Çalışmak birçok insan için hayati önem taşıyan bir konudur. Feodal toplumdan, endüstri toplumuna, endüstri toplumundan, bilgi toplumuna geçişle birlikte eski inançlar ve bakış açıları ters yüz oldular. Dünün gerçeklerine bugün gülümsemeyle bakıyoruz ve geriye dönüş mümkün değil. Kendimizi geleceğe hazırlayabilmek için değerlendirmeler ve stratejilerle sorgulayarak bakmak zorundayız. Gelişmek, örneğin bir iş aracılığıyla, bir insan hakkıdır.

Sendikalar

Birçok ülkede sendika kurmak ve sendikal faaliyette bulunmak halen yasaktır. Bu ülkelerde iktidarı ellerinde tutanlar işçilerin seslerini duyurabilmelerini istemiyorlar. Birçok çalışan şu ya da bu şekilde işverenine köle gibi bağımlı durumdadır ve onların taleplerini dile getirebilecek kimse yoktur. Protesto ederlerse tek geçim kaynakları olan işlerini kaybedebilirler. Bu alıştırmamızın amacı sendikaların işlevleri konusunda öğrencilerin daha fazla bilgi edinmesini sağlamaktır.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Düşünmeye değer metodundan hareketle aşağıda verilen soruyu yanıtlamalarını isteyin:
  - Sendikalara ihtiyaç var mı?
- Öğrencilerle gruplarda varılan sonuçlar üzerine sohbet edin.
  - Farklı ve beklenmedik bakış açıları var mı?

Özetleyin

Türkiye'de sendikal hareketin tarihi 1870'lere dayanmaktadır*. İş piyasasında değişiklikler yaşanmaktadır ve sürekli sil iş yeniden değerlendirilen bir konuma getirilmiştir. Teknolojik alanda yaşanan gelişmeler çalışanlara yeni sorumluluklar yüklemektedir. Evde çalışmak ve sadece gerekli olan durumlarda iş yerine uğramak artık olağan bir hale gelmektedir. Bu şartlar altında geleneksel sendikalara ihtiyaç olup olmadığı tartışmaya açık bir konudur.

* Türkiye'de Sendikacılık Hareketi, http://tr.wikipedia.org/wiki/Sendika#T.C3.BCrkiye.27de_Sendikac.C4.B11.C4.B1k_Hareketi

Devam edin:

- Türkiye’de ve dünyada sendikaların tarihini inceleyin.
- Uluslararası Af Örgütü’nün sendikal hakların ihlaline ilişkin raporlarını okuyun.

Serbest Zaman

Madde 24- Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve belirli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır.

Çalışmak bir insan hakkıdır; ancak insanın verimli çalışabilmesi için dinlenmeye ve serbest zamana da ihtiyacı vardır. İş günü belli bir zamanı kapsamalı ve çok uzun olmamalıdır. Yasal olarak Türkiye’de insanlar haftada 56.25 saatten fazla çalıştırılmazlar. Daha fazla çalışıldığı takdirde, işveren fazla mesai ücreti ödemekle veya bu fazladan çalışılan süreyi ücretli izinle telafi etmekle yükümlüdür. Serbest zaman ve dinlenmeye ayrılan süre ailemizle birlikte olmamızı ve ailevi yükümlülüklerimizi yerine getirmemizi sağlar. Bütün bunların dışında her yıl devamlı olarak alınan ücretli izin, birçok çalışan için yılın en önemli olaylarından biridir.

Bu bölümdeki alıştırmalar, öğrencilere insanın gelişmesi ve mutluluğu açısından dinlemenin ve serbest zamanın önemini gösterecektir.

Sorular

Serbest zaman ne demektir?

Tatile ihtiyacımız var mı?

Anlamli tatil ve serbest zaman nedir ve nasıl tanımlanır?

Alıştırmalar

Zaman döngüsü- Çizim alıştırmaları

Tatil- Çok adımlı alıştırmalar

Zaman Döngüsü

Gün 24 saattir. Bunun bir bölümünde çalışır, bir bölümünü uyumaya ayırır ve bir bölümünü de serbest zaman olarak değerlendiririz. Bu çizim alıştırmalarıyla serbest zamanın önemi hakkında tartışma başlatmaya çalışacağız.

Açıklama

- Öğrencilerden bir daire çizdirerek iş-dinlenme-serbest zaman arasındaki ilişkiyi göstermelerini isteyin. Dairenin bütünü 24 saati temsil ediyor. Gelişmiş ülkelerde bu daire yaklaşık olarak aşağıda ki gibi görünmektedir.

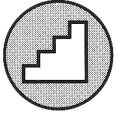
- Sonra öğrencilere aynı şekil bir daireyi geliştirmekte olan Türkiye için çizimlerini söyleyin. Ne gibi bir fark var?
- Son olarak öğrencilerden kendileri açısından ideal olabilecek bir daire çizimlerini isteyin.
- Öğrenciler kendi dairelerinin sunumlarını yapsınlar. Çizilen daireler ve aralarındaki farklar hakkında sohbet edin:
  - Serbest zaman nedir? Gerçekten serbest zamana ihtiyaç var mı?
  - Serbest zaman herkesin anladığı bir kavram mıdır?
  - Devlet neden serbest zaman aktiviteleri için destek vermedir?

Özetleyin

Ekonomik ve kültürel faktörler serbest zaman kavramının anlamını etkiler ve bu nedenle kavramın anlamı insandan insana değişir. İnsanın neyle uğraştığı, yaşı, aile yapısı ve ne kadar parası olduğu serbest zamanın nasıl değerlendirileceğini etkileyen faktörlerdendir. Bazıları için serbest zaman olmazsa olmaz iken bazıları için ise yoksulluk anlamına gelebilir. Her şeye rağmen serbest zamana sahip olmak bir insan hakkıdır.

Devam edin:

- Endüstriyel devrimden önce serbest zaman kavramı var mıydı? Varsa nasıl algılanıyordu?
- Dünyada serbest zamanları değerlendirmek için ne gibi faaliyetler yapılmaktadır? Bu gibi faaliyetler arasında ne gibi benzerlik ve ne gibi farklılıklar vardır?

Tatil

Tatil hakkı bir insan hakkıdır ve çoğu kez bunun son derece doğal olduğunu düşünürüz. Süresi kısalsa veya tatil hakkı ortadan tümüyle kaldırılırsa ne yaparız? Neden tatile ihtiyacımız var? Bu çok adımlı alıştırmaya ile bu sorulara yanıt vermeye çalışacağız.

1. Adım: Beyin fırtınası

- Sınıf küçük gruplara ayırın. Gruplar aşağıdaki soru çerçevesinde beyin fırtınası başlatsın:
  - Neden insanlar tatil yapmalıdır?
- Gruplar gerekçelerini açıklasınlar. Bu gerekçeleri tahtaya yazın ve üzerinde sohbet edin.
- Klasik bir tatil nasıldır (Türkiye’de) konusunda bir beyin fırtınası geliştirilsin. Söylenenleri tahtaya yazın.

2. Adım: Bireysel çalışma

- Öğrencilerden iyi bir tatilin nasıl olabileceği konusunda bir çalışma yapmalarını isteyin. Öğrenciler isterlerse hayal ettikleri bir tatili ya da yapılması mümkün olan bir tatil hakkında yazabilirler. Bu çalışmada kompozisyon, resimler ya da dramatize yöntemlerinden herhangi birini kullanabilirsiniz.

3. Adım: Sohbet

- Sınıfla aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Tatilin nasıl geçirileceği üzerine hangi normlara sahibiz?
  - Bu normlar senin gerçekliğine uyuyor mu?
  - Tatil hakkı ortadan kalksa kısa vadede ve uzun vadede ne gibi sonuçları olur?

Özetleyin

Bütün insanların tatile ihtiyacı vardır. Tatil nasıl yapılacak, içeriği ne olacak, ne gibi aktiviteler yapılacak, bunlar kültüre, yaşa ve eldeki maddi olanaklara göre değişiklik gösterir. Ücretli olarak her yıl tatil yaparak dinlenmek bir insan hakkıdır.

Devam edin:

- Türkiye’de ne zamandan beri ücretli tatil yapmak yasal bir haktır?
- Bu hak diğer ülkelerde nasıldır? Örneğin ABD veya Japonya’da?
- Tatil alışkanlıklarımız değişiyor mu?
- Tatil yapma hakkı sadece devamlı ve kadrolu işi olanlara tanınan bir hak mıdır? Ev kadınlarının, öğrencilerin ve işsizlerin de tatil yapmaya hakları var mıdır?
- Tatil alışkanlıklarımızı esprili bir şekilde konu alan filmler ve müzik parçalarını araştırın.

Yaşam Standardı – Sağlık

Madde 25

1. Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.
2. Annelerin ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olsunlar, aynı sosyal güvenceden yararlanırlar. Herkesin, kendisini ve ailesini sağlıklı ve rahat hissedebileceği bir yaşam standardına hakkı vardır. Her ülke kendi koşulları ve olanakları çerçevesinde ülkede yaşayan her kişinin gereksinim duyduğu yeterli yaşam standardından yararlanmasını sağlamaya çalışacaktır.

Unutulmamalı ki İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si 1948' de yazıldı ve bugün yazılıydı 2. bent değişik bir şekilde formüle edilebilirdi. Kadınlar ve çocukların haklarına daha iyi koruyabilmek için 1979' da Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesine Dair BM Sözleşmesi (CEDAW) ve 1989'da Çocuk Hakları Sözleşmesi yürürlüğe girdi.

Bu bölümde yer verilen araştırmalar ile temel ihtiyaçların karşılanarak, insanların demokratik karar sürecine katılımlarının sağlanmasının neden önemli olduğunun, öğrenciler tarafından anlaşılması hedeflenmektedir.

Sorular

- Asgari yaşam standardı ne anlama gelir?
Dünyadaki herkes eşit yaşam standardına ulaşabilir mi?

Araştırmalar

- Yaşam standardı – Çok adımlı araştırma
Kayak tatili – Neden/Sonuç analizi

Yaşam Standardı

İyi veya kötü yaşam standardının ne olduğunu bilmek oldukça zordur. Bu araştırmanın amacı kavramı daha yakından incelemek ve açıklamaya çalışmaktır.

1. Adım: Beyin fırtınası

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplardan "iyi bir yaşam standardı ne anlama gelir" konusu üzerine bir beyin fırtınası yapmalarını isteyin. Gruplar büyük bir kâğıda görüşlerini ve önerilerini yazsınlar ve daha sonra neden ve nasıl bu önerileri benimsediklerini anlatsınlar.

2. Adım: Eksiltme araştırması

- Beyin fırtınasını temel alarak gruplardan eksiltme araştırması yapmalarını isteyin.
  - Hangi öneriyi/önerileri çıkartırsak yaşam standardımızda bir değişme olmaz?
  - Hangi önerilerin daha fazla açıklanması gerektiğini düşünüyorsunuz?

3. Adım: Sohbet

- Öğrencilerle aşağıdaki konularda sohbet edin:
  - Hangi durumda yaşam standardı değil de sadece hayatta kalma mücadelesi verildiğine karar verdiniz. Bunlar arasındaki sınır nerede başlamaktadır?
  - Eğer dünyadaki bütün gençler aynı yaşam standardını talep etselerdi bu ne anlama gelirdi?

Özetleyin

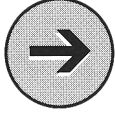
Yaşam standardının içeriğini ve kapsamını dünyanın hangi bölgesinde, nasıl bir kültürel ortamda ya-

şadığımız ve hangi değer yargılarına sahip olduğumuz belirler ve bu kavram herkes için aynı anlama gelmez. Buna rağmen insanların dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar asgari bir yaşam standardına hakları vardır.

Devam edin

- Yaşam standardı kavramının tarihsel gelişimini inceleyin.
- Yaşam standardıyla ilgili istatistikleri inceleyin.

Türk-İş'in Açlık Yoksulluk Sınırı araştırmalarına bakın: <http://www.turkis.org.tr/index.snet?wapp=52521E5F-FCA5-4BDD-940D-A284DA6F151D>

Kayak Tatili

Yaşam standardı nerede yaşadığımızı ve ne gibi olanaklara sahip olduğumuza bağlıdır. Eğer gelişmiş ülkelerdeki insanlar iyi bir yaşam standardına sahipse, dünyanın geri kalanının da aynı standarda sahip olması gerekmez mi? Bu neden/sonuç analiz alıştırması ile herkesin aynı standarda sahip olması durumunda dünya kaynaklarının buna yetip yetmeyeceğini araştıracağız.

Açıklama

- Aşağıdaki konuya ilişkin bir beyin fırtınası yapın:
Bir haftalığına kayak tatili için dağlık bir bölgeye gideceksiniz. Bu tatilin gerçekleştirilebilmesi için, hem toplumsal ve hem de kişisel olarak ne kadar masraf yapmanız ve hangi olanaklara sahip olmanız gerektiğine dair bir liste yapın.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Öğrencilerin listelerini gözden geçirin. Listede yazılanların bir kişi için maliyetinin ne kadar olduğunu hesaplayın. Buldukları rakamı en az 100.000 ile çarpın (yılda en az 100.000 insanın kayak yaptığını varsayalım).
- Böyle bir tatili Çin ve Hindistan nüfusunun yüzde yirmisinin her yıl yaptığını düşünün. Bu durum ekonomik, çevresel ve kaynak tüketimi açısından ne gibi sonuçlar doğurur.

Alternatif

- Kayak tatili yerine bir haftalık deniz tatilini de kullanabilirsiniz.

Özetleyin

Dünyanın bütün ülkeleri gelişmiş ülkelerle aynı düzeyde yaşam standardına sahip olsaydı, kaynakların yetersiz kalacağını söylemek mümkündür. 25. Madde bütün herkesin dağda kayak tatili yapması gerektiğini söylemiyor ancak, tüm insanların temel ihtiyaçlarını karşılanması gerektiğini belirtiyor. Bizim için normal olan tüketim şartlarını, dünyanın kaynakları ve diğer insanların olanakları ile karşılaştırarak değerlendirmeliyiz.

Devam edin

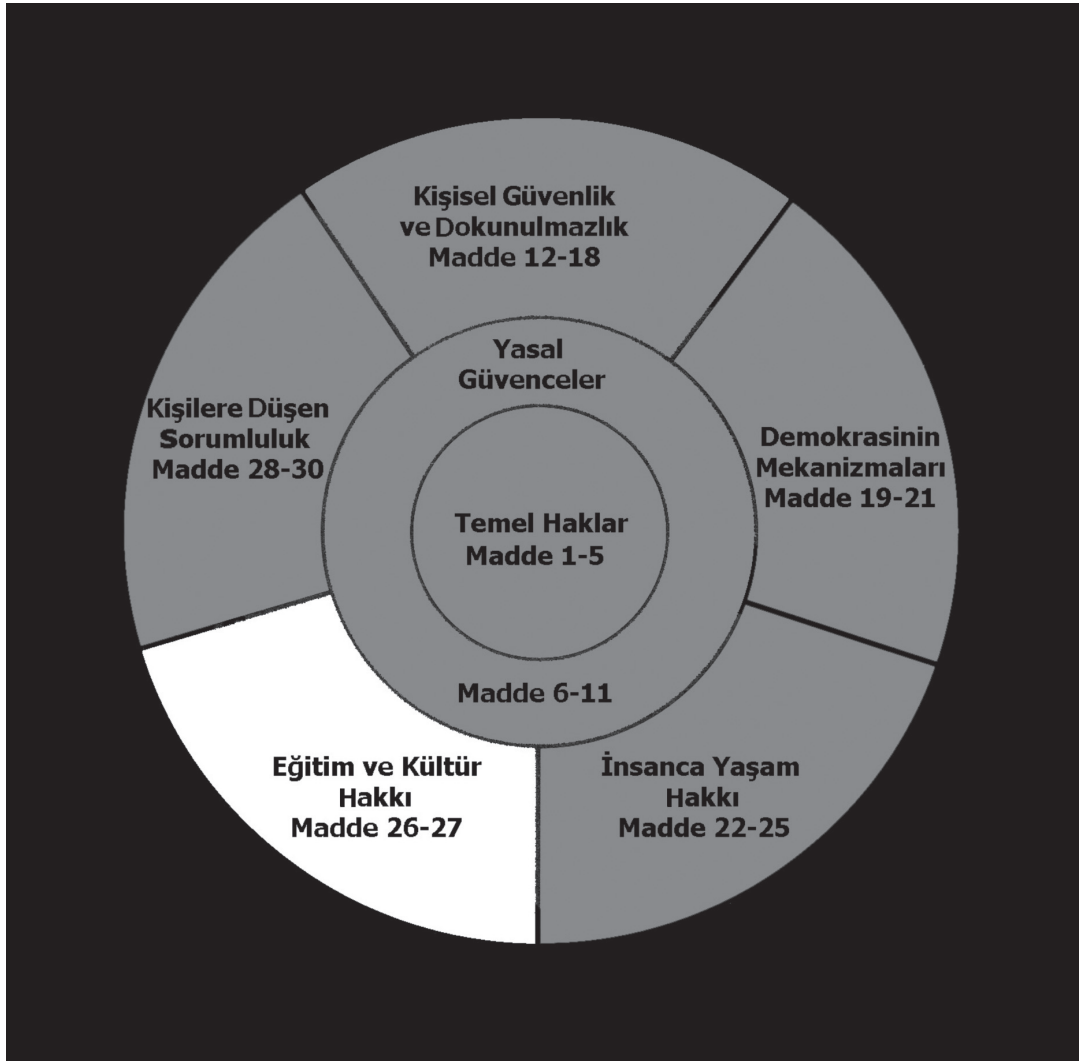
- Dünya genelinde kaynakların adil bir şekilde bölüşümü için neler yapılabilir?
- Geri dönüşüm nasıl olmaktadır?
- Ticaret oyunu oynayın.
- İstatistik bilgileri inceleyin. Ülkelerin kişi başına düşen gayri safi milli hâsıllarını karşılaştırın.

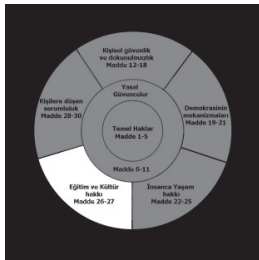
10:

Eğitim ve Kültür Hakkı Madde 26-27

Eğitim ve Kültür Hakkı Madde 26 – 27

Madde 26

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

2. Eğitim insan kişiliğinin tam olarak geliştirilmesine ve insan haklarına, temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel toplumlar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu

özendirmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

Madde 27

1. Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel

gelişmeye katılma ve bunlardan yararlanma hakkına sahiptir.

2. Herkes yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunması hakkına sahiptir.

Okumak, yazmak, matematiksel işlem yapabilmek ve kendini ifade edebilmek demokratik bir toplumda son derece önemlidir. Bu temel yetiler diğer insan hakları için ön koşuldur ve her birey bilgi edinerek toplumsal değişim ve dönüşüme katılma olanaklarına sahip olmalıdır. Ancak bu da yeterli değildir. Okulun görevi kişilik gelişimini sağlayarak insan haklarına saygı gösterilmesini güçlendirmektir.

Yaşam yalnızca eğitim ve iş değildir. Her birey müzik, sanat ve diğer kültürel etkinliklerden yararlanabilmelidir.

Eğitim ve kültür hakkı aşağıdaki hakları içerir:

- Herkes için parasız zorunlu temel eğitim
- Mesleki eğitim olanakları
- Yüksek eğitim görebilme olanakları
- Eğitimin hedefi kişisel gelişimi sağlamak ve insan haklarına saygınlığın güçlendirilmesini
- Eğitim hoşgörüyü, dostluğu ve barışı teşvik edecek nitelikte olmasını
- Herkesin kültür, sanat ve bilimden yararlanabilmesini
- Telif haklarını

Eğitim ve kültür hakkı birçok uluslararası sözleşmede yer almaktadır.

Öğrencilerin eğitim ve kişisel gelişim konusundaki görüşleri hakkında konuşun. Neden okul gereklidir? Neden okula gidilir? Okul mutlaka gerekli bir şey midir? Neden kültür önemlidir? Kültüre gereksinim var mı vb.

Eğitim Hakkı

Madde 26

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksel eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

2. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

Okuma yazma bilmemek, matematik hesaplarını yapamamak insanların hak ve özgürlüklerini korumalarını zorlaştırır. İnsan haklarının yaygın bir şekilde ihlal edildiği bölgelerde, okuma yazma ve genel olarak eğitim düzeyi düşüktür. İktidarı ellerinde tutan aileler tarih boyunca, 'eğitim alan insanlar sorun yaratır' diye düşündüğü için halkın okuyup yazması ve temel eğitim almasının gereksiz olduğunu düşünmüşlerdir. Artık bir arada barış içinde yaşamak için eğitimin ne kadar önemli olduğunu ve bu hakka saygı gösterilmesi gerektiğini biliyoruz. Önerilen alıştırmaların amacı öğrencilerin eğitimin bir insan hakkı olduğunu anlayabilmelerini sağlamaktır.

Sorular

İnsan okula gitmezse ne olur?

Okuma yazma bilmemek nelere yol açar?

Eğitim hakkı neden bir insan hakkıdır?

Günümüzde okullar insan haklarına olan saygıyı güçlendiriyorlar mı?
Eğitim programında insan haklarına ilişkin neler yer alıyor?

Alıştırmalar

Ben bu konuda başarılıyım- Değer alıştırması
Okulda en önemli olan..- Çok adımlı alıştırmalar
Vizyonlar
Eğitimin hedefi - Analiz
Kişisel gelişim – Beyin fırtınası
Saygı ve hoşgörü- Sohbet

Bu konuda başarılıyım...

Bu konuda başarılıyım öğrencilerin okula gitmenin bir insan hakkı olduğunu anlamalarını amaçlayan bir değerlendirme alıştırmasıdır.

Açıklama

- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Her öğrencinin bir iki dakika kendisinin hangi konuda başarılı olduğunu düşünmesini isteyin. Daha sonra her biri hangi konuda başarılı olduğunu anlatsın. Kişinin kendisi hakkındaki görüşünü gruptaki hiç kimsenin sorgulamaması önemlidir.
- Öğrencilere sorun:
Şimdi arkadaşlarına anlattığın beceriyi/bilgiyi okulda mı öğrendin? Okula gitmeden bunu öğrenmen mümkün müydü?
- Sonra aşağıdaki konular hakkında sohbet edin.
  - Şu ana kadar okulda öğrendiğin en önemli şey nedir?
  - Bunu öğrenemeseydin, şimdi ne olurdu?
- Sonra sınıfta neden eğitimin bir insan hakkı olduğunu konuşun.

Başka bir alıştırmaya seçeneği 1:

Okul anıları

- Öğrencilerden yetişkinlerle konuşarak onların okulda neler öğrendiğini ve neler hatırladıklarını sormalarını isteyin.
- Bu konuşmaları öğrenciler sınıfa bir kompozisyon, konferans veya sergi şeklinde sunsunlar.

Başka bir alıştırmaya seçeneği 2:

Neden okula gitmek gerekli?

- Öğrencileri ikiye bölün. Bunlardan biri "Neden okula gitmek gerekli" sorusunu sorun, diğeri yanıtlasın. Karşıdaki yanıt veremeyecek duruma gelene kadar, verilen her cevaba 'ne-den' sorusu yöneltilsin.
- "Neden okula gitmeliyiz" konusunda sohbet edin.

Özetleyin

Herhangi bir nedenle eğitim hakkından yararlanamayan birey toplumsal yaşamın dışına itilir. Günümüzde herkesin okuryazar olduğunu varsayımından hareket edilerek, açıklama çoğunlukla yazılı olarak yapılmaktadır. Formları doldurmak, iş aramak, televizyonda alt yazılı yabancı filmleri izleyebilmek için okuryazar olmak gerekmektedir. Okuryazar olmayan bir kişi çevresi tarafından değersiz olarak görülebilir ve bu şartlar altında kişi eşit muamele görme hakkını savunmakta zorlanabilir.

Devam edin

- Türkiye tarihini inceleyin. Zorunlu temel eğitim ne zaman başladı? Daha evvel durum nasıldı?

Diğer ülkelerdeki okulları inceleyin. Türkiye'deki okullarla benzerliklerini ya da farklılıkları neler? Okulların nasıl olacağına Türkiye'de kim karar veriyor?

Okulun Önemi

Bu çok adımlı alıştırmada, okula gitmenin neden önemli olduğu ve toplumsal bir birey olabilmek için en çok hangi bilgilere ihtiyaç duyulacağı üzerinde durulacaktır. Eğer zamanınız kısıtlıysa adımlardan sadece bir tanesini yapın.

1. Adım: Dört köşeli alıştırma

- Eğitimin önemi üzerine dört köşeli bir alıştırma yapın.

Öneriler:

Okuldaki en iyi gün hangisidir?

- Hoş zaman geçirilen
- Arkadaşlarla olunan
- Bir şeyler öğrenilen
- Başka

Okulda öğrenilen en önemli şey nedir?

- Saygı göstermeyi öğrenmek
- Çeşitli bilim dallarındaki temel bilgileri öğrenmek
- Konulara eleştirel bir şekilde bakmayı öğrenmek
- Başka

Sınıftan köşe seçiminde neler düşündüklerini anlatmalarını isteyin ve bu konu üzerine konuşun,

2. Adım: Sıralandırma

- Toplumsal yaşamda sorunları çözebilmek için değişik bilgilere ihtiyaç duyulur. Okulda öğrenilmesi gereken en önemli şey nedir? Öğrenilmesi gereken şeylerin en önemlisini birinci sıraya, en önemsini ise on beşinci sıraya koyarak sıralandırın. Öğrenciler ilk önce sıralamayı bireysel olarak yapsınlar, sonra küçük gruplar halinde tartışarak görüş birliğine varıp, yeni bir sıralama yapsınlar. Son olarak , sınıfça sıralama yapsınlar.
- Öğrencilerle sıralandırma konusunu konuşun. Okulun en önemli görevi neleri öğretmektir? Öğrencilere bu konudaki görüşleri sorun.
- Sonra öğrencilerle aşağıda verilen konular üzerine konuşun:
  - Neden birçok öğrenci okuldan hoşnut değil?
  - Okuryazar olmamak kişiyi nasıl etkiler ve ne gibi sonuçlar doğurur?
  - Neden eğitim hakkı bir insan hakkıdır?
- Eğitim programını sınıfla birlikte inceleyin:
  - Müfredata göre okulun en önemli görevi nedir?

Konu	Benim sıralamam	Gurubun sıralaması	Sınıfın sıralaması
Bir grup karşısında konuşma			
Doğa ve çevre			
Okumak			
Tarih			
Matematik			
İşbirliği			
Yazmak			
İnsan hakları			
Yabancı dil			
Demokrasiyi öğrenmek			
Dünya			
Bilgisayar			
Problem çözmek			
Eleştirel gözle bakmak			
Fikirleri savunmak			

Özetleyin

Okulun demokrasiyi öğretmek, bilgi ve donanım aktarmak gibi birçok görevi vardır. İyi çalışmayan bir okul sistemi bireylerin ve toplumun gelişebilmesinin önünü kapatır.

Devam edin

- Okuryazar olmamanın sonuçları üzerine bir forum oyunu oynayın.

Hayaller

Bu ileriye dönük alıştırma ile gelecekte nasıl bir okul istendiği ve bunu gerçekleştirebilmek için neler yapılması gerektiği konusunda, öğrencilerin düşünmesi ve fikir üretmesi amaçlanmaktadır.

Açıklama

- Öğrencileri ikişer kişilik gruplara ayırın ve aşağıdaki soruları sorun:
  - Okulu müdürü olsaydın senin yönettiğin okul nasıl görünürdü ve bunu başarmak için kimlerin desteğine ihtiyaç duyardın?
- Öğrencilerin eğitim programı, okuldaki iş koşulları ve çevre sorunları konusunda düşüncelerini isteyin.
- Öğrenciler nasıl bir okul istiyor? Öğretmenlerden ne gibi talepleri var? İkişerli gruplardan ortak vizyonlarını ortaya koymalarını isteyin.
- Her çift geliştirdiği vizyonu sınıfın önünde sunsun.
- Çiftlerle çalışmaya devam edin ve vizyonlarını gerçekleştirebilmek için kimlerin desteğine ihtiyaçları olduğunu sorun.

- Öğrencilere şu soruyu yöneltin:
  - Söylediğiniz şeyler arasında şu anda okulumuzda yapılması mümkün olanlar var mı?
- Bunların nasıl gerçekleştirilebileceğini konuşun.
- Öğrencilerle iyi bir okulun önemi ve eğitim hakkının insan haklarından bir tanesi olduğu konusunda sohbet edin.

Özetleyin

Eğer eğitim hakkı temel bir insan hakkı ise, okulların da herkese açık olması gerekir. Bizler vatandaşlar olarak toplumsal hayata katılıp, süreçlere müdahale etmek sorumluluğunu taşırız. Bu alanlardan bir tanesi de herkesin hak ve özgürlüklerine saygı duyulmasını sağlamak zorunda olduğumuz okullardır.

Devam edin

- Okul ve eğitimle ilgili siyasi karar alma mekanizmasını inceleyin.

Eğitimin Hedefi

Öğrenciler bu alıştırma aracılığıyla okulun hedef ve amaçlarına ulaşabilmesinin olanak ve zorluklarını inceleyip analizini yapacaklar.

Açıklama

- Öğrencilerle birlikte 26. Maddenin 2. bendini, 'Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeyi ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeyi hedefler', okuyun.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Her bir gruba büyükçe birer sayfa verin. Sayfayı enlemesine ve boylamasına çizgi çizerek dört eşit bölüme ayırınlar. Birinci bölümün başına 'Okulda' ve ikinci bölümün başına ise 'Okul dışında' başlıklarını atınlar. Okulda başlığının altına 'olumlu şartlar', onun altındaki bölüme de 'olumsuz şartlar'. 'Okul dışında' başlığının altına ise 'olanaklar' ve hemen onun altına da 'tehditler' yazınlar.

Okulda	Okul dışında
Olumlu şartlar	Olanaklar
Olumsuz şartlar	Tehditler

- 26. maddenin 2. bendindeki eğitimin hedeflerine ulaşabilmek için var olan olanaklar ve karşılaşılan zorlukların analizini yapmalarını isteyin.

Okulumuzda:

- Okulda eğitimin hedefine ulaşabilmesi için hangi olumlu şartlara sahibiz?
- Hangi olumsuz şartlar bizim bu hedefe ulaşmamızın önünde engel teşkil ediyor?

Okul dışında:

- Okul dışında bulunan olanaklardan hangileri bizim hedefimize ulaşmamıza yardımcı olabilir?
- Ne gibi tehlikeler ve tehditler bizim hedefimize ulaşmamıza engel olur?
- Gruplar vardıkları sonuçları listeler biçiminde kâğıtlarına yazınlar.
- Yazı tahtasına, grupların listelerinden hareketle ortak bir liste yazın. Bunlardan hangilerini, öğrencilerin kendi gayretleriyle ve katkılarıyla değiştirebileceklerini sorun.
- Bu değişikliği gerçekleştirebilmek için bir eylem planı hazırlayın.

Özetleyin

Hepimiz, öğrenci, öğretmen, anne, baba, okul müdürü ve politikacılar olarak 26. maddenin 2. bendine uygun bir okulun yaratılmasından sorumluyuz.

Devam edin

- Okul sorunlarına ilişkin siyasi karar alma sürecini inceleyin.

Kişisel Gelişim

Bu beyin fırtınasıyla kişinin birey olarak gelişiminin önemi üzerinde durulacaktır. Alıştırmanın amacı, öğrencilerin diğer insanların kişi olarak gelişmesine engel olmamak için herkese sorumluluk düştüğünü anlamalarıdır.

Açıklama

- Öğrencilerle birlikte 26. maddenin 2. bendini okuyun "Eğitim, insan kişiliğini tam geliştirmeyi ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeyi hedefler." Bunun ne anlama geldiğini konuşun.
- Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplardan kişisel gelişmeyi engelleyen faktörler hakkında bir beyin fırtınası yapmalarını isteyin.
- Gruplar varmış oldukları sonuçları açıklasınlar.
  - Okulda kişisel gelişmeyi engelleyen faktörler var mıdır?
  - Bu engelleri nasıl ortadan kaldıracaktır? Nasıl?
  - Hep birlikte neler yapabiliriz?

Özetleyin

Aşağılanmak kişisel gelişimi engeller ve herkes insan olarak saygı görmek hakkına sahiptir. Birey takdir edilir ve saygı görürse, insan olarak gelişebilir. İşte bu nedenle, hepimiz birbirimizin gelişmesinden sorumluyuz.

Saygı ve Hoşgörü

Bu alıştırmayla saygı ve hoşgörünün ne anlama geldiğini inceleyeceğiz. Alıştırmanın amacı, insanlara her zaman saygı göstermemiz gerektiği, ancak bunun o insanın görüşlerine - insan haklarını ihlal edici nitelikteyse- hoşgörü göstermek zorunda olmadığımızı anlatabilmektir. 29. maddenin 2. bendine bakınız.

Açıklama

- Öğrencilerden hoşgörü ve saygınının anlamlarını sözlüklerden tarayıp bulmalarını isteyin. Bunları tahtaya yazın.
- İki kelime arasındaki farkları konuşup tartışın. Öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltin:
  - Değişik görüşlere saygı mı göstereceğiz yoksa hoşgörü mü?
  - Değişik insanlara saygı mı göstereceğiz yoksa hoşgörü mü?
  - Bir ırkçıya saygı göstermek zorunda mıyız?
  - Bir ırkçıyı hoşgörüyle mi karşılayacağız?
  - Okulda hoşgörüyle karşılaşılması mümkün olmayan görüşler var mı?
  - Okulda saygı ile karşılanmayan görüşler var mı?
  - Okulda saygı gösterilmeyen insanlar var mı?
  - Bütün insanlara saygı gösterilmesi, her türlü görüşün hoş görülmesi anlamına gelmez. İnsanlara saygının arttığı; ama kabul edilmez görüşlere müsaade edilmediği bir durum için neler yapabiliriz?

Özet

Bütün insanları eşit hak ve değerlere sahip insanlar olarak görüp saygı göstermemiz gerekir. Ancak insan haklarını ihlal edici nitelikteki görüşleri hoşgörüyü karşılamamız gerekmez. İnsan haklarını ihlal eden açıklamalar yapanların, bunu serbestçe yapmalarını engellemek için hangi kuralların geçerli olduğunu net olarak ortaya koymamız gerekir.

Kültür Hakkı

Madde 27

1. Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.

2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

İnsan haklarının ihlal edildiği ülkelerde kültür emekçileri sık sık mahkeme karşısına çıkarılır, birçok yazar, ressam ve kompozitörün eserleri yasaklanır ve tahrip edilir. Gerekçe olarak bu eserlerin genel ahlaka aykırı, din karşıtı, milli duyguları rencide edici nitelikte olduğu ileri sürülür. Bunun örneklerini tarihte gördüğümüz gibi, günümüzde de bu tip örnekler bulmamız mümkündür. Toplumun kültürel yaşamının bir parçası olmak ve kültürel çalışmalara katılıp, kültürle uğraşmak bir insan hakkıdır. Aynı şekilde insanların toplumda bilimsel çalışmalara katılabilmesi ve bilimin gelişmesine katkıda bulunabilmesi de tartışma götürmez bir haktır. Ekonomik kaynakların kısıtlı olması nedeniyle, ne yazık ki birçok kişi bu haktan yararlanamamaktadır.

Sorular

Kültür neden önemlidir?

İyi ya da kötü kültür var mıdır?

Bilim bir imkân mı yoksa bir tehlike mi?

Alıştırmalar

Kültür – Beyin fırtınası

Özgür olmayan sanat – Çok adımlı alıştırmaya

Bilimsel araştırma – Çok adımlı alıştırmaya

Devam edin

Türk kültür politikasını inceleyin.

Kültür

Beyin fırtınası ile "Kültür nedir?" sorusunu işleyeceğiz. Alıştırmanın amacı kültür kavramının ortak bir tarifini bulmak değil, öğrencilerin kültür kavramının değişik yönleri olduğunu anlamasıdır.

Açıklama

- Sınıfta bir beyin fırtınası başlatın: Kültür nedir?
- Söylenenleri yazı tahtasına liste biçiminde yazın.
- Öğrencilerle aşağıdaki konular hakkında sohbet edin:
  - Kültür kavramından ne anlıyoruz?
  - Kültürden kültüre fark var mıdır? Varsa nasıl?
  - İyi veya kötü kültürden bahsedilebilir mi? Bu konuda nasıl karar verilebilir?
  - Türk kültürü ne demektir?
  - Yabancı kültür ne demektir?

- Kültür korunabilir mi? Gerekçeleriyle açıklayın.
- 27. maddeyi okuyun ve öğrencilerle aşağıdaki konuları tartışın:
- Sözü geçen maddede nasıl bir kültür yorumu var?
- Neden kültür bir insan hakkıdır?
- Bir insanın kendi kültürünü yaşama hakkına izin verilmezse ne olur?

Alternatif:

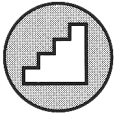
- Sıcak sandalye alıştırmaları yapın. Varsayım önerileri:
- Bale disko partilerinden daha güzeldir!
- Futbol bir kültürdür!
- Bazı kültürler zararlı olabilir!
- Bir bulaşık fırçası kültür olabilir!
- Kültür sıkıcıdır!
- Bazı kültürler diğer kültürlerden daha iyidir!

Özetleyin

Çoğunlukla değişik kültür türleri arasında çelişkiler vardır ve bazıları diğerlerine göre daha üstün ve iyi diye değerlendirilebilir. Kabullenilemeyecek tek kültür tipi insan haklarını ihlal eden kültür tipidir. Bireyin toplumun kültürel yaşamına katılımı ve kendi kültürünü yaşayabilmesi, kişisel gelişimi için önemlidir. Bütün kültürleri yaşayabilme ve kendimizi her türlü ifade edebilme olanaklarına sahip olmalıyız.

Devam edin

- Türkiye’de yüksek kültür ve alt kültür var mıdır?
- Gençlik kültürünü tarihsel bir perspektiften inceleyin.
- Türk kültür politikasını inceleyin. Herkesin kültürünü yaşatabilmesi için neler yapıldı?

Tutsak Sanat

Bazı ülkelerde bazı sanatsal ifade şekilleri yasaktır. Bu çok adımlı alıştırmaların amacı, öğrenciler neden bu ülkelerde iktidarı elinde tutanların, sanatsal ifadeleri ve kültürel çalışmaları yasakladıkları konusunda düşüncelerini sağlamaktır.

1. Adım: Sohbet

- 27. maddeyi birlikte okuyun. Sınıfı küçük gruplara ayırın. Gruplar aşağıda verilen soru çerçevesinde düşüncelerini söyleyin:
- Sanat özgür değilse ne gibi sonuçlar ortaya çıkar?
- Gruplar düşüncelerini açıklasınlar.
- Sınıfla aşağıda verilen sorular çerçevesinde konuşun:
- Neden diktatörler sanatçıları ve kültür emekçilerini mahkûm eder?
- Neden kültür emekçileri bu gibi ülkelerde bir tehdit olarak görülmektedir?
- Kültür tehlikeli olabilir mi?

2. Adım: Proje Alıştırmaları

- Öğrencilerden, görüşleri ve sanatı nedeniyle, sürgüne yollanan, mahkûm edilen veya öldürülen bir şair, yazar, müzisyen vb. bir kültür emekçisini konu alan bir çalışma yapmalarını isteyin.
- Öğrenciler yaptıkları çalışmayı sergi, konferans veya kompozisyon vb. biçiminde sunsunlar.

Özetleyin

Değişik sanatsal etkinlikler, tarih boyunca bir görüş veya düşüncenin ifade edilebilmesi için bir araç olmuştur. Sanat toplumsal yaşamı betimleyebileceği gibi, toplumsal yaşama bir tepki olarak da ortaya çıkabilir ve toplumsal eleştiri ifadesini şiirde, tiyatrodaki, romanlarda, resimde, heykelde ve müzikte bulabilir. İfade özgürlüğünün kısıtlı olduğu ülkelerde, genellikle insanın kendisini sanatsal olarak da ifade etmesi yasaktır. Dünyanın değişik yerlerinde birçok yazar cezaevlerinde tutulmaktadır. Suçları, egemenlerin, yazdıkları şeyleri toplumsal eleştiri olarak görmesidir. İnsanların kendilerini yazılı resim, dans ya da tiyatro ile özgürce ifade edebilmesi hakkını hep birlikte koruyup savunmalıyız.

Devam edin

- Salman Rüştü ile ilgili yazıları okuyun.
- Tarihten yasaklanan sanat eserlerine ilişkin örnekler arayın. (Örneğin, Sovyetler Birliği tarihinden)
- Picasso'nun Guernica' sını inceleyin.
- Çeşitli artistlerden protesto şarkılarını dinleyin(Karl Gerhard, Viktor Jara, Violetta Parra, Joe Hill). Bunları birbiriyle kıyaslayın.

Bilimsel Araştırma

Bu çok adımlı araştırma, öğrencilerin bilimsel alanda yaşanan gelişmelerden bilgilenebilme hakkının, neden bir insan hakkı olduğu ve bunun gerçek yaşamda herkesi kapsayan bir hak olup olmadığı konusunda düşünmelerini amaçlamaktadır.

1.

Adım: Beyin fırtınası

- Sınıfı küçük gruplara bölün. Gruplar aşağıda verilen soru çerçevesinde bir beyin fırtınası başlatsınlar.
  - Bilimsel araştırmalardan haberdar olmak neden bir insan hakkıdır?
- Grupların vardıkları sonuçları dinleyin. İleri sürülen görüşlerin toplu bir listesini yapın.

2. Adım: Neden/Sonuç analizi

- Gruplardan, bilimsel gelişmelerden haberdar olmamanın sonuçlarının neler olabileceğini tanımlamalarını isteyin (kimya, fizik ve tıptaki yeni buluşlar, silah endüstrisindeki ve gen teknikteki yeni gelişmeler vb.).
- Birlikte sonuçlarını değerlendirin.

3. Adım: Sohbet

- Öğrencilerle aşağıdaki konular çerçevesinde sohbet edin.
  - Herkesin gerçek yaşamda bilimsel araştırma sürecinde yer alabilme ve bunun sonuçlarından yararlanabilme olanağı var mı? Bu olanaklar neye bağlıdır?
  - Bilimsel araştırma yönlendirilmeli mi? Kim tarafından? Neden?
  - Bilimsel araştırmalarda birbiriyle çelişkili sonuçlar alındığında kimin gözlemlerine inanacağız?

Özetleyin

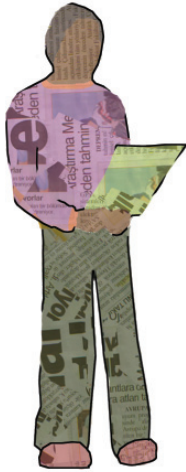
27. madde herkesin bilimsel gelişmeden haberdar olma ve ortaya çıkardığı olanaklardan yararlanma hakkı olduğunu vurgulamaktadır. Ama birçok kişi maddi olanaksızlıklar ve eğitim seviyesini düşüklüğünden dolayı bilimsel gelişmeye katılamamakta ve sonuçlarından yararlanamamaktadır. Batıda çevre ve sağlık açısından kullanılması zararlı bulunan birçok ürün üçüncü dünya ülkelerine satılmaktadır. Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu ilaç bulamadığı için tedavi edilebilecek hastalıklar yüzünden ölmektedir.

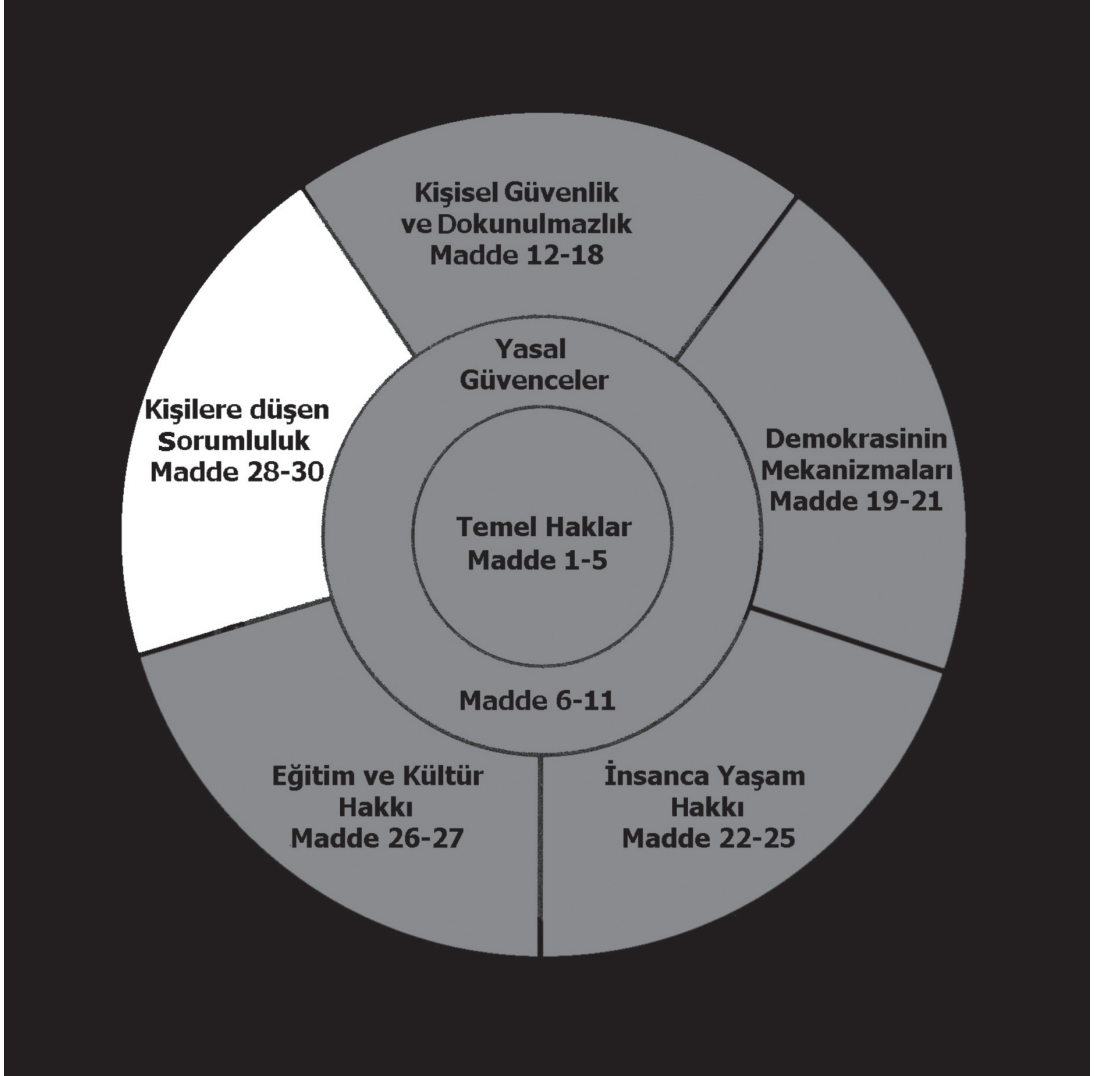
Devam edin

- Tarihsel olarak bilime nasıl bakılmıştır? Toplum açısından yararlı mı yoksa tehlikeli mi olarak algılanmıştır?
- İnsanlığın gelişimine katkıda bulunan bilimsel gelişmeleri inceleyin.
- Tarihte insanlar üzerinde-onlar istememesine rağmen- yapılan bilimsel araştırmaları inceleyin.
- Doris Pilkington'un İT kitabını okuyun ve aynı adlı filmini izleyin.

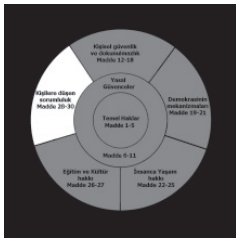
11:

İnsan Hakları Konusunda Herkes Düşen Sorumluluklar Madde 28-30

İNSAN HAKLARI KONUSUNDA HERKESE DÜŞEN SORUMLULUKLAR

Madde 28 – 30

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin son bölümünde, madde 28-30 herkesin, bireyin hak ve özgürlükleri konusundaki sorumlulukları vurgulamaktadır. Toplumda yalnızca hak ve özgürlüklerimiz yoktur, aynı zamanda topluma ve birbirimize karşı sorumluluklarımızda vardır. İnsan hakları aynı zamanda başkalarının haklarına da saygı göstermektir.

Beyanname'nin son bölümündeki maddeler insan haklarının diğer insanları aşağılama aracı olarak kullanılamayacağını vurgular. Devletlerin (örneğin, ifade özgürlüğü) bazı hakları kısıtlaması ancak başkalarının haklarını ortadan kaldırmaya yönelik olaylarda kullanılabilir. Bu nedenle, ifade özgürlüğü başkalarını aşağılamak ya da nefret uyandırmak için kullanılamaz. Öğrencilerin hiç kimsenin baskı ve eziyet, tehdit, ayrımcılık ve nefrete maruz bırakılmaması için hakların tam olarak kullanılması ve bireye düşen sorumluluk arasındaki ilişkiyi görmesi gerekir. Bir hak, örneğin ifade özgürlüğü, başka hakların yok edilmesi için kullanılamaz.

Bizim insan hakları konusundaki sorumluluğumuz şunlardır:

- Sosyal ve uluslararası düzen
- Topluma karşı görevlerimiz
- Haklarımızı güvence altına alabilmek için gereken yasal kısıtlamalar
- Demokrasinin ihtiyacı olan genel düzen ve refah
- Hakların kötüye kullanılması
- İnsan haklarını kullanmasını engellemenin önüne geçmek

İnsan haklarına uyulmasını sağlama görevi asıl olarak meclis, hükümet, mahkemeler, savcılar, polis ve konuyla ilgili diğer bakan ve bürokratlarıdır. Ancak günlük yaşamdaki sorumluluk ise, öğrencilerin, öğretmenlerin, çalışanların, anne ve babaların, başka bir deyişle herkesindir.

Bu nedenle bu son maddelerin okul ve sınıf üzerinde uygulanmasının yararı vardır. Her öğrenci ve öğretmene ne gibi sorumluluklar düşüyor? Ne kadar özgürlüğümüz, ne kadar sorumluluğumuz var? Küçük dünyamızın ulusal ve uluslararası alanla ne gibi bir bağlantısı var? İnsanın insan olmasından kaynaklanan değerine saygı göstermek ne anlama geliyor?

Tartışılmaz Haklarımız

Madde 28- Herkesin bu Bildirge'de öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

28. madde de herkesin hak ve özgürlüklerinin korunup güvence altına alınabilmesi için toplumsal bir düzene ihtiyaç olduğu vurgulamaktadır. Bu gibi hak ve özgürlükler birçok kişi açısından tartışılmaz olsa bile, bunların hem mikro ve makro perspektiften ele alınarak tekrar gözden geçirilmesinde yarar vardır. Bu alıştırmamızın amacı, temel haklarımızdan yararlanabilmemiz için ortak bir düzene sahip olmamız gereğinin ortaya konulması ve böyle bir düzen içinde insanların kendilerini özgür ve güven içinde hissedebileceklerini öğrencilerin anlamasını sağlamaktır.

Sorular

Gençlerin toplumdaki ne gibi beklentileri var?

Toplum neleri garanti etmelidir?

Toplumda yaşamın sıkıntısız devam edebilmesi için neler çalışmalıdır?

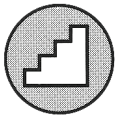
Alıştırmalar

Toplumda neler çalışmalıdır? – Çok adımlı alıştırma

Kaos- Simülasyon alıştırması

Küçükten büyüğe – Sohbet

Savaşlar- Rol oyunu

Toplumda neler çalışmalı?

Toplumsal yaşamın sorumsuz olarak çalışabilmesi için belli kurallar ve oturmuş bir sisteme ihtiyaç vardır. Bunlar çalışmadığı takdirde yurttaşlar açısından sıkıntılı ve zorluklarla dolu bir kaos ortamı doğar. Bir öğrencinin sabah kalkıp okula gidip normal bir gün geçireceğini varsayın. Okuldan sonra arkadaşlarıyla buluşacak, akşam da derslerini yapacak ve hobisi ile (idman, müzik, video, televizyon seyretmek, sinemaya gitmek vb.) uğraşacaktır. Öğrencinin bütün bunları yapabilmesi için toplumun koşullarını sağlayacağı bir düzenin olması gerekir.

1. Adım: Beyin fırtınası

- İkişer kişiden veya birkaç kişiden oluşan ufak gruplarla beyin fırtınası başlatın. Toplumda nelerin çalışması gerekir? Toplumdan neler talep ediyoruz?

Beyin fırtınasından elde edilen sonuçları, iletişim, elektrik, su, toplumsal düzen ve güvenlik, normlar ve değerler, hukuki statüsü bulunan sözleşmeler gibi toplumsal alt yapıyı oluşturabilecek konulara ayırıp özetleyin.

2. Adım: Eksiltme ve neden/sonuç alıştırması

- Bu alıştırma bir önceki alıştırmamızın devamıdır.

Öğrencilerden bir önceki beyin fırtınasından elde edilen sonuçlardan beş tanesini seçerek yok saymalarını isteyin. Bu beş fonksiyonun garanti edilememesi toplumsal yaşamda ne gibi sonuçlara neden olur? Beş fonksiyonun yok olmasının doğuracağı sonuçlar nelerdir? Yok olan her fonksiyon için bir neden/sonuç analizi yapın. Sonuçların ne olacağını öğrenciler düşünüp bulsun.

- Toplumsal yaşamda önemli fonksiyonların (alt yapı ve sosyal güvenlik de dahil) bir listesini yapın.
- Bunlardan bir kaçın daha listeden çıkarıp, yok sayarak bir sonuç analizi daha yapın.

Örneğin; ulaşım hizmetlerinin verilememesi öğrencinin okula gitmesini nasıl etkileyecektir? Sokaklarda insanları kendilerini güvende hissetmezlerse ne olur?

- Burada alıştırmayı yönetenin rolü son derece önemlidir; Son derece duyarlı olmalı ve sorularla çalışmanın devam etmesini sağlamalıdır. Evet ya da hayır ile cevaplanabilecek sorular sormaktan kaçınin. Öğrencilerin verdikleri yanıtları detaylandırması önemlidir çünkü bu yanıtlar çalışmanın devam etmesine yardımcı olur.

Alternatif beyin fırtınaları

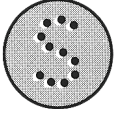
- Öğrencilerin okuldan beklentileri nedir?
- Çalışanların iş yerinden beklentileri nedir?
- Üyelerin kendi derneklerinden beklentileri nedir?
- Evde neler çalışmalı ki yaşam sorunsuz devam edebilsin?
- Hükümetten neler beklenebilir?
- Yargı organlarından ve güvenlik güçlerinden ne talep edebiliriz?
- Yurttaşlardan ne talep edilebilir?
- Dış ülkelere yaptığımız gezilerden ne gibi beklentilerimiz olabilir?

3. Adım: Sohbet

- Öğrencilerle aşağıdaki konular çerçevesinde konuşun:
- Gençler ve öğrenciler olarak ne gibi haklarınız var?
- Birçok kişiye tehdit, şiddet yöneltildiği gibi birçok kişide çeşitli şekillerde dışlanmakta ve eziyet edilmektedir. Dışlanma ve eziyet, tehdit ve şiddet kişisel hakları ihlal ettiğinden insanın normal bir yaşam sürdürmesini engeller. Bunları engellemek için neler yapabiliriz? Bizi engelleyen şeyler neler?
- Neden korkuyoruz? Bu konuda sıcak sandalye alıştırmamız yapın.
- Çocuğunuz olduğu takdirde okuldan, sınıftan, arkadaşlarınızdan ve toplumdan ne gibi talepleriniz olur?

Özetleyin

Hepimizin toplumda barış, özgürlük ve güvenlik içinde yaşayabilmesi için toplumda sabit bir düzenin olmasını ve bizi korumasını talep ederiz. Böylesine bir talep bireysel düzlemde sınıfta, eğlencede, çarşıda, otobüste de geçerli olmalıdır. Böylesi bir düzenin doğal olduğunu düşünüyoruz; ancak bu düzeni korumak ve geliştirmek için mücadele etmek gerekir.

Kargaşa

Hiç bir şeyin çalışmadığı ve yapılan uyarıları kimsenin anlamadığı bir kaos alıştırması yapın. Hiçbir şey net olmayacak, kaotik bir durum var ama soruların bir anlamı yok, amaç net değil, zamanlar birbirine uymuyor vb. Bu alıştırma ile düzensizliğin hâkim olduğu

bir durumu canlandıracağız.

Açıklama

- Sınıfı dört eşit gruba ayıracağınızı söyleyin; ama 7 tane grup oluşturun. Kimin hangi grupta olacağına ilişkin kafa karıştırıcı bilgiler verin.
- “Dünyanın iyi ülkesi” konulu bir beyin fırtınası başlatın. Öğrenciler 10 dakika içinde sıralama yapmadan dünyanın en iyi 20 ülkesini bir kâğıda yazmalarını isteyin. Yanlış ya da doğru diye bir şeyin olmadığını vurgulayın.
- Üç dakika sonra ise çalışmayı durdurun ve ‘artık yeter, zamanımız çok kısıtlı. Her grup ne yaptıysa göstereyin’ deyin. Ülkelerin kendi içlerinde en iyiden en kötüyü doğru sıralanmış olması gerektiğini ekleyin.
- Sadece iki grubun ulaştığı sonuçları özetleyin. Birinci grubu varmış olduğu sonuçtan dolayı övün. Diğer grubu ise yanlış değerlendirmeleri vs. nedeniyle sert bir şekilde eleştirin. Diğer gruplar umurunuzda bile olmasın.
- Alıştırmayı bütün öğrencilerin sıralama konusunda şöyle uzlaştığını (bunu siz belirleyeceksiniz) söyleyerek bitirin.

Sohbet

- Alıştırmanın ardından duygular, davranışlar, kızgınlık ve düş kırıklığı üzerine sohbet edin. Öğrenciler öğretmenden ne bekliyorlardı? Rahat çalışabilmek için nasıl bir ortam gerekiyordu?

Özet

Kaos öfkeye, düş kırıklıklarına ve güvensizliğe yol açar. Oyunun kurallarını bilmediğimizde ya da toplumsal düzen bozulduğunda kendimizi rahatsız hissederiz. Barış içinde bir arada yaşayabilmek için sosyal vatandaşlar olarak sosyal düzen konusunda yapmış olduğumuz sözleşmelere saygı göstermeliyiz.

Küçükten Büyüğe

İnsanların çoğunluğu düzensizlikten ve kargaşalı ortamdaki rahatsız olur ve öfkelenirler. Yinede milyonlarca insan günümüzde açlık, savaş ve çeşitli doğal afetler gibi kargaşalı ortamlarında yaşamak zorunda kalmaktadır. Dünyada düzeni kim koruyacak? Birleşmiş Milletler mi, ABD mi, AB mi, Uluslararası Af Örgütü mü, Kızıl Haç-Kızıl Ay mı veya savaş mahkemeleri mi? Düzensizliğin, kargaşanın, şiddetin yöneldiği ve etkilediği milyonlarca insan için neler yapacağız? Bu alıştırmayla uluslararası bir düzenin gereksinimi üzerine konuşup tartışacağız.

Açıklama

- İhtiyacımız olan uluslararası düzen üzerine konuşup tartışın.
- Türkiye’yi bırakıp gitmen için ne olması gerekli? Doğal afet mi? Savaş mı? Açlık mı? Şiddet mi? Baskı mı?

Devam edin

- “Hangi şartlarda ve ne zaman ülkeden kaçardın?”, “Ülke alıştırması” ve “Sana nasıl davranılsın isterdin?” alıştırmalarına tekrar bir göz atın.

Savaşlar– Ne yapılmalı?

Birleşmiş Milletler ABD ve NATO ile birlikte Irak, Somali ve eski Yugoslavya'daki çatışmalarda daha aktif bir askeri rol üstlenmiştir. Saldıran taraf olarak belirlenen ülkelere Birleşmiş Milletler'in silahla müdahale etmeye hakkı var mıdır? Birçok çatışmanın 'ülkelerin iç sorunu' olarak görüldüğü günümüzde, BM ne zaman ve hangi koşullarda müdahale edebilmelidir? Ortak görüşlerini ve beyan ettiği ilkeleri yaşama nasıl geçirecek? Türk askerleri başka ülkelerde savaşa aktif olarak katılmalı ve yaşamlarını tehlikeye atmalı mı? Öğrencilerin görevi, bu soruları diyalog oyunu şeklinde tartışmaya açmak olacaktır.

Açıklama

- Aşağıdaki metni okuyarak başlayın:

“ Haklı savaş var mıdır? Savaş hayranlık yaratabildiği gibi, bizi korkutabilir ve önemli değişimlere neden olduğu gibi, aynı zamanda inanılmaz acılara sefalet ve ölümlere de neden olur. Savaşın bir cehennem olduğunu biliriz; ama kötülüklerin yaygınlaşmasını engellediği durumlar da vardır. Haklı veya iyi savaşların olduğu söylenebilir mi? Anlaşmazlıklar başka nasıl çözülebilir? İki halk arasında bir savaş çıktığında Birleşmiş Milletler ne yapmalıdır?

- Dört farklı görüşü temsil eden dört grup oluşturun. Öğrencilerden savunacakları görüşleri enine boyuna düşünmelerini isteyin. Öncelikli olarak ana fikre yoğunlaşmalarına izin verin. Biraz düşünüp taşındıktan sonra diğer gruplarla diyalog başlatabilirler, böylece çalışma iyi bir rol oyununa dönüşebilir.
- Öğrencilerle aşağıdaki konular üzerine konuşun:
  - Sizi kullanılan argümanlardan en çok hangisi etkiledi, hangisi kötü geldi? Savunulan görüşlerin ışığında siz nasıl düşünüyorsunuz?
  - En önemli soru: Birleşmiş Milletler müdahale edebilmesi için ölümün, şiddetin ve sefaletin ne gibi boyutlara ulaşması gerekli? Kaç hayat sönmeli, kaç insan evsiz kalmalı, kaç tane mülteci olmalı? Sınırı ne olmalı?
  - Askeri müdahale için nasıl karar verilir? Öncesinde ne gibi adımlar atılmalı? Değişik görüşler farklı yanıtlar verecektir. Sizi nasıl yanıt veriyorsunuz?
  - Ulusal anlaşmazlıkların çözümü iç savaş ve derin iç anlaşmazlıkları çözmekten daha kolay olabilir. Birleşmiş Milletler bu tip anlaşmazlıklara ne zaman müdahale etmeli? Birleşmiş Milletler ulusal anlaşmazlıklara müdahale etmeli mi yoksa etmemeli mi?
  - Türkiye'nin bu gibi anlaşmazlıklarda ne gibi bir rolü olmalı? ABD, Fransa ve İngiltere'den ayrı bir rolü olabilir mi? Savaş sırasında herkes aktif bir rol alırken pasif kalmak mümkün mü? Eğer BM üyesi iseniz, sonuna kadar gitmek mi doğru olur? Eğer 100 tane Türk askeri hayatını kaybetse herhangi bir şey fark eder mi?
  - Hepinizin, ortak bir şekilde uzlaştığı savaşın kaçınılmaz olduğunu düşündüğünüz bir durum var mı? Başka ne gibi alternatifler konusunda uzlaşabildiniz?
  - Birleşmiş Milletler dünyadaki anlaşmazlıkları nasıl çözmeli?

Özetleyin

Savaş bir gerçekliktir, bu nedenle anlaşmazlıkları çözebilecek stratejilere ihtiyacımız var. Bölgesel ve uluslararası bir düzene de ihtiyaç duyduğumuz da diğer bir gerçek. Birleşmiş Milletler bu konuda atılmış uluslararası bir adım olmakla beraber, hala birçok zaafı var ve bu nedenle de küresel çatışmaları çözmeye olanaklarına sahip değil. Bu nedenle, BM'nin oynayacağı rol konusunda, sürekli diyalog

içinde olmamız gerekiyor.*

Kopyalanacak metinler

Grup 1

Pasifistlerin yanıtı: Savaş her zaman yanlıştır!

Hiçbir savaşın haklı gerekçesi olamaz. Hiçbir güçlü ya da haklı gerekçe insan öldürmeyi meşrulaştırmaz. Savaş denilen sorunu çözmek için uzun vadeli bir çalışma yapılmalıdır: Öncelikle silah imalatı ve satışını yasaklamak, çatışmaları diplomatik yollardan medeni bir şekilde çözmek için çalışmak ve barış stratejileri konusunda toplumları eğitmek ve motivasyonlarını sağlamak gereklidir. Savunma da bile ahlaki sınır başka bir kişiyi öldürmemekten geçer.

Yukarıda ileri sürülen nedenler dolayısıyla pasif direniş ve savunma stratejileri, ekonomik yaptırımlar, izolasyon, gibi diğer seçenekler savaşın çıkmasını önlemek için kullanılmalıdır. Savaş bir çözüm yöntemi olarak kabul edilemez. Beyinlerde güçlü bir düşman resmi yaratmak ve gelecekteki olabilecek bir savaşa hazırlanmak, savaş riskini artırır. Şiddet yanlısı biri ilk önce kendisinin ölebileceğini bilse bile saldırmaktan çekinmez; tam tersine karşısındakinin silahlı olduğunu bildiği için ilk adımı atıp öldürmeye çalışabilir. Diğer bir deyişle karşısındakinin gücüne karşı duyulan saygı aynı zamanda savaş koşullarını yaratır.

Düşmanı şiddete tapan bir tehdit unsuru olarak değil de, onun da bir kişi yani bizim gibi bir insan olduğunu gösterebilmenin yollarını bulabilmek için çalışmak gerekir. Özellikle modern "akıllı savaş" son derece tehlikelidir. Askerler yüzlerce kilometre uzaklıktan bastıkları tetik veya düğmelerle, bilmedikleri, tanımadıkları, kendilerine düşman olarak tanımlanmış binlerce insanı hiçbir acıma duygusu hissetmeden, çektiği acıyı görmeden öldürebilmektedir.

Sonuç olarak Birleşmiş Milletler hiçbir şekilde ve hiçbir durumda silah kullanmamalıdır. Birleşmiş Milletler sadece bir barış arabulucusu ve elçisi olarak çalışmalıdır.

Grup 2

Diplomatların yanıtı: Şiddete karşı her zaman değişik seçenekler bulunabilir.

Son çare olarak silaha başvurmak doğru bir yöntem olabilir, ama olabildiğince yoğun olarak ve son ana kadar diplomasiyi kullanmak gerekir.

Birleşmiş Milletler müdahale edinceye kadar saldırgan mümkün olduğu kadar çok yeri ele geçirmeyi ve tahrip etmeyi planlayabileceği için, askeri yaptırım tehdidi daha fazla savaş ve felakete yol açabilir. Sadece çatışmayı durdurmaya kilitlenmek yerine savaşın nedenleri ve mekanizmaları üzerinde durulmalıdır. Bunu yapmanın en iyi yolu efektif uluslararası arabuluculuk ve diplomasiidir.

Bu çalışma birden fazla düzlemde gerçekleştirilir:

- Savaşan taraflar arasında diplomatik arabuluculuk, konferanslar ve zirve toplantıları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca ve Güvenlik Konseyince yayınlanan bildirgeler
- Durumu normalleştirebilmek için savaş mağdurlarına insani yardım
- Saldırganlara karşı ekonomik yaptırımlar
- Savaş halindeki devletlere silah ihracatı yasağı

Bazen bütün bunlar yeterli olmayabilir ve bir sürü insan ölebilir ve bu durağanlık nedeniyle, yeni çatışmalar ortaya çıkabilir. Bu nedenle, son çare olarak silaha başvurmak gerekebilir; ancak bu durumda bile saldırı sadece stratejik olarak önemli askeri hedeflere yapılmalıdır.

---

* Bu çalışmada BM Hakların Barış Hakkı Bildirgesi'ni okuyabilirsiniz.

Grup 3

Bazı savaşlar haklı savaş olarak tanımlanabilir ve Birleşmiş Milletler ve Türkiye'nin silahlı kuvvetleri böyle bir savaşta yer almaya hazır olmalıdır. Savaşın ahlaki gerekçeleri kamuoyu önünde net bir şekilde tartışılmalıdır.

Diplomasiyi ne kadar kullanırsak kullanalım, bazı anlaşmazlıklarda savaş kaçınılmazdır. Bu nedenle BM meşru olmayan iktidarlara karşı müdahale etmek için hazır olmalı ve ortaya çıkan her durum tekil olarak incelenmeli ve saldırının gerekçesi analiz edilmelidir. BM'nin çatışmalarda oynayacağı aktif askeri rol, saldırının yaratacağı yıkımla karşılaştırılmalıdır. Böyle durumlarda şu soruları sormak gerekir:

Savaş için geçerli, haklı nedenler var mı?

Diğer bütün seçenekler denendi mi?

Anlaşmazlığa kısa zamanda sonlandırabilecek başka uygulanabilir seçenekler var mı?

Askeri müdahalenin kazanımları zararlarından daha fazla mı?

Birleşmiş Milletler'in savaş konusundaki ilkelerine uyulmalı ve sivil halk sonuna kadar korunmalıdır. Türkiye de askeri harekatta yerini almalıdır. Yalnızca başkalarının bizim için çarpışmasını istemek ahlaki olarak doğru olmaz.

Grup 4

Dünyanın önemli bir parçası kötü ve ahlaksız liderler tarafından yöneltildiği için Birleşmiş Milletler güç kullanma konusunda hızlı hareket etmelidir.

Birleşmiş Milletler diktatörler ve despotlarla konuşmanın bir anlamı olmadığını, onların anlayacağı tek dilin güç kullanımı olduğunu artık fark etmelidir. Kötü güçler çabuk müdahale edileceğini ve kayıplarının büyük olacağını bilirse saldırı, tecavüz ve başka ülkeleri işgal etmeye cesaret edemeyecektir. Bugünkü durumda herhangi bir lider hiçbir sonuçla karşılaşmadan savaş çıkartabilmektedir. Kuveyt Savaşı'nda Birleşmiş Milletler ilk defa sert bir şekilde müdahale etti ve çok çabuk sonucu ulaştı.

Askeri bir müdahale bilinçli ve stratejik olarak iyi planlanmalı; hızlı, etkin ve kararlı bir biçimde gerçekleştirilmeli ve zamana yayılmamalıdır. İstenen askeri sonuç alındığı zaman harekete son verilmeli ve diplomatik çalışmalara başlanmalıdır. Başka bir deyişle Birleşmiş Milletler bir polis gibi hareket ederek haydutları en kısa zamanda yakalamalıdır.

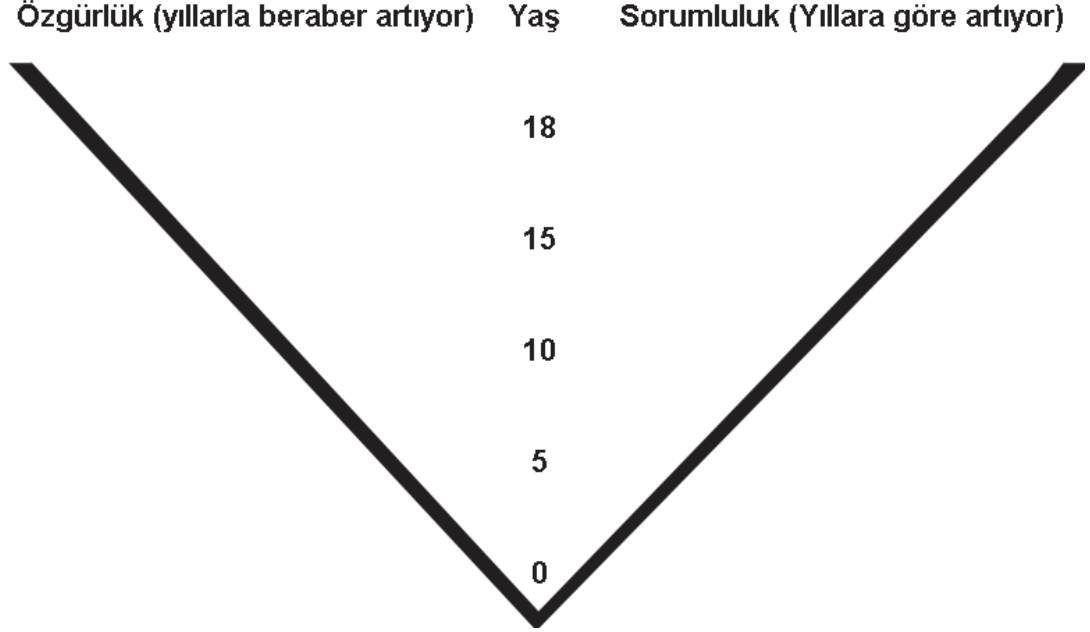
Birleşmiş Milletler böyle bir tutum geliştirdiği anda savaşların sayısı azalacaktır. Yalnızca sorunları tartışan bir forum olarak kalırsa, hiçbir şey yapılamaz. Birleşmiş Milletler aynı zamanda silah üretimi, satışı ve ihracatını da kontrol etmeli, diplomasi yalnızca savaşı durdurmak için değil, anlaşmazlıkların ortaya çıkmasını önlemek için de kullanılmalıdır. Dünyanın ve Birleşmiş Milletler'in zayıf ve etkisiz bir görüntü sergilemeye hakkı yoktur. Zayıflık ve kararsızlık despotlar tarafından bir güçsüzlük olarak algılanmakta ve onların saldırmak için cesaret bulmasına neden olmaktadır.

29. Özgürlük ve Sorumluluk

Madde 29

1. Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır. Çocuk büyüdükçe daha fazla sorumluluk almaya başlar ve bu nedenle daha fazla özgürlük tanınır.

Reşit olduğunda insan tüm özgürlüklere sahip olur ama yaşamına ilişkin tüm sorumlulukları da üstlenmek zorundadır. Bunu aşağıdaki şekildeki gibi gösterebiliriz.

Bazı insanlar toplumsal yaşamda istediklerini yapar ama yaptıklarının sonuçlarına katlanmayı kabul etmezler. Bu nedenle toplum - örneğin, başka insanların canına ya da malına zarar veremeyiz- özgürlüklerimize sınırlar koymuştur.

Yetişkin özgür bir insanın yalnız kendisine karşı sorumluluğu yoktur; aynı zamanda yaşadığı topluma karşı da sorumlulukları vardır. Bu alıştırmamızın amacı, bir toplumda özgürlük ve sorumluluk arasındaki bağın görülmesini sağlamaktır.

Sorular

- Topluma karşı hangi görevlerim var?
- Toplumun benden beklentisi nedir?
- Toplum benden neler talep edebilir?

Alıştırmalar

- Vatandaş olarak görevlerim – Beyin fırtınası
- Herkes sorumluluğunu yerine getirmese – Simülasyon alıştırmamız
- Özgürlük ve sorumluluk – Düşünmeye değer alıştırmamız

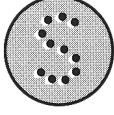

Vatandaş olarak görevlerim

Açıklama

- Öğrencileri küçük gruplara ayırın. Bir yurttaş olarak toplumun kendilerinden taleplerinin (askerlik hizmeti, yasalar, vergiler, vs.) neler olduğunun bir listesini çıkarmalarını isteyin.
- Listeler üzerine konuşun.

- Toplum neler talep edebilir?
- Neler gönüllük esasına tabidir?
- Neden toplumla karşı sorumluyum benim kişisel özgürlüğümle bağlantılıdır?

Herkes sorumluluğunu yerine getirmezse

- Sınıfı küçük gruplara ayırın.
- Gruplara bir ödev verin: Metinlerden birini seçip beyin fırtınası veya bir dünya haritası/ideallerindeki bir evi çizmek, bir şey inşa etmek vb. gibi herhangi bir konuda geleneksel grup alıştırmaları yapabilirler.
- Gizlice her gruptan birine sorumluluk almaktan kaçarak grup çalışmalarını sabote etmesini söyleyin. Sabotaj grup içinde her söylenen karşı çıkmak, çalışmalara mesafeli kalmak ve her şeyle dalga geçmek şeklinde olabilir.
- Sonuçları toparlayın ve bu arada yapılan sabotaj hakkında bilgi verin-duygular, öfke, kızgınlık.
- Sabotajı yapanlarla da konuşun:
  - Yaptıkları şey zor mu yoksa kolay mıydı?
  - Başkalarının kızgınlıklarına, öfkelerine hedef olmak ne gibi duygular yarattı?

Özgürlük ve Sorumluluk

Açıklama

Aşağıda verilen başlıklar üzerine düşünmeye değer alıştırmaları yapın

Kişisel özgürlüğün olumlu tarafları	Kişisel özgürlüğün riskli tarafları	Düşünmeye değer konular

- Düşünmeye değer şeyler konusunda sohbet edin

Özgürlüğün Tek Sınırı

Madde 29

1. Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır.
2. Herkes haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken, başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur.

3. Bu hak ve özgürlükler hiçbir koşulda Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Toplumsal yaşantıda haklar ve özgürlükler bağlamında vicdan/ düşünce özgürlüğü bir yanda, ifade özgürlüğü öte yanda olmak üzere sürekli bir tartışma yapılmaktadır. İnsan istediği şeye inanabilir veya düşünebilir ama bunların hepsini ifade edebilir mi?

29. maddenin bu iki şikkını incelememizin amacı özgürlüğün sınırları olduğunu ve başka insanların hayatlarına zarar vermek için kullanılamayacağını göstermektir. Bu nedenle özgürlüğün sınırları üzerine öğrencilerle tartışılmalıdır. Yine bu bölümde ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı hangi stratejilerin kullanılabileceğini ve düşüncenin sınırının nerede biteceğini de inceleyeceğiz. Bir insan istediğini düşünme ve inanma özgürlüğüne sahipse, bunları sınırsızca ve serbestçe ifade edebilme özgürlüğüne de sahip olması gerekmez mi?

Bundan önceki bütün yazılarda etnik köken, ırk, din farkı gözetilmeden hiç kimsenin özellikle inanç, düşünce, vicdan ve ifade özgürlüklerinin kısıtlanamayacağını vurgulamış ve herkesin eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğu belirtilmiştir. Madde 29 ise bu özgürlüklere kısıtlama getirmektedir. Kısıtlamaların nedeni başkalarının haklarına dikkate almak, demokrasiyi dikkate almak, genel düzenin bozulmamasını dikkate almak ve herkesin ahlaklı davranması ve refahını savunmaktır. Şöyle özetlemekte mümkündür; özgürlüğümü başkalarına ya da topluma zarar vermek için kullanmam. İstedğim gibi inanıp, düşünebilirim ama başkalarını tehdit edemem. İstedğim politik görüşe sahip olabilirim (düşünce ve vicdan özgürlüğü) ama kimseyi şiddet kullanmaya özendirmem. Birçok ülkede yasalarla ifade özgürlüğüne şu konularda kısıtlamalar getirmiştir.

- Bir halk grubuna karşı kışkırtma niteliğindeki açıklamalar
- Ayrımcılık yapan açıklamalar
- Kamu düzenini bozmayı amaçlayan açıklamalar
- Özel yaşamın gizliliğın bozacak açıklamalar
- Suçun önlenmesi ya da kovuşturmanın güvenliğini tehlikeye atacak konulardaki açıklamalar
- Ülkenin güvenliği tehdit edebilecek konulardaki açıklamalar
- Kamu düzeni ve güvenliğini tehdit edecek açıklamalar
- Halkın geçimini etkileyecek açıklamalar
- Hakaret ve onur kırma
- Aşağılayıcı nitelikte simgeler (gamalı haç gibi)

Burada; getirilen kısıtlamaların nedeninin, herkesin hak ve özgürlüklerini tam anlamıyla kullanabilmesi olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekiyor. Yapılacak alıştırımlarla özgürlüğün en uç sınırına ulaşılmaya çalışılacak ve bireyin özgürlüğünün ve haklarının başkalarının da aynı hak ve özgürlüğüne bağlı olduğu düşüncesi geliştirilmeye çalışılacaktır.

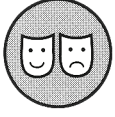
Sorular

Hak ve özgürlükler konusunda hangi kısıtlamalar vardır?
Toplum yasal olarak ne zaman hak ve özgürlükleri kısıtlar?
Özgürlüğümü kullanarak başkalarını aşağılayabilir miyim?

Alıştırımlar

İstedğini söyle- Rol oyunu

“X’ler ve Y’ler aşağılık insanlardır!” – Rol oyunu

Ne istersen söyle

İfade özgürlüğü, demokratik bir toplumdaki en temel özgürlüklerden birisidir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesi bunu şu şekilde vurgular: 'Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.' Mutlak ifade özgürlüğü bizim için ne kadar önemlidir? İstedğini söyle alıştırması bu ikileme ilişkindir. Alıştırmanın amacı, öğrencilerin ifade özgürlüğünün sınırları konusunda bir rol oyunu oynamasını sağlamaktır.

Açıklama

- Soru şu şekilde formüle edilebilir: istediğimiz her şeyi söyleme özgürlüğüne sahip miyiz? İfade özgürlüğünün sınırları yok mudur? Değişik ülkelerdeki çocuk pornografisi davalarında bile ifade özgürlüğüne atıflar yapılmıştır. Neler topluma açık yerlerde gösterilebilir? Neler söylenebilir? Neler ifade edilebilir?
- Birçok ülkede film için sansür vardır. Bunun amacı nahoş ve vahşet içeren filmlerin tümünün ya da bir bölümünün herkese açık gösterilmesinin engellenmesidir. Bir insan istediği kadar kötülük yapabilmeli mi? İstedığı kadar ırkçı açıklamalar yapabilmeli mi? İstedığı kadar önyargılı olabilmeli mi? Başkalarından nefret etmeleri için insanlara çağrı yapabilmeli mi? Nefret içeren ırkçı propaganda yapıp, başkalarını aşağılayan açıklamalar yapılabilmeli mi? Savaş çığırtaçlığı yapabilmeli mi? Sınırlandırma nerede başlamalı?
- Rol oyununa başlamadan önce aşağıdaki konuları konuşun ve tartışın:
  - Birisinin özgürlüğün sınırlarını aşmasına tanık oldunuz mu? Ne söyledi, nasıl söyledi? Söylediklerinin amacı neydi?
  - Aranızdan herhangi birisi filmde, televizyon ya da radyo da ya da başka biçimlerde tepkinize neden olan açıklamalara şahit oldu mu?
  - Gazetelerde ifade özgürlüğünün sınırlarını zorlayan herhangi bir şeye rastladınız mı?
  - Kamuya açık alanda, filmlerde, televizyon ya da gazetelerde hoşgörü ile karşılamayacağınız şeyler nelerdir?
  - Çılgınlıklara ne kadar müsamaha gösterilmeli? Bu durumun kitap, film/video filmde dillendirilmesi arasında fark var mıdır?
  - Aşırılıklara ne kadar müsamaha edilebilir? Kitap, film ve videolarda ki ifadeler farklı mı?
- İfade özgürlüğü bizim sınırlarımızın nerede başladığını sınırlama topluma uygun olanlar hangisi, ahlaki olarak kabul edilebilecek olanlar nelerdir, demokrasi ve insan haklarına uygun ama politik olarak doğru olan nedir? Peki, bir sınır çekmemiz gerekse; bu sınır nerede başlamalı? Aşağıdaki bölümde soruya ilişkin değişik perspektifler yer almaktadır. Öğrenciler kendi temel yaklaşımlarına en yakın buldukları perspektifleri seçsinler. Perspektifler etrafında gruplar oluşturmakta bir alternatif olarak kullanılabilir. Yine değişik alternatifler için 'dört köşe' oluşturulabilir.
- Öğrencilerden, grubun seçtiği perspektifin gerekçelerini okumalarını isteyin. Sonra diyalog rol oyunu sergileyerek görüşlerini açıklasınlar, diyalog canlı olduğu sürece rol oyununa devam edin.

Özetleyin

Sansür bir halk grubuna karşı kışkırtmayı engelleyebilmek için elbette kabul edilebilir. Ama bunun sınırı nerede başlamalı: resimlerde mi, açıklamalarda mı, gazetelerde mi, kitaplarda mı? Peki, bu durum sanatsal özgürlükleri nasıl etkiler? Sansürün sınırlarını kimin değer yargıları belirleyecek? Dini gruplar bazı şeylerin sansürlenmesini talep edebilecek mi? Eğer ırkçı düşünceler ifade edilmez ve karşılıkla-

rı verilmez ise, doğru düşünceler nasıl olacakta bu mücadeleyi kazanabilecek? Demokrasi, tehlikeli olsa bile diyalog ve tartışmayı gerekli kılar.

Perspektif 2 ifade özgürlüğünü salt politik terminoloji çerçevesinde ele almaktadır. Fakat neler politik görüşler, neler moral değerler ve etik tutumlardır? Hangilerinin ne olduğuna kim karar verecek? Aynı zamanda perspektif 3'ü savunanlar, çeşitli kurum, kuruluş ve şirketlerin otokontrolle zararlı yayın ve filmleri engelleyebileceğini söylemektedir. Bu gerçekçi bir yaklaşım mıdır?

İfade özgürlüğünün en önemli özgürlük olduğu iddiasını savunan 3 ve 4 numaralı perspektiflere muhalefet edip, başka insanlara hakaret edilip, aşağılanmasının da en az ifade özgürlüğü kadar önemli olduğu savunulabilir. İfade özgürlüğü diğer özgürlüklerin üstünde bir norm olarak kabul edilerek diğer özgürlükler izafi özgürlükler haline getirilemez. Eğer bütün hak ve özgürlükler birer norm ise ve bir kimse başka birini tehdit ve kışkırtmalarla aşağılayamayacaksa, ifade özgürlüğünün bir şekilde sınırlandırılması gerekmez mi?

Kopyalanacak metinler

Grup 1

İfade özgürlüğü mutlak ve sınırsız bir hak değildir ve demokratik toplumsal yapının değer yargılarına tabi olmalı ve sınırlandırılmalıdır. Toplum kendi temellerini tehdit eden şeylere karşı kendisini koruyabilmelidir.

Toplumda nefret tohumları ekmeye çalışan bir dolu insan var, bazıları ise şiddet ve uyuşturucu güzelleme yapıyorlar. Birileri nefret ve ırkçı düşünceleri yaymaya çalışıyor, diğerleri pornografi ve aşağılayıcı cinsellekle taraftar bulmaya çalışıyor. İşte bu nedenlerden dolayı toplum ifade özgürlüğünü kısıtlamalı, zararlı neşriyat ve açıklamaların bütün ülkeye yayılmasını engellemek için sansür uygulamalıdır.

Uzun vadede hiçbir toplum kendisinin yok edilmesine seyirci kalamaz. Toplumlar çevreyi korumak için yasalar koyar, yayaları korur, kural ve sistemler oluşturarak toplumu oluşturan değerlerin zarar görmesini ve çözümlenmesini engellerler. Aynı mantıkla düşünerek insanları ruhsal olarak çökertecek şeylere karşı da kurallar neden konulmasın ki?

İfade özgürlüğü, toplumun demokratik değerleri üzerine kurulan bütün politik, sosyal, etnik, dini ve kültürel konuları kapsar. Bu değerleri; yani demokratik, açık ve özgür toplumun temellerini yok etmek isteyenler düşüncelerini yayamamalıdır. BM İnsan Hakları Beyannamesi'nin 28'den 30'a kadar (dâhil) olan maddeleri topluma karşı sorumluklarımızı tanımlamaktadır. 30. madde de hak ve özgürlüklere şu kısıtlama getirilmektedir:

Bu beyannamenin hiçbir hükmü, herhangi bir devlet, grup ya da kişiye burada ileri sürülen hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan herhangi bir etkinlikle ve eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

Yani ifade özgürlüğü herkes için geçerlidir ve başkalarının hak ve özgürlüklerini ihlal etmek için kullanılamaz. Bu nedenle toplumlar ifade özgürlüğünü kullanarak başkalarını aşağılayanları engellemelidir.

Burada toplumun bir sansür sistemi kurarak kişilerin ve düşüncelerin fişlendiği bir kontrol sistemi yaratması riski elbette vardır. İşte bunu engellemek için toplum bağımsız hukukçulardan, politikacılardan, kitle hareketlerinin önderlerinden oluşan ve bu sansürü denetleyen bir sistem kurmalıdır. Bu kişiler insan haklarının yorumlanması konusunda uzman olmalı, nerelere sansür uygulanacağı ve uy-

gulanmayacağı konusunda açık ve net kurallar konulmalı ve politik görüşlerin fişlenmemesi garanti altına alınmalıdır.

Halkı kin ve nefrete sevk etmek yasalara göre suçtur. Bu yasa ifade özgürlüğünün sınırları konusunda net bir çerçeve çizmektedir. Bu nedenle de tehdide/aşağılanmaya maruz kalabilecek grupların korunması konusunda daha aktif olarak kullanılmalıdır.

Grup 2

İfade özgürlüğü öncelikli olarak politik görüşleri, politik propagandayı ve politik çalışmaları kapsamaktadır ve bu nedenle de sonuna kadar savunulmalı ve mümkün olduğunca kısıtlama getirilmemelidir. Kısıtlama sadece birilerine karşı şiddet, nefret, baskının açıkça ifade edilmesi durumunda gündeme gelmelidir. Bu nedenle sınırları zorladığını düşündüğümüz yozlaşmış kültürel ifade yöntemleri tartışılmalı ama yasaklanmamalıdır.

Demokratik haklar çalışmasına başlandığı zaman, ortada ne videolardaki şiddet ne de yozlaşmış dergiler vardı. Çalışmanın amacı, politik görüşler ve bunların ifade edilmesi hakkını garanti altına almaktı.

Politik değer yargıları ve görüşler toplumun nasıl yönetileceği ve geliştirileceği ile ilgili olduğu için, olan bu alandaki ifade özgürlüğü sonuna kadar savunulmalı ve bu konulardaki eleştiriler herhangi bir şekilde engellenmemelidir. Bu nitelikte görüş ve fikirler (ne kadar sert olursa olsun) ifade edilebilmelidir.

En çığgınca düşüncelere bile demokrasilerde hoşgörü ile yaklaşılmalıdır. Eğer bunlara izin verilmeseydi etik ve manevi değerler, değer yargıları ve ideolojileri nasıl sınırdık?

İfade özgürlüğünün toplumsal grup ya da kişilerin cinsiyeti, etnik kökeni, dini inancı ve kültürel değerlerine karşı halkı kin ve nefrete sevk edecek bir biçimde kullanılması yasalara aykırıdır. Ancak başkaların düşünceleri ve görüşlerine karşı kendi görüşlerini ifade etmek özendirilmelidir. Şiddet kullanmaya davet etmek ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemez, çünkü hedef aslında başkalarının sindirilmesi, en doğal hakları olan toplumsal yaşama katılıp değiştirme haklarının ellerinden alınmasıdır.

İrkçi düşünceler kışkırtma ve saldırı niteliğinde olmamak kaydıyla açıklanabilir. Yani suça teşvik ifade özgürlüğünün koruması altında değildir. İrkçi düşünceler demokrasinin hedeflerine aykırıdır, bu nedenle toplum ırkçıların propaganda ve nefret tohumu ekme çabalarına karşı gerekli bütün araçları kullanarak mücadele etme olanağına sahip olmalıdır.

Kültürel ifade biçimleri olarak tanımlanan konularda toplum özgürlükçü ve açık olmalıdır ve ifade özgürlüğü tartışmaları bu konuların dışındadır. Değişik kültürel ifade biçimleri için ifade özgürlüğü yerli yersiz kullanılmamalıdır. Bu alandaki sorunlar tartışma ve kendi kendini sorgulama yöntemiyle çözülebilir. İnsanlar bir şeyi görmek istemezlerse başlarını çevirebilirler. Pornografiyi ya da şiddeti destekleyen şirketlerin malları boykot edilirse bir süre sonra bunu yapmaktan vazgeçmek zorunda kalacaklardır. Saçmalıklar yasaklanarak değil, tartışmayla yok edilebilir. Çocuklara karşı şiddet ve istismarın herhangi bir şekilde ifade edilmesine kesinlikle izin verilmez.

Grup 3

İfade özgürlüğü - tek istisna çocuklara karşı şiddet ve istismardır- son derece önemli olduğundan hiçbir şekilde sınırlandırılmaz.

Demokrasinin yaşamasının garantisi, bütün insanların kendisini özgürce ifade edebilmesidir. İnsanların düşüncelerini yaymaları yasalar ya da sansürlerle engellenmemelidir.

İfade özgürlüğü insanların resmi kurumlara ve iktidara karşı haklarının bir garantisidir ve bu hak bir şekilde kısıtlanırsa durum kötü demektir. Eğer ifade özgürlüğü bir şekilde ihlal edilmeye ya da sınırlandırılmaya başlarsa politik bir çoğunluk, azınlıklar üzerinde baskı uygulamaya başlayabilecektir.

Şiddet yanlıları fikirlerini istedikleri gibi açıklama özgürlüğüne sahip olmalıdır. Ancak onlar insanları şiddet kullanmaya yönlendirirlerse, düşünceleri değil ama yaptıkları nedeniyle kovuşturmaya uğramalıdır.

Çoğunluğun sınırlandırma istemine karşı azınlığın kendisini ifade etme hakkı koruma altına alınmalıdır. Azınlık gruplarının düşünceleri-ne kadar itici olursa olsun- demokratik devlet tarafından korunmalıdır. LGBT bireyler, dini gruplar, tarikatlar, toplumdaki hâkim değer yargılarının dışındakiler, anarşistler vb. bu kategoriler arasındadır. Yine bu koruma etnik gruplar ve politik azınlıklar içinde geçerli olmalıdır. Etik ve ahlaki konularda çoğunluk hiçbir şekilde -seçici ve danışman- rolüne büründürülmemelidir.

Sadece küçük yaştakilerin sömürüye karşı korunmasının söz konusu olduğu durumlarda, ifade özgürlüğü ikincil bir konumda değerlendirilebilir. Genel olarak kabul gören ahlaki değerlerin savunulmasında, sansür çoğunluğun elindeki araçlardan bir tanesidir. Ancak 50'li yıllarda mümkün değil denilen şeyler bugün günlük hayatta sürekli karşımıza çıkmaktadır. Değer yargıları değişiyor; bu nedenle sansüre artık yer olmamalıdır. Bunun yerine uyarılar ve içerik bildirimlerinin kullanılması mümkündür.

Grup 4

İfade özgürlüğü hiçbir şekilde sınırlandırılmaz, müdahale edilemez ve mutlaktır.

Vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü ve ifade özgürlüğü bir bütündür. İnsan gerçekten düşündüğü ve inandığı şeyleri söyleyemeyecek mi? Buna engellemeye kimin hakkı var?

İfade özgürlüğü demokrasinin en önemli köşe taşıdır, sansürlenemez ve sınırlandırılmaz. Zararlı fikirler, ırkçılık ve diğer anormal fikirler açıklıkla sorgulanarak ve gerekçelerindeki tutarsızlıklar ortaya çıkartılarak yenilebilirler. Bu grupların yasaklanması onları yeraltına iter ve kapalı ilişkiler içinde çoğalmaları mümkün kılar.

İfade özgürlüğünün temelinde iyi görüşlerin kötü görüşleri eninde sonunda yeneceği düşüncesi yatar. Bu mücadele mahkeme salonlarında değil, açıkça yapılan tartışmalar, ortaya konan güçlü tezler ve diyalog yoluyla kazanılır.

En zırva şeyler bile yasalarla yasaklanamaz. Benim söylediklerimden en son kertede kim sorumlu, ben mi devlet mi? Sübyancılar çocuklara karşı işledikleri suçlardan dolayı yargılanmalıdır, suçunu yazarak ya da videolarla gösterdiği için değil. Yeniden sormak gerekirse; ne izleyeceğimize ya da ne okuyacağımıza kim karar verecek, sınırları kim belirleyecek?

Ama bir insanın başka bir insanı tehdit etmesi suçtur, yani birisi bir insanı tehdit ediyorsa suç işliyor demektir. Ama ifade özgürlüğü suçu değil, yasalarda 'kişiyi tehdit' olarak ifade edilen suçu işliyor. Bazı insanlardan, ülkelerden ya da halklardan hoşlanmadığını söylemekle yukarıda belirtilen suçu aynı kefeye koymak mümkün değildir. Yanlış olduğuna inanılan düşünülen düşünceler tartışmalarla yok edilmeli, yasaklanarak değil.

'X'ler ve Y'ler aşağılık insanlardır!"

Açıklama

• Öğrencilerden, bir ırkçının ifade özgürlüğüne sığınarak, X'lerin ve Y'lerin aşağılık insanlar olduklarını, bu nedenle istenmeyen insanlar olduklarını söylediği bir durumu canlandırma rol oyunu oynamalarını isteyin. İrkçi insanlar istediği şeyi söylemesinin bir insan hakkı olduğunu iddia ediyor ve 'X'lerin ve 'Y'lerin insan olmadığını' söylüyor.

- Rol dağıtımını yapın.
  - 2 "ırkçı"
  - İrkçiyi destekleyen iki- üç kişi
  - Uluslararası Af Örgütü üyesi bir kişi
  - Uluslararası Af Örgütü üyesinin arkadaşı bir iki kişi
  - Bir iki X ya da Y rolü yapan öğrenci
- Konuşma ırkçının X ve Y'lere karşı aşağılayıcı şeyler söylemesi ve ifade özgürlüğünün arkasına sığınmasıyla başlar.
- On dakikalık bir tartışmadan sonra konuşmayı kesip ifade özgürlüğünü ve başkalarına gösterilmesi gereken saygı sorununu ele alın.
- Sonra rol oyununun hakkında konuşun: kullanılan argümanlar, duygular, zorluklar ve çıkartılan dersler nelerdir?

Not: X ve Y rolünü üstlenen öğrenciler X ve Y'nin ne olacağına kendileri karar versin. X ve Y toplumdaki etnik, angelli, gay, lezbiyen, biseksüel, transseksüel, sınıfsal, siyasal, yaşlı, cinsiyet, yoksul vb. gruplardan herhangi birinin üyesi olabilir.

Devam edin

- İfade özgürlüğünü savunmak neden önemli?
- İnsanın istediğini düşünüp inanmasıyla başkalarını aşağılaması arasındaki fark üzerine konuşun.
- İfade özgürlüğünün sınır nereye kadardır?
- Neden ifade özgürlüğümüz var?
- Neden haklarımıza bazı kısıtlamalar getirilmiştir?
- Ne zaman ve hangi koşullarda toplum senin özgürlüklerini elinden alabilir?
- Ülkenin mülteciler ve göçmen politikasını eleştirmekle, göçmenleri grup olarak eleştirmek arasındaki fark nedir? Bir halk grubuna karşı tahrik ve kışkırtmayı teşvik etmeyi yasaklayan yasayı ihlal etmeden, göçmenleri ne dereceye kadar eleştirilebiliriz? Sınır nereden geçer?

Sınırlar Nerede Başlar Nerede Biter?

Madde 30- Bu bildirgenin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

Evrensel Beyanname'nin son maddesinde hak ve özgürlüklerinin korunmasından herkesin sorumlu olduğu vurgulanmaktadır. Devletler, resmi kurum ve kuruluşlar, belediyeler, şirketler, kiliseler, camiler, okullar, dernekler ve özel kişiler hiçbir şekilde başkalarının hak ve özgürlüklerinden yararlanmalarını engellemeye yönelik faaliyetlerde bulunmamalıdır. Bunun anlamı şudur: ırkçı görüş sahibi olunabilir (inanç ve düşünce özgürlüğü); fakat başkalarının eş değerde olma hakkını ihlal etmekte olduğu için bunu yaymak (ifade özgürlüğü) yasaktır. Özgürlükler başkalarını tehdit etmek ve aşağılamak için kullanılamaz.

Alıştırılmalar

Sınır nerede başlıyor? – Listeleme alıştırması

Saygı- Sıcak sandalye alıştırması

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası – Ödev

Bitirme ödevi – Bir kaç öneri

Sınır nerede başlıyor?

Bu alıştırmamızın amacı, öğrencilerin düşünce ve ifade özgürlüğünün bütün insanların eşit değer ve haklara sahip olduğu gerçeğini yok edemeyeceğini anlamalarını sağlamaktır. İfade özgürlüğü başka bir insanı tehdit etmeyi kapsamaz, böyle bir davranış suçtur ve

Evrensel Beyanname'nin ruhuna da aykırıdır. Diğer özgürlüklerin de belli sınırları vardır.

Açıklama

- Yasalar tarafından kısıtlama getirilmiş özgürlüklerin bir listesini yapın (aşağıdaki liste öğretmenler için yapılmış bir örnektir). Listeyi öğrencilerle birlikte yapın. Listeyi değişik açılardan göz önünde bulundurarak -kamu düzeni, güvenlik, huzur, hukuksal güvence, çevre vb. gibi özetleyin.

Özgürlük	Kısıtlama	Kısıtlamaya neden
Müzik Yolculuk İçki Görüş, düşünce Kamusal alanların kullanım hakkı Gösteri yürüyüşleri	Saat 24'ten sonra yasak Sürat sınırlandırması Özel vergiler, 18 yaş sınırı Tahrik etmeme Doğanın korunması Güzergâh ve belli yer	Kamu düzenini bozduğundan Tehlike- Trafik kazası Sağlık Başkalarına tehdit Çevre korunması Güvenlik, kamu düzeni

- Başkalarına saygı ve anlayış göstermek üzerine sohbet edin.
  - Neden ve ne zaman saygı gösterilmesini isteriz?
  - Yetişkinler gençlerden hangi durumlarda anlayış göstermelerini ister?
  - Gençler yetişkinlerden hangi durumlarda anlayış göstermelerini beklerler?
  - Okulda öğrenciler birbirlerine karşı hangi konularda saygı göstermelidir?
  - Öğretmen hangi konularda ve nasıl anlayış göstermelidir?
  - Anlayışsız ve kaba bir insan nasıldır? Özelliklerinin bir listesini yapın.
  - Saygı göstermek neden önemlidir? Saygı ile ne kastedilmektedir?

Saygı

Açıklama

- Saygı teması üzerine sıcak sandalye alıştırması yapın:
  - Öğrenciler birbirlerine karşı son derece saygı gösterirler.
  - Öğretmenler öğrencilere saygı gösterir.
  - Acımasızlığın ve anlayışsızlığın neden, kişinin kendine güvensizliğidir.
  - Acımasızlık kişinin kavgacı karakterinden kaynaklanır.
  - Anlayışlı olmak sıkıcıdır.
  - Sigara içmek tamamen doğrudur.
  - 14-18 yaş grubu gençler diğer yaş gruplarına kıyasla daha acımasızdır.
  - Kızlar erkek çocuklarından daha anlayışlıdır.
  - Kızlar bazen erkek çocuklardan daha fazla acımasız olabilir.
  - Saygısız insanlar genellikle lider olur.

- Şefler acımasız olmalıdır.
  - Anlayışlı olanlar toplumda başarılı olamazlar.
  - İtaat etmek aynı zamanda saygılı olmaktır.
  - Ses çıkarmamak anlayış göstermektir.
  - Yetişkinler gençlere saygı ve anlayış gösterirler.
  - Sınıfta farklılıklara hoşgörölü davranılır.
  - Kabullenilmek için grup baskısına karşı çıkmamak gerek.
- Yukarıdaki her varsayım üzerine kısaca sohbet edin, aralarındaki ince ayrımları vurgulayın. Anlayış göstermek ve saygılı davranmak çevrenin grubun bakış açısından etkilenir ve şekillenir. Kendi grubu ve çevresine saygı gösterenler, konu başkaları olduğu zaman aynı davranışı sergilemeyebilirler. Bunun nedenleri nelerdir?

Özetleyin

Başka grupları –onları tanımadığımız ve rahatsızlık duyduğumuzu söyleyebileceğimiz için- karalamak kolaydır. Onların eksiklerini ve hatalarını abartabiliriz. Aşağılayıcı kavramlar hızlı bir biçimde ön yargılara dönüşebilir ve kışkırtma ile sonuçlanabilir.

Devam edin

- Kışkırtma suçunun sınırı nerede başlar, toplum buna ne zaman ve nasıl müdahale etmelidir?
- İrkçi düşüncelerin yazılı ve sözlü olarak dile getirilmesi neden yasaktır?

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın Evrensel Beyanname'nin hak ve özgürlükleriyle uyuşan maddelerini özetleyin. Bu çalışmayı grup alıştırması olarak aşağıda verilen örneğe uygun bir şekilde yapın:

Anayasanın hangi maddesi	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin hangi maddesine denk düşüyor.	İçerik Hangi konuda

- Bu dosyadaki her alıştırma bölümü, anayasaya ve değişik sözleşmelere atıflar yaparak başlamaktadır. İki farklı yazarın insan hakları konusunda Türkçe yayınlanmış, iki kitaplarını seçerek okuyun.

Bitirme Ödevi:

Öneriler:

- 'İnsan hakları benim için ne anlama geliyor?' adlı bir kompozisyon.
- Sözlerinde insan haklarına yer verilen müzik eserleri dinleyin ve bunları inceleyin.
- İnsan haklarını resim, fotoğraf ve kolaj gibi değişik yöntemlerle sergileyin.
- Uluslararası Af Örgütü'nün çalışmalarını inceleyin.
- Kızıl Haç-Kızıl Ay'ın insan hakları üzerine yaptığı çalışmaları ve çalışma tarzını inceleyin.
- İnsan hakları için mücadele etmiş olanlar hakkında yazılan kitapları okuyun.
- İnsan hakları üzerine yazılmış- ihlalleri, verilen mücadeleleri, nerelerde başarıya ulaşılmış nerelerde başarısız olmuş- romanları okuyun.
- Bilgi edinmek için insan hakları ile ilgili çalışmalar yapan kurumları, dernekleri ziyaret edin.
- İnsan hakları üzerine bir sergi açın.

Uluslararası Af Örgütü BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ NEDİR?

Uluslararası Af Örgütü insan hakları için mücadele eden kişilerin dünya çapındaki hareketidir. Uluslararası Af Örgütü'nün vizyonu; her insanın İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi tarafından korunan insan haklarına ve tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesini sağlamaktır.

Bu görüşün takibi için Uluslararası Af Örgütü fiziksel ve duygusal bütünlük, düşünce ve ifade özgürlüğü ve ayrımcılık yapılmaması gibi insan hakları ihlallerin önlenmesi ve sona erdirilmesine odaklanmış ve tüm insan haklarını yüceltmeyi görev edinmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi her insanın onuru ve hayatı için temel insan haklarını düzenler. Bunlar arasında siyasi haklar; örneğin düşünce ve ifade özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, ekonomik haklar; örneğin, çalışma hakkı ve yaşam için yeterli standartlara sahip olma, medeni haklar örneğin; kanun önünde eşitlik, evlenme hakkı, sosyal ve kültürel haklar örneğin; eğitim ve toplum içinde kültürel hayata katılma hakkı. Dünyadaki her devletin hükümetinin sınırları içindeki insanların insan haklarını koruması ve hayata geçirmesi sorumluluğu vardır. Uluslararası Af Örgütü hükümetlerin bu sorumluluklarını yerine getirmeleri için çalışmayı amaçlar.

İnsan hakları ihlalleri ile ilgili belgeleri ve raporları araştırır, ancak görevi bununla sona ermez. Uluslararası Af Örgütü üyeleri, ihlalleri durdurmak için etkili eylemlerde bulunur, uygulamaya geçerler. Uluslararası Af Örgütü sıradan insanların - tehlike altında olan diğer insanlar adına, olanları protesto etmek için - düşündüklerini açıkça söylemelerini mümkün kılar. Uluslararası Af Örgütü çalışmasını uluslararası dayanışma üzerine kurmuştur. Üyeleri bir çok farklı kültürden ve geçmişten, birbirinden farklı inançlardan gelmekte ve herkesin insan haklarından yararlanabildiği bir dünya kurma amacıyla çalışmak için bir araya gelmişlerdir.

Uluslararası Af Örgütü; hükümetlerden, politik ideolojilerden, ekonomik kazançlardan ya da dinden bağımsızdır. Hiçbir hükümeti ya da politik sistemi desteklemediği ya da karşı çıkmadığı gibi haklarını korumayı amaçladığı mağdurların da fikirlerini zorunlu olarak desteklemez. Bağımsızlığını korumak için hükümetlerden ya da siyasi partilerden insan hakları ihlallerine karşı yürüttüğü belgeleme ya da kampanyalar için para kabul etmez. Maddi kaynakları dünya çapında bulunan üyelerinin bağışlarından ve (fundraising) (fon bulma) çalışmalarından elde eder.

Uluslararası Af Örgütü demokratik, özerk bir harekettir. Yalnızca dünya çapındaki üyelerine cevap vermektedir. Tüm politik kararlar seçilmiş organlar tarafından alınır.

Uluslararası Af Örgütü; uluslararası dayanışma, her kurban için etkili eylem, global kapsamlılık, insan haklarının evrenselliği ve bölünmezliği, tarafsızlık ve bağımsızlık, demokrasi ve karşılıklı saygı uluslararası prensiplerini paylaşan insan hakları savunucuları topluluğunu oluşturmaktadır.

Bugün Uluslararası Af Örgütü dünyanın her yerinde gönüllü eylemleri düzenlemektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün 140'dan fazla ülkede herkesin insan haklarından faydalanabileceği bir dünya için bir araya gelen ve çalışan bir milyon üyesi ve bağışta bulunan destekçisi vardır. 100'den fazla ülkede ve bölgede yüzlerce yerel grup, gençlik ve öğrenci grupları ve diğer uzman grupları yanında tekil üyeleri ve koordinatörleri vardır. 50'den fazla ülkede yerel olarak çalışan bölümler ve 20'den fazla yerde diğer koordine yapıları bulunmaktadır. Uluslararası Af Örgütü hükümetlere ve Birleşmiş Milletler gibi kurumlara delegasyon gönderen, insan hakları meseleleri üzerinde uluslararası tartışmalarda yer alan, dünya çapında tanınan ve saygı duyulan bir örgüttür.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

10 Aralık 1948

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı Kararıyla ilan edilmiştir.

6 Nisan 1949 tarih ve 9119 Sayılı Bakanlar Kurulu ile "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Resmi Gazete ile yayınlanması yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde munasip neşriyatta bulunulması" kararlaştırılmıştır.

Bakanlar Kurulu Kararı 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu;

İnsanlık topluluğunun bütün bireyleriyle kuruluşlarının bu Bildirge'yi her zaman göz önünde tutarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle gerek üye devletlerin halkları ve gerekse bu devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirleyen bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni ilan eder.

Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2- Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.

Madde 3 -Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 4- Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.

Madde 5- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 6- Herkesin, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır.

Madde 7- Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirge'ye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8- Herkesin Anayasa ya da yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Madde 9- Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10- Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülme-

sini istemeye hakkı vardır.

Madde 11

1. Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.
2. Hiç kimse işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabileceği olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12- Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışamaz, şeref ve adına saldırılamaz.

Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.
2. Herkes, kendi ülkesi de dâhil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir.

Madde 14

1. Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.
2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletler'in amaç ve ülkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.

Madde 15

1. Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 16

1. Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.
2. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır.
3. Aile, toplumun, doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunur.

Madde 17

1. Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Madde 18- Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.

Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

Madde 19- Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak, düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.

Madde 20

1. Herkesin silahsız ve saldırısız toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır.
2. Hiç kimse bir derneğe girmeye zorlanamaz.

Madde 21

1. Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
2. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.
3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.

Madde 22- Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.

Madde 23

1. Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.
2. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.
3. Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin çıkarını korumak için sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır.

Madde 24- Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve belirli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır.

Madde 25

1. Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.
2. Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olsunlar, aynı sosyal güvenceden yararlanırlar.

Madde 26

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleksel eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.
2. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletler'in barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.
3. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

Madde 27

1. Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.
2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28- Herkesin bu Bildirge'de öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29

1. Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır.
2. Herkes haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken, başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur.
3. Bu hak ve özgürlükler hiçbir koşulda Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30- Bu bildirgenin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.